

ОБЛАСТ ВАРНА

СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ

2005-2015

Варна, Май, 2005 г.

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ.....	5
ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА (ПРОФИЛ) НА ОБЛАСТ ВАРНА	6
1. АНАЛИЗИ НА СЪСТОЯНИЕТО.....	8
1.1. ПРИРОДО-ГЕОГРАФСКИ И РЕСУРСЕН ПОТЕНЦИАЛ.....	8
1.1.1. Релеф.....	8
1.1.2. Климатичните условия.....	10
1.1.3. Геоложка среда.....	10
1.1.4. Почвеното плодородие.....	12
1.1.5. Полезните изкопаеми (вид, запаси, експлоатация).....	13
1.1.6. Водни ресурси.....	13
1.1.7. Биологично разнообразие и ландшафт.....	17
1.1.8. Рибни ресурси.....	19
1.1.9. Поземлени ресурси.....	19
1.1.10. Природните условия и ресурси като фактор за развитие.....	19
1.1.11. Ограничителни условия влияещи върху развитието на Варненска област, произтичащи от природните фактори.....	20
1.2. ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	20
1.3. ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ.....	22
1.3.1. Обща характеристика на икономическото развитие на областта.....	22
1.3.2. Отраслова структура на областната икономика.....	23
1.3.3. Малки и средни предприятия.....	25
1.3.4. Морска индустрия.....	26
1.3.5. Иновации и модернизация на икономиката.....	27
1.3.6. Пазарна и бизнес инфраструктура.....	29
1.3.7. Развитие на информационните и комуникационни технологии.....	31
1.3.8. Териториална структура на областната икономика.....	31
1.4. СЕЛСКО СТОПАНСТВО.....	32
1.4.1. Поземлени ресурси.....	32
1.4.2. Растениевъдство.....	33
1.4.3. Животновъдство.....	33
1.4.4. Хидромелиорации.....	34
1.5. ГОРСКО СТОПАНСТВО.....	35
1.6. ТУРИЗЪМ.....	37
1.7. СОЦИАЛНА СФЕРА.....	40
1.7.1. Икономическа активност, заетост, безработица, жизнен стандарт.....	40
1.7.2. Здравеопазване.....	44
1.7.3. Образование.....	45
1.7.4. Култура и културно-историческо наследство.....	49
1.8. ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА.....	53
1.8.1. Пристанище Варна.....	53
1.8.2. Международно Летище Варна.....	54
1.8.3. Пътна мрежа.....	54
1.8.4. Железопътна инфраструктура.....	57
1.8.5. Телекомуникации и далекосъобщения.....	57
1.8.6. Водоснабдителна и канализационна система.....	58
1.8.7. Електроенергийната мрежа.....	68
1.8.8. Газопрееносна и газоразпределителна мрежа.....	68
1.9. ТЕРИТОРИАЛНО-УРБАНИСТИЧНА СТРУКТУРА.....	69
1.10. ОКОЛНА СРЕДА.....	71
1.10.1. Състояние на въздуха.....	71
1.10.2. Води.....	74
1.10.3. Управление на отпадъците.....	80
1.10.4. Шумово замърсяване в населените места.....	84
1.10.5. Биологично разнообразие.....	84
1.11. СИНТЕЗИРАН АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО, ПРОБЛЕМИТЕ И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ (SWOT АНАЛИЗ).....	86

2. СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ ВАРНА.....	92
ВИЗИЯ.....	93
ГЛАВНА ЦЕЛ.....	93
СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ.....	94
ПРИОРИТЕТ 1: ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТНОСПОСОБНОСТТА НА ОСНОВАТА НА ИКОНОМИКА НА ЗНАНИЕТО.....	94
<i>Специфична цел 1: Развитие на изследванията, технологиите, иновациите и предприемачеството.....</i>	<i>94</i>
<i>Специфична цел 2: Изграждане на бизнес мрежи и регионални клъстери.....</i>	<i>94</i>
<i>Специфична цел 3: Стимулиране развитието на информационно общество.....</i>	<i>95</i>
ПРИОРИТЕТ 2: ИЗГРАЖДАНЕ НА НОВА И МОДЕРНИЗАЦИЯ НА СЪЩЕСТВУВАЩАТА ИНФРАСТРУКТУРА, ОСИГУРЯВАЩА УСЛОВИЯ ЗА УСТОЙЧИВ РАСТЕЖ И ЗАЕТОСТ.....	95
<i>Специфична цел 1: Развитие и модернизация на транспортната инфраструктура.....</i>	<i>95</i>
<i>Специфична цел 2: Изграждане и подобряване на екологичната инфраструктура.....</i>	<i>96</i>
<i>Специфична цел 3: Предотвратяване на рискове.....</i>	<i>96</i>
<i>Специфична цел 4: Енергийни мрежи, подобряване на енергийната ефективност и развитие на възобновяеми енергийни източници.....</i>	<i>97</i>
<i>Специфична цел 5: Развитие на регионална и местна бизнес инфраструктура.....</i>	<i>97</i>
ПРИОРИТЕТ 3: ЗА ПО-ПРИВЛЕКАТЕЛНА СРЕДА И ПО-ДОБРО КАЧЕСТВО НА ЖИВОТ.....	97
<i>Специфична цел 1: Повишаване на потенциала за развитие и растеж на Варненска област чрез инвестиции в подобряване условията и ефективността на образователната система.....</i>	<i>97</i>
<i>Специфична цел 2: Постигане на гъвкав пазар на труда и социална интеграция.....</i>	<i>98</i>
<i>Специфична цел 3: Подобряване на здравеопазването.....</i>	<i>98</i>
<i>Специфична цел 4: Опазване и валоризиране на природното и културното наследство и обвързването му с развитието на туризма – традиционен морски и алтернативен.....</i>	<i>99</i>
<i>Специфична цел 5: Развитие на културата и културните институции.....</i>	<i>99</i>
ПРИОРИТЕТ 4: ИНТЕГРИРАНО ГРАДСКО РАЗВИТИЕ, ПОДОБРЯВАНЕ НА ГРАДСКАТА СРЕДА И СТИМУЛИРАНЕ НА МАЛКИТЕ ГРАДОВЕ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ.....	100
<i>Специфична цел 1: Прилагане на стратегии за интегрирано градско развитие, с гражданско участие за справяне с икономическите, екологичните и социални проблеми в градската агломерация.....</i>	<i>100</i>
<i>Специфична цел 2: Възстановяване и обновяване на градски райони.....</i>	<i>101</i>
<i>Специфична цел 3: Решаване на транспортните проблеми и насърчаване развитието на екологично чист градски обществен транспорт.....</i>	<i>101</i>
<i>Специфична цел 4: Социално-икономическа интеграция на отдалечените райони към оста на развитие Варна – Деветня.....</i>	<i>101</i>
ПРИОРИТЕТ 5: СЕЛСКО РАЗВИТИЕ, ГОРИ, РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ.....	102
<i>Специфична цел 1: Подобряване на конкурентоспособността на селското и горско стопанство в общините от Варненска област.....</i>	<i>102</i>
<i>Специфична цел 2: Мениджмънт на земите и горите на територията на Варненска област.....</i>	<i>102</i>
<i>Специфична цел 3: Диверсификация на селската икономика и качеството на живот в селските райони.....</i>	<i>102</i>
<i>Специфична цел 4: Рибарство, аквакултури и интегрирано управление на крайбрежните риболовни зони.....</i>	<i>103</i>
<i>Специфична цел 5: Подходът “Лидер” за местно развитие в селските райони.....</i>	<i>103</i>
ПРИОРИТЕТ 6: ВАРНЕНСКА ОБЛАСТ - ВЪНШНА МОРСКА ГРАНИЦА НА ЕС, ТРАНСНАЦИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО С МОРСКИТЕ РЕГИОНИ ЗА ИНТЕГРИРАНО ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ.....	103
<i>Специфична цел 1: Мениджмънт на водите на Черно море.....</i>	<i>103</i>
<i>Специфична цел 2: Транснационално сътрудничество.....</i>	<i>103</i>
<i>Специфична цел 3: Предпазване от рискове.....</i>	<i>104</i>
ПРИОРИТЕТ 7: УКРЕПВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯ КАПАЦИТЕТ НА ОБЛАСТНО И МЕСТНО НИВО ЗА ПОДОБРЯВАНЕ ПРОЦЕСА НА УПРАВЛЕНИЕ.....	104
<i>Специфична цел 1: Укрепване на капацитета и подобряване на координацията за управление на средствата от Структурните фондове на ЕС на регионално, областно и местно ниво.....</i>	<i>104</i>
<i>Специфична цел 2: Подпомагане изграждането на регионални и местни партньорства за развитие.....</i>	<i>105</i>
<i>Специфична цел 3: Подобряване на предоставяните услуги от регионалната и местната администрация.....</i>	<i>105</i>
<i>Специфична цел 4: Развитие на нови подходи за насърчаване и насочване на регионалното и местното развитие.....</i>	<i>105</i>
3. ОРГАНИЗАЦИЯ И КООРДИНАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ	105

3.1. ОРГАНИЗАЦИЯ И КООРДИНАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ.....	105
3.2. ФИНАНСИРАНЕ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ	107
3.3. НАБЛЮДЕНИЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО, ОЦЕНКА И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ.....	107
3.4. ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА МОНИТОРИНГ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ	108
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	116
Таблица 1.1.2. Валежи за характерна обезпеченост в периода м. Юни - м. Август.....	116
Таблица 1.1.5. Полезни изкопаеми.....	116
Таблица 1.1.1.1. Морфометрични и динамични характеристики на плажовите ивици.	117
Таблица 1.1.1.2. Количествени пясъчни запаси от перспективни участъци в бреговата зона. ...	119
Таблица 1.1.1.3. Разпространение и състояние на свлачищата, регистрирани към 31.12.2003 г. ...	120
Приложение 1.1.5. Защитени растения на територията на Варненска област	121
Таблица 1.1.1.4. Баланс на земята, почвено плодородие.	122
Таблица 1.1.1.6.1. По-големи язовири	123
Таблица 1.1.1.6.2. Минерални води	125
Таблица 1.1.6.3. Плитки подземни води	129
Таблица 1.10.1.1. Емисии на вредни вещества в атмосферния въздух, в тонове годишно за Варненска област.....	130
Таблица 1.10.2.1. Подадена и доставена вода.....	130
Таблица 1.10.2.2 Качествени характеристики на акваторията на Черно море	130
Таблица № 1.10.2.3 Качествени характеристики на подземните води	131
Таблица 1.10.2.5. Пречистване на отпадъчните води от населени места над 2000 жители във Варненска област.....	132
Таблица 1.10.3.1.Обезпеченост с регламентирани депа за твърди битови отпадъци във Варненска област	133
Таблица 1.10.3.2. Съхранение на опасни отпадъци – пестициди.	134
Таблица 1.10.5.1. СПИСЪК на защитените природни обекти на територията на Варненска област.	135

Въведение

Стратегията за развитие на област Варна е основен стратегически документ, който определя дългосрочните цели и приоритети на областната политика за развитие и устройство и съгласува целите и приоритетите на плановите документи от по-високите нива - Националната стратегия за регионално развитие и Плана за развитие на Североизточния район, с политиките и ресурсите на общинското ниво. Тя е документ, който отразява принципите и подходите на европейската политика за регионално развитие, ориентирана към икономическото и социалното сближаване и формира общата рамка за развитие и устройство на областта. Областната стратегия има интегрален характер, като обхваща създаването на условия за балансирано и устойчиво развитие на областта и общините в нея. По своята същност тя е основен ориентир за общинските планове за развитие, източник на идеи и стратегически документ за разработване на конкретни мерки в тях.

Хоризонтът на стратегическия документ обхваща периода 2005 – 2015 г.

Съгласно изискванията на Закона за регионално развитие и Методическите указания за разработване на областните стратегии за развитие, Стратегията съдържа само основните цели, приоритети, мерки и действия, насочени към реализиране на целите без конкретни проекти с инвестиционен характер, които са предвидени за включване в общинските планове за развитие.

Стратегията има характер на отворен документ, който може да се развива, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия и фактори, мотивирайки нейното разработване. Това по същество е една перманентна дейност на областта и предполага създаването на гъвкава и прагматична организация.

Разработването на Стратегията за развитие на област Варна се базира:

- на целите, приоритетите и индикаторите, включени в НСРР
- на анализа и оценката на действащия Областен план за развитие от 2000 г.
- на анализа и оценката на актуалното развитие в периода след 2000 г.
- Стратегията за развитие на област Варна съдържа:
- Анализи на икономическото и социалното състояние на областта
- Синтезиран SWOT анализ на състоянието, проблемите и възможностите за развитие
- Визия, главна стратегическа цел, 3 стратегически цели, 7 приоритета и 29 специфични цели
- Организация и координация на дейностите за реализация на областната стратегия
- Схема за устройство.

Обща характеристика (профил) на област Варна

Област Варна има благоприятно географско положение, разполага с благоприятен природен био-климатичен потенциал, морско крайбрежие, високопродуктивни обработваеми земи, изградена инфраструктура, голям икономически и човешки потенциал, което предопределя реални възможности за просперитет и устойчиво развитие на областта.

Варненска област се характеризира с повишена инвестиционна атрактивност и с възможности за развитие на предприемачеството и иновациите. Решаваща роля в този аспект имат преди всичко факторите: геостратегическото местоположение, икономическото разнообразие в областната територия, туристическият потенциал. В областта е започнал процес на формиране на интегрирана териториална структура, за която положителна роля играе комплексното стопанско развитие през последните години, базиращо се на наличието на силни регионални производствено-технически, икономически, транспортно-комуникационни връзки.

Област Варна е разположена в североизточната част на Република България. Състои се от 12 общини (Аврен, Аксаково, Белослав, Бяла, Варна, Ветрино, Вълчи дол, Девня, Долни Чифлик, Дългопол, Провадия, Суворово).

Заема площ 3 820 км² или 3,44 % от територията на страната.

Населението е 458 661 жители или 5,88% от населението на страната. Броят на населението е стабилизиран, не намалява. (данни към 31.12.2003 г.)

Възрастовата структура като цяло е по-благоприятна от тази за страната.

Етническата структура е близка до усреднената за страната - българи – 85.3%, турци – 8.1%, роми – 3.3%. (данни към 01.03.2001 г.)

Степента на урбанизация (градското население) – 79.4%, е по-висока от средното за страната - 69,8%. (данни към 31.12.2003 г.)

В областта има 158 населени места, от които 10 града.

Град Варна има 312 155 жители или 68% от общото население на областта.

Населените места и другите урбанизирани територии заемат 6,8% от общата площ на областта, по-голямо от средното за страната – 4.1%.

Обработваемата земя на човек от населението – 4,3 дка, е по-малко от средното за страната - 6,2 дка/човек. Поливна е само 6,5% от обработваемата земя.

Защитените територии заемат около 1% от територията на областта, по-малко от средното за страната (5%).

Варна е многофункционален транспортен възел с международно значение.

Международното летище Варна осъществява връзка с 35 страни и 101 града по света.

Пристанище Варна заема ключово положение и е основен логистичен и дистрибуторен център за връзка между Общоевропейските транспортни коридори № 7, № 8, № 9 и ТРАСЕКА.

Общото състояние на компонентите на околната среда в област Варна може да се определи като добро.

Равнището на безработица – 9,77% през 2004 г., е по-ниско от средното за страната (12,67%) и за Североизточния район за планиране (16,59%).

Коефициентът на икономическа активност (55,6%) е по-висок от средния за страната (49,2%) и средния за Североизточния район за планиране (49,8%).

Коефициентът на заетост (46,0%) е по-висок от средното за страната (42,4%) и за Североизточния район за планиране (40,2%).

През 2003 г. общият размер на чуждестранните инвестиции в областта с натрупване е 433 394,7 хил. щ. дол. – на второ място сред областите в страната.

Брутният вътрешен продукт на човек от населението в област Варна е 4300 лв., който е по-висок от средния за страната - 4109 лв.

Произведеният брутен вътрешен продукт (БВП) в областта през 2002 г. е над 6% от общия БВП в страната и 44% от произведения в Североизточния район за планиране.

Морската индустрия през 2003 г. осигурява 11% от приходите в областната икономика.

За областта е характерно наличието на вътрешнообластни икономически различия между община Варна и останалите общини.

В община Варна се намират 87% от предприятията, 70% от дълготрайните материални активи и се реализират 83% от приходите от дейността и 80% от печалбите за областта.

Варненска област е на първо място сред другите области на страната: по броя на реализираните нощувки от туристи - 20% от общия брой леглоденонощия в страната, по броя на чуждестранните туристи - 27% от общия им брой в страната.

Общият обем на легловата база във Варненска област през 2004 г. е 50460 легла, второ място в страната след Бургаска област.

В област Варна има 5 висши учебни заведения, 3 колежа и 5 значими научноизследователски институти.

Осигуреността на населението в региона с общопрактикуващи лекари (7.35 на 10 000 д.) е над средното за страната.

В областта има около 100 държавни институции, подразделения на централни ведомства.

Добре е развит секторът на НПО с над 1000 неправителствени организации.

Има генерални консулства на: Руската федерация, Република Полша, Украйна и Почетни консули на: Германия и Франция, Италия, Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия, Швеция, Унгария.

Във Варненска област има общо 44 музеи и галерии, 137 читалища, 269 музикални, танцови, вокални и др. състави.

Паметниците на културното наследство в областта са общо 1466 бр., от тях 21 бр. с национално значение.

Варна е едно от най-древните селища в България. На 12 хил. години са намерените кремъчни и мезолитни предмети, останали от първите хора по нашите земи.

През 1972 г. в Некропола край Варна е открито най-старото в света обработено злато, датиращо от 4600-4200 г. пр. н. е.

Одесос (днешна Варна) възниква през VI в. пр. н. е. През VII в. от н.е. славяните наричат града Варна.

Днес Варна е “морската столица” на България и един от най-значимите културни центрове в страната със своите театри, музеи, фестивален и конгресен център, художествени галерии, библиотеки, активна читалищна мрежа и ежегодно провеждащите се национални и международни фестивали.

1. Анализи на състоянието

1.1. Природо-географски и ресурсен потенциал

Област Варна е разположена в североизточната част на Република България и заема площ от 3819,5 кв. км. На север граничи с област Добрич, на изток с Черно море, на юг с област Бургас и на запад с област Шумен.

Областта има удобно транспортно географско разположение, разполага с висок природен, икономически и човешки потенциал, благоприятен биоклиматичен ресурс, морско крайбрежие, високопродуктивни обработваеми земи, подземни води и мрежа от защитени територии. Тези фактори предопределят възможности за просперитет в развитието.

1.1.1. Релеф

Територията на областта обхваща части от Дунавската равнина и Предбалкана. Според геоморфоложкото райониране на България и Черноморското крайбрежие тя попада в Дунавската морфоструктурна зона, Добруджанско-франгенския и Долнокамчийския райони, Балчишко-франгенски, Варненски, Авренски и Камчийско-Фъндъклийски подрайони. Релефът на областта е формиран в резултат на екзогенни физико-геоложки условия, преекспонирани от проявени докватернерни тектонски нарушения, развити на фона на Мизийската плоча и части в Старопланинската младонагънатата зона.

Релефът е хълмисто-равнинен и включва плата, низини и долини. Низините са разположени край Черноморския бряг, във височинния пояс до 100м, където формират тясна ивица. Преобладават платата, които са заравнени : Франгенско, Авренско, Провадийско, Камчийско, Върбишко.

Платата ограничават връзките между тях низини около Варненското и Белославските езера и Камчийската долина. По северната граница на областта в Добруджанското плато, каньоновидно е връзана долината на р. Батова. Общият наклон е с посока запад-изток и затова изложението е предимно източно. В долините на реките, езерата и суходолията преобладава югоизточно и северозападно изложение.

Източната морфоструктурна област е заета от Северобългарското издигане, Варненската падина и долнокамчийското понижение. Съвременните вертикални движения на земната кора са малки - до 3 mm годишно.

Надморската височина варира от 0 до 350m, като най високата точка е 441m. Надморската височина на градовете е следната : Белослав – 10m; Варна – 39m; Вълчи дол – 210m; Девня - 16m; Долни чифлик - 14m; Дългопол – 42m; Провадия - 40m; Суворово - 194m.

Крайбрежието на областта е с ясно изразени стари и съвременни абразионни, свлачищно-абразионни, свлачищни (брегът е терасиран от свлачищни стъпала) и акумулационни форми. Той завършва с брегова ивица, по-тясна или значително широка, в която се проявяват съвременни абразионни и акумулационни процеси - с натрупването на подвижни морски и речни наноси. Крайбрежието е меридианно ориентирано и бреговата линия се характеризира със средно до слаба разчлененост. Франгенският участък обхваща източния склон на едноименното плато, ръбът на който се повишава от север на юг, от 260 до 290m. Морфографията му е тясно свързана с най-обширния свлачищен комплекс по Българското крайбрежие. Между нос Галата и долината на р. Камчия брегът е висок до 125m. Терасирано-хълмистият вид на склона е прорязан от дерета и наситен с многобройни малки свлачища, които заемат 56% от дължината му.

Според характера на бреговите процеси, брегът преобладаващо е абразионно-свлачищен. Акумулативните участъци са представени от п лажове: Златни пясъци;

Варненски, Аспаруховски, Камчийско-Шкорпиловски. В обсега на обширната Камчийска долина брегът е лиманно-акумулационен.

Брегоукрепителни съоръжения са изпълнени в района на Варна, Почивка, Траката, Евксиноград, Св.Константин и Елена, Ривиера, между Зл. Пясъци и Кранево. Те включват каменно-насипни дамби, Т-образни буни, изкуствени плажове, брегоукрепителни стени и противосвалачищни мероприятия (преоткосиране на склона, дренажи, повърхностно отводняване, силови пилотни и анкерни конструкции). Изградени са яхтените пристанища “Св. Константин”, “Евксиноград”, “Слънчев ден” и “Златни пясъци”. Общата дължина на защитния бряг е 17,0 km., което представлява 21,9 % от дължината на бреговата линия. (активна и пасивна защита), като на пасивната защита се пада 6,8 %. В двата брегови участъка в които е съсредоточено хидротехническото строителство - н. Екрене – н. Св. Георги и Варненско крайбрежие се намират 91,2 % от изградените и изграждащи се брегови съоръжения в областта.

С антропогенната намеса е нарушен естествения приход на плажообразуващ седиментен материал, което налага търсене на пясъчни източници от перспективни участъци на подводния брегови склон. Седиментните участъци най-изгодни от икономическа и технологична гледна точка, за прехвърляне на пясъчни материали в местата за създаване на свободни плажови площи или насипването им в зоната на междубунните пространства са представени в приложенията.

Антропогенната намеса е причина за създаване на нови и / или промяна конфигурацията на съществуващите плажове. Морфометричните параметри на плажовете са представени в приложенията, като дължината им (заедно със заливаемите плажови площи при щормово вълнение) е 38,2 km., при ширина 85,9 m и площ 3,283 km², а заедно с дюнните акумулативната площ достига 4.563 km². По-голяма част от плажовете са привързани към ерозионно-овражните системи, характерни с висока степен на вертикална и хоризонтална разчлененост, дължаща се на лесноеродиращите се скални масиви, които се явяват и главни подхранващи източници на седиментен плажообразуващ материал. Пясъкът на плажните ивици е предимно дребнозърнест, добре отсортиран с преобладаване на леката фракция. В клифовите участъци се срещат блокажи, валуни и чакъли. В районите на свлачищните участъци се формират делувиялни наслаги с дебелина до няколко десетки метра.

Черноморски шелф. Шелфът е различно широка, слабо наклонена на изток подводна платформа. Ширината на шелфовата платформа варира от 84 km до 36 km.

Подводният релеф представлява стъпално понижаваща се на изток платформа, тясно свързан с най-младата еволюция на Черноморския басейн. Обликът на подводния релеф се обуславя от морски тераси на различни дълбочини, върху които са оформени различни по големина валове. По-младите са разположени в прибрежната част, характеризират се със сравнително голяма повърхнина и обуславят сравнително широка зона на водоползване на морето (от 70 до 200m). Средният наклон на съвременната абразионна тераса не надвишава 0,02% и се явява решаващ фактор за намаляване на вълновата енергия върху брега.

Дълбоководните органогенно-минерални утайки от дъното на Черно море (сапропелни, диатомитови и коколитови тини, наречени мелиорант) се разполагат на дълбочини от 500 до 2200 m. Те са приложими за рекултивация на кисели, бедни на микроелементи и деструктирани почви както и за рекултивация на земи замърсени с тежки и радиоактивни елементи.

Крайбрежната зона на Черно море от Кранево до Бяла има много голямо стопанско значение (воден транспорт, туризъм, отдих, марикултури и т.н.). Това я прави обект на различни инвестиционни намерения. Последните обаче трябва да бъдат съобразени с естествените условия и процеси в морската брегова зона (геоложки, геоморфоложки, хидродинамични, литодинамични, свлащни, биологични и т.н.). В противен случай може да наруши природното равновесие и да се предизвикат редица негативни явления. За да се избегне това е необходимо да се изготвят акваториални

устройствени планове, които да обезпечат устойчивото развитие на крайбрежието като определят условията и начина за осъществяване на инвестиционните инициативи. По същество тези планове ще допълнят съществуващите териториално – устройствени планове на крайбрежните общини.

1.1.2. Климатичните условия

Варненска област попада в две климатични области - Умерено-континенталната климатична област, среден климатичен район на Дунавската равнина, източна част и Черноморската климатична подобласт от континентално-средиземноморската климатична област, Северно Черноморско крайбрежие.

Черноморското крайбрежие и 30-35 километровата крайбрежна зона се характеризира със сравнително мека зима, хладна пролет, прохладно лято, топла есен и сравнително равномерно разпределение на валежите през годината. В континенталните части на областта лятото е горещо, зимата суха и студена, с характерни летни засушавания, предопределящи необходимостта от напояване при интензивно земеделие.

- *Температурен режим:* Средногодишната температура за областта е $12,8^{\circ}\text{C}$. Годишната температурна амплитуда се колебае $\sim 20,6^{\circ}\text{C}$. Средномесечната температура през лятото е $23,2^{\circ}\text{C}$ и са по-ниски от средните за страната. Времеви интервал с температури над 20°C е с граници от 15 април до 15 септември. Тук няма отрицателни средномесечни температури. Началото на есента се характеризира с термични условия, близки до летните, което е предпоставка за по дълъг курортен сезон по Черноморието.

- *Средният годишен валеж* варира от 500мм (0,5м/ до 600мм (0,6м/, под средния за страната, като максимумът е през зимата.

- *Режим на вятъра* - през зимата от месец ноември до месец март преобладават ветрове от северна - северозападна и североизточна посока ($\sim 47\%$ от случаите) . Тяхната средна скорост е 5-7 m/sec. През топлото полугодие преобладаващи по крайбрежието са източните ветрове със скорост 1-2m/sec. Бризовата циркулация “море – суша” влияе до 10 km по крайбрежието и се проявява 90 дни в годината (през лятото). Добрата проветривост на крайбрежните територии е предпоставка за добро разсейване на вредностите в атмосферата.

Вятърната енергия може да бъде използвана за производство на електроенергия с вятърни генераторни системи в определени местности. Досегашните изследвания по въпроса за енергийния потенциал на вятъра показват, че по – голямата част от Варненска област е в “Зона на малко мащабната ветроенергетика”. Тук ресурсите на вятъра на $h=10$ м. са по-малки от 100 W/m^2 , броят на часовете със скорости, превишаващи 3 м/сек, съставляват 70-90 % от общия им брой в годината. Високите плата и крайбрежните райони попадат в “Зона на средно мащабната ветроенергетика”, където плътността на енергийния ветрови поток е в пределите на $100\text{-}200 \text{ W/m}^2$. Средната многогодишна скорост на вятъра тук превишава 3 м/сек, като броят на часовете през годината, превишаващи тази скорост е около 50 %. Средногодишната продължителност на интервала 5-25 м/с тук е около 4000 h, което представлява около 45 % от броя на часове в годината.

В съчетание с особеностите на релефа, климатичните условия създават благоприятни условия за развитие на селско стопанство (зърнени култури, слънчоглед, захарно цвекло, лозя и животновъдство).

1.1.3. Геоложка среда

Варненска област заема източната част на Мизийската плоча (платформа), в строежа на която се различават два структурни комплекса: долен, палеозойски (каледоно-херцински) и горен, мезо-кайнозойски (алпийски). На североизток - изток чрез Венелин-Аксаковската дислокация се оформят поредица от по-нискоразрядни структури, стъпаловидно пропадащи на юг и изток - Кичевско стъпало, Варненско стъпало и

Варненска моноклинала. На юг, по Южномизийския разлом става съчленяването на Северобългарското сводово издигане с Предбалканската структурна зона, т.н. Търговишко-Провадийско стъпало (Южномизийска периплатформена моноклинала). Отличават се с твърде сложни литолого-стратиграфски пространствени и темпорални отношения помежду им, резултат на продължителна еволюция, с многократна смяна на палеогеодинамичните процеси и на седиментационните режими.

Стратиграфският обхват на изграждащите ги скали, които се разкриват на повърхността, е предимно от долна креда до кватернер. В дълбочина, по сондажен път са достигнати юрски, триаски и палеозойски скали. Литоложкият им субстрат е пясък, но почти изключително седиментогенен – брекчоконгломерати, алевролити, пясъчници, аргилити, мергели, широка гама от карбонати (глинести варовици, пясъчливи и механично-отломъчни варовици, оолитни и биогенни варовици, доломитизирани варовици, доломити и др.), неравномерно напукани и окарстени, както и неспоени до слабо споени льосовидни отложения, пясъци и чакъли. Те обуславят формирането на различни по тип и характер подземни води, общо взето съответстващи на водовместващите структури:

Съвременните отложения са представени от алувиалните наноси и пролувиалните и пролувиално-делувиалните образувания в речните долини в района. Алувиалните наноси от пясъци, чакъли и глинени изграждат терасите на реките Голяма Камчия, Провадийска, Фъндаклийска.

Крайбрежието на областта е с ясно изразени стари и съвременни абразионни, свлачищно-абразионни, свлачищни и акумулационни форми. Морфографията на Франгенския участък е тясно свързана с най-обширния свлачищен комплекс по Българското крайбрежие. На територията на Варненска област са регистрирани едни от най-големите древни и съвременни свлачищни процеси. Те обхващат почти цялата крайбрежна зона: на север от Варна до Кранево (франгенски свлачищен комплекс, включващ циркусите “Дългия яр”, “Златни пясъци”, “Аладжа манастир”, Виница и Варна), в гр. Варна (кв. Възраждане, “Хр. Ботев”-юг), южно от Варна (Галата, Фичоза, Сакама дере, Паша дере, Родни балкани, Камчия - к-г “Романтика”, Бяла), както и във вътрешността: гр. Провадия (по склоновете на р. Провадийска), Старо Оряхово, Ново Оряхово. За проявяването на свлачищните процеси оказват влияние следните природни фактори:

- Геоложки строеж (повсеместно разпространение на мощни сарматски глинесто-мергелни и глинесто-пясъчливи седименти; наклон на пластовете; физико-геоложки качества на глинесто-мергелните седименти);
- Хидрогеоложки условия (наличие на няколко водоносни хоризонта в сарматските седименти и на плитки подпочвени води с динамичен характер);
- Морско вълнение (морска абразия и литодинамична активност);
- Сеизмична дейност (Варненска област попада в два сеизмични района - VII и VIII сеизмична степен по М.Ш.К.-67)
- Изветряне, денудация и суфозия.

В последно време, обаче една от главните причини за активизирането на свлачищата е антропогенната намеса, която е свързана със засилената урбанизация след 1960-1970 г. и се изразява в: допълнително натоварване със статични и динамични товари на склоновете; подсичане на склоновете; увеличаване на инфилтрацията на води; препречване на повърхностния и подземния отток; изграждане на сгради и съоръжения, несъобразени с инженерно-геоложките и хидрогеоложките условия; липса на канализационна мрежа; течове във ВиК мрежата и други.

Проявяващата се свлачищна активност понастоящем е привързана преди всичко към съвременния ерозионен базис и антропогенно въздействие.

Укрепителните работи са извършени в района на “Кабакум”, “Слънчев ден”, “Панорама”, “Евксиноград”, сп.”Кипарис”, финансирани от ПКЗНБАК при МС и Европейската инвестиционна банка по програма изготвена от МРРБ. Следва да се

подчертае, че развитието на урбанизацията и включването на нови терени по параграф 4 от ЗСПЗЗ в категорията на селищните образувания е невъзможно без инженерна подготовка на застрашените от свлачища територии - изграждане на инфраструктурата, отговаряща на изискванията за строителство в свлачищни терени.

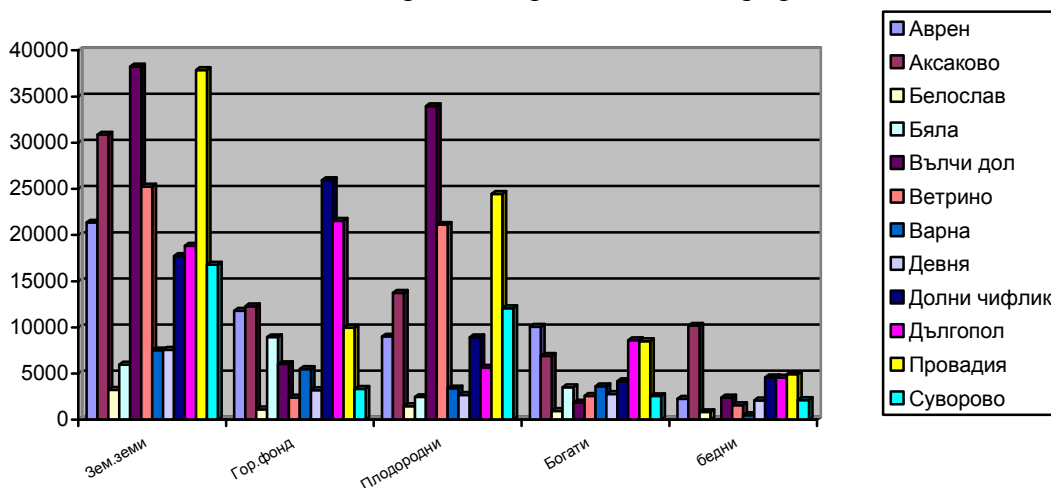
Разпространение и състояние на свлачищата регистрирани към 31.12.2003 г.

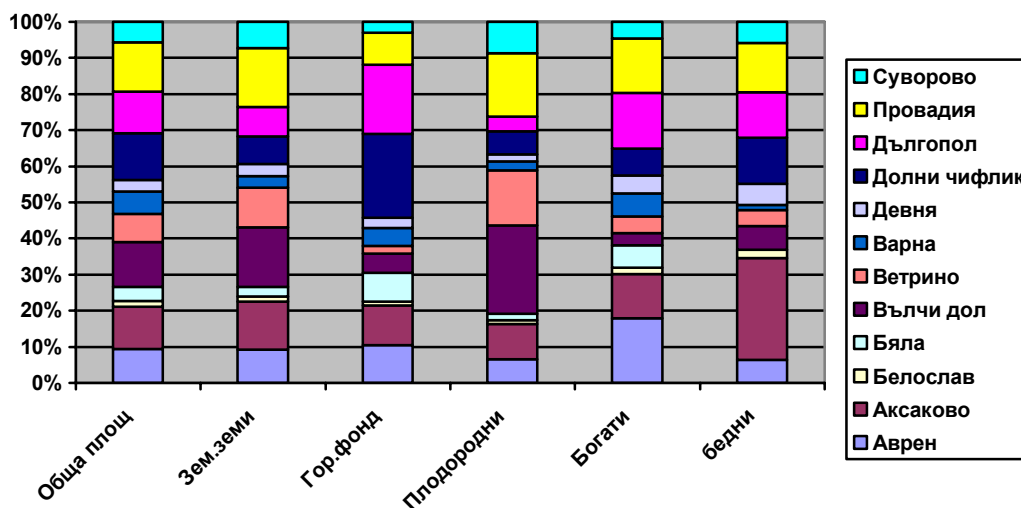
Община	Общо свлачища		Условно стабилизирани свлачища		Активни свлачища		Нововъзникнали свлачища		Абразионен бряг км	Укрепителни мероприятия
	Бр	Площ, дка	Бр.	Площ, дка	Бр.	Площ, дка	Бр.	Площ, дка		
ОБЛАСТ ВАРНА	83	36821	56	36263.65	25	551.9	2		39.8	22
Община Аксаково	11	3006	7	2878	4	128			3	6
Община Варна	59	32801.7	41	32393.65	16	402.5	2		24	11
Община Долни Чифлик	3	480	2	465	1	15				1
Община Бяла	5	386.4	1	380	4					2
Община Провадия	3	62	3	62						2
Община Суворово	2	85	2	85						

1.1.4. Почвеното плодородие

Във Варненска област най - разпространени са карбонатните, типичните и излужените черноземи, отличаващи се с голямо естествено плодородие. По долините на реките са разпространени алувиалните и делувиялни почви. По северните склонове на хълмовете и Източна Стара планина са разпространени сивите горски почви и сивокафяви горски почви-лесивирани. Големи площи в общините - Долни чифлик, Бяла, Аврен и Дългопол са потенциално застрашени от ерозионни процеси. През последните 13-15 години не е провеждан мониторинг на почвите по отношение на ерозия, засоляване и киселяване.

При нормални години, зимните валежи осигуряват на почвения профил запаси, които достигат почти до пределната полска влагоемност. От тях продуктивните водни запаси в излужен и карбонатен чернозем са $1727 \text{ m}^3/\text{h a}$, за алувиално - ливадните са $1694 \text{ m}^3/\text{h a}$ и най-ниски са за типичните черноземи $1506 \text{ m}^3/\text{h a}$. За всички почвени типове това са възможности, да се акумулира една поливка от есенно пролетните валежи, като се създават условия за отглеждане на житните култури без напояване. Баланса на земите по тяхното плодородие е представено на графиката.

1.1.5. Полезните изкопаеми (вид, запаси, експлоатация)

Варненска област може да бъде определена като “бедна” откъм полезни изкопаеми. Независимо от това находищата на природен газ в шелфа, каменната сол и строителните материали имат промишлено значение по размера на запасите. Значителна част от находищата са отдадени за на концесии. Неусвоени са находищата, на мангана и кизелгура. Необхванати с концесии са находища за строителни материали с местно значение.

Рудните изкопаеми са слабо представени. Манганови находища със сравнително по-ниско съдържание на манган, има при с. Игнатиево и гр. Бяла.

Важен енергиен източник от национално значение е находището на природен газ в Черноморския шелф срещу нос Галата. Находището е в експлоатация чрез концесия от “Петреко България”. Находища на нефт и газ (неоткрити и нерегистрирани и с неясни параметри на ресурса) има в пермско-триаските крайбрежни наслаги, както и в еоценските седименти на р. Камчия. Природния газ като енергиен източник, представлява потенциал за икономическо развитие и независимост на региона в кризисни или аварийни ситуации.

Друг важен запас със стопанско значение е находището на каменна сол (в пермските наслаги) при гара Мирово, община Провадия. Нерудните изкопаеми са представени както следва: мергелно-долomitни варовици в община Суворово- кариера Чернево (използвани за производство на цимент) община Девня (кариери “Белите могили”, “Лозенско дере”, “Синур Алча”) ; сарматски варовици от Авренско и Франгенско плато (облицовъчен материал) ; община Девня-“Голям кайряк” и “Малък кайряк”. Инертни материали за строителството (пясък и чакъл) има в находища Галата, Дъбравино, Ст. Оряхово, езеро Варна, Садово, Белослав (кариери “Лъджата” и “Бялата вода”) Девня (Сини вир, Марциана, Люляка) Ветрино. Глини мергели и диатомити има в Аксаково, Долни чифлик, Белослав (с. Разделна).

Лечебна кал – 2 000 000 m³ се експлоатира от находище на северния бряг на Варненско езеро.

1.1.6. Водни ресурси

Територията на Варненска област по отношение на водно богатство може да бъде оценена като територия с добри запаси.

Повърхностни води

През територията на областта протичат следните по-големи реки от значение за стопанството и формиращи ценни природни дадености: р. Камчия с притоците ѝ по поречието на които са язовирите “Цонево” и “Елешница”; р. Провадийска по поречието

на която е язовир Снежина; р. Двойница; р. Девненска и част от р.Батова. По незначителни са реките: Осеновска, Фъндъклийска, Суха река и Елешница.

Дължината на реките, имащи отношение към водния потенциал на областта, възлиза на ~ 523 км, като само ~28% от речната мрежа преминава през територията на областта. Гъстотата на речната мрежа варира между 8,3 и 45% (този показател, не може да оцени водния потенциал, а по скоро характеризира разчленеността на релефа). Наклоните на реките в западната част на областта са по-големи, но водните количества са значително по-малки; в крайбрежната зона (с по-високи водни количества) наклоните са значително малки и поради това водите нямат съществен енергиен потенциал за изграждане на големи водноелектрически централи. На места могат да се ползват локални ресурси с поставяне на малки турбини при изкуствено построени баражи, шлюзове и други съоръжения в предимно полупланинската част на областта (община Дългопол, части от общините Провадия и Долни чифлик). Съществуват възможности за изграждане на малки ВЕЦ по поречие Провадийска и Камчия, както и към съществуващите по-големи язовири.

Режимът на оттока е обусловен от валежите и следва техния ход, поради подчертано валежно подхранване. Той се характеризира със значителна сезонна неравномерност. Коефициентът на вариация е 0,5-0,8 при среден за страната 0,33 и среден за Черноморието 0,5. Пълноводието е през есенно- зимния сезон, като тогава преминава ~ 60% от оттока. Маловодието съвпада с периода на активно водоползване (юли - септември) и дава едва ~ 5% от годишният отток. Част от малките реки са сезонно пресъхващи. Теоретични изследвания за параметрите на високата вълна показват, че интензивни валежи могат да увеличат оттока до 100 пъти. Рискът от наводнения, при висока вълна е възможен по поречието на реките Двойница, Камчия и Провадийска. Отточният капацитет на областта е сравнително нисък - ~ 0,18, при средно за страната 0,25 - 0,28. Дължи се на преобладаващата в района варовикова скала и сарматски отлагания, в които дренират по естествен път падналите валежи.

Общата минерализация на повърхностните води варира от 100 - 300 mg/dm³ (0,1-0,3 kg/m³ /, като по този показател водите не отговарят на стандартите за питейна вода и могат да се ползват за напояване.

Реки във Варненска област

Хактеристика					Минимален год. отток м ³ / сек.	Максимален год. отток м ³ / сек.
Река	Водосборна площ км ²	Средно-годишен отток, м ³ /сек	Максимал на дълбочина, м	Максимал на широчина, м		
Батова	237.907	0.618	0.50 до 1.00	3.00 до 4.00	0.285	н.д.
Девненска	201.439	0.798	0.60 до 1.00	6.00 до 8.00	0.208	н.д.
Провадийска	871.489	3.100	1.00 до 1.50	8.00 до 10.00	0.643	4.300
Камчия	971.957	26.287	4.00 до 4.50	20.00 до 30.00	9.254	49.280
Двойница	119.748	0.579	3.00 до 4.00	10.00 до 15.00	н.д.	н.д.

Най-големите естествени водоеми са Варненското и Белославското езера с общ обем 174,5.10⁶ m³ и яз.Цонево – с общ обем 308 . 10⁶ m³, и полезен обем 148,9 . 10⁶ m³ включен в обектите с национално значение (част от водата ~3% се ползва за промишлено водоподаване за Девненския промишлен комплекс).

В района има изградени, през 60-те години, 44 микроязовира за гравитачно напояване на селскостопански земи. В Приложения - Таблица 1.1.6.1. са представени по-значимите язовири във Варненска област.

Езеро	Вид	Площ км ²	Обем млн. м ³	Дълбочина м	Дължина км	Широчина м
Белославско езеро	Лиман	3.900	9.000	Март.50	8.000	500 до 3 500
Варненско езеро	Лиман	17.400	165.500	19.00	15.000	1 300

Язовир	Поречие	Дълбочина при язовирна-та стена в м ¹	Максимален обем в млн.м ³	Полезен обем в млн.м ³	Огледална площ в км ²
Цонево	Камчия	39	329	308	17,6
Елешница	Камчия	25	10,466	8,472	1,184
Тръстиково	Провадийска	34,73	23,312	22,843	2,25
Генерал Киселово	Суха река	10,3	3,1	3,05	0,985
Долни Чифлик 2	Камчия	17,2	2,52	2,45	0,528

Морски води

Черно море е най-големият в България повърхностен воден басейн. Дължината на Бреговата линия във Варненска област е 79 км. В районите на водоползване по Черноморието се извършва постоянен мониторинг за следене качеството на морската вода.

Анализът на данните, събрани през периода 1995 - 2004 год. показва, че средните стойности на изследваните параметри на крайбрежната морска вода в голяма част от пунктовете не надвишават нормативите съгласно изискванията на Българското законодателство и изискванията на Европейския съюз - Директива 76/160/ЕЕС.

В акваторията заустват пречистени битовофекални води от 5 пречиствателни станции за отпадъчни води с общ обем 2 052 117м³. Изградените зауствания не съответстват на изискванията на конвенцията за опазване на Черно море.

Подземни води

Изключителното разнообразие на литоложкия характер на седиментите, които изграждат Варненския регион и неговите структурни особености, обуславят наличието на различни по тип и характер подземни води и наличието на няколко хоризонта. Значение имат водите привързани към няколко водоносни хоризонта, от които стопанско значение имат: Малмоваланжински, еоценски; миоценски.

Води в алувиалните отложения

Характерни са за реките Врана, Провадийска, Главница, Камчия. Алувиалните отложения на р.Врана имат добри филтрационни свойства (водопроводимост 500-900 м³/24h. Водите са с напорен характер, подхранването е значително ограничено, естествените запаси са малки. Водата е прясна с минерализация 0,56 до 1,27 g/dm³/kg/m³/ твърда и много твърда. Тя е сравнително добре защитена от повърхностно замърсяване. Малката дълбочина на залягане създава възможност за лесна експлоатация.

Подземните води в алувия на р. Провадийска и р. Главница имат практическо значение за община Провадия и Девня. Водопроводимостта на алувия е от 200- м³/24h, а водоотдаването 18-20%. Водата е порна, безнапорна. Подхранва се от валежи, инфилтрация на речни води и подземни води от валанжските и сенонските варовици. Подземните води дренират в р. Провадийска. Запасите са големи, водата е прясна с обща минерализация 0,76- 0,98 g/dm³(kg/ м³ /, твърда до много твърда.

Подземни води в средния миоцен на Варненската депресия.

Целият комплекс от пясъчливи отложения, редуващи се с глини, мергели и пясъчници, на Средния миоцен, се разглежда като общ водоносен комплекс. Водите са порни, напорни или ненапорни. Подхранват се чрез филтрация на валежна вода и частично от склонова подземна вода от горните пластове. Водата е прясна, с обща минерализация 0,40- 0,50 g/dm³ (kg/m³). Тя е хидрокарбонатно-калциево-магнезиева със средна обща твърдост.

Чокракския водоносен хоризонт е развит в района на Авренското плато (на юг от езерата до Старооряховския район и на запад от Казашка река). Хоризонтът е слабо водоносен и подложен на замърсяване (сравнително плитък/, неиздържан. Водите са с непостоянен характер, порови и полупорови. Водите почти не се експлоатират. Само малка част от водите са подходящи за питейно водоснабдяване.

Сарматският водоносен хоризонт е развит в североизточната част на областта и най-южно по нейната граница. Водообилни са Долен и Горен сармат. Водите са смесени, напорни или полунапорни. Имат сравнително добра постоянност на дебита (поддържането и подхранването достигат до 5-10 l/sec /5-10. 10³ m³ / sec. Много от водите излизат като извори на повърхността. Хоризонтът е замърсен в различна степен на отделни места. Водите залягат плитко на ~ 15-40m. Подходящ е за питейно-битово водоснабдяване при подходяща организация в зоните на подхранване. В североизточната част са изградени много каптажи и шахтови кладенци за водоснабдяване на населени места: Кичево, Орешак, Куманово, Игнатиево, Доброглед и Варна.

Еоценски водоносен хоризонт. Развит е повсеместно, като в североизточна посока потъва на 300-500m, а по крайбрежието водите излизат на самоизлив. В южната част и най-западната част на областта хоризонтът отсъства. В Девненския район, Побити камъни и Слънчево водите излизат на повърхността в множество извори. Дренирането им се осъществява в Черно море и от многобройни сондажи по крайбрежието (среден дебит на сондажите 1220 l/sec/ / 1220. 10³ m³ / sec). Водата е хидрокарбонатно-калциева и хидрокарбонатно-хлоридно-натриева, мека и средно твърда. Хоризонтът е водообилен и недостатъчно използван.

Малм - Валанжински водоносен хоризонт (имащ най - голямо стопанско значение по Черноморието). Малм-Валанжинския водоносен хоризонт има широко плочно разпространение (повсеместно развит в областта) на територията на Мизийския хидрогеоложки район. Формиран е в карбонатен комплекс от варовици, доломитизирани варовици и доломити със средна мощност ~ 810m. Водите са термоминерални. Средната активна порестост на варовиците и доломитите е 4,9-9,5 %, а поради окаряването филтрационните му свойства са твърде разнообразни: от 0,003 до 4,65m/24h, а понякога 160m/24h. Водите са в повечето случаи напорни или полунапорни. Подземната вода се дренира по естествен път под формата на извори (Девненските, Златинишките) и изкуствено чрез множество сондажи. В с.Бенковски, с.Старо Оряхово хоризонтът е на дълбочина около 250-300m. Сондажи доказващи неговото развитие има във Вълчи дол, Суворово, Султанци, Синдел, Нова шипка. Водите от хоризонта се дренират по естествен път в Черно море по разломи и разседи.

В региона са изградени и оборудвани 72 експлоатационни сондажни кладенци. Сумарният средногодишен добив на подземни води от разглеждания район е над 1150 l/sec/ . Водата е прясна хидрокарбонатно-калциево-магнезиева по състав.Тя съдържа значителни количества сяроводород (1,78 mg/dm³ / 1,78. 10⁻³ kg/ m³) и температура 36-43⁰C, което създава затруднение за директното и ползване във водоснабдителните системи. По останалите характеристики водите отговарят на БДС "вода за пиене". Водата отговаря на изискванията на БДС14947-80 "води натурални минерални питейни" и може да се използва за лечебни и профилактични нужди. В по голямата си част (ниските райони) сондажите са на самоизлив, а в по високите участъци водата се черпи с помпи. Съществуват технологични съоръжения (изградено такова в КК"Златни пясъци") за отстраняването на сероводорода от водата. Високата температура е енергиен потенциал, оценен през началото на 90-те години (за регион Варна- 24 сондажа/ на ~ 49 mW. Актуална оценка за установените и перспективни ресурси на България от геотермална енергия е правена от Геологическия институт на БАН. Резултатите от анализите показват, че наличният динамичен разход на минерални води с температура над 36-38⁰C е носител 135MW топлинна мощност при снижение на температурата на минералната вода до 15⁰C. В зависимост от прилаганите технологии усвояването на хидрогеотермалния потенциал може да достигне ~ 60% или ~ 81 MW. Досега

геотермалната енергия се ползва ограничено за лечебни цели и оранжерии. В момента топлинната енергия на над 80% от геотермалните води се губи при изливането им.

1.1.7. Биологично разнообразие и ландшафт

Съгласно възприетото горскорастително райониране на България (Захариев и колектив, 1979), територията на Варненска област попада в две горскорастителни области, а именно: Мизийска област (подобласт Шуменско-Провадийски плата) и Тракийска област (подобласти Източна Стара планина и Варненско-Бургаско Черноморие). Във вертикално отношение *горските масиви* са разположени в долния равнинно-хълмист и хълмисто-предпланински пояс на дъбовите гори в следните два подпояса: подпояс на заливните и крайречни гори и подпояс на равнинно-хълмистите дъбови гори.

Естествената растителност в първият подпояс е представена от чисти и по-рядко смесени насаждения от полския ясен с върба, бяла топола и габър, с единично участие на елша и летен дъб. Естествената растителност "Лонгоза" по поречието на река Камчия е представена от семенни насаждения от полски ясен на места с височина над 40 м и възраст 90 години. Единично участват летен дъб, бяла върба и черна топола. Срещат се множество увивни растения – бръшлян, повет, дива лоза, скрипка, гърбач.

В северните части на областта естествената растителност в подпояса на равнинно-хълмистите дъбови гори е представена от чисти и смесени церови насаждения. Срещат се още благун, летен дъб, зимен дъб, космат дъб, източен бук, обикновен и келяв габър, клен, мъждрян, липи. Създадените култури са предимно от акация и по-малко от червен дъб, планински ясен, американски ясен, гледичия, махалебка, орех, черен бор и др

Южните части от територията се отличават с голямо разнообразие от естествено разпространени широколистни дървесни и храстови видове и разнообразна тревна растителност. Представители на дървесната растителност са: зимен дъб, благун, цер, космат дъб, източен бук, габър, полски и планински ясен, явор, шестил, офица, скоруша, брекиня, дива череша, турска леска, клен, полски бряст, мъждрян, сребролистна, едролистна и дребнолистна липа, келяв габър и други. Тези дървесни видове формират чисти и смесени, а понякога и двуетажни насаждения с висока производителност. В резултат на лесокултурната дейност са създадени и се развиват успешно култури от: черен бор, бял бор, акация, сребролистна липа, полски ясен, благун, зимен дъб, червен дъб, гледичия и други. В състава на растителните формации участват храстови, полухрастови и тревни видове: шипка, глог, дрян, черен и бял бърз, обикновена леска, смрадлика, къпина, горска ягода, здравец, лазаркиня, жълт и червен кантарион, мента, лудо биле, риган, бял равнец, мащерка, маточина, див пелин, видове от семейство житни.

Естествените находищата на лечебните растения във Варненска област се намират в горски територии и в земеделски земи. На територията на областта се срещат следните видове лечебни растения: бял равнец, блатна мента, багрилно подрумиче, ветрогон, глог, горицвет, гингер, див чемшир, див джоджен, девесил, див пелин, еньовче, жълт кантарион, червен кантарион, камшик, маточина, мента обикновена, подбел, птиче просо, риган, смрадлика, шипка, трънка, драка, кисел трън, зайча сянка, мащерка, синя жлъчка, иглика, червен божур, мразовец, сантонинов и морски пелин, ефедра, жълт смил, хвощ, коприва, овчарска торбичка, брош, липа, лайка, бърз, слез, бръшлян, бял имел, дяволска уста и други. До настоящия момент находищата на билки не са картирани и няма данни за запасите.

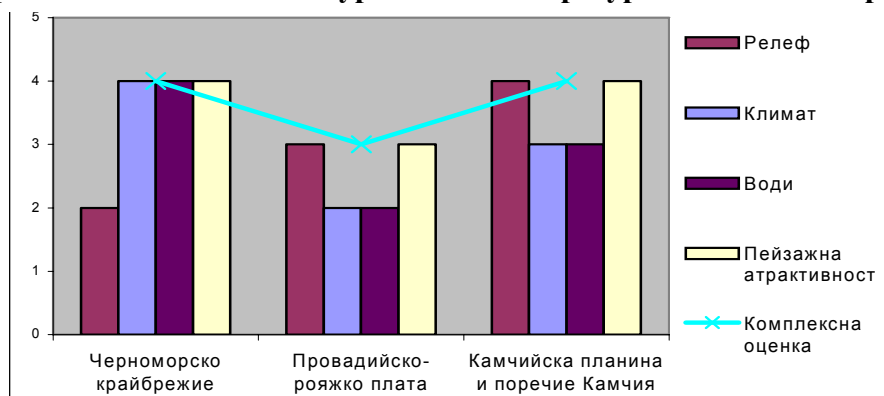
Ландшафтно-географските дадености на Варненска област могат да се оценят като доста благоприятни, поради съчетаването на мащабни крайбрежни територии, море, гори, предпланински райони и мрежа от защитени територии.

Регионът се характеризира с изключително разнообразна "мозайка" от местообитания и ландшафтни видове най-важните пет от които са : крайморски ландшафт, низинен ландшафт, нискохълмист ландшафт, платановиден ландшафт, нископланински ландшафт и степен ландшафт. Тази голяма разлика в ландшафтните

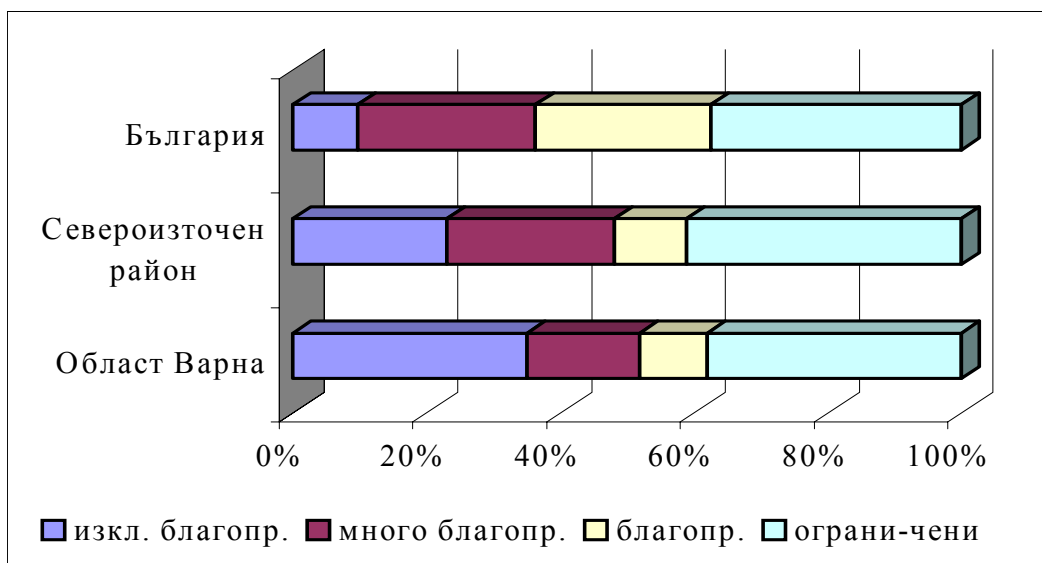
структури е причина и за наличието на голямо биологично разнообразие. Наличието на големи открити водни площи (море, езера, язовири/, значителни по площ гори, местни степни и дюнни райони, осигуряват подходящи условия за голяма концентрация на различни биологични видове, както и на различни типове био-еко системи представени на сравнително малка по площ територия. Географското разположение Варненска област я определя като част от източната граница на степната зона и важна част от понто-медитеранските (балкано-анатолийски) видове.

Районът включва уникални, специфични по своя характер и в същото време многообразни природни ресурси: скалисти и клифови брегове, мащабни дюнни райони, живописни заливи, гори по източните части на предбалкана, реликтни степни растителни съобщества, ценни лонгозни и редки горски екосистеми. Тук се намира ЗМ “Побити камъни” – природен феномен от скални и каменни форми, представляващи пясъчночакълена пустиня, ендемична за Европа. Богатството на фауната в защитените територии до голяма степен е свързано с Via pontica – вторият по големина Европейски миграционен път на водолюбив, грабливи и пойни видове птици. Тук се намират 2 влажни зони с международен природозащитен статус “Корине” – “Комплекс Варненско – Белославско езеро” и резерват “Камчия”. Скалните венци на Провадийското и Рояжко плата са не само с красив ландшафт, но и са убежище за значителни популации от грабливи птици (с международен природозащитен статус).

Сравнителна оценка на туристическите ресурси на област Варна по райони

Оценка на природните рекреационни ресурси на област Варна.

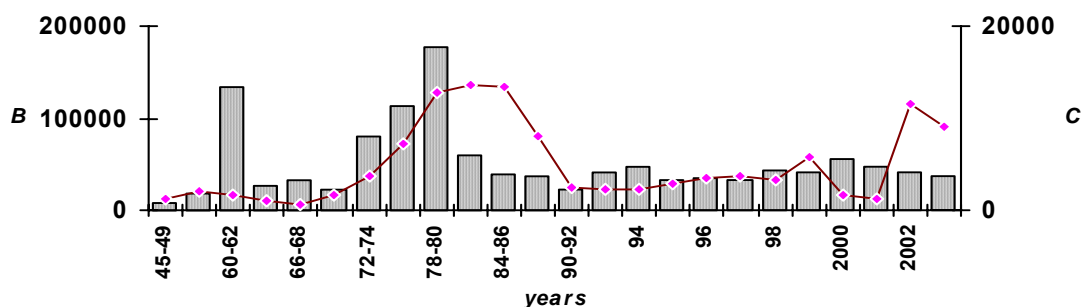

1.1.8. Рибни ресурси

Територията на областта предлага благоприятни възможности за морски риболов и рибовъдство, респективно за задоволяване потребностите на местното население от риба и рибни продукти. Консумацията на храни от подобен произход за прибрежните райони възлиза на 4.9 кг./човек за година и е сравнително по-висока в сравнение с вътрешните райони на страната.

В края на 80-те и началото на 90-те години беше регистрирано най-значителното за последните няколко десетилетия снижаване на запаса и уловите на хамсията. Уловите на всички Черноморски страни се редуцираха драстично и взети заедно не успяха да достигнат и 100 хил. Тона през периода 1989-1991. В предишните 10 години улова е бил с обем от 400-550 хил. тона.

Биомаса (хил.тонове/ на тригоната в периода 1945-2003 г. пред Българския бряг на Черно море и улови в тонове.

1.1.9. Поземлени ресурси

Общата площ на територията на област Варна е 3 819 472 дка¹. Най-голяма площ заемат земеделските територии - общо 2 303 515 дка (60,4 % от площта на областта при средно за страната 58,7 %), следвани от горските територии – 1 139 331 дка (29,8 % при средно за страната 33,6 %).

Размерът на обработваемата земя във всички видове територии е 1 980 811 дка. Показателят “обработваема земя на човек от населението” варира в широки граници – от 0,3 дка/ч. за община Варна, 2,1 дка/ч. за община Белослав до 31,6 дка/ч. за община Ветрино (средно за областта е 4,3 дка/ч.).

Делът на неизползваната обработваема земя в областта (14,8 %) е нисък спрямо други области на страната (за сравнение в област Перник е 75 %, в област Кюстендил – 65,8 % и т.н.).

В областта са изградени 129 200 дка поливни площи (само 6,5 % от обработваемата земя). От тях 74 909 дка са годни за напояване. Негодни за напояване поради разрушени и амортизирани хидротехнически съоръжения и напоителни системи са 54 291 дка.

На територията на областта преобладаваща е частната собственост на земите - 1 765 528 дка, или 46,2 % от общата територия на областта.

Държавна собственост са 1 377 241 дка (36,1 % от територията на областта). Общинска е собствеността върху 390 081 дка земя.

1.1.10. Природните условия и ресурси като фактор за развитие

Варненска област се характеризира с висок биоклиматичен потенциал със значителна повтаряемост на дните с комфортни условия. През топлия период от

¹ **Източник:** Агенция по кадастъра към Министерството на регионалното развитие и благоустройството, “Баланс на територията на област Варна към 31.12.2000 година” (последен).

годината те достигат до 85% от дните, а в годишен разрез до 70%, което влияе благоприятно за развитието на отдиха и туризма;

Агроклиматичните условия са подходящи за развитието на култури с по-къс вегетационен период, поради характерните за района летни засушавания. Култури с по-дълъг вегетационен период могат да се разполагат в близост до водни басейни и поречия на реки при използване на изкуствено напояване, като цяло почвено-климатичните условия са благоприятни за развитието на селското и горското стопанство, поземления фонд е с добри експлоатационни качества, сравнително нисък е дяла на изоставените обработваеми земи.

Релефът е хълмисто равнинен до платовиден, разчленен. Това затруднява само на места изграждането на транспортни връзки;

Пясъчната плажна ивица заедно с дюните е с площ 4.563 km² и с обща дължина почти 38,2 km, което е съществен ресурс за развитие на активен международен туризъм.

Варненска област е сравнително бедна на подземни богатства, но изключение правят находищата на каменна сол, минерални материали и открития и експлоатиран вече природен газ в шелфа.

От особено значение за областта са значителните по обем пресни подземни води, от различните водоносни хоризонти, част от които могат да се ползват за битови и стопански нужди.

Ценен ресурс са термоминералните води, които при подходящо ефективно полифункционално ползване на ресурса могат да задоволяват битови, балнеоложки и енергийни нужди.

На територията на областта има богата мрежа от защитени природни територии със съществен потенциал за развитие на екотуризъм и други форми на алтернативния туризъм.

По крайбрежието са изпълнени брегоукрепителни съоръжения и противосвалачищни мероприятия в района между Варна и Кранево. Изградени са четири яхтени пристанища.

1.1.11. Ограничителни условия влияещи върху развитието на Варненска област, произтичащи от природните фактори

- Преобладаване на абразионно-свличащия тип бряг, който обхваща 20.35 km брегова ивица, като 40 % са активни, което представлява 10.5 % от дължината на бреговата линия. На големи участъци в крайбрежните зони са развити мащабни древни, в челната част на някои от които са развити съвременни активни свлачища. Това ограничава урбанизацията и натоварването на крайбрежните територии и осъбява провеждането на инфраструктурата.
- Тенденция към съкращаване на акумулативните площи със скорост от 0.1 до 0.6 m/у. Дефицит на естествен приход на седиментен плажовообразуващ материал.
- Наличие на замърсени земи в района около Девня.
- Значителна сезонна неравномерност на повърхностния и плиткия подземен воден отток.
- Пролетни късни мразове влияещи на селското стопанство.
- Възможни наводнения по поречията на р. Камчия и р. Провадийска.
- Микроязовирите са амортизирани и с неподдържани съоръжения.
- Места бедни на води – Авренски район (в т.ч. за битово водоснабдяване)

1.2. Демографска характеристика

Населението на област Варна наброява 458 661 д.² (2003 г.). Тя е трета по брой на населението област в страната, в която живее 5,9 % от общото население на Р България.

² Данни на НСИ

През последните 5 г. на фона на намаляване населението на страната, в т.ч. и на Североизточния район за планиране област Варна е с тенденция на стабилизиране и леко нарастване на населението.

Фиг.1

По общини динамиката на населението показва, че тенденциите в демографското им развитие е благоприятно за едни и неблагоприятно за други. В общините Аврен, Аксаково, Белослав, Бяла, Варна и Дългопол преобладава тенденцията на увеличаване броя на населението. В общините Ветрино, Вълчи дол, Девня, Долни Чифлик, Провадия и Суворово се наблюдава намаляване на броя на населението, но с темп, по-малък от средния за страната.

Градското население на област Варна наброява 364 322 души (2003 г.) – 79.4 % от общото население на областта (средно за страната 69,8 %), а селското – 94 339 души (20.6%). В демографското развитие на центъра на областта – град Варна, за годините 1999-2003 г. се наблюдават някои изменения, но общата тенденция е към нарастване. Само в 5 от градовете в страната с население над 25 хил. души за периода между последните две преброявания (1992-2001 г.) е регистрирано нарастване на населението, един от които е град Варна.

Динамиката в броя на населението на областта е свързана с неговата възрастова структура. Разпределението на населението на област Варна по възрастови групи е по-благоприятно от средните стойности на показателя за страната. Съотношението между трите основни възрастови групи (0-14 г.; 15-64 г.; 65+) е 14,4:70,9:14,7% (2003 г.). Характерен е високият дял на населението в групата от 15 до 64 г., от която се формира основно трудовият потенциал. Наблюдават се различия по общини. С най-благоприятна възрастова структура са Долни чифлик, Девня, Белослав и Варна, а с най-влошена - Аврен, Бяла, Ветрино, Вълчи дол и Суворово. Характерно за община Варна, респ. град Варна е високият дял на населението от 15 до 64 г., което определя до голяма степен и възрастовия състав на областта.

Структурата на населението по пол за област Варна показва сравнително равномерно разпределение с превес на жените. На 100 мъже се падат 105 жени (средно за Североизточния район – 104, за Р България - 106).

Фертилните контингенти в областта (25,6 % - 2003 г.) са с по-висок дял от този за страната (24,2 %) и благоприятстват възпроизводството на населението, в съчетание с други демографски параметри и предимно с фертилността.

Естественото движение е един от основните показатели, оказващи влияние на динамиката на населението и неговата структура по възраст. През 2003 г. в област Варна са родени 4553 деца. Коефициентът на раждаемост (живородени деца на 1000 д. от населението) е 9,9 ‰ – над средния за страната (8,6 ‰) и Североизточния район за планиране (9,4 ‰). Няма различия в раждаемостта за градското (9,9 ‰) и селското (10,0

‰) население на областта. Различията по общини се изразяват в: по-ниската раждаемост в Бяла (6,4 ‰); сравнително висока раждаемост (11-13 ‰) на населението в общини Провадия и Долни чифлик; в другите 9 общини, вкл. и Варна, раждаемостта е около средната за областта. Смъртността на населението на област Варна (12,2 ‰) е със стойности под средните за страната (14,3 ‰) и Североизточния район за планиране (13,5 ‰), но с по-високи от раждаемостта стойности. През 2003 г. умрелите лица в областта са 5583 или 12,2 на 1000 д. от населението. Коефициентът на смъртност е по-висок при селското (19,0 ‰ – 2003 г.), отколкото при градското население (10,4 ‰). Детската смъртност в област Варна се характеризира със стойности, близки, но под средните за страната и Североизточния район за планиране. През 2003 г. коефициентът на детска смъртност за област Варна е 11,4 ‰ (за страната - 12,3 ‰ и за района - 13,5 ‰). Естественят прираст се формира от равнищата на раждаемостта и смъртността. За периода 1999-2003 г. той е в диапазона от -1,9 ‰ (1999 г.) до -2,3 ‰ (2003 г.) (фиг.2). Във всички общини на областта естественото възпроизводство се осъществява при отрицателен естествен прираст, като в някои от тях (Бяла, Аврен, Вълчи дол и Ветрино) отрицателният прираст е много висок (над -10 ‰), формиран основно от високата смъртност.

През 2003 г. в областта са осъществени 5433 заселвания и 5743 изселвания. Механичният прираст е отрицателен (-310 д.). В сравнение с предходни години интензитетът на механичното движение на населението на областта след 2001 г. намалява.

Важна характеристика на населението е образователното му равнище. За периода между последните две преброявания (1992-2001 г.) е налице абсолютно и относително нарастване на населението с висше, висше специалист (полувисше) и средно образование в областта, което е характерно за всички области и райони в страната. Преобладаващата част от лицата с високо образователно равнище са в центъра на областта – гр. Варна (над 90%). Област Варна е на второ място след София (столица) по относителен дял на населението с висше образование (12,4 % от населението на 7 и повече години в областта е с висше образование) (9,6% за страната, 8,3% за Североизточния район за планиране).

Основни изводи:

- Тенденциите в развитието на населението на област Варна (1999-2003 г.) са в посока на стабилизиране и леко нарастване.
- На фона на общото демографско развитие на страната, развитието на населението на област Варна е относително благоприятно.
- Съществуват вътрешнообластни различия в динамиката на населението
- Центърът на областта – град Варна съсредоточава 68% от общото население на областта и 84% - от градското. Населението на града е с висок жизнен и трудов потенциал, с високо образователно равнище.
- Общините, разположени по Черноморското крайбрежие, през последните години бележат нарастване на населението.
- Сравнително по-влошени са демографските параметри на общините от западната част на областта.
- Образователното равнище на населението е високо с тенденция към нарастване броя и дела на високообразованите лица.

1.3. Икономическо развитие

1.3.1. Обща характеристика на икономическото развитие на областта

Икономиката на Варненска област е **добре представена на национално ниво по редица показатели**. Нарастването на БВП в областта през разглеждания период е с темп като средния за страната. Произведеният БВП в областта през 2002 г. е над 6 % от общия БВП в страната и 44 % от произведения вътрешен продукт на Североизточния район.

Това показва голямото влияние на областта за икономическото развитие на района, което най-вероятно ще се запази и за в бъдеще.

Стойности на произведеният БВП през периода 2000-2002 г. в хил. лева

	2000	Процент	2001	Процент	2002	Процент	Ръст 02/00
Р България	26752833	100%	29709210	100%	32335083	100%	121%
СИРП	3943218	14,7%	4285027	14,4%	4497815	13,9%	114%
Област Варна	1651185	6,2%	1863069	6,3%	1980657	6,1%	120%
Дял Варна-СИРП		41,9%		43,5%		44,0%	

Източник: НСИ

По показателя БВП на човек от населението, който характеризира цялостното социално-икономическо развитие, Варненска област е една от водещите в страната. БВП на човек в област Варна е с ¼ по голям от средния за Североизточния район. Това се дължи вероятно на редицата благоприятни фактори (географско положение, туризъм, инвестиции, запазени производства и др.), които способстват за развитието на областта. Не по-маловажна е и бързата адаптация на местното население към новите пазарни условия.

БВП на човек от населението в област Варна за периода 2000-2002 г. в лева

	2000		2001		2002	
Р България	3274	100%	3754	100%	4109	100%
СИРП	2946	90,0%	3274	87,2%	3463	84,3%
Област Варна	3769	115,1%	4034	107,5%	4300	104,6%
Спрямо средния размер за СИРП		128,0%		123,2%		124,2%

Източник: НСИ

Делът на brutната добавена стойност за 2002 г. на Варненска област е 1747322 хил. лв. и се разпределя по икономически сектори както следва: аграрен: 6.22 %; индустрия: 28.32 % и услуги: 65.45 %. Прави впечатление **големият дял на сектора на услугите**, който е над средното за страната. Главна причина за това е развитието на туризма и съпътстващите го подсектори на услугите по Черноморието. Откроява се и ниският дял на аграрния сектор в областта, който контрастира спрямо средното за страната и особено спрямо средното за Североизточния район, за който това е традиционно представен отрасъл. Индустриалният сектор се доближава максимално до средното за България ниво - 28.3 %.

Показателят брутна добавена стойност особено добре показва значението на Варненска област за икономиката на целия Североизточен район. През 2002 г. делът на областната брутна добавена стойност – 1747322 хил. лева, представлява 44 % от добавената стойност на целия район за планиране. Особено впечатляващ е делът ѝ в секторите индустрия и услуги - съответно 57 % и 49 % от общите стойности за района.

Дял на БДС по сектори от общото в страната и СИРП по години в %

	Общо БДС			Аграрен сектор			Индустриален			Услуги		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Общо за страната	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Североизточен	14,7%	14,4%	13,9%	22,5%	21,8%	22,0%	11,4%	11,7%	10,45%	14,5%	14,0%	13,9%
Област Варна	6,17%	6,27%	6,13%	3,87%	3,21%	3,14%	6,09%	6,56%	5,97%	6,78%	6,84%	6,82%
Дял Варна-СИРП	41,9%	43,48	44,04%	17,2%	14,67%	14,25%	53,4%	55,86	57,15%	46,6%	48,72%	48,89%

Източник: НСИ

Коефициентът на икономическа активност в областта също е над средния за страната (55.6 %) за 2003 г., при средно - 49.2 %.

1.3.2. Отраслова структура на областната икономика

Икономиката на област Варна се характеризира с голяма диверсификация. Основните сектори, характеризиращи структурата на икономиката в областта, са:

пристанищни дейности, корабоплаване, кораборемонт, туризъм, химическа индустрия, машиностроене, текстилна индустрия, хранително-вкусова промишленост, мебелно производство, строителство и селско стопанство. Характерно за икономическите дейности на областта е тяхното съсредоточаване в района Варна – Девня, достигащи относителен дял над 85 % от общия за областта по някои основни икономически показатели.

В периода 2000-2003 г. се наблюдава общо нарастване с 10 % на броя на нефинансовите предприятия за област Варна. Това може да се разглежда като трайна тенденция в областната икономика, което е крачка към постигане на нейното устойчиво развитие. С най-голям дял от общия брой предприятия (48 %) е отрасълът “Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, лични вещи и стоки за домакинството”, следван от “Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги” (12 %). Това показва голямото значение на сектора на услугите за областната икономика. В “Преработваща промишленост” функционират 11 % от предприятията, в “Хотели и ресторанти” - 8 % и “Транспорт, складиране и съобщения” - 8 %. Почти двойно увеличение на броя в разглеждания период бележи подсектора “Хуманно здравеопазване и социални дейности”, следван от “Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги” и “Селско, горско и ловно стопанство”.

Важно място в обема на произведената бруто продукция за областта с относителните си дялове заемат отраслите “Преработваща промишленост” - 30 %, “Транспорт, складиране и съобщения” - 21 % и “Търговия, ремонт и техническо обслужване” - 14 %. Това се обуславя от благоприятното географското разположение и добре изградената базова инфраструктура на областта.

Разпределението на ДМА в нефинансовите предприятия бележи постоянен ръст, което е предпоставка за устойчивото развитие на предприятията в областта - разширяване на дейността им и подобряване на технологичния процес. Най-сериозно нарастване на обема (около два пъти) се наблюдава в подсектор “Снабдяване с електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода”. Растеж на инвестициите се отбелязва и в подсекторите “Транспорт, складиране и съобщения”, “Хотели и ресторанти”, “Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги”, “Строителство” и “Образование”.

Основни икономически показатели (нефинансов сектор) в област Варна по подсектори, 2003 г.

Отраслови подсектори	Брой единици	Бруто продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	ДМА
Общо—обем хил.лв.		3185762	6590810	6055192	6310488	341350	-123648	3004480
Общо %	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Селско, горско и ловно стопанство	2%	2%	1%	1%	1%	2%	6%	2%
Рибно стопанство	-	-	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Добивна промишленост	0%	1%	1%	1%	1%	2%	0%	1%
Преработваща промишленост	11%	30%	16%	17%	16%	18%	23%	27%
Снабдяване с ел. и топлинна енергия, газообразни горива и вода	0%	11%	7%	8%	7%	9%	0%	16%
Строителство	5%	10%	5%	5%	5%	4%	3%	3%
Търговия, ремонт и техническо обслужване	48%	14%	51%	50%	50%	49%	20%	7%
Хотели и ресторанти	8%	6%	3%	3%	3%	4%	8%	13%
Транспорт, складиране и съобщения	8%	21%	12%	12%	13%	7%	27%	24%

Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнесуслуги	12%	3%	2%	2%	2%	4%	6%	4%
Образование	1%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%
Хуманно здравеопазване и социални дейности	3%	1%	1%	1%	1%	1%	3%	1%

Източник ТСБ

Най-голямо увеличение на “Приходи от дейността” за периода 2000-2003 г. се наблюдава в подсекторите “Хуманно здравеопазване и социални дейности”, “Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги”, “Снабдяване с електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода”, “Хотели и ресторанти”, “Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и на стоки за домакинството” и “Добивна промишленост”. Безспорна е връзката на положителната тенденция в динамиката на посочените отрасли със засиленото развитие на туризма по Българското Черноморие и специално в района на Варна през последните години.

Анализирайки горепосочените данни се вижда, че през 2003 г. водещ отрасъл за икономиката на област Варна с най-голям дял фирми, приходи от дейността и печалба е “Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и на стоки за домакинството”, който освен това е и най-ефективният сектор в областната икономика.

С голямо значение за местната икономика е и “Преработващата промишленост”, която дава голям дял от произведената продукция, приходите от дейността, печалбата и наетите лица в областта. Едни от най-динамично развиващите се отрасли в областта в разглеждания период са “Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги” и “Снабдяване с електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода”, което следва националните тенденции.

Традиционен отрасъл за областта, макар и показващ известни колебания, е Транспортът. Географското положение на областта и намеренията за превръщането на Варна в транспортно-логистичен център с национално значение ще доведе до бъдещо развитие в този подсектор.

Областта се нарежда на трето място в страната по показателя “вложени чуждестранни инвестиции по области на глава от населението”, които основно са насочени към община Варна и в по-малка степен към община Девня. През 2003 г. общият размер на инвестициите с натрупване е 433394,7 хил. щ. д. Обемът на преките чуждестранни инвестиции бележи увеличение спрямо 1999 г. близо 2.5 пъти. С най-голям принос за чуждестранните инвестиции през 2003 е Австрия с 68.2 %. След нея се нареждат САЩ с 9.4 % и Русия с 8.9 % от инвестициите. Основен подсектор за чуждестранните инвеститори продължава да е Преработващата промишленост, макар че се отчита спад от 80 % през 2002 на 60 % през 2003 г.

1.3.3. Малки и средни предприятия

Основната част от предприятията в област Варна – 99 %, попадат в категорията Малки и средни предприятия (МСП) с персонал до 100 човека. Най-висок е дялът на микро предприятията - 42 % от всички МСП, следвани от малките предприятия - 36 %; и накрая с 21 % са средните предприятия. Техните съвкупни дълготрайни материални активи (ДМА) обаче са едва 29 % от ДМА на всички опериращи в областта стопански субекти. Нарастването при ДМА на МСП е по-голямо от нарастването на ДМА общо за предприятията, като най-динамично е нарастването при предприятията с персонал 10-100 човека, които вземат все по-голям дял от ДМА на всички стопански субекти.

МСП с персонал до 100 човека генерират преобладаващия дял от приходите (54 % - 2003 г.) и разходите (55 % - 2003 г.) на всички стопански субекти, а от там имат и все по-решаваща роля за икономическото развитие на Област Варна. Основната част от

приходите на МСП са в отраслов подсектор Търговия, ремонт и техническо обслужване - 68 % за 2003 г., от които 30 % са в микро предприятия; 22 % са в малки; и 16 % са в средни предприятия.

Приблизително половината от извършените в областната икономика разходи са генерирани от МСП. Наблюдава се трайна тенденция към увеличаването на дела на МСП в разходната част на икономиката, нарастването на дела на разходите, извършени от МСП през периода 2000 – 2003 г. е с 22 %, варира между 45 % - 59 % (55 % - за 2003 г.).

Най-висок растеж в приходите по отраслови подсектори бележат МСП от подсектор: Транспорт, складиране и съобщения, с дял в приходите 27 % за 2003 г. С най-висок дял в разходната част на областната икономика е подсектор - търговия, ремонт и техническо обслужване - 50 % от опериращите стопански субекти на територията на Област Варна са извършвали разходи в този подсектор през периода 2000 - 2003 г., в това число 68 % от МСП в областта, от които 30 % са микро предприятия; 23 % са малки; и 16 % са средни предприятия. С най-висок дял от разходите по отраслови подсектори за 2003 г. имат МСП в подсектор: Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнес услуги - 93 %.

Налице е тенденция към постепенно намаляване рентабилността на разходите, извършени от МСП през периода 2000 - 2003 г. От 4% рентабилност на разходите през 2000 г. (5%-2001 г.), общата рентабилност на разходите на МСП спада до 3% през 2003 г.

Основните инвестиции на МСП са разпределени в подсекторите: Хотели и ресторанти - 23 %, Търговия, ремонт и техническо обслужване - 21 %, Преработваща промишленост и Операции с недвижимо имущество с по 14 %, като с най-висок растеж на дела е подсектора Операции с недвижимо имущество с 173 %, като в този подсектор 99 % от инвестициите в ДМА са извършени от МСП.

Налице е също висока натовареност на ДМА на МСП, като при тях приходите надвишават над 4 пъти стойността на ДМА, което показва по-ефективното използване на ДМА от страна на МСП. Високата натовареност се отразява и на рентабилността на ДМА, което се потвърждава от традиционно рентабилните за областта подсектори: Търговия, ремонт и техническо обслужване 42 %; Строителство 22 %; Транспорт, складиране и съобщения 19 %.

В заключение като основен извод относно ролята на МСП в икономиката на област Варна може да се определи основното им значение, което се обосновава от факта, че генерират повече от половината приходи в областта и бележат по-силни темпове на развитие по всички показатели.

1.3.4. Морска индустрия

Икономиката на област Варна има един уникален елемент, чието значение все повече ще нараства, това е т. нар. "Морска индустрия". *В нея се включват корабоплаване, пристанища, корабостроене и кораборемонт, морски ресурси, морска наука и образование, всички дейности и услуги, обслужващи морския бизнес. Всички те имат своя история, развитие и настояще във Варна.* За разлика от много отрасли в нашата икономика, морската индустрия винаги е работила по международните изисквания и стандарти в пазарна среда. Няма да е излишно да споменем, че **ЕС определя развитието на морската индустрия като приоритетно до 2010 г.**, като отчита някои негативни тенденции през последните години, даващи сериозно отражение върху европейската икономика. Това е добра предпоставка за нарастване значението на отрасъла в бъдеще.

Въпреки трудностите които преживя "морската индустрия", тя запази своето важно значение за областната икономика, а в последните години отбелязва ръст на основните си показатели. През 2003 г. тя осигурява 11 % от приходите в областната икономика. Характерно е, че всички дейности в морската индустрия са взаимно обвързани и развитието на една от тях води до развитие и на другите.

Въпреки положителните резултати през последните години пред отрасъла все още има няколко важни за решаване проблема (приватизация на БМФ и концесии за пристанищата), които не спомагат за пълноценно развитие на отрасъла. В бъдеще може да се очаква все по-голямо значение на отрасъла, за което разбира се е необходимо да се изпълнят някои предложени мерки в стратегическата част на разработката.

1.3.5. Иновации и модернизация на икономиката

Почти липсват показатели, които да послужат за измерване на равнището на регионална конкурентоспособност и за оценка на количествените и качествените характеристики на регионалните различия. Няма и сигурни показатели, с които да се отчита ефективността от иновациите, затова и информацията, получавана от фирмите при проучванията, съдържа голяма доза субективност. Наличните данни могат да се оценят като частични и не напълно представителни, но дават достатъчно ясна картина за степента на относително неизгодното положение на фирмите във Варненска област.

Предприятия от Варненска област, представили справка за иновационна дейност

Предприятия, извършвали иновационна дейност през периода 2001 - 2003 г.	1.6 %
Предприятия без иновационна дейност през периода 2001 – 2003 г.	98.4 %

Източник: Пилотно изследване за иновационната дейност през периода 2001-2003 г. на НСИ-ТСБ Варна

От извършвалите иновационна дейност съвсем малък е делът на предприятията, внедрявали нови или значително усъвършенствани производствени процеси, за сметка на тези, реализирали на пазара нови или усъвършенствани продукти (стоки и услуги). При продуктите иновации няма ясно изразена връзка между техния брой и големината на предприятието, но при технологичните иновации може да се твърди, че те са приоритет предимно на големите предприятия. Като най-вероятна причина би могло да се изведе необходимостта от сериозни капитали, за да бъде създадена и още повече внедрена една нова технология, което в повечето случаи е по силите предимно на големите предприятия.

Разходи на предприятията, извършвали иновационна дейност 2001-2003 г.

Видове дейности	Процент
НИРД извършена в предприятието	5.5
НИРД предоставена от друго предприятие	1.0
Придобиване на машини и оборудване	86.2
Придобиване на други външни знания (патенти, лицензи, ноу-хау и др.)	0.1
Обучение, свързано с иновациите	0.4
Маркетингови дейности по представяне на иновациите	4.6
Проектиране и подготовка за производство и доставка на иновациите	2.2

Източник: Пилотно изследване за иновационната дейност през периода 2001-2003 г. на НСИ-ТСБ Варна

Проучванията показват, че звена, занимаващи се с изследвания и разработки, имат само малко на брой големи предприятия, като определено съществува връзка между сериозната работа в изследователските отдели и финансовите резултати на дружествата - почти всички отчитат печалби през последните 5-8 години.

Минимален е броят на тези, които са се насочили към придобиване на интелектуална собственост – закупуване на готови продукти на НИРД, патенти, лицензи, ноу-хау, техническа документация, търговски марки, авторски права, образци, модели и др.

Фактори, затрудняващи иновационната дейност на предприятията 2001-2003 г.

Фактори	Процент
Много високи разходи за иновации	32.6
Липса на подходящи източници на финансиране	31.5
Прекалено голям икономически риск	31.5
Недостатъчна гъвкавост на нормативната база	26.6
Липса на потребителски интерес към нови стоки и услуги	20.3

Липса на квалифициран персонал	20.1
Липса на информация за пазарите	19.0
Организационни пречки	18.0
Липса на информация за технологиите	17.7

Източник: Пилотно изследване за иновационната дейност през периода 2001-2003 г. на НСИ-ТСБ Варна

Забележка: Предприятията са давали повече от един отговор.

Въпреки недостатъчното обективни данни е видно, че иновационните дейности са слабо развити на територията на областта. Те все още са приоритет на големите предприятия, разполагащи с достатъчно финансови и човешки ресурси. Като цяло характерни са недостатъчна иновационна активност на предприятията, ниска иновативна култура на предприемачите, липса на връзки между предприятията и изследователската общност, липса на подкрепа от страна на властите.

Съсредоточената мрежа от образователни, научни и научно-изследователски центрове с национална значимост и високо квалифицирани човешки ресурси в областта и специално в град Варна би трябвало да се използват по най-добрия начин и са основният ресурс пред бъдещото развитие на новите високотехнологични производства в областта.

Правилна стъпка в тази насока, която може да даде тласък на иновационното развитие на областта като цяло, е сформиранието на сдружение за създаване на "Високотехнологичен бизнес инкубатор - Варна". Членове на сдружението са всички университети и научни звена на територията на областта, неправителствени организации с тежест в местната икономика, банки и търговски дружества и, разбира се, местната администрация. Основните цели пред него са:

- Създаване на високотехнологичен бизнес инкубатор в гр. Варна;
- Изграждане на високотехнологичен парк в гр. Варна;
- Насърчаване на иновациите и технологичния трансфер;
- Подкрепа на нововъзникващи и съществуващи високотехнологични МСП;
- Създаване условия за развитие на висококвалифицирани млади специалисти;
- Отваряне на регионалната икономика към международните пазари и инвеститори.

Основен определящ фактор за развитието на Варненска област в следващите години ще бъде максималното и умело използване на процесите на интеграция в Европейския съюз, с цел изпълнението на програмата на Лисабонската стратегия и развитието на икономика на знанието в региона, въвеждането на професионални системи за управление на всички сфери (социална, икономическа, културна, образователна и т.н.) на общественния живот, както и формирането на активно, предприемчиво и добре образовано гражданско общество, имащо ясна визия и осъзнаващо своята мисия за развитието на региона: **“Превръщане на Варненска област в регион на високите технологии”**.

Областта има редица предпоставки за развитие на иновациите в близко бъдеще. С най-голямо значение от тях са богатият научен потенциал и благоприятното географско положение. Приоритетно развитие на иновационни дейности се очаква в отраслите: морска индустрия, туризъм, информационни технологии и енергетика.

Основните проблеми пред развитието на иновациите са: недостатъчно ресурси за стартиране или разширяване на бизнеса; изоставане в прилагането на съвременни и конкурентни технологии и нови производства; висока енергоемкост на производствата, недостатъчно използване на енергоспестяващи системи и възобновяеми енергийни източници, липсва връзката “наука-бизнес”.

Добър ресурс в тази насока е стартирането на Иновационния фонд за набиране на проекти и приоритетното изготвяне на Иновационна стратегия, още повече че по този начин ще се спомогне за балансиране на областната икономика и повишаване на конкурентоспособността на фирмите.

1.3.6. Пазарна и бизнес инфраструктура

1.3.6.1. Банковото обслужване във Варненска област

Рамковите параметри за развитие на банкерството са:

- Относително “здравословна” среда (стопанска и правна) за развитие на реалния сектор, услугите и банковото дело и за предлагане на атрактивни банкови услуги.
- Трайна тенденция към понижаване на лихвените проценти на фона на стабилни инфлационни очаквания.
- Навлизане и утвърждаване на чужд мениджмънт в българското банково дело и въвеждане принципите и добрите практики на съвременното корпоративно управление в банковия сектор.
- Доминиращо присъствие на големите банки с чужд мениджмънт във всички бизнессегменти на банкирането – конкурентен натиск и заплахи пред т.нар. малки и средни (местни) банки.
- Утвърждаване на всеобщо финансово предлагане чрез интегриране/коопериране между финансовите институции.
- Експанзия в дребното (потребителското) кредитиране.
- Формиране на нови клиентски сегменти предимно в сферата на частното и инвестиционното банкиране и възможности за повишаване на качеството на процеса по управлението на капитала и инвестициите.
- Силна концентрация на обслужващи банкови подразделения в областния център и ограничен достъп на населението до банкови услуги в повечето общини (вж. приложената таблица).

№	Общини	Обслужващи банкови центрове		Бр.жит. на един Обсл.банков център
		Клонове	Офиси и ОРМ	
1.	Аврен	-	-	-
2.	Аксаково	-	1	20 465
3.	Белослав	-	1	11 091
4.	Бяла	-	1	3 265
5.	Варна	26	57	3 856
6.	Ветрино	-	1	6 554
7.	Вълчи дол	-	2	6 237
8.	Девня	-	4	2 277
9.	Долни чифлик	-	2	9 787
10.	Дългопол	-	1	15 111
11.	Провадия	-	4	6 260
12.	Суворово	-	2	3 555
	Общо област Варна	26	76	4 497

Необходими и възможни решения:

- Обособяване на консултинга с частни и корпоративни клиенти като приоритетна дейност (услуга) на банковите бек-офиси.
- Популяризиране прагматичната полза за клиентите от нови продукти (дългосрочни депозити, сметки на паричния пазар, кредитни карти, инвестиционни и treasury продукти, финансово планиране, ипотечно кредитиране, кеш-мениджмънт и др.).
- Обосновка на необходимостта и възможностите за въвеждане на Customer Relationship Management на равнище “регионален клон” и формиране на необходимата за целта надеждна база данни за клиентите.
- Утвърждаване ролята на банкера-консултант.
- Съчетаване на личния консултинг с всички възможни форми на организация на връзката “банка-клиент” (екранна репрезентация, звуци, схеми).
- Осигуряване на технологична подкрепа на фирмения консултинг в условията на филиална специализация и предлагане на стандартизирани продукти на по-ниска цена.

- Ангажиране на групи целева клиента в процесите по продуктово създаване и продуктова иновация.
- Проектиране на варианти за многоканално предлагане с особен акцент върху on-line и интернет банкирането, които да се адресират към младите генерации клиента.
- Превръщане на регионалните клонове на големите банки в центрове за многоканално предлагане.
- Проучване на възможности за реализация на съвместни инициативи за финансиране на приоритетни и перспективни проекти в структуроопределящи за областта производства и дейности (туризъм, селско стопанство, транспорт, комуникации).
- Установяване на постоянни контакти между банките и институциите, които обучават и подготвят кадри за тях с особен акцент върху разработването на проект “Учебна банка” с участието на ИУ – Варна.
- Проучване на възможности за въвеждане на дигитална информация относно пазарите, конкурентите и клиентите, с което ще се постигне ново структуриране на бизнес-процесите и по-точна ориентация към клиентите.
- Оптимизиране на кредитните процеси в посока към увеличаване времето на консултинга с индивидуалните и корпоративните клиенти и редуциране на административната част на този процес.
- Стимулиране на клиентелата към самообслужване чрез ползване на съвременни АТМ.

1.3.6.2. Търговски изложения и тържища

“Дворецът на културата и спорта” ЕАД е търсен партньор за развитие на успешна търговска дейност и бизнес контакти. Ежегодно ДКС ЕАД е домакин на бизнес форуми с национална значимост. Търговският център и постоянния автосалон на ДКС ЕАД са посещавани от жители и гости на Варна. Обектът предлага – конферетни зали, високоскоростен достъп до Интернет, помещения за работни срещи и коктейли. Уникалната архитектура на сградата на ДКС ЕАД и голямата посещаемост по време на културни и спортни прояви правят рекламните позиции на Двореца в привлекателен начин за достигане на голяма аудитория с определен потребителски профил.

Във Варненска област работят като тържища: тържището, разположено на площадката на “Варна Плод” АД, 16 микрорайон, район Младост; пазара на едро за животинска и растителна продукция в гр. Вълчи дол; търговска зона “Метро” - 600 дка, гр. Варна; централният пазар във Варна, по известен като “Колхозния”. След изготвяне на проучване и решение на УС на ДФ “Варна Плод” от 15.05.1991 г. се създава плодово-зеленчукова борса, функционираща като стоково тържище и официално работеща от 16.08.1991 г.

В периода 1996-1997 година в гр. Вълчи дол с помощта на програма ФАР се създава пазар на едро за животинска и растениевъдна продукция, който е единствен съвременен локален пазар в региона, работещ съгласно критериите на европейската практика.

Търговска зона “Метро” е разположена в западната част на гр. Варна и предстои нейното доуплащане и благоустрояване.

Модерно тържище, отговарящо на потребностите на гр. Варна, комбинация от съвременна архитектура, нови технологии и организация на пазарните площи предвижда проектът за реконструкция и модернизация на Колхозния пазар. Предвидените търговски площи са с РЗП-15798 кв.м и предлагат по-добри и съвременни условия за продажба.

Градските и районни пазари на дребно и магазинната мрежа във Варна и областта са друг необходим елемент за реализиране на потребителски стоки за крайния консуматор и следва да се модернизират в посока усъвършенстване на материална база, еко-лаборатория, информационни и други услуги.

Нуждите на пазарната база в областта са свързани с подобряване на базовата инфраструктура на пазарите и дистрибуцията, включително достигане на качествените хигиенни стандарти на Европейския съюз чрез привличане на нови инвестиции, включително чуждестранни, създаване на модерна структура за маркетингова реализация на потребителски стоки, изграждане на ефективна пазарна организация на базата на пазарноориентирано производство, модернизиране на съществуващото стоково тържище на територията на “Варна Плод”, реконструкция на Колхозния пазар и дистрибуторската мрежа, изграждане на система от пазари на едро - пазари на производителите в региона: Вълчи Дол, Дългопол, Д.Чифлик, Бяла, и в други производствени центрове, създаване на депо за внос-износ - терминал за хранителни и потребителски стоки, локализирано на територията на агломерацията Варна-Аксаково-Девня и Белослав.

1.3.7. Развитие на информационните и комуникационни технологии

Сравнително добро е нивото на използване на информационните технологии, по-специално на Интернет – броят на фирмите непрекъснато се увеличава, но достъпът до мрежата се използва главно за наблюдение на пазара и събиране на информация. Частични проучвания показват, че Интернет се използва най-вече за маркетингов мониторинг, проучване и сравняване с конкурентни фирми, набавяне на информация за новости в бранша.

Минимален е броят на фирмите, които предоставят или използват е-търговия. Много предприятия имат собствени интернет страници, но малко от фирмените web-страници са интерактивни, повечето предлагат реклама на продуктите, каталози и ценови листи без обратна връзка. През 2003 г. вече има фирми, които заявяват, че са получили или изпратили поръчки за стоки/услуги по Интернет (изключват се поръчки по е-поща), и това е дейност, която тепърва трябва да се развива.

1.3.8. Териториална структура на областната икономика

Община Варна играе водеща роля в областната икономика. В нея се намират 87 % от предприятията, 70 % от дълготрайните материални активи и се реализират 83 % от приходите от дейността, формирайки 80 % от печалбата за областта. Ръстът на инвестициите в тази община изпреварва значително същия при останалите общини. Увеличава се дялът ѝ в стойността на дълготрайните материални активи, приходите от дейността, разходите за дейността, а също и в наетите по трудово и служебно правоотношение лица на територията на областта. Вследствие на това се наблюдава задълбочаване на териториалния дисбаланс и изостряне на проблема “център-периферия” в областта. Това е един от сериозните и дълготрайни проблеми за решаване пред областната икономика.

Община Девня също има значителен принос в икономиката на областта. В общината се намират 18 % от дълготрайните материални активи и се реализират 12 % от приходите от дейността за областта. Това е следствие на намиращите се на нейна територия големи предприятия с национално значение.

Останалите общини като цяло имат много слаб принос за икономиката при нефинансовите предприятия в област Варна – под 5 % от приходите от дейността и печалбата на предприятията. Отчита се намаляване броя на реално функциониращите предприятия в тези общини, а това още повече затруднява тяхната адаптация в условията на пазарна икономика.

Основни икономически показатели по общини през 2003 г.

	Брой стопански единици	Бруто продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Дълготрайни материални активи
Област Варна - обем в хил.лева	18071	3185762	6590810	6055192	6310488	341350	-123648	3004480

Област Варна	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Аврен								
Аксаково	2,0%	0,9%	0,8%	0,9%	0,8%	0,7%	2,5%	0,5%
Белослав	1,4%	* *	2,3%	2,5%	2,4%	* *	3,1%	* *
Бяла	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%
Варна	86,6%	72,3%	83,1%	82,0%	83,5%	79,2%	82,4%	69,7%
Ветрино	0,5%	0,2%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,7%	0,2%
Вълчи дол	0,9%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%	0,3%	1,2%	0,2%
Девня	1,1%	19,3%	11,6%	12,3%	11,0%	16,0%	2,8%	17,5%
Долни чифлик	2,0%	0,4%	0,3%	0,3%	0,4%	0,2%	3,8%	0,8%
Дългопол	1,4%	0,3%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,5%	0,2%
Провадия	2,8%	1,4%	1,0%	1,0%	1,0%	1,5%	2,3%	1,4%
Суворово	0,6%	0,4%	0,2%	0,3%	0,2%	0,2%	0,4%	0,5%

Източник ТСБ Варна

Особено неравномерно е разпределението на ДМА. Данните показват, че в община Варна са съсредоточени най-голяма част (70 %) от ДМА за областта и още 18 % в община Девня, при което останалите общини разпределят помежду си 12 %. Това разпределение на ДМА оказва безспорно влияние върху общата конкурентоспособност на предприятията в областта. Основен дял в разходите за придобиване на дълготрайни материални активи отново има община Варна. Въпреки че при някои от останалите общини се забелязва растеж през последните години, данните недвусмислено показват намаляването на дела им за сметка на увеличаването на дела на община Варна, който през 2003 г. е 84 %.

Тези данни се потвърждават и от финансовите резултати на предприятията по общини. Като цяло обобщеният финансов резултат е положителен за областта. Основен принос за това отново има община Варна, която формира 77 % от обобщения финансов резултат. С положителен резултат са още общините Девня и Провадия. Всички останали общини обаче са с отрицателен финансов резултат (без минималния положителен резултат на община Бяла и липсата на данни за община Белослав). Тревожното е, че загубите, оттам и отрицателните резултати в общините, нарастват с пъти и се превръщат в трайно явление с неблагоприятни икономически последици за тях.

От всички показатели е видно **задълбочаващото се различие в икономическото развитие** на общините в областта. Необходимо е да се вземат адекватни мерки за смекчаване на тези различия, които следва да бъдат насочени към засилване и реализиране на икономическия, материалния и човешкия потенциал на по-слаборазвитите общини в областта, за което ще са необходими сериозни и продължителни усилия от всички заинтересовани страни. Едно от възможните решения е създаването на клъстерна мрежа в някои от изявените производства на областта. Предпоставка за това е високата специализация на местната икономика. Добър пример в това отношение е районът на Девня, в който функционира един от малкото клъстери на територията на България. Специално внимание заслужават изостаналите селски райони - общините Аврен, Суворово, Вълчи дол и Ветрино, където са концентрирани редица от най-неблагоприятните икономически явления за областта.

1.4. Селско стопанство

1.4.1. Поземлени ресурси

Делът на земеделските територии в областта е по-висок от средния за страната. Площта със селскостопанско предназначение (ССФ) възлиза на 231 246 ха и заема 59.5 % от територията на областта срещу 52.1 % относителен дял средно за страната. Повече от 57 % от ССФ е в общините Вълчи дол, Провадия, Аксаково и Ветрино, най-малък е делът на Белослав и Бяла.

Държавният поземлен фонд е 14 641 ха – 6.3 % от ССФ. Общините – Ветрино, Вълчи дол и Суворово стопанисват 54.2 % от ДПФ в областта.

Областта разполага с 169 520.2 ха обработваема земя, т. е. 16.2 % от обработваемата земя на Североизточния район, 52.1 % от нея се намира в общините Вълчи дол, Провадия и Ветрино. Според вида собственост обработваемата земя е: частна – 88.19 % с 5 % над средната за страната, държавна – 5.89 %, общинска – 1.37 %, друга – 2.36 %, остатъчен фонд – 2.19 %. Предпочитаната форма на ползване е арендната – 2.3 пъти повече имоти и 1.9 пъти повече площи се арендуют, отколкото се отдават под наем. Средният размер на един имот, отдаден за ползване, е 1.07 ха. Пустеещата земя представлява 17.2 % от обработваемата. Особено остра е нуждата от средства за влизането на пустеещите земи в сеитбооборота на общините Долни чифлик, Девня, Дългопол, Аврен, Суворово, Бяла.

1.4.2. Растениевъдство

Традиционно отглежданите в областта групи култури са зърнени, технически, фуражни, овощни и лозя. Естествен приоритет в зърнопроизводителния район имат зърнените култури. Техният дял в структурата на обработваемите площи е 68.8 %, в т.ч. мека пшеница, царевица за зърно, зимен ечемик, ръж, пролетен ечемик, овес, просо, леща. Техническите култури, представени основно от маслодайния слънчоглед, са с относителен дял – 16.6 %, фуражните култури (царевица за силаж, люцерна, тревни смеси) заемат 2.2 %, промишлените зеленчуци едва 0,12 %.

Проправят си път нови земеделски практики – отглеждат се нетрадиционни за района земеделски култури като кориандр, резене, шафраника, силибум и други от групите на етерично-маслените и лекарствените култури с относителен дял от 2 %.

През стопанската 2003/2004 г. новосъздадените трайни насаждения са 51.7 ха, в т.ч. промишлен масив от съвременни бели винени сортове лози в община Аксаково и община Провадия. Новозасадените овощни култури от видовете ябълка, кайсия, праскова, орех, шипка са едва 22.96 ха. Сериозно е отстъплението в традиционно силния за областта подотрасъл - овощарството.

Неблагоприятната тенденция към влошаване размера, възрастовата структура и състоянието на насажденията се задълбочава. Висок е относителният дял на амортизираните, невъзстановими овощни насаждения - 44,6 %; плододаващи в добро агротехническо и фитосанитарно състояние са по-малко от 1/3; плододаващи в много добро състояние - 22 %; млади неплододаващи насаждения - 3,1 %.

Инвестиции, обезпечавачи висок темп на развитие, особено в изостаналите селски общини – Долни чифлик, Дългопол, Суворово с високо ниво на безработица, са повече от необходими. В сравнение с 2002 г. размерът на реколтираните овощни насаждения е намалял повече от два пъти, още по-драстичен е спадът им в най-овощарските общини - Долни чифлик и Дългопол.

Състоянието на лозовите насаждения в областта е аналогично: 50 - 60 % от съществуващите масиви са амортизирани и невъзстановими. Площите с новосъздадени винени сортове лози през стопанската 2003/2004 г. са под 1 % от съществуващите. Слабата мотивация на гроздопроизводителите за регистрация на лозарските им стопанства е продиктувана от липсата на адекватно финансиране в сектора - към настоящия момент са регистрирани лозарски стопанства на площ 2000 ха.

1.4.3. Животновъдство

През 2004 г. в сектора се усети оживление, продиктувано главно от финансовата помощ, която регистрираните земеделски производители-животновъди получаваха чрез целевите субсидии за изхранване на животните през зимните месеци, за Националния генофонд, за мляко от ДФ "Земеделие". Изплатените субсидии са в повече спрямо 2003 г. със 185 000 лв., а броят на подпомогнатите животновъди е нараснал повече от два пъти. Значително е нараснал и общият брой на регистрираните земеделски производители - 2 138 – 28 % ръст спрямо предходната 2003 година.

Засиленият интерес към закупуване на племенни животни остава неудовлетворен, поради липса на достатъчен брой животни, особено от атрактивните месодайни породи овце и говеда. През 2004 г. тенденция към спад спрямо 2002 г. бележи

броят на говедата, овцете, козите и зайците. Увеличението на пчелните семейства и на птиците е значително - почти два пъти за пчелите и над два пъти за птиците.

Интересна специализация се очертава в община Аксаково: с. Л. Каравелово се налага като място за отглеждане на гъски (повече от 150 000 бр.) с цел производство на експортно ориентирани продукти в т. ч. гъши черен дроб, а и като място, осигурило поминък на много семейства.

Полученото краве и овче мляко през 2004 г. е значително над това през базовата 2002 г. Производството на месо от едър рогат добитък, от дребен рогат добитък, свинско и птиче месо силно се колебае през трите години, но бележи ръст спрямо 2002 г. при месото от ЕРД, месото от ДРД и свинското месо и спад при птичето месо. На един среднестатистически животновъд, регистриран като земеделски производител в област Варна, се падат три крави и три овце - факт твърде показателен за маломерността на стопанствата и оттам ниската ефективност на производство.

1.4.4. Хидромелиорации

Поливните площи на територията на Варненска област са 21 776,5 ха или 12,8 % от обработваемата земя, разположени в общините: Долни чифлик, Девня, Дългопол, Аврен, Берлослав, Аксаково, Вълчи дол, Провадия и Варна. Хидромелиоративната мрежа на територията на областта включва вътрешноканална мрежа, 72 броя помпени станции и 32 броя сондажни кладенци. Водоизточници за поливните системи са язовирите: Цонево, Тръстиково, Елешница, Снежина и р. Камчия. В техническа годност са съоръженията върху 10 762,7 ха, или ефективни поливни площи са само 6,3 % от обработваемата земя.

Основните насоки, по които трябва да се работи за развитието на поливното земеделие и на хидромелиорациите в дългосрочен план, са:

- Провеждане на инвестиционна политика, която да обхваща: ремонт и реконструкция на главните хидромелиоративни съоръжения на системите, водните обекти, деривационните съоръжения и др.; възстановяване и модернизиране на вътрешноканалната мрежа; възстановяване на поливна техника и др.
- Средствата следва да се влагат за възстановяване на хидромелиоративни инфраструктури, ползването на които е с доказана ефективност, т.е. напоителните системи, при които водата се доставя гравитачно или чрез еднократно препомпване с нисък разход на ел. енергия.
- Провеждане на процеса на реструктуриране на собствеността върху водните обекти и хидромелиоративните инфраструктури; независимо дали сега са общинска или държавна собственост, постепенно трябва да се трансформират в собственост на съответните земеделски производители - собственици или ползватели на земеделски земи. Това реструктуриране може да се осъществи чрез възникването на новия субект в поливното земеделие - сдружение за напояване, чието учредяване и дейност се регламентира със Закона за сдруженията за напояване и приетите към него Наредби. От момента на възникването сдружението придобива безвъзмездно право на ползване (респ. на собственост) на хидромелиоративната инфраструктура, която попада в територията му или на обособена част от нея.

От началото на 2004 г. се наблюдава повишаване на интереса от страна на земеделските производители към сформирането на сдружения по напояване в районите на общ. Провадия, общ. Вълчи дол, общ. Аксаково и др.

Обобщено, в областта на селското стопанство положителните страни са:

- благоприятните почвено-климатични условия за отглеждане на характерните за района земеделски култури;
- традициите и опитът при отглеждане на селскостопански култури и животни, кадровият потенциал и консултанският ресурс;
- наличието на богат генофонд от култури и сортове;
- приключилият процес по възстановяване на собствеността и наличие на картов материал за всяко землище;

- възможността за регистрираните ЗП да ползват кредити и субсидии по Инвестиционните програми и ЦФЛ на ДФ "Земеделие" и САПАРД в т.ч. по мярката на САПАРД за развитие на екологично производство;
- възможността за регистрираните ЗП да ползват програмите на САПАРД за обучение;
- наличието на стандарти за качество и контрол на съответствие на качеството на пресни плодове и зеленчуци, съгласно регламентите на ЕС;
- повишеното ниво на информираност и партньорство;
- добрите възможности за реализация на продукцията – потребление, вътрешен и международен туризъм, експортни възможности.

Проблемите в сферата на селското стопанство са:

- ниското ниво на организираност на производителите, липса на действени организационни структури на местно и регионално ниво;
- неефективното производство, нарушената връзка между наука, производство и пазар;
- наличието на пустеещи земи и изоставени овощни и лозови насаждения;
- ниската екологична и агротехническа култура, нарушеният сеитбооборот;
- раздробеността и маломерността на площите и фермите;
- големият брой разнородни собственици и ползватели на земеделски имоти;
- липсата на ясна законова регламентация на правата и задълженията, уреждащи поземлените отношения;
- ниската техническа съоръженост, остаряла и амортизирана МТБ;
- липсата на племенни животни;
- разрушените мелиоративни съоръжения и неизползван потенциал на поливните площи;
- нерегламентираните посегателства върху селскостопанската продукция и имущество – директна и индиректна престъпност;
- недостатъчното обучение и ниската квалификация на заетите в производството;
- недостатъчното използване на наличните насърчителни средства, предоставени от различните програми;
- липсата на мотивация за работа в отрасъла .

Перспективите пред селското стопанство са:

- Трайните насаждения – чрез създаване на нови масиви от лозя и овощни насаждения;
- Насърчаване на инвестициите в напояването. Засилване позициите на зеленчукопроизводството;
- Развитие на животновъдство и птицевъдство, базирано на развитието на зърнопроизводството;
- Развитие на пчеларството - чрез създаване на повече пчелни семейства и предприятия за обработка на пчелен мед;
- Подобряване на пазарната инфраструктура;
- Увеличаване на биологичното производство;
- Повишаване на осведомеността, запознаване на производителите с нормативната база, както и с научните постижения.

1.5. Горско стопанство

Горите в района на област Варна се стопанисват от пет държавни лесничейства (ДЛ) – Старо Оряхово, Цонево, Провадия, Суворово и Варна, и една Държавна дивечовъдна станция (ДДС) – "Шерба" в с. Горен Чифлик.

Общата площ на горския фонд в областта е 120 239 ха. От него Държавният горски фонд е 112 032 ха (93,1 %), общинският горски фонд е 4823 ха - 4,0 %, горите на частни физически лица са 2231 ха - 1,9 %, горите на частни юридически лица и религиозни организации – 106 ха (0,1 %) и горите на Министерството на околната среда и водите - 1047 ха (0,9 %).

Горите се характеризират със значително биоразнообразие и изключително важно екологическо и социално-икономическо значение. По черноморското крайбрежие се

срещат остатъци от средиземноморската растителност, а на юг - в Източна Стара планина, е "царството" на дъбовите и смесените широколистни гори. Гората "Лонгоза" по поречието на р. Камчия е най-голямата заливаема гора в България – с площ 4,2 хил. ха.

Естествената горско-дървесна растителност в областта е с доминиращо участие на видовете от рода дъб. Срещат се 48 бр. широколистни дървесни вида, 29 бр. храстови вида и 5 бр. увивни растения. Най-голяма е площта на цера - 28 %, следван от дъбовете - 25,5 %, акацията - 9,4 %, черен бор - 4,2 %, обикновен габър - 4 %, ясен, източен бук, липа и други дървесни и храстови видове. Средногодишно в областта се залесяват 3700 дка, предимно с местни дървесни видове – благун, летен и космат дъб, цер, а също и акация, червен дъб, кедър и други.

Годишното ползване от горите на областта е 216 хил.куб.м. дървесина, по-малко от средногодишния прираст на горите. В горите се осъществяват и много странични ползвания, в т.ч. паша на животни, събиране на гъби, билки, охлюви и др. Горското стопанство осигурява заетост и доходи на населението в селските райони, чрез включването му в горскостопанската дейност, осигурява му дърва за огрев.

Районът на областта има важно значение и за развитието на ловния и международния ловен туризъм. Държавните лесничейства и ДДС "Шерба" стопанисват дивеча върху площ от 37 728 ха, а 326 525 ха от територията на областта са предоставени на ловните сдружения за стопанисване и ползване на дивеча. Българските ловци, практикуващи ловен туризъм върху предоставените ловни райони на територията на областта, са 4380 броя. Приходите от ловностопанската дейност са средногодишно по 300 000 лв. Държавната дивечовъдна станция "Шерба" е създадена през 1930 г. и е в основата на разселването и аклиматизацията на благородния елен, елена лопатар, дивата свиня, сърната и муфлона. Там са отстреляни и световните рекорди на благороден елен, дива свиня и дива котка.

Дейността по охраната на горите се подобрява с усъвършенстването на действащите и въвеждане в практиката на нови норми, режими и механизми при контрола по добива, движението, преработката и търговията с дървесина. Взаимодействието с другите институции се налага като една от най-ефективните форми при охраната и опазването на горите. Наред с това остават и нерешени проблеми и пропуски в работата по охраната и опазването на горите, по-важни от които са много ниската събираемост на наложените с наказателните постановления парични санкции и неспазването на противопожарните правила при паленето на стърнищата и горенето на сухи треви в съседство с горския фонд.

Основните насоки за развитието на горските територии се определят от лесоустройствените проекти на лесничействата. Проектите осигуряват добри предпоставки за стопанисване и ползване на горския фонд. Най-важните лесокултурни дейности са залесяването (след сечи, ново залесяване, при реконструкция на насажденията, попълване на редини, подпомагане на естественото възобновяване), правилното извеждане на различните видове сечи и други мероприятия, изцяло съобразени с екологическите условия на района.

Силни страни

- Кадрова обезпеченост от лесовъдски кадри с добра подготовка;
- Добро състояние на значителна част от горите в областта;
- Развито ловно стопанство;
- Дърводобивът и лесокултурните мероприятия в горския фонд осигуряват работа на част от местното население;
- Възстановяването на гори на собствениците им осигурява допълнителен доход на базата на собствен ресурс;
- Осигуряване на допълнителни доходи на населението от страничните ползвания на територията на горския фонд – паша на добитък, добив на сено и листников фураж, добив на билки, гъби, охлюви, горски плодове.

Слаби страни

- По-нисък дял на горите на територията на общината от средния за страната;
- Извършване на незаконна сеч в горските масиви;
- Трудно осъществяване на охраната на горите;
- Ниска събираемост на глобите от нарушенията на Закона за горите;
- Наличие на проявления на водната ерозия;
- Недостатъчно финансиране на дейности по лесокултурните мероприятия по лесоустройствените проекти.

Възможности

- Активизиране на борбата с ерозионните процеси в горския фонд;
- Увеличаване на добива на билки, горски плодове и гъби;
- Развитие на ловния туризъм, развитие на екотуризма;
- Изготвяне на съвместни програми, проекти за стопанисване на недържавните гори;
- Възможност за залесяване на пустеещи земеделски земи извън горския фонд;
- Създаване на плантации за липов цвят, билки, елхи;
- Създаване на интензивни култури от топола, червен дъб, кедър и други.

Заплахи

- Неспазване на предвидените в лесоустройствения проект сечи в горския фонд, особено в частните гори;
- Увеличаване размера на незаконната сеч, развитие на ерозионни процеси в засегнатите горски масиви;
- Промени и влошаване на климата в посока засушаване;
- Нападения на горите от насекоми вредители и болести;
- Опасност от пожари при палене на стърнища и др.;
- Повреди от снеголоми, ледоломи, слани и други;
- Намаление на горите в резултат на прекаленото урбанизиране на морския бряг.

Стратегическата цел в опазването и развитието на горското стопанство в областта е **Осигуряване на природосъобразно и устойчиво управление на горските ресурси в унисон с европейските стандарти и критерии и съгласно поетите международни ангажименти.**

Специфичните цели в това направление са:

1. Възстановяване на дървесната растителност след прогресивното ѝ съхнене.
2. Подобряване състоянието на горите и възобновяването им и превръщане на издънковите гори от превръщателния клас в семенни.
3. Стопанисване и ползване на горите в труднодостъпните райони.
4. Устройване на защитените територии и включване на нови защитени територии.
5. Достигане на оптималните дивечови запаси.
6. Подобряване охраната и защитата на горите.
7. Повишаване на административния капацитет на Държавната горскостопанска администрация.

1.6. Туризъм

За Варненска област с плана за развитие 2000-2006 г. туризмът основателно е изведен като приоритет в икономическото развитие.

Туристически ресурси и туристическа база

Варненска област притежава едни от най-атрактивните природни и антропогенни туристически ресурси в страната, което е дало своето отражение в развитието на туризма.

Общият обем на легловата база във Варненска област по данни на статистиката през 2003 г. е 41 345 легла или 26 % от националната база – второ място в страната след Бургаска област. През 2004 г. легловата база достига 55 159 легла. Хотелската база е

преобладаващия вид подслони и има 50 460 легла през 2004 г., което спрямо 2003 г. е увеличение с над 10 000 легла

Варненска област е на първо място сред другите области на страната:

- по броя на чуждестранните туристи през 2003 г. – 384 000 души или 27 % от общия им брой в страната; през 2004 г. чуждестранните туристи са 453 678 души;
- по броя на пренощуващите лица в средствата за подслон през 2003 г. – 521 507, което е 18 % от общото за страната; през 2004 г. пренощуващите лица са 645 381 души;
- по броя на реализираните нощувки през 2003 г. – 3 676 653 бр. или 29 % от тези в страната; през 2004 г. реализираните нощувки са 4 203 691 бр.

Към благоприятните туристически условия и възможности на областта следва да се отчетат добрите транспортни връзки, осигурени чрез трансевропейските транспортни коридори и наличието на международно летище.

В туристическото развитие на областта основен дял имат град Варна и крайбрежната ивица на север от Варна, където са разположени големите курортни комплекси с основния дял на легловата база – КК”Златни пясъци”, КК”Св. Св. Константин и Елена”, ВК”Ривиера”, и където вече е налице прекомерно натоварване на крайбрежната ивица с материална туристическа база. На юг от Варна се намират по-слабо развитите курортни зони “Варна-юг”, “Черноморец”, “Камчия”, “Шкорпиловци” и гр. Бяла, където има слабо туристическо натоварване и сериозни потенциали за бъдещо туристическо усвояване.

Към недостатъчно усвоените туристически ресурси на областта следва да посочим минералните извори, които позволяват съчетание на климат и балнеолечение по крайбрежието и удължаване на туристическия сезон, а също и многобройните стойностни обекти – паметници на природното и културното наследство по крайбрежието и навътре в хинтерланда на областта, както и историческите, културните и развлекателните обекти на град Варна, които предлагат уникална възможност за обогатяване на почивката на море и удължаване на туристическия сезон. Природните и антропогенните дадености и ресурси в областта създават възможности за развитие на целогодишен поливалентен туристически продукт - балнеоложки, културен, конгресен, екологичен и селски. Тази възможности трябва да се използва оптимално.

Развитие на туристическия бизнес

С приватизацията на “Златни пясъци” АД туризмът на територията на областта е почти изцяло в частния сектор. Изключение правят някои ведомствени почивни станции, които функционират на пазарен принцип, но се управляват от държавни структури. Инвестициите в следприватизационния период са насочени предимно към категорията на туристическата база, разширение на легловата база в хотелите и към повишаване качеството на предлаганите услуги в тях. Политиката в областта на масовия международен туризъм в много голяма степен се формира от големите германски туроператори, които имат и собственост в сектора. За съжаление резултатите от бизнеса в много от случаите се отчитат извън територията на областта поради съдебната регистрация на фирмите. Една от най-важните характеристики на бизнеса е способността му да създава преки и косвени работни места, особено по отношение на малкия и среден семеен бизнес. Данните за областта не разкриват ролята на туризма за намаляване на временна и постоянна безработица в региона.

Като силни страни в развитието на туризма могат да се посочат:

- богатите природни, исторически и културни ресурси с регионална, европейска и световна значимост;
- организации и институции подпомагат развитието на туризма в областта: нестопански организации, регионални сдружения по туризъм, международни финансиращи програми;
- алтернативният туризъм вече разполага със значим експертен капацитет;
- туристите могат да пътуват без притеснения за личната си сигурност;
- географска близост с исторически и археологически обекти в съседни области.

Като слаби страни в развитието на туризма следва да се посочат:

- Туристическият продукт е с ниско качество, липса на имидж;
- Общата инфраструктура е в лошо състояние;
- Максимална е плътността на застрояването в туристическите комплекси;
- Износена е техническата им инфраструктура;
- Екологичното равновесие е сериозно заплашено от мега строежите по крайбрежието;
- Рекламните издания са ограничени на брой и не отговарят на изискванията на туристите;
- Голяма част от заетите в туризма са с недостатъчна квалификация и с недостатъчна култура за вежливо обслужване;
- Все още се поддържат различни ценови нива за българи и чужденци;
- Замърсяването в населените места и в извънградските зони е сериозна пречка за туризма;
- Обезлюдяването на селата и застаряването на населението са задържащи фактори за туризма.

Като възможности за развитието на туризма могат да се посочат:

- Увеличаване на международния туристопоток;
- Разнообразяване на туристическите продукти с непроучени природни и културно-исторически ресурси;
- Разширяване спектъра на предлаганите продукти с цел целогодишен туристически поток;
- Възможностите за развитие на круизен туризъм;
- Възможност за развитие на целогодишен балнеологичен туризъм;
- Подобряване на обществената инфраструктура и предлагане на качествени услуги;
- Повишаване на туристическата култура и създаване на информираност за алтернативния туризъм;
- Подпомагане развитието дейности в туризма чрез финансиране от програми и проекти.

Като заплахи за развитието на туризма следва да се посочат:

- Загуба на пазари поради отсъствието на адекватна национална реклама;
- Сериозните световни кризи водят до въздържане от пътуване;
- Ниските ценови нива създават имидж на България на "евтина дестинация";
- Българите ще предпочитат съседни дестинации заради липса на адекватни предложения в страната;
- Масовото застрояване може да доведе до отлив на туристи от Черноморието и България като цяло;
- Много от традиционните занаяти и умения са заплашени от изчезване;
- Претоварването на определени територии може да доведе до влошаване на качеството на ресурсите.

Реализирани мероприятия

Като изцяло или частично реализирани мероприятия от областната и общинските стратегии през периода 1999 – 2004 г., които извеждат на по-благоприятни позиции туризма във Варненска област, могат да се посочат:

- Мероприятия по общата и транспортна инфраструктура, които облекчават и стимулират развитието на туризма – реконструкция на летищните писти, сгради и съоръжения и подобряване на обслужването, подобрена пътната мрежа и транспортното обслужване в общините.
- Разработване на информационна система за туристите, с оглед на по-бързия и лесен достъп до предлаганите услуги и стоки на територията на областта.
- Създават се условия за провеждане на регионална реклама.
- Усъвършенства се системата за подготовка, квалификация и приобщаване на новите участници в бизнеса към неговите изисквания.

- Известно развитие има по отношение на информационно осигуряване на туристите с уговорката, че започналият да функционира Център за културно-информационна дейност в областта засяга много малък дял от услугите, които трябва да се предоставят, а по същество и механизма на действие се различава съществено от принципите на създаване и функциониране на туристически информационен център.

Необходими действия и политика за развитието на туризма

- Съвместни усилия на държавните структури, неправителствения сектор, общините и местните съвети по туризъм за утвърждаването на Варненска област като предпочитана дестинация както за традиционния морски, така и за алтернативния туризъм.
- Изграждане на агресивна маркетингова политика за целеви групи по възраст, доходност, културно-познавателни интереси и хоби.
- Разширяване позициите на основните пазари (Германия, Великобритания, Скандинавските страни и Франция), възвръщане на традиционните пазари (Русия, Украйна, страните от Централна и Източна Европа, арабските страни), привличане на отвъдокеански туристи (САЩ, Канада, Япония и др.), с развитие на конгресен и балнеотуризм.
- Развитие на спортно-развлекателен морски и голф туризъм, селски и екотуризм.
- Стимулиране на туристическите дейности чрез икономически регулатори – концесиониране на плажовете и минералните извори, данъчни преференции и облекчения.
- Насочване на приходите от туристически такси към инфраструктура, реклама и екология.
- Участие на борси в чужбина.
- Въвеждане на единни стандарти за качество и утвърждаване на система за категоризация.
- Подобряване на квалификацията и уменията на заетите в туризма и местното население като цяло, включително и с използване на средствата за масова информация.
- Утвърждаване на нови професии в туризма – аниматори, обучители по атрактивни морски спортове.
- Преодоляване на прекомерната урбанизация на природната среда и за ликвидиране на свлачищата в крайбрежните територии.

За изпълнението на необходимите действия и провеждането на адекватна туристическа политика трябва да се използва наличният потенциал на частния сектор, браншовите организации, публичните структури, научните и образователни институции, създадените съвети по туризъм, Варненската туристическа камара, международни програми, както и възможностите на държавата да защити общозначими приоритетни проекти.

1.7. Социална сфера

1.7.1. Икономическа активност, заетост, безработица, жизнен стандарт

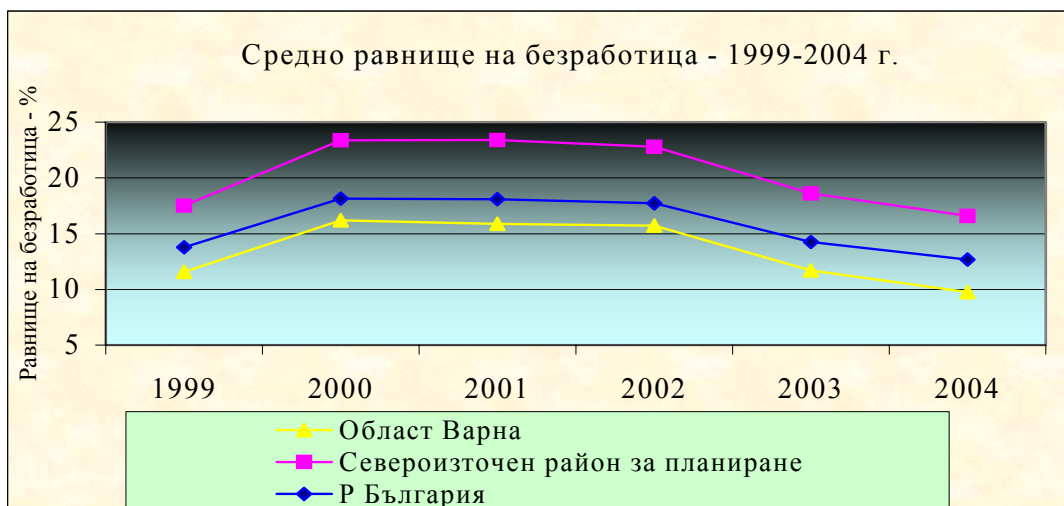
Икономическа активност

Икономически активните лица в област Варна по данни на Агенцията по заетост са 218 272 души (2004 г.). Коефициентът на икономическа активност е 55,6% (съотношение между икономически активните лица и населението на 15 и повече навършени години). Този показател за областта е по-висок от средния за страната (49,2%) и за Североизточния район за планиране (49,8%).

Заетост

През 2003 г. заетите лица в област Варна са 179,9 хил.д³. Коефициентът на заетост (съотношение между броя на заетите лица и населението на 15 и повече навършени

³ Данни на НСИ

години) за областта е 46,0% - над средната стойност на показателя за страната (42,4%) и за Североизточния район за планиране (40,2%). В структурата на заетите лица по образование е висок дялът на лицата с висше и средно образование. Относителният дял на заетите с висше образование е 24,2% (средно за страната – 25,8%, за Североизточния район за планиране – 21,8%). Заетите със средно образование в област Варна са 57,4% от общо заетите в областта (56,0% - средно за страната и района). От заетите със средно образование в област Варна по-голяма част (80%) са с професионално-техническо образование. С основно и по-ниско образование са заети 18,4% от общо заетите в областта (средно за страната 18,4%, за Североизточния район за планиране – 22,1%). Наетите лица през 2003 г. наброяват 129,7 хил.д.⁴ В първичния сектор на икономиката са наети 2,8%, във вторичния – 29,5%, в третичния – 67,7%. В сравнение със средните стойности за страната в област Варна е по-висок дялът на наетите в третичния сектор (услугите) и по-нисък в останалите два сектора на икономиката.

Безработица

Равнището на безработица в област Варна (9,77% средногодишно равнище през 2004 г.) е по-ниско от средното равнище за страната (12,67%) и за Североизточния район за планиране (16,59%). По общини се наблюдават съществени различия в нивото на безработица (Фиг. 2). За общини Варна (5,27%) и Белослав (8,93%) равнището на безработица е под средното за областта и страната. В община Девня безработицата (11,67%) е по-висока от средната за областта, но по-ниска от средната за страната. В останалите общини равнището на безработица се движи в много широк диапазон - от 13,27% за Бяла до 31,93% за Дългопол.

Висок е дялът на безработните жени (61,40%) и младежи до 29 г. (28,1%) - над средните стойности за страната (съответно 54,2% и 26,4%). Продължително безработните лица с регистрация над 1 г. в област Варна са 46,4% от общо безработните, което е по-нисък дял в сравнение със средния за страната (52,9%).

По своето съдържание, прилаганите активни мерки и програми съответстват на практиката в икономически развитите страни. Те са насочени към регистрираните безработни, към заетите лица, към работодателите. Нормативно са регламентирани в Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ), осигуряват се финансово със средства от Държавния бюджет (ДБ) и се изпълняват съгласно ежегодно утвърждаван Национален план за действие по заетостта (НПДЗ), който определя основната рамка, приоритети и параметри на политиката за насърчаване на заетостта и обучението. Основни изводи:

- Икономическата активност и заетостта на населението на област Варна са високи (над средното равнище за страната).
- Висок е дялът на наетите в третичния сектор на икономиката.
- Безработицата е по-ниска от средната за страната.
- Значителни различия в равнището на безработица има по общини.

⁴ Наетите лица са част от заетите (72%), не включват самонаетите

- Ниско е равнището на безработица в община Варна, Белослав и Девня и голям диапазон в равнището за останалите общини.

Доходи

Доходите на домакинствата за област Варна са по-високи от средните за страната. На лице от домакинството средно през 2003 г. *общият доход* за областта е 2314 лв., за страната 2129 лв., за Североизточния район за планиране – 2094 лв.⁵ (Фиг.3). Наблюдава се тенденция на повишаване на доходите на домакинствата в номинално изражение както за областта, така също и за страната. За 2003 г. спрямо 2001 г. *общият доход* средно на лице от домакинството в областта нараства от 1628 лв. на 2314 лв. или с 42%. За същия период за страната доходите средно на лице от домакинството нарастват от 1589 лв. на 2129 лв. или с 34%. Основни източници на доходи са работната заплата, пенсиите и домашното стопанство. За периода 2001-2003 г. се очертават следните по-важни изменения по отношение на източниците на *общия доход* в област Варна:

- Доходите от заплати се повишават с 31%. През 2001 г. техният относителен дял в *общия доход* е 43,6%, а през 2003 г. – 43,0% (за страната 40,0% - 2003 г.).
- През 2003 г. размерът на социалните плащания (обезщетения, пенсии, помощи, семейни добавки, стипендии) нараства в номинално изражение спрямо 2001 г. с 5,2%, но относителният им дял от *общия доход* намалява със 6,7 пункта. В социалните трансфери доминират пенсиите. Нарастването на социалните плащания в номинално изражение като цяло се дължи на промените във възрастовата структура на населението на областта и увеличаването на броя на пенсионерите. Тази тенденция е по-силно изразена в структурата на доходите за страната, където делът на възрастното население е по-висок в сравнение с област Варна, което се отразява на нарастването на социалните плащания за страната (с 14,2% за 2001-2003 г.).
- Нарастват относително доходите от домашното стопанство през 2003 г. в сравнение с 2001 г. от 13,2% на 19,0% или с 4,8 пункта. Нарастване на този източник на доход се наблюдава и за страната – от 15,0% на 18,2%, което означава, че доходите от домашното стопанство имат важна роля при формиране на доходите на домакинствата.
- Доходите извън работната заплата и от предприемачество нарастват в номинално изражение. Но в относителният им дял в *общия доход* се наблюдават различия – нарастване на дела на доходите извън работната заплата и намаляване на дела на доходите от предприемачество за периода.
- Диференциацията в структурата на доходите по общини е значителна⁶. Най-съществени разлики се наблюдават по отношение на доходите от работна заплата и домашно стопанство. Най-голям е делът на населението с доходи от работната заплата в община Варна. Делът на населението с източници на доходи от пенсии и домашното стопанство е най-висок в общини Вълчи дол и Ветрино (над 40%), където делът на лицата с доходи от работна заплата е един от най-ниските. Нисък е и делът на населението с доходи от работна заплата в общини Долни чифлик, Дългопол и Суворово. Тези различия са свързани главно с демографската структура на населението на общините и социално-икономическото им развитие.

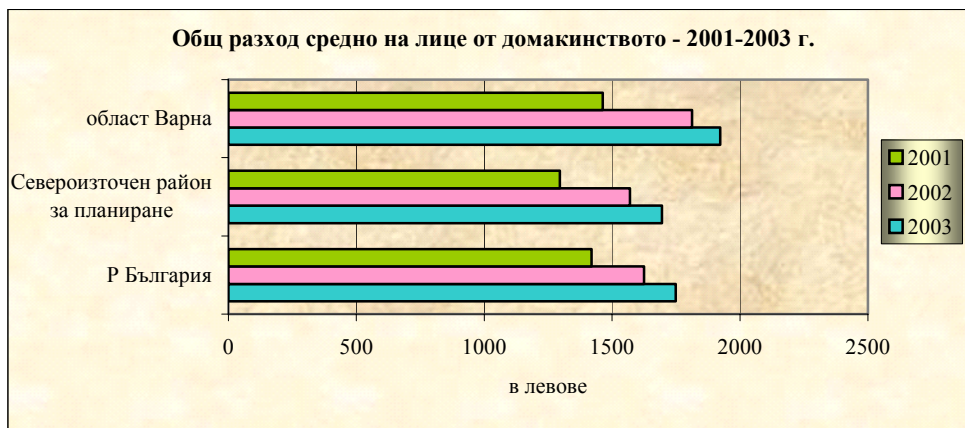
Паричният доход средно на лице от домакинството за област Варна през 2003 г. е 1716 лв. – по висок от средния за страната (1658 лв.) с 58 лв. (3,5%). В структурата на паричните доходи основно място заемат работната заплата и пенсиите. В сравнение със страната паричните доходи в областта са по-високи от работна заплата (с 13,8%) и по-ниски от пенсии (с 11%). Делът на паричните доходи от предприемачество и продажба на имущество от общите парични доходи за област Варна (5,0%) са по-ниски от тези за страната (6,2%).

⁵ Данни на НСИ

⁶ Данни от преброяването на населението 2001 г.

През 2003 г. общият разход средно на лице от домакинството за област Варна (1922 лв.) е по-висок от този за страната (1748 лв.) и Североизточния район за планиране (1695 лв.). Той превишава със 174 лв. (10%) общия разход за страната (Фиг. 3). В него средно на лице от домакинството са изразходвани най-много средства за храна, поддържане на жилището, транспорт и съобщения.

Аналогична е структурата на разходите и за страната. Паричният разход в област Варна средно на лице от домакинството е 1703 лв., който надвишава със 110 лв. (6,9%) средния за страната (1593 лв.). В структурата на паричния разход различията на областта със страната са слабо изразени и се отнасят главно за разходите за поддържането на дома, транспорт, разнообразни стоки и услуги, свободно време, културен отдих и образование, които са с по-висок дял за област Варна.

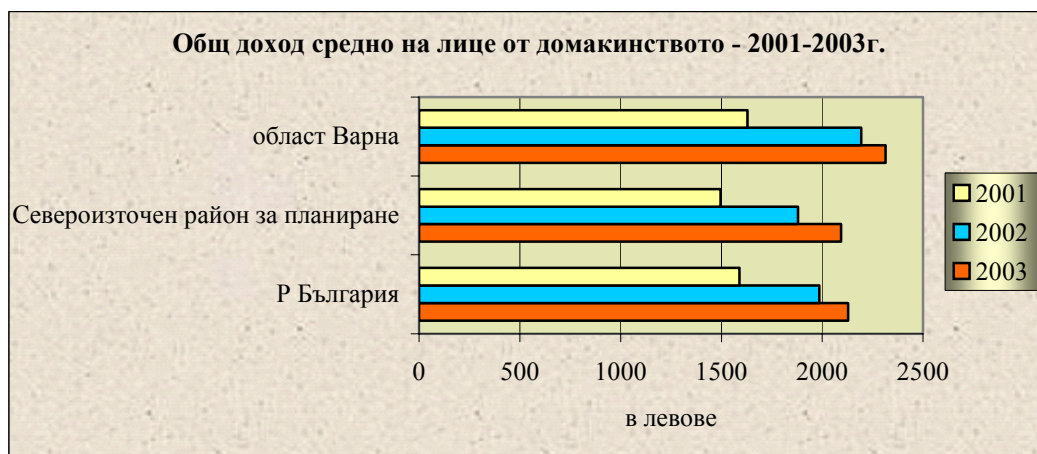

Стандарт на живот

Постигането на европейските икономически, образователни и здравни стандарти за населението на България изисква преодоляване на различията и постепенно сближаване на условията на живот в различните части на страната. В основата на индекса на човешко развитие⁷ е устойчивото развитие на човека, според което човек се нуждае в еднаква степен от добри доходи, добро здраве и добро образование. Равнопоставеността на тези индикатори означава, че въпреки водещото значение на доходите, важна роля за стандарта на живот като коригиращи фактори имат образованието и здравеопазването.

Индексът на човешко развитие включва три компонента – очаквана продължителност на живота, комбиниран образователен индекс (грамотност на населението и записваемост в трите образователни степени) и икономически компонент.

Според общия индекс на човешко развитие област Варна е на 4-то място сред 28-те области (след София (столица), Враца и Стара Загора – изследване на UNDP за

⁷ Доклад за индекса на човешкото развитие, 2002 г.

2003год.). Основно значение при формиране на общия индекс на областта има икономическият компонент, но и трите компонента са със стойности над средните за страната. Поддръждането на общините в областта (Белослав, Девня, Варна, Бяла, Вълчи дол, Долни чифлик, Аксаково, Суворово, Ветрино, Провадия, Дългопол, Аврен) показва, че определящо е икономическото им развитие. Разпределението на общините по отделни компоненти на индекса очертава някои различия. Община Варна по всички индикатори е над средните, по-близко до максималните им значения. По очаквана продължителност на живота и община Дългопол е със стойности над средните за страната, докато останалите общини са под средното за страната равнище. Според комбинирания образователен индекс половината от общините са над средното равнище за страната (Варна, Белослав, Девня, Ветрино и Провадия), а останалите са под средното, но близко до него равнище. Според икономическия компонент с високо равнище са Девня (9-то място сред общините в страната), Белослав, Варна, Бяла, Вълчи дол и Долни чифлик. Останалите общини са с равнище под средното за страната. Общините в областта въз основа на общия индекс на човешко развитие се определят като високо развити (Варна, Белослав, Девня, Бяла и Вълчи дол), средно развити (Долни чифлик, Аксаково, Суворово, Ветрино и Провадия) и слабо развити (Дългопол и Аврен).

Основни изводи:

- Доходите средно на лице от домакинството за област Варна са по-високи от тези за страната.
- Налице е тенденция на повишаване на доходите в номинално изражение.
- Наблюдава се нарастване на работната заплата като един от основните източници на доходи.
- Съществуват значителни различия в структурата на доходите по общини.
- Сравнително висок дял на разходите за разнообразни стоки и услуги, свободно време, културен отдих и образование спрямо средните за страната.
- Висок индекс на човешкото развитие според индикаторите за образование, здравеопазване и икономическо развитие - Варна е сред водещите 4 области в страната (изследване на UNDP за 2003год.) .
- Висок дял в структурата на разходите за храна, поддържане на дома, транспорт и съобщения.
- Нараства дялът на доходите от домашното стопанство в структурата на доходите.
- Различия в равнището на индекса на човешко развитие между общините в областта, дължащо се основно на икономическото им развитие и коригиращото влияние на социалната сфера (образование и здравеопазване).

1.7.2. Здравеопазване

Здравеопазването в областта е осигурено от добре развита мрежа на доболнична и болнична помощ.

В региона има регистрирани 339 общопрактикуващи лекари (7.35 на 10 000 души).

Осигуреността на населението в региона с общопрактикуващи лекари е над средното за страната, но изостава в сравнение със София, Плевен и Стара Загора.

Осигуреността със специалисти в извънболничната медицинска помощ е почти 12 на 10 000 души и е значително по-ниска от тази на софийското и плевенското население, но е близко до средната стойност за страната (12.2).

Сравнителният анализ на НЗОК показва по-малък брой на диспансеризираните при специалисти лица в сравнение с Ловеч, Монтана, Плевен, Русе, Шумен, но стойността за Варненския регион (1600 на 10 000 ЗЗОЛ) е по-висока от средната за страната (1293).

Осигуреността с лекари в района следва тенденциите, регистрирани за страната, като в годините след 1999 г. е по-висока от средната за страната (43.3 на 10 000 за областта срещу 36.1 на 10000 за страната).

Осигуреността със стоматолози на варненското население, независимо от устойчивата тенденция на покачване, запазва нива, по-ниски от средните за страната (7.9 срещу 8.3 на 10 000).

Осигуреността със среден медицински персонал (7.9 на 10 000) е по-ниска от средната за страната за всички категории персонал с изключение на акушерките (5.8 срещу 4.4).

Разкритите във Варненска област болнични легла гарантира осигуреност 49.3 на 10 000, която е по-ниска от тази за страната (57.8).

По данни на РЗОК в края на 2004 г. 92.4% от населението на региона са избрали своя личен лекар. С пропуски в здравното осигуряване са 124210 души, което означава, че всеки четвърти (26.92%) в пациентските листи има неуредени здравни вноски. Областта не разполага с преки нормативни документи и финансови инструменти за решаване на тези проблеми, но би трябвало да потърси свои решения.

Лечебни заведения за болнична помощ: МБАЛ “Св. Анна”, СБАГАЛ “Майчин дом”, МБАЛ “Царица Йоанна” – Провадия, МБАЛ – Девня, МБАЛ “Св. Марина”, МБАЛ “Медикс-М”, СБАГАЛ “Проф. д-р Д. Стаматов” – Варна, СБОБАЛ – Варна, Специализирана хирургическа болница за активно лечение “Проф. Темелков”, Специализирана хирургическа болница АЛ “Валем”, Специализирана очна болница за активно лечение “Доц. Георгиев”, Областен диспансер за пневмо-фтизиатрични заболявания, Междубластен диспансер за онкологични заболявания, МТБАЛ – Варна, Специализирана болница за рехабилитация ВМА-ББАЛ Варна.

Болничните заведения в региона са реализирали през 2004 г. 15.05 хоспитализации на 100 жители.

Реализираната използваемост на легловия фонд в МБАЛ “Света Марина”, СБАГАЛ-Варна и МБАЛ–Девня е по-висока от средната за страната, като средният престой за болниците във Варненския регион е с по-ниски стойности от тези за страната. Болничният леталитет има по-ниски стойности от средните за страната и е индикатор за високия професионализъм на варненските лекари.

Областта се отличава с: по-благоприятни демографски показатели в сравнение със страната, добро обезпечаване на населението с ЛЗ за доболнична и болнична помощ, наличието на Медицински университет и медицински колежи, висококвалифицирани медицински кадри, висок капацитет на ЛЗ за диагностична, лечебна и научна дейност, сравнително добра материална база, обособени тясно специализирани центрове и диспансери, благоприятна конкурентна среда, голям пазар на здравни услуги – Североизточна България и извън нея, благоприятни условия за квалификация на кадрите, голям брой и широк спектър на медицински научни прояви.

Проблемите са: липса на единна концепция за развитието на здравеопазването в региона, липса на ясни общоприети приоритети, недобро състояние на майчиното и детско здравеопазване, недостатъчно добро финансово обезпечаване на системата, остаряло оборудване и материална база (в областта на образната диагностика и лъчетерапията в някои ЛЗ), неравномерно териториално разпределение на медицински центрове, липса на единна информационна система, изоставане в областта на превантивната медицина, ниска ефективност на някои публични лечебни заведения, ниски възнаграждения на работещите в общинските лечебни заведения.

1.7.3. Образование

Предучилищно образование

През 2004 г. във Варненска област има 121 детски градини, от които 3 частни и 118 общински, в тях се обучават 11 514 деца, като през 2001 г. децата са били 11 487, или има нарастване с 0,3 %.

Като цяло в общините от област Варна, броят на родените през последните години деца се запазва. Населението се съсредоточава предимно в общинските центрове.

В град Варна има увеличаване на раждаемостта, което води и до увеличаване броя на децата, желаещи да посещават детски градини.

Сградният фонд е в сравнително добро състояние и в по-голямата си част отговаря на санитарно-хигиенните изисквания за организация на образователно-възпитателния процес. В някои населени места от общините Долни чифлик и Аврен сградният фонд е недостатъчен, материалната база е остаряла. В централната част на град Варна сградният фонд е недостатъчен, което води до ограничаване на приема на децата в детските градини.

Кадровото обезпечаване. Голяма част от учителите и директорите в детските градини притежават професионална квалификационна степен, а повишаването на професионалната им компетентност се осъществява чрез квалификационни форми, организирани от детските градини, общините и РИО.

Развитието на детските градини ще продължава да се осъществява в действащата мрежа от целодневни, седмични, специални детски градини и обединени детски заведения. Предстои обновяване на съществуващата материална база в общините Провадия, Долни чифлик и Бяла, в община Аврен предстои откриване на детски градини в с. Близнаци и групи в с. Приселци и в гр. Аксаково – откриване на новопостроено крило в детска градина “Детство мое”.

За град Варна е характерно ограничаване приема на деца в детски градини, поради недостатъчен капацитет. Това е довело до увеличаване броя на деца в групите над нормативно определения, което затруднява организацията на възпитателно-образователния процес. Обезпечаването на нормален прием на всички желаещи деца може да се осъществи при разкриване на нови групи, чрез реконструкция и построяване на допълнителен сграден фонд.

Прогноза: Увеличаване броя на децата, посещаващи ДГ; оптимизиране на мрежата чрез разкриване на нови групи; създаване на сграден фонд, удовлетворяващ потребностите; увеличаване относителния дял на учителите и директорите с висше образование; обезпечаване на медицинското обслужване с висши медицински кадри.

Училищна мрежа

През 2004 г. в област Варна има общо 167 училища и обслужващи звена, в които се обучават 57 612 деца. Училищата са: НУ 13, ОУ 77, СОУ 22, 8 профилирани гимназии, 20 професионални гимназии, 11 частни училища, 3 спортни училища и 13 други училища. Преобладават основните училища. Начални училища има предимно в малките селища, а средни общообразователни училища – в общинските центрове. През периода 2001-2004 г. са закрити 6 училища. Задълбочаващите се демографски проблеми ще доведат в бъдеще до необходимостта от продължаваща оптимизация на училищната мрежа, в резултат на което ще се премине към изграждане на средищни училища в част от общините.

Демографска характеристика. Намалването на раждаемостта и застаряване на населението в малките селища на общините се отразява неблагоприятно върху съществуването на самостоятелно училище във всяко селище от дадена община. Наблюдава се прираст в общинските центрове и предимно в областния център. Въпреки увеличаването на раждаемостта след 1997 г. в град Варна се наблюдава намаляване на броя на подлежащи на задължително обучение деца. Частично влияние върху демографския срив има и високият процент на безработицата сред завършващите образование в областта. Негативно явление е и увеличаването на относителния дял на децата в неравностойно социално положение. Преобладава относителният дял на децата от ромския етнос. Това поставя проблема за тяхната интеграция.

Сграден фонд, материално-техническа база: В областта има добра осигуреност със сграден фонд, но поради недостатъчност на финансови ресурси не се наблюдава глобално осъвременяване и модернизация на МТБ в училищата. Училищата не са с достъпна архитектурна среда за децата със специални образователни потребности. Обучението по ИТ е обезпечено с компютърни кабинети, изградени и със средствата на

училищните настоятелства. Въпреки всичко специализираните кабинети не са достатъчни. Ученическото столово хранене не отговаря на съвременните изисквания за здравословно хранене на подрастващите. Наличната спортна база в училищата е недостатъчна, а част от съществуващата не е на необходимото равнище – има училища без физкултурни салони, които използват за целта пригодени стаи. Обновяването ѝ се осъществява и чрез средства по ПМС 129, чрез които не може да се постигне модернизиранието ѝ.

Здравно обслужване. Всички училища са обезпечени с медицинско обслужване от среден медицински персонал, като в изпълнение на Наредба 3 през учебната 2004/2005 г. са разкрити и лекарски кабинети (в община Варна в 9 училища). Липсва организирана стоматологична профилактика на учениците.

Тревожен е фактът на високия процент ученици, употребяващи алкохол, цигари и наркотици. Проблемът следва да бъде решен чрез обединяване на усилията на институциите от местната и държавната власт, училищата и неправителствените организации в помощ на семействата и подрастващите.

Транспорт. По-голяма част от общините разполагат със собствен транспорт и при необходимост осигуряват извозване на учениците. Автомобилният парк е амортизиран, което представлява опасност за живота и здравето на превозваните ученици. Липсват средства за ремонт, поради високите разходи за поддръжката им. С изграждане на средищните училища ще се повиши необходимостта от извозване на голям брой ученици от различни населени места, което изисква закупуването на нови превозни средства.

Кадрово обезпечаване. Училищата от област Варна като цяло са кадрово обезпечени с правоспособни учители по всички предмети от учебния план *с изключение на учителите по чужд език, информатика и информационни технологии*. Проблем е невъзможността за непрекъснато повишаване на квалификацията на педагогическите кадри, поради липса на финансови средства. Необходимо е в бюджетите на училищата да се предвиждат средства за това.

Ученици. Задълбочаващите се демографски процеси водят до спад в пълняемостта на паралелките, което налага обучение на учениците в слети паралелки. Това от своя страна е пречка за постигане на качествено образование, адекватно на изискванията на съвременността. Икономическата стагнация е една от основните причини за увеличаване броя на отпадащите от училище ученици, както и за повишаване броя на непосещаващите редовни учебни занятия. Ежегодно общинските съвети на всички общини от област Варна утвърждават маломерни паралелки, което води до оскъпяване на образованието, без да се постига по-високо качество на обучението.

През последните години се наблюдава намаляване на учениците в специалните училища. Това води до засилване на процеса на интегрирането на учениците със специални образователни потребности в общообразователните училища. Архитектурната среда не е готова да обезпечи достъпа на ученици с физически увреждания до училище. Необходимо е да се заделят средства, както за квалификация на педагогическите кадри, така и за създаване на достъпна архитектурна среда. При наличие на такава среда част от учениците, които са на индивидуална форма на обучение, ще започнат да посещават училище.

Училищна мрежа. Оптимизацията на училищната мрежа е един от основните процеси, протичащ в системата, който се налага от демографските проблеми и предполага непрекъснат процес на модернизация на образованието – постигане на материална база и качество на учебния процес, адекватни на европейските тенденции. Усилията на малките общини са насочени към структурирането на средищни училища. Те ще доведат и до решаване на проблемите със сегрегацията на учениците от ромския етнос.

Професионални училища. В девет общини от област Варна се извършва обучение по професии в 20 професионални гимназии с прием след завършен седми клас и основно

образование, едно професионално училище с прием след завършен шести клас и в четири СОУ с прием след завършено основно образование. Професионалното образование се финансира от бюджета на общините, МОН и МЗ Г. Обучението по професии се извършва по следните професионални направления: стопанско управление и администрация; техника; производство и преработка; архитектура и строителство; селско, горско и рибно стопанство; услуги за личността и транспорт. Все още съществува разминаване между потребностите на пазара на труда и подготвените кадри, което е предпоставка за извършване на оптимизация на съществуващата училищна мрежа в системата на професионалното образование.

Частни училища: В област Варна има 12 частни училища – 1 начално, 2 основни, 3 профилирани и 6 професионални гимназии. Обхващат широк спектър от професии и профили. Дават възможност за задоволяване на желанията и интересите на учениците от областта.

Необходимо е да се работи приоритетно за: подобряване на МТБ; оптимизация на мрежата от училища и детски градини; повишаване квалификацията на педагогическите и управленските кадри в системата на средното образование в областта; изграждане на компютърни кабинети във всички основни училища и включване в интернет, ефективност на взаимодействието с родителската общност и училищните настоятелства; работа по проекти; създаване и използване на информационна мрежа между училищата, детските градини, педагогически организации; интеграция на малцинствените групи; създаване на условия за усвояване знания и умения за защита и самозащита в критични ситуации, с цел опазване здравето и живота на децата и учениците; подпомагане адаптацията на подрастващите към глобалната действителност; създаване на възможности за непрекъснато обучение през целия живот, разкриване на нови професии и профили.

Прогноза: Намаляване на миграцията; подобряване на икономиката в област Варна, което ще доведе до разкриване на нови работни места и привличане на хора от други региони в община Варна и общините до морето, построяване на нова спортна база; изграждане на информационна мрежа между училищата; участие в проекти за допълнително финансиране; включване на родителската общност и НПО в помощ на поддържането на МТБ; увеличаване броя на училищата с адаптирана архитектурна среда за учениците със специални образователни потребности; изграждане на компютърни кабинети във всички основни училища и включване в Интернет; назначаване на лекари в училищата и повишаване на профилактичната дейност; създаване възможности за непрекъснато обучение през целия живот; намаляване броя на учениците на индивидуална форма на обучение и увеличаване на обучаващи се интегрирано; финансиране на дейности и часове по ИП за получаване на компютърна грамотност на учениците от I до VIII клас. Закриването на училищата в малките селища ще доведе до обособяване на средищни такива.

Висше образование

Висшите учебни заведения са съсредоточени в град Варна. Варна е един от най-крупните научни и образователни центрове в България. Има пет висши училища - Военно-морско училище със световна известност, Икономически университет, Технически университет, Медицински университет и Свободен университет. Има колежи по международен туризъм към ИУ, за медицински сестри към МУ и по технологии към ТУ. Научноизследователската и научноприложна дейност е съсредоточена в институтите по воден транспорт, корабна хидродинамика, корабостроене, океанология, рибни ресурси и др. Наблюдава се тенденция на партниране на висшите училища с научните институти в зависимост от реалните потребности на пазара.

1.7.4. Култура и културно-историческо наследство

Средища на културното развитие и духовното обогатяване на населението на Варненска област са театрите, читалищата, музеите, библиотеките, галериите, религиозните домове на различните вероизповедания и др.

Културни институции

Театри: в град Варна има Драматичен театър, Куклен театър, Оперно-филхармонично дружество - запазват броя си от 1990 г.. За последните 10 години местата в зрительните зали намаляват с 20 %, представленията намаляват с 30 %, а броят на зрителите с над 50% .

Музеи и галерии: общо брой 44. От тях: за община Варна общ брой 12 (7 общински, 3 държавни, 2 общински галерии) - археологически, военно-морски, етнографски, на Възраждането, за историята на Варна, природо-научен и др. В останалите общини от областта има 6 музея, от които силно впечатляващ е Музеят на римските мозайки в Девня, историческите музеи в Дългопол и в Суворово, около 20 етнографски музейни сбирки и 2 галерии. Броят на експонатите е 260 031, увеличен с 10 626, броят на посещенията е 111 140 и бележи ръст на намаление точно три пъти спрямо 1990 г.

Библиотеки - общ брой 307, който в сравнение с 1992 г. е **намалял с 54**. По-чувствително е намалението за общините Варна, Белослав и Девня (над 30 %).

Библиотечният фонд е 4 603 000 бр., който е **намалял с около 500 000 бр.** за разглеждания период. По - чувствително е намалението за общините Белослав, Бяла, Варна, Девня, Аврен, Долни чифлик и Провадия.

Броят на читателите е 98 000, библиотечният фонд е 4 057 000, който в сравнение с 1992 г. е **намалял с 546 000**. По- чувствително е намалението за общините Аврен, Белослав, Бяла, Варна, Девня, Долни Чифлик и Провадия.

Фестивали: уникален за страната брой международни фестивали (около 15), организирани от Община Варна съвместно с културните организации и творческия потенциал на територията на града, които в максимална степен представят спектъра на всички видове изкуства. Град Варна е фестивалната културна столица на България с добри традиции в организацията и провеждането им.

Националният музикален конкурс "Светослав Обретенов" - гр. Провадия е единственият престижен форум, който се провежда извън областния град и успява да съхрани през годините своя авторитет и да защити своето достойно място във фестивалния афиш на областта.

Читалища: през 2004 г. читалищата в областта са 137 на брой. От тях 11 в община Аврен, 11 в Аксаково, 4 в Белослав, 2 в Бяла, 21 във Варна, 8 във Ветрино, 18 във Вълчи дол, 5 в Девня, 16 в Долни чифлик, 12 в Дългопол, 22 в Провадия, 7 в Суворово. Дейностите, осъществявани в читалищата, са общо 436, от тях: библиотеки (137 на брой), музикални, танцови, вокални и др. състави (269), клубове и кръжоци (31).

Анализирайки този брой, отнесен към 1000 човека население, могат да се направят следните **изводи**:

- Брой читалища/1000 човека: Средно за Варненска област има 0,30 бр. читалища на 1000 души население. Най-добър показател имат общините Вълчи дол, Аврен и Ветрино. В по-неблагоприятна ситуация са общини Аксаково, Девня и Белослав.
- Брой библиотеки/1000 човека: При среден показател за Варненска област от 0,29 библиотеки на 1000 души население, с най-добър показател са общините Аврен, Вълчи дол и Ветрино, а в най-неблагоприятна ситуация са Девня, Белослав и Бяла.
- Общо дейности, осъществявани в читалищата/1000 човека: Средно за Варненска област - 0,94. В най-добра ситуация са общините Вълчи дол, Аврен и Ветрино, а в най-неблагоприятна - Белослав, Провадия и Аксаково.
- Годишните разходи за заплати в читалищата превишават повече от два пъти тяхната издръжка на и около 6 пъти направените капиталови разходи.

От представените данни следва изводът, че в областта има богата мрежа от културни институции, обособен сграден фонд, човешки ресурси с подходящо образование и професионален опит, гарантирано финансиране от държавния и общинския бюджет, добри традиции и успешни практики в организирането на големи културни прояви, музеите и музейните сбирки в общините разполагат с уникални и богати фондове, добре развита мрежа от частни галерии в областния град, запазва се традицията във всяко читалище да има библиотечна дейност.

Всичко това е предпоставка за развитието на туризма в областта, опазване и обогатяване на културното наследство.

Проблемите са: амортизиран сграден фонд, износена и остаряла материално-техническа база, липса на съвременна инфраструктура, недостатъчна квалификация на кадрите в сферата на рекламата, маркетинга и мениджмънта на културните дейности, липса на финансова обвързаност на културните дейности с крайните резултати, недостатъчна и неефективна форма на финансиране, особено за капиталови разходи, липса на действителен пазар на труда в културната сфера, слабо развит пазар на художествени произведения, бавен темп на обновление с компютърна техника, липсва нормативна база за спонсорство, недостиг на средства за обновление на библиотечните и галерийните фондове.

Културните процеси през последните години поставиха акцент върху представянето и популяризирането на художествената култура и в много малка степен върху художественото производство. Няма художествена критика, която да оценява задълбочено творческите факти и културни процеси.

Възможностите за решаване са:

- децентрализация на финансирането и обвързването му с качеството и ефективността на културния продукт,
- превръщане на общините в активни субекти със собствена културна политика,
- постигане на по-висок административен капацитет за намиране на алтернативни източници за финансиране с проекти по донорски програми,
- постигане на съвременна и атрактивна медийна и екстериорна реклама, ефективна маркетингова политика с туристическите борси,
- механизми за подпомагане и стимулиране на индивидуалното художествено творчество,
- обновяване на съществуващия сграден фонд и осъвременяване на наличната материално-техническа база с оглед пълноценното му използване,
- обвързване на културните дейности с туристическата индустрия, стимулиране на културния и фестивалния туризъм,
- създаване на условия за развитие и насърчаване на предприемачеството в сферата на културата,
- промени в данъчното законодателство, които да стимулират дарителството и спонсорството за културни дейности,
- съхраняване на духовната идентичност на областта в цялото ѝ етнокултурно многообразие,
- популяризиране на постиженията в сферата на художественото творчество в регионален, национален и международен мащаб, чрез специално насочени програми за разпространение,
- приобщаване на децата и младежите към общозначимите ценности и активното им участие в културните процеси,

Тези приоритетни задачи изискват осъществяване на трайно партньорство между местната и централната власт, културните институции, неправителствения сектор и бизнеса за решаването на конкретни проблеми и реализация на съвместни проекти.

Културно-историческо наследство – степен на ползване и социализация

Варненска област е богата на паметници на културно-историческото наследство. Паметниците на културното наследство в областта са общо 1466, от тях с национално

значение са 21. Те заедно с хилядите предмети и документи илюстрират богатата материална и духовна култура на областта. По-голямата част от обектите на културно-историческото наследство е съсредоточена в град Варна.

Варненски халколитен некропол: На площ от около 7500 кв.м са разкрити 294 гроба, за които е характерно голямо разнообразие на погребални ритуали. Некрополът във Варна се отнася към медно-каменната епоха (енеолита). Смята се, че е бил използван около 150-200 години, в края на петото хилядолетие пр.н.е. Всъщност датирането е спорно, защото различните методи, използвани от археолозите, дават разлики от почти хиляда години. Откритията в него предхождат тези от Египет и Близкия изток и е невъзможно да се направи и съпоставка с тях. Безспорно е обаче влиянието на цивилизацията от Варненския залив, което е оказала за зараждането на европейската култура.

Римските терми: Намиращи се в югоизточната част на днешна Варна, Римските терми се издигали на повече от 7000 кв.м площ и били най-голямата антична обществена сграда на територията на България. Архитектурният стил и намеренията в района на термите монети подсказват, че те са били построени към края на II и началото на III век и са функционирали до края на III век. През относително мирния II век Одесос е бил важен икономически и културен център на Черноморието и римската провинция Долна Мизия. Към края на века процъфтяващият град е можел да си позволи огромния за времето си строеж и поддържането му.

Град Марцианополис е основан през 106 г. от император Марк Улпий Траян. Разположен край прочутите и в древността карстови извори, селището става важен стратегически център и достига висок икономически и културен разцвет. Градът съществува до началото на VII век. Свидетелствата за миналата слава на Марцианополис днес се съхраняват в Музея на мозайките в град Девня, изграден върху основите на голяма късноримска сграда и върху част от градските улици от онова време. Тук са експонирани уникални римски и ранновизантийски мозайки и разнообразни експонати.

Средновековната крепост "Овеч" – на Провадийското плато над гр. Провадия. През IX век е епископско седалище, а по-късно - митрополия. Заема важна роля във Второто българско царство.

През 1444 г. по време на кръстоносен поход край град Варна загива полско-унгарския крал Владислав III Ягело наречен Варненчик. С разгрома над кръстоносния поход над България окончателно се установява турско господство.

Християнски религиозни храмове:

Катедралата "Св. Успение Богородично" в центъра на Варна е молитвен храм за варненци и в същото време туристическа забележителност. Катедралата е един от символите на Варна. Строена е през 1884-1885 г., като строителството е ръководил известният строител на черкви уста Генчо Кънев от Трявна.

Православен храм "Света Богородица Панагия". Църквата е градена през 1602 г. Иконите в нея са истинско съкровище и малко храмове могат да се похвалят с такова богатство. В описанието си на турските укрепления братя Шкорпил изказват мнението, че тук би могъл да бъде гробът на Владислав Варненчик.

Православен храм "Свети Атанасий". Храмът се намира близо до Римските терми във Варна. Построен е през август 1838 г. върху останките на опожарена през 1836 г. на това място малка църква, носеща същото име. Като истински шедьовър на църковното изкуство се приема иконостасът ѝ. Дърворезбата му е силно впечатляваща и носи почерка на майстори от Тревненската школа. От 1975 до 1978 г. дърворезбата и иконите са реставрирани.

Православен храм "Свети Николай". Морският храм "Св. Николай" е построен през 1865 г. Стари хора разказвали, че причината за градежа станал даден обет пред Бога и закрилника на моряците Св. Николай - закрилника на моряци и рибари и в църквата се радват, че през последните години много от тях влизат във храма.

Православен храм "Света Параскева Петка". Градежът на храма, известен на варненци само като "Света Петка", започва през 1901 г. Още стои камъкът, осветен при първата копка от митрополит Симеон. Завършен през 1906 г., храмът е осветен много по-късно от митрополит Йосиф.

Православен храм "Свети Димитър". Намира се във варненския квартал "Владислав Варненчик". Построен е още когато кварталът е бил село Владиславово.

Православен храм "Свети пророк Илия". Първоначалната идея била храмът "Св. пророк Илия" да бъде вторият по големина в града след катедралата "Свето Успение Богородично".

Православен храм "Свети княз Борис". Храмът "Св. княз Борис" във варненския квартал Аспарухово е построен през 1923 г. Според архивите мястото за градежа на черквата е дарено от Васил Христов, известен предприемач, спомогнал със средства и за направата на кея на Варненското пристанище.

Арменски православен храм "Св. Саркис". Има данни, че на мястото на храма "Св. Саркис" е имало малка полуподземна черквица, построена през XVII век. При пожар през 1843 г. тя е унищожена, тъй като била направена от дървен материал и кирпич. Била е с по-малки размери от сегашната черква. Новият храм бил възстановен след една година и бил осветен и миросан на 1 януари 1844 г.

Други християнски храмове са: Православен храм "Свети Архангел Михаил" Евангелска методистка епископална църква, Адвентна църква, Евангелска петдесятна църква, Католическа църква.

Манастири

Аладжа манастир "Св. Троица", XII век, недействащ, скален, храмов празник на Петдесетница (подвижен), Варненска духовна околия.

Варненски манастир "Св. Константин и Елена", XVIII век, мъжки, храмов празник 21 май, Варненска духовна околия.

Мюсюлмански джамии в град Варна

В своето описание на варненската крепост до Освобождението, цитирайки Феликс Каниц, братя Шкорпил пишат, че "във време на освободителната война имало в града 18 джамии, от които четири са били напуснати". На много гравюри от онова време могат да се видят многобройните извисяващи се минарета на варненските джамии, които дават облика на всеки ориенталски град. По различни причини - унищожавани през войните, горели при нещастни случаи или събаряни нарочно - до наши дни във Варна са останали само две джамии - Азизие и Хайрие.

Азизие джамия: По-известната на варненци Азизие джамия се намира на днешната улица "Ангел Георгиев". Датата на построяването ѝ не е изяснена. Преди години до входа на джамията е имало възпоменателна плоча, която днес липсва. Най-вероятно джамията е строена след построяването на новата крепостна стена, когато в този район е образувана новата Татар махлеси. Джамията носи името на султан Абдул Азиз, който дошъл на власт през 1861 г., и с чиито средства е построена.

Хайрие: Джамията Хайрие се намира в старата част на града - на ъгъла на улиците "Дунав" и "Цариброд". Построена е от Деливер паша през 1251 г.

Еврейски синагоги

Град Варна има две синагоги и състоянието им в момента не е добро.

Културно-историческите паметници са сред стратегическите фактори за устойчиво развитие. Тяхното ново социализиране предстои и може да изиграе решаваща роля за превръщането им от обект на опазване в инструмент за развитие. Интегрираният подход по опазването и валоризирането на културното наследство е важно условие за повишаване привлекателността на общините както за инвестиции, така и за изграждане на качествена жизнена среда при запазване на регионалната идентичност. Реконструкцията, реставрацията и консервацията на движими и недвижими паметници на културно-историческото наследство е предпоставка за развитие на културния туризъм.

1.8. Техническа инфраструктура

Развитието на техническата инфраструктура в областта е свързано с геостратегическите функции на областния център Варна. Специфичното разположение на града на западния бряг на Черно море го прави **многофункционален транспортен възел** с международно значение. Отличните транспортни връзки го превръщат в удобен логистичен мост между Европа, Русия, Украйна, страните от Кавказкия регион, Близкия и Далечния Изток.

1.8.1. Пристанище Варна

Пристанище Варна заема ключово положение между страните от Централна и Южна Европа, региона на р. Дунав, балканските страни и Средния Изток още от дълбока древност и това значение се засилва от съвременната му роля на основен пункт от Общоевропейския транспортен коридор № 8.

Със своите технически параметри и обективни дадености за развитие Пристанище Варна е най-голямото българско пристанище, което традиционно обслужва националната икономика на Република България и транзитните товари, минаващи през региона. Пристанището заема ключово положение между страните от Централна и Южна Европа, региона на река Дунав, Балканските страни и Средния изток още от дълбока древност и това значение се засилва.

Пристанище Варна е част от VII-ми Трансевропейски транспортен коридор. Сухопътната отсечка Русе-Варна представлява алтернативен сегмент и дава по-бърза връзка между транспортната магистрала “Рейн-Майн-Дунав” – Пристанище Русе – Пристанище Варна – Кавказките страни – страните от Централна Азия, Иран и Средния изток.

Пристанище Варна е основен пункт в логистичната верига на VIII-ми Паневропейски транспортен коридор от Италия през Албания и Македония към Средна Азия.

Пристанищата на Варненска област днес се състоят от няколко териториално обособени пристанища включващи: Пристанище Варна-Изток; Пристанище Варна-Запад, Пристанище Петрол, Пристанище “Леспорт”, Железопътен фериботен терминал, Пристанище ТЕЦ-Варна.

Съществуващите пристанищни мощности в региона на Варна формират интегралното лице на пристанищните дейности – обработват се всички видове товари: течни, насипни, бройни в.т.ч. контейнеризирани и Ро-Ро; успешно се прилагат основните технологии за комбинирани превози: контейнерни, Ро-Ро и железопътни фериботни превози; разполагат със свободна пропускателна способност; имат перфектна връзка с Националната железопътна мрежа и добра обвързаност с Републиканската пътна мрежа. Разполагат с ефективни комуникационни средства и квалифицирана работна сила.

Пристанище Варна има : 34 кейови места; обща дължина на кея-5 765м, 77400кв.м. закрыта складова площ; 240100кв.м. открита складова площ; 10 терминала. Горните данни не включват мощностите на Пристанище ”Леспорт”, Пристанищния железопътен фериботен терминал и Пристанище “Петрол”.

Товарооборотът на пристанище Варна в сравнение с 2000год. е увеличен с 33% (2000год.- 5 560 000т., 2004год.-7 395 000т.) като най-голям ръст бележат обработените контейнерни товари – над 2 пъти (2000год.-37 255 TEU, 2004 г.-78599 TEU).

През пристанищата на областта се обработват основните количества цимент, клинкер, торове, калцинирана сода и зърно. Терминала на “Ойлтанкинг-България” осигурява обработката на течни химически товари.

Развитието на пристанищната дейност изисква изграждането на съвременни терминали : зърнен, контейнерен и многоцелеви терминали, като се освободи от товароразтоварни дейности тази част от Пристанище Варна-Изток, която е в непосредствена близост с историческия център на града, като се даде възможност тази територия да се отвори към града и се реализира в урбанистичен план връзката “град-море”. Необходимо

е да се изпълни втория етап от укрепването на Варненския вълнолом, осигуряващ “тихата акватория” на Варненския залив, да се поддържат проектните дълбочини на плавателния канал “море-езеро”, като в тази връзка се реши проблема с депата за драгажни маси.

1.8.2. Международно Летище Варна

Международно Летище Варна е разположено западно от гр.Варна на разстояние 10км. Разполага с първокласен достъп до града и курортните комплекси на север чрез международен път Е87 и автомагистрала ”Хемус”, а в южна посока чрез автомагистрала ”Черно море”. Връзката към гр.Добрич се осъществява по първокласен път II-29.

Развитието на второто по големина в Република България летище е пряко свързано с формирането на Северното Черноморско крайбрежие като център на международен и вътрешен туризъм. Летището се характеризира със силно изразено нарастване в последните години на броя на обслужените пътници, данните за 2003год. са 1 186 346 пътника, което е нарастване с близо два пъти повече в сравнение с 2000 год. – 691 689 пътника, като основен дял има международния туристически пътничкопоток. В момента Летище Варна е класифицирано с код “4D” по стандартите на ICAO(Международна организация за гражданско въздухоплаване), оценяващ геометричните параметри на летището, наличното оборудване с аеронавигационните средства за кацане, аварийно-спасителното и противопожарното осигуряване. Необходимо е летището да се приведе в пълно съответствие стандартите на ICAO за код “4D” до “4E”.

Пиковата натовареност през летния сезон (около 1400 заминаващи и 1200 пристигащи пътници/час) и разполагаемите площи на терминалите водят до неприемливо ниво на обслужване на пътниците “F” по IATA (Международната асоциация за въздушен транспорт). Необходимо е нивото на обслужване на пътниците да удовлетворява ниво ”С” съгласно стандартите по осигуряване на наземното обслужване на IATA.

Усъвършенстването на летищната инфраструктура и повишаване на ефективността и качеството на наземното обслужване на пътниците се явяват една от най-важните предпоставки за развитието на туризма и изисква незабавни и значителни инвестиции за: разработване на Генерален план, проектиране на инвестиционните обекти за обслужване на пътниците и развитието на летището, удължаване и рехабилитация на пистата за излитане и кацане, разширение и рехабилитация на пътеките за рулиране, разширение на страничните ивици за безопасност, изграждане на нов пътнически терминал и нов перон, обновяване на съществуващите терминали, техническо оборудване и подмяна на наземна техника, оборудване за осигуряване на мерките за сигурност.

1.8.3.Пътна мрежа

Развитието **на пътната и жп мрежа** в областта също е свързано с функциите на град Варна, резултат на което е високят относителен дял на пътищата от висок клас (27,2% при средна стойност за страната 17,3%). Областта се обслужва от два пътя с международно значение (**Е-70** по направление Варна-Русе и **Е-87** по Черноморското крайбрежие) и изградения участък от АМ “Хемус” и 8.6км от АМ”Черно море” . Въпреки това, разстоянието между морската столица Варна и административната столица София от 470 км все още се преодолява за 5-6 часа с автомобилен транспорт, тъй като изграждането на АМ “Хемус” изостава. С жп транспорт разстоянието Варна-София се изминава за около 7 часа по главната жп линия София-Варна.

Характерно за **пътната мрежа** на област Варна е добрата достъпност на общините към областния град. Основна роля в това отношение има изградеността на автомагистрала “Хемус” през цялата територия на Варненска област, както и извършените рехабилитации на магистралата по програма “Транзитни пътища”.

Връзките на общините Девня, Суворово, Провадия, Ветрино и Вълчи дол основно се осъществяват чрез автомагистрала “Хемус” и пътищата от трети клас пресичащи я в посока север – юг, като традиционно същите общини се обслужват и чрез първокласния път I-2 (Е 70 Русе – Варна) във връзката си с градовете Варна, Шумен, Разград и Русе. Част от територията на община Аксаково, община Аврен, община Д.чифлик и община Бяла са с много добро обслужване от първокласен път I-9 (Е 87 Дуранкулак – Варна – Бургас - Малко Търново), като се има предвид че една част от първокласния път е рехабилитиран по програма “Транзитни пътища”, както и 8.6км. от изградената магистрала “Черно море”. Обвързаността на останалата част от територията на областта към областния център и към републиканската пътна мрежа се осъществява чрез републиканската пътна мрежа от втори и трети клас, като важна част в функционирането и заема републикански път II –29 (Варна – Добрич /, III-904 – осигуряващ връзката към Е87 на почти всички населени места по долината на река Камчия, III – 208 – връзката Провадия - Айтоския проход с автомагистрала “Хемус” и III – 207 – връзката към автомагистрала “Хемус” на Ветрино и направлението към Тервел от Добричка област. Направлението Тервел – Провадия – Айтос е с преобладаващо товарно движение, генерирано и в двете части на съответно Северна и Южна България и ползващо един от най-ниските проходи на Стара планина – Айтоския проход. Проблем от изключителна важност е решаването на преминаването на интензивните товарни потоци през гр.Провадия чрез изграждането на обхода на Провадия, който трябва да освободи града от преминаването на транзитните потоци.

Трябва да се отбележи че вътрешнорегионалните потоци към съседните области особено с южната част на Шуменска област се обслужват главно от третокласната пътна мрежа, която в по-голямата си част е прекатегоризирана бивша четвъртокласна пътна мрежа. Към тези пътища следва да се посочат: III-2082 – връзката от път III-208 (Провадия – Дългопол) в посока Неново—Косово-Мадара (Шуменска област); III-7301 - връзката от път III-208 (Провадия – Дългопол) в посока Ивански – Кълново (Шуменска област – Рижкия проход); III-731 - връзката от път III-208 (Провадия – Дългопол) към Радко Димитриево – Друмево (Шуменска област), гореизброените пътни връзки са в лошо техническо състояние, което затруднява икономическите връзки между тези съседни територии. По същия начин следва да се посочи състоянието на III-2072 – Вълчи дол – Одринци (област Добрич), чрез който използвайки пътя Вълчи дол – Суворово – Девня се осъществява връзката между областите Варна и Добрич. Преобладаващата част от пътната мрежа на област Варна в западната и централната и част е от трети клас, което не осигурява възможности за най-добрия достъп на периферните райони до автомагистрала “Хемус” и до първокласен път Е-87. Най-осезателно е това затруднение за западната част на областта, където има нужда от укрепване на направлението Ветрино-Провадия-Айтоски проход, което ще улесни и връзките със съседните области Бургас и Добрич “в дълбочина”.

Пътната мрежа по оста на урбанизация Варна – Девня е благоприятно развита по протежение на автомагистрала “Хемус”, международен път Е70 и северния крайезерен път III-2008 и южния крайезерен път III-9004 на Варненското и Белославското езеро. Всички третокласни и общински пътища се нуждаят от основна рехабилитация за да удовлетворят изискванията за носимоспособност и сигурност, за да изпълняват нормално обслужване на зоните с икономическа натовареност – обслужването на Промислените зони на Варна, Белослав и Девня, както и на пристанищния комплекс от Варна до Девня.

Общинската пътна мрежа към КК”Камчия” е рехабилитирана по проект на ФАР ”Подобряване на транспортния достъп към места с туристически потенциал”, като по същата програма е рехабилитиран и пътя “Аладжа манастир – Винаца”, Пътят към КК”Шкорпиловци” предстои да се рехабилитира по програма САПАРД, както и изграждането на мост на река Фъндъклийска (Шкорпиловци).

Остър специфичен проблем за град Варна е обвързването на входно-изходните автомагистралаи “Хемус” и “Черно море” с комуникационно-транспортната система на града. Транспортните потоци по АМ“Хемус” и АМ“Черно море” са с много нисък дял на транзитното движение. Формирането на потоците “източник – цел “ е свързано с икономическата активност на областния център и модалното разпределение на товаропотоците към ж.п.транспорта и пристанищата. Разпределението на потоците и осигуряването на провеждането на високоскоростните градски магистрални трасетата е свързано с изграждането ринговата структура на града по бул.”В.Левски” и по бул.”Хр.Смирненски”, разширението на ул.”Девня” и изграждане на транспортни връзки в района между ж.п.ареала и Варненското езеро. Създаването на оптималната териториална организация на транспортната инфраструктура ще бъде едно от най-големите предизвикателства при разработването на Общия устройствен план на град Варна.

Доизграждането на АМ “Черно море” като част от Общоевропейския транспортен коридор № 8 и АМ “Хемус” като гръбнак на пътната мрежа в Северна България е с ключово значение не само за осъществяването на транспортните връзки на областта с останалата част на страната, но и с потенциалните пазари в Централна и Западна Европа, както и със страните от черноморския басейн. От тази гледна точка стратегическо е значението и на път Е-70 Русе-Варна, като се има възможностите, които предлага комбинираният транспорт с връзката между р. Дунав и Черно море.

Състояние на републиканската пътна мрежа

Клас на републиканската пътна мрежа	Обща дължина	Състояние на настилната		
		добро	средно	лошо
Автомагистралаи: А-2, А-5	57.8км	48.5км	9.3км	
Първокласни : Е87, Е70	134.7км	58.0км	46.4км	30.3км
Второкласни : II-27, II-29	42.7км	10.9км	7.0км	24.8км
Третокласни : III-207, III-208, III-731, III-902, III-904, III-906	179.00км	45.3км	54.9км	78.8км
Прекласирани бивши четвъртокласни в третокласни : III-2008, III-2009, III-2072, III-2082, III-2083, III-2702, III-2901, III-2902, III-7301, III-9004, III-9006, III-9042, III-9044	279.2км	55.3км	117.5км	116.2км
РПМ	693.40км	218.00км	235.10км	250.10км

Общинската пътна мрежа – състояща се от бивша четвъртокласна пътна мрежа и местни пътища има следното разпределение по общини

Община	бивши IV-ти клас /км/	МП /км/
Община Аврен	41,7	45,0
Община Аксаково	107,1	33,3
Община Белослав	7,2	8,1
Община Варна	44,9	39,0
Община Ветрино	51,7	4,5
Община Бяла	22,2	5,0
Община Долни Чифлик	71,3	17,6
Община Девня	13,3	25,1
Община Дългопол	67,1	10,0
Община Провадия	104,5	16,7
Община Вълчи дол	62,8	4,5
Община Суворово	36,3	30,3
Общо	630,1	239,1

Като цяло състоянието на общинската пътна мрежа е изключително тежко. По голямата част от мрежата се нуждае от значителни инвестиции за цялостна рехабилитация. Средно годишно общините подават сумарна заявка за средства от

порядъка на 10.0 млн.лв., но поради ограничения финансов ресурс се удовлетворяват около 10% от нуждите. Особено трудни за реализация се оказват обектите ново строителство, като: Нова пътна връзка в тила на пристанища Варна Запад, осигуряващ връзките на пристанището с южния и северния крайезерни пътища и промишлената зона на Девня, Връзката между селата Осеново и Кранево – обект разположен на две области Варненска и Добричка, връзката между Шкорпиловци, Самотино и главен път I-9 (E87/- обект разположен на територията на общините Долни чифлик и Бяла.

1.8.4. Железопътна инфраструктура

На територията на област Варна е разположена следната железопътна инфраструктура: Част от 2-ра Републиканска ж.п. линия София-Варна с дължина 72.00км, електрифицирана и удвоена; част от 3-та Републиканска ж.п. линия Синдел-Карнобат с дължина 52.00км, електрифицирана без гара Варна-Фериботна и удвоена до гара Комунари, 29-та ж.п. линия с дължина 46.00км., единична и неелектрифицирана, 27-ма ж.п. линия с дължина 11.00км, единична и електрифицирана.

Следните общини имат обслужване с ж.п. транспорт: община Варна чрез ж.п. гари: Варна, Тополите и ж.п. спирки: спирка Варна, Моряк, Община Девня чрез ж.п. гари: Повеляново, Девня и спирки: Химик, Кипра, община Белослав чрез ж.п. гари: Езерово, Белослав, Разделна, Варна-Фериботна, община Провадия чрез ж.п. гари: Провадия, Солна мина и ж.п. спирки: Житница, Добрина, Венчан и Равна, община Аврен чрез ж.п. гари: Синдел-разпределителна, Юнак и ж.п. спирки: Тръстиково, Царевци, община Суворово чрез ж.п. гара Суворово и ж.п. спирка Чернево, Община Вълчи дол чрез ж.п. гари: Вълчи дол, ж.п. гара Оборище и ж.п. спирка Генерал Киселово, община Ветрино чрез ж.п. гара Невша, община Долни чифлик чрез ж.п. гара Нова Шипка, община Дългопол чрез ж.п. гара Дългопол, Величково, Комунари, Аспарухово и ж.п. спирки Боряна, Партизани, Арковна. Само на територията на общините Бяла и Аксаково няма развита ж.п. мрежа.

Основните ж.п. линии са 2-ра и 3-та Републикански ЖП линии. 2-ра ЖП линия София – Варна осъществява връзка с всички направления за Северна България. Тя обвързва територията на Варненска област с ж.п. направлението към Русе, като играе изключително важно значение за осъществяването на товаропреносната дейност от Русе към “Пристанище Варна”. Линията е изцяло електрифицирана и удвоена. 3-та Републиканска ЖП линия “Карнобат-Синдел” осъществява връзките на Североизточна България с Южна България и по същество се явява елемент на трансевропейския транспортен коридор VIII в аспекта на неговата железопътна инфраструктура. Удвояването на линията и нейната електрификация е един от най-важните инвестиционни обекти във Варненска област. За решаване на проблемите с проявените свлачищни и абразионни процеси в междугарие “Аспарухово-Търнак” по скатовите над Язовир “Цонево” към днешна дата са изградени 3 броя ж.п. естакади с обща дължина 870.00л.м., като за въвеждане в експлоатация на участъка от спирка Струя до гара Аспарухово е необходимо изграждането на горното строене на релсовия път и електрификация на 4.500км. участък (необходими средства 5.00 мил. лева). За цялостното завършване на обект: “Удвояване и електрификация на ж.п. линия Карнобат-Синдел, участък “Търнак – Синдел” на територията на Варненска област е необходимо също да се извърши удвояване на 8.00 км участък от гара Юнак до гара Синдел на стойност 10.00 мил. лева. Завършването на обекта във Варненска и Бургаска област е от изключително значение за развитието на двата региона - Североизточен и Югоизточен, като в Бургаска област в момента се работи по изграждането на тунелите на ж.п. линията.

1.8.5. Телекомуникации и далекосъобщения

Варна е и един от основните телекомуникационни възли в страната. Тук се осъществяват връзките на Трансевропейската телекомуникационна мрежа с подводните оптически кабелни системи в Черно море KAFOS и BSFOCS, което позволява

транзитиране на големи съобщителни потоци от Русия, Украйна, Грузия и Задкавказието през територията на България към Гърция и Кипър, а чрез тях – към Средиземноморието и Северна Африка.

Селищната телефонна мрежа в областта също е много добре развита, с телефонна плътност над средната за страната, но с териториални диспропорции (в община Д. чифлик плътността е почти 3 пъти по-ниска от тази в община Варна). Мрежата се модернизира с изпреварващи темпове, като повече от половината телефонни постове в областта вече са цифрови, но в пет от общините процесът не е започнал. Качеството и видът на предлаганите услуги се подобряват непрекъснато.

Въпреки че областта има една от най-добре развитите телекомуникационни мрежи в страната, като осигурява добри възможности за развитие на информационните технологии и предлагане на съобщителни услуги с европейски стандарти, все още съвременните съобщителни услуги се предлагат главно в големите градове и курортните центрове. Модернизацията на мрежата чрез изграждане на оптични рингове и постепенната подмяна на аналоговите централи с цифрови и в по-малките общини на областта ще позволи откриване на цифрови номера за бизнеса и населението с разширяване набора от услуги - цифрови наети линии, ISDN и широколентов абонатен достъп за предаване на данни, високоскоростен интернет, интерактивни услуги и др.

1.8.6. Водоснабдителна и канализационна система

На територията на Варненска област водоснабдителните и канализационни системи на населените места се експлоатират от “Водоснабдяване и канализация” ООД гр.Варна. Дружеството е с 51 % държавно и 49 % общинско участие.

Водоизточници

В областта няма населено място без изградено централно водоснабдяване. За водоснабдяването на населените места са проучени и изградени над 270 бр. каптажи и дренажи, 104 бр. сондажни, тръбни и шахтови кладенци, които са предадени за стопанисване и експлоатация на “В и К” ООД-Варна. Там, където е възможно водоизточниците са групирани и оформят 29 бр. водоснабдителни системи, които обслужват по няколко населени места, а 56 бр. селища са със самостоятелно водоснабдяване. Най-значимите водоснабдителни системи са:

Деривация “Китка-Варна” с основен водоизточник - язовир “Камчия” и капацитет-2000л/сек- обслужва над 40 бр. населени места и основно гр.Варна

Девня-Варна” II^{ри} и III^{ти} етап с водоизточници - “Девненски извори” с общ капацитет –3000л/сек. Водоснабдяват главно гр.Варна и селищата от гр. Девня до гр.Варна.

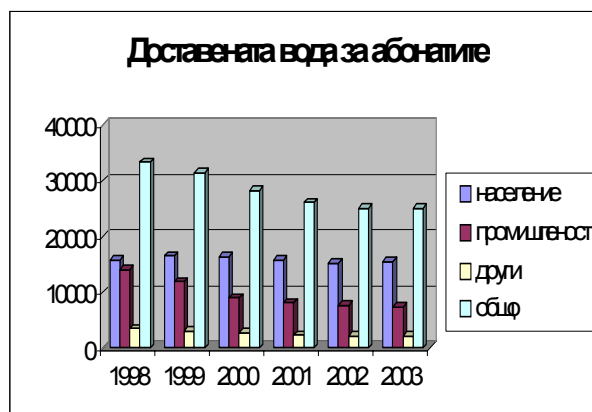
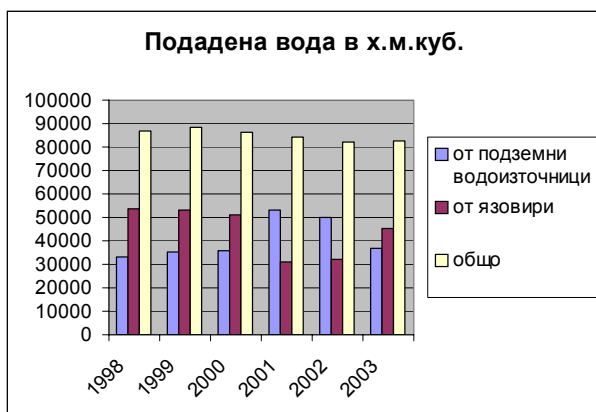
“Златина-Провадия-Ветрино” – включва 10бр. шахтови кладенци черпещи води от терасата на р.Провадийска и 4бр. дълбоки сондажи експлоатиращи водите на малм-валанжинския водоносен хоризонт с максимален дебит 170л/сек. Системата водоснабдява селища от община Провадия, община Ветрино и община Вълчи дол.

“Батова” – изградени са 47 бр. каптажи и 5.бр. шахтови кладенци и дренажи към тях, с максимален дебит до 120 л/сек. Водоснабдява високата зона на КК”Златни пясъци”, част от кв.”Виница” – гр.Варна, вилната зона в тази част - селата Каменар и Куманово, а така също и част от вилната зона между “Вятърната мелница”- гр.Варна и с.Каменар.

За аварийно водоснабдяване на гр. Варна и селищата от Варненска област, през 2003 год. е построена ПС “Цонево”, която се захранва от язовир “Цонево” и включва водите в дюкер №15 на деривация “Китка - Варна”. Водите от язовир “Цонево” могат да се използват за питейно-битово водоснабдяване само при аварийна ситуация, обявена от компетентни органи.

Количества на подадена вода и доставена вода

Година	подадена вода в х.м. куб			доставената вода за абонатите				Загуби
	от подземни водоизточници	от язовири	общо	население	промишленост	други	общо	
1998	33263	53835	87098	15852	14014	3540	33406	0.62
1999	35155	53039	88194	16444	11930	3085	31459	0.64
2000	35692	51064	86576	16419	9017	2805	28242	0.67
2001	53116	31198	84314	15792	8061	2263	26116	0.69
2002	50171	31991	82162	15189	7725	2153	25067	0.69
2003	37020	45463	82483	15495	7367	2163	25025	0.70

От таблицата се вижда, че през последните години подаваната вода на населените места непрекъснато намалява. Намалява и делът на полезноизползваната вода от водоснабдителните системи, като се увеличава размера на загубите на вода.

На територията на Варненска област няма селища с целогодишен режим на водоснабдяване. Селищата със сезонен режим на водоснабдяване през последните години варират в твърде голям диапазон и това е в пряка зависимост от минималния и максималния дебит на водоизточниците. Режимът на водоподаване е предимно през летния период и засяга в по-голямата си част населените места, които се водоснабдяват от местни водоизточници и населени места с потенциал за развитие на туризъм. Освен това разрастването на населените места с включване в регулация на нови територии и промяна статута на земеделските земи, без те да са придружени със съответната обезпеченост за осигуряване на водоснабдяването през последните години започва да нарушава нормалното водоснабдяване. Въвеждането на режим на водоснабдяване се дължи на факта, че освен местните водоизточници друга възможност на този етап, за допълнително водоснабдяване на тези селища от други водоснабдителни системи не съществува или е необходимо изграждането на магистрални водопроводи с големи дължини. В това отношение най-тревожен е факта в Община Аврен – с Близнаци, с. Приселци, с. Аврен, с. Китка, с. Здравец, с. Китка, с. Бенковски и др.

Техническото състояние на около 80% от изградените водовземни съоръжение е добро, а на останалите 20% е задоволително.

В общините Вълчи дол, Ветрино, Провадия и Суворово основно се разчита на подземни води, които се експлоатират с изградени сондажни, тръбни и шахтови кладенци. Повечето от тях са построени преди повече от 20 години и е необходимо да бъдат дублирани поетапно.

В таблицата са отразени водоснабдителните системи и населените места с проблемно водоснабдяване и възможностите за подобряването му.

Мониторинг на питейните води се извършва на базата на годишни съвместни програми между “В и К”ООД гр.Варна и ХЕИ-Варна за контрол на качеството на водите от централното водоснабдяване на всички населени места на територията на областта, съгласно разрешителните издадени от МОСВ. Особено прецизен е контролът на населените места, които са критични по някои регламентирани в наредбите показатели-

с.Бенковски, Здравец, Китка, Аврен Круша, Садово за нитрати и манган и още около 14 населени места с отклонения в микробиологичните показатели.

Община	Водосн.с-ма	Налични водоизточници	Нас. място	ж.	Алтернатива
Аксаково	Долище	”Хайдар кулак – 2,3,4 и 5“, ”Събева чешма“, ”Черкез чешма“, ”Кабамал“, ”Дренажа“	Долище	172	Изграждане на довеждащ водопровод с дължина 4000м. и изграждане на Помпена станция
	”Засмяново“		Засмяново	145	няма
	”Зорница“	”Късова ч-ма“, ”Стоянова ч-ма“	Зорница	99	Възстановяване на бивша Помпена станция на ТКЗС
	”Климентово“	”Карита-1,2 и3“	Климентов	147	Няма
	”Осеново“	”Белия бряг“, ”Шейтана“, ”Камарата“, ”Пиперковите“	Осеново	263	Няма
Вълчи дол	Николаевка	”Сърбинова ч-ма“, ”Томова ч-ма“ ”Аязмата“, ”Бялата вада“ ”Харлата“, ”Капаклията-1,2,3“	Бояна Оборище	289 327	Изграждане дълбоки сондажи в малмваланжинския водоносен хоризонт
	”Г.Киселово“	4бр. шахтови кладенци	Звънец	109	
	”Вълчи дол“		Брестак	1192	
	”Златина-Ветрино“	Виж текста	Р. войвода	409	
	Г.Киселово“		Страхил	139	
Аврен	”Аврен“	”Прадла“, ”Вълчанка-1,2“, ”Ветриола“, ”Плочата-1,2“, ”Балците“	Аврен	738	Изграждане на водопроводна връзка с водоснабдителна система ”Разделна“ състояща се от 8бр. дълбоки сондажа, експлоатиращи водите на малм-валанжинския водоносен хоризонт. Изграждане на участъка от Магистраленводопровод ”Камчийски пясъци“ между РШ ”Пчелник“и РШ ”Шкорпиловци“ с дължина от 19.00км и Ф900мм
		”Зъминяка“	Садово	354	
	”Бенковски“		Бенковски	366	
	”Здравец“	Сондажни кладенци-1,2,3; каптажи:”Селския“ и ”Новия“	Здравец	210	
			Бенковски Аврен	366 738	
	”Камчия-Близнаци“	Шахтов кладенец – 1 тръбен кладенец –1, 6 и 8	Приселци КК ”Камчия“	636 -	
Долни Чифлик	”Булаир“	”Хаджиева чешма“	Булаир	234	Изграждане на Водопроводна връзка с деривация ”Китка-Варна“
	”Солник“	2бр.шахтови кладенци	Бърдарево	135	
			Голица	738	
			Солник	407	
			Кривини	151	
Провадия	Добриня	”Тиноулу-1и2“	Добриня	353	Изграждане на водопроводна връзка с деривация ”Китка-Варна“
	Манастир	”Чифлик чешма“, ”Лозанско дере“, ”Аязмата“, ”Дядо Илиева чешма“	Манастир	628	

На територията на Варненска област няма изградена Пречиствателна станция за питейни води. Необходимостта от такава ще възникне, ако се реши водоснабдяването от язовир ”Цонево“ да се използва постоянно.

Водоснабдителна мрежа

Дължината на водопроводната мрежа на територията на Варненска област общо към 31.12.2003 г. без отклоненията е 4 163 741 м., като външните водопроводи са 1 468 468 м, а вътрешната мрежа е 2 695 273 м.

СВЕДЕНИЕ ЗА ВОДОПРОВОДНАТА МРЕЖА КЪМ 31.12.2003 г. С НАТРУПВАНЕ						
ОБЩИНИ	Водоснабдителна мрежа, м	Външни водопроводи, м	Общо м	Частни отклонения		ОБЩО м
				Бр.	м	
Варна	709 196	205 588	914 784	22 258	158 727	1 073 511
Аксаково	224 118	133 921	358 039	6 717	49 382	407 421
Д.Чифлик	195 499	165 144	360 643	5 599	45 325	405 968
Бяла	54 188	46 716	100 904	1 502	13 196	114 100
Аврен	211 883	130 576	342 459	4 750	37 453	379 912
Девня	120 108	79 456	199 564	2 156	21 229	220 793
Белослав	75 853	33 498	109 351	2 169	14 277	123 628
Суворово	122 788	67 870	190 658	3 014	27 761	218 419
Провадия	346 130	134 690	480 820	8 593	69 002	549 822
Вълчи дол	297 675	165 294	462 969	5 687	51 108	514 077
Дългопол	169 717	106 706	276 423	5 488	46 748	323 171
Ветрино	168 118	92 787	260 905	3 799	37 612	298 517
Деривация "Китка-Варна"	0	106 222	106 222	0	0	106 222
ВСИЧКО	2 695 273	1 468 468	4 163 741	71 732	571 820	4 735 561

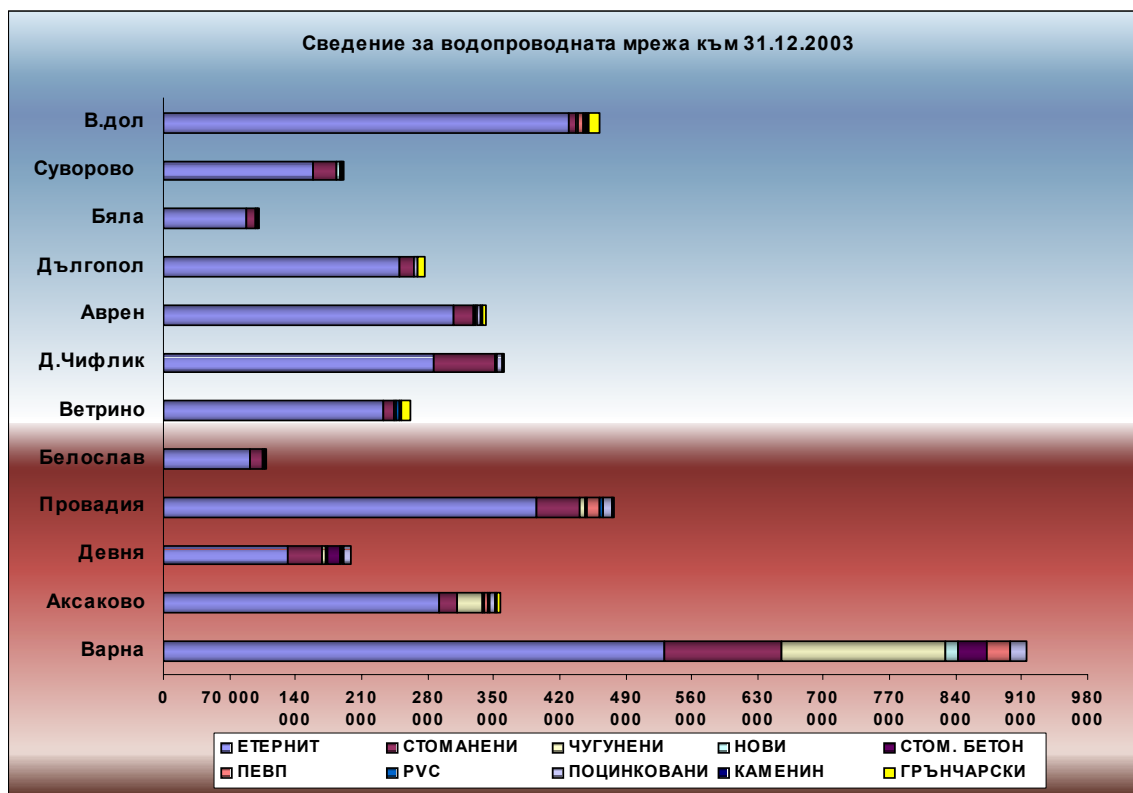
Общият брой на водоснабдителните помпени станции е 132.

Водопроводната мрежа е изградена от тръби от различни видове материали.по-голямата част от нея е изградена в периода 1960-1980 год. Най-голям е дялът на етернитовите тръби – 3 194 421 м. и стоманените тръби - 395 663 м, Това прави тези мрежи морално и физически амортизирани, с висока аварийност, ниска ефективност при експлоатацията им и води до високи загуби.

Сведение за водопроводната мрежа към 31.12.2003 г.

Община	Етернит	стомана	чугун	бетон	Стбет.	ПЕВП	PVC	поцинков.	камени	Грънч.	общо
Варна	530 935	124 213	174 674	12 413	31 691	23 219	1 118	16 903			915 166
Аксаково	292 173	19 039	26 529	2 516		4 465	826	6 497	949	5 045	358 039
Девня	132 176	35 935	3 438	2 276	14 252	300	1 798	9 389			199 564
Провадия	395 547	45 974	6 073	1 519		14 135	2 795	9 257	1 570	3 950	480 820
Белослав	91 119	13 465		334		810	440	3 183			109 351
Ветрино	233 727	11 418		336		1 143	3 670	1 620	270	8 721	260 905
Д.Чифлик	286 090	65 863		165		700	1 393	5 582		850	360 643
Аврен	306 954	22 188		1 510		514	730	4 469	820	5 274	342 459
Дългопол	251 073	13 821		1 087		300		3 492		6 650	276 423
Бяла	87 843	9 805		220		150	1 085	1 671	30	100	100 904
Суворово	157 789	24 908	583	4 300		144	885	909	1 140		190 658
В.дол	428 995	9 034	1259	350		6 209	380	3 012	2 447	11 283	462 969
ВСИЧКО	3 194 421	395 663	212 556	27 026	45 943	52 089	15 120	65 984	7 226	41 873	4057901

На територията на областта има изградени общо около 292 водоема с обща вместимост около 180 875 куб.м. На територията на общините разпределението им е както следва: Девня – 12бр., общ обем 6 350куб.м., Белослав – 14бр., общ обем 2 535куб.м, Аврен – 35бр., общ обем 8617куб.м, Долни чифлик – 28бр., общ обем 9 126куб.м, Бяла – 5бр., 1 070куб.м, Дългопол – 22бр., 2 940куб.м, Ветрино-18бр., 3 490куб.м, Провадия-38бр., 4 900куб.м., Вълчи дол-25бр., 4 910куб.м., Суводоро-15бр., 3 035куб.м., Аксаково-29бр., 3 282куб.м, Варна-51бр.,130 620куб.м.

Състоянието на мрежата оказва пряко влияние върху загубите на питейна вода и създава предпоставки за нарушаване на водоподаването.

Липсата на средства за превантивна поддръжка и навременна подмяна, недостатъчният тръбен материал и тръбни части са довели до голямо влошаване на водопроводните системи. По-голямата част от тях трябва да бъдат по-скоро подменени отколкото ремонтирани, вземайки в предвид количеството на загубите и броя на необходимите поправки. Намаляването на количествата неотчетена вода (н.в.) е продължителна и сложна задача.

За да се реши проблема е необходимо изготвянето на цялостна програма базирана на Стратегията за управление и развитие на водоснабдяването и канализацията в Република България на МРРБ и Националната стратегия за управление на водния сектор в Република България на МОСВ.

Основна цел на програмата е да се намали показателят загуби (неотчетена вода), като се приеме че основните компоненти на неотчетената вода са основно два:

- загуби произтичащи от управлението: неточност на водомери, повредени водомери, неработещи водомери, преоразмерени водомери, неизмервани връзки, незаконни връзки, неизмерена вода от хидранти.
- Загуби произтичащи от водопроводната мрежа: видими течове, погрешно зонирание, високи налягания, стари водопроводи все още под налягане, малки течове, големи скрити течове.

Рационално използване на водите

Условията, които следва да се спазват, с цел рационално използване на водите са залегнали в Стратегията на МРРБ за управление и развитие на водоснабдяването и канализацията в Република България:

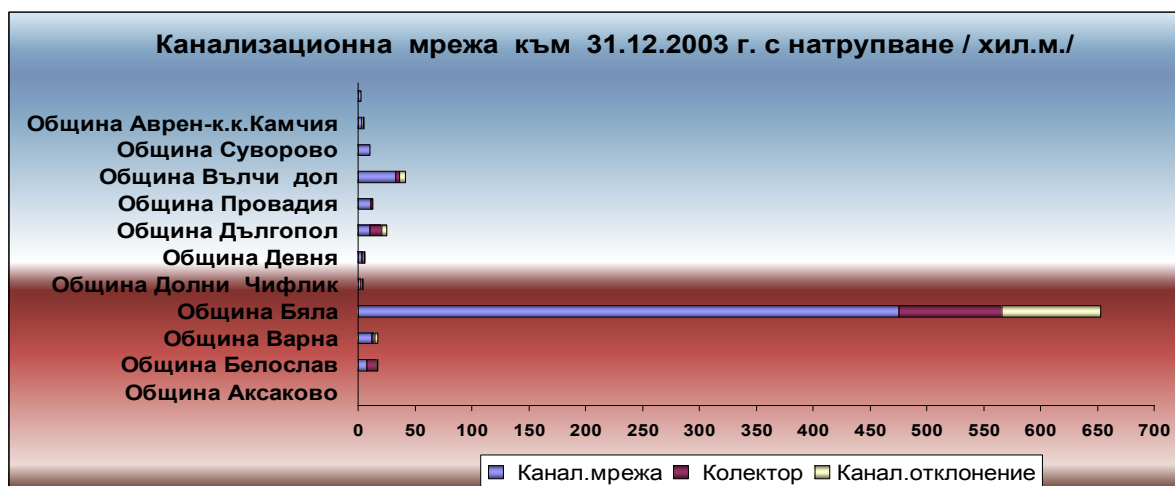
- строго спазване принципите и правилата за използване на водните ресурси
- строг контрол при използването на подземните води
- предпазване от замърсяване и подобряване качеството на водните ресурси
- разработване на технологии за икономично потребление на водни ресурси и значително подобряване на ефективността на съществуващите водостопански системи

- При експлоатацията на водоснабдителните системи на територията на област Варна, в изпълнение на условията за рационално използване на водите, са предприети и продължава да се работи по изпълнение на следните действия:
- изграждане на автоматизирана диспечерска система за управление и контрол на водоснабдителната система в гр.Варна по зони.
- включване на нови обекти към системата за диспечеризация, усъвършенстване и изграждане на локални диспечерски системи и в другите водоснабдителни системи на дружеството.
- подобряване и усъвършенстване на автоматиката на водоснабдителните помпени станции и водоеми.
- измерване на подадената вода по водоснабдителни системи и зони и представяне на обективна информация за баланса на водните количества.
- поддръжка и подмяна на помпени агрегати, сигнални линии, поплавков-вентили и др.
- подмяна на амортизирана магистрална и разпределителна водопроводна мрежа и краново стопанство.

Канализационните системи

Канализационните системи в населените места осигуряват отвеждането и пречистването на отпадъчните води и заустването им в съответния водоприемник. Те имат важно значение за поддържането на благоприятна и здравословна жизнена среда, опазване на водните ресурси от замърсяване и поддържане на екологичното равновесие

Канализационна мрежа

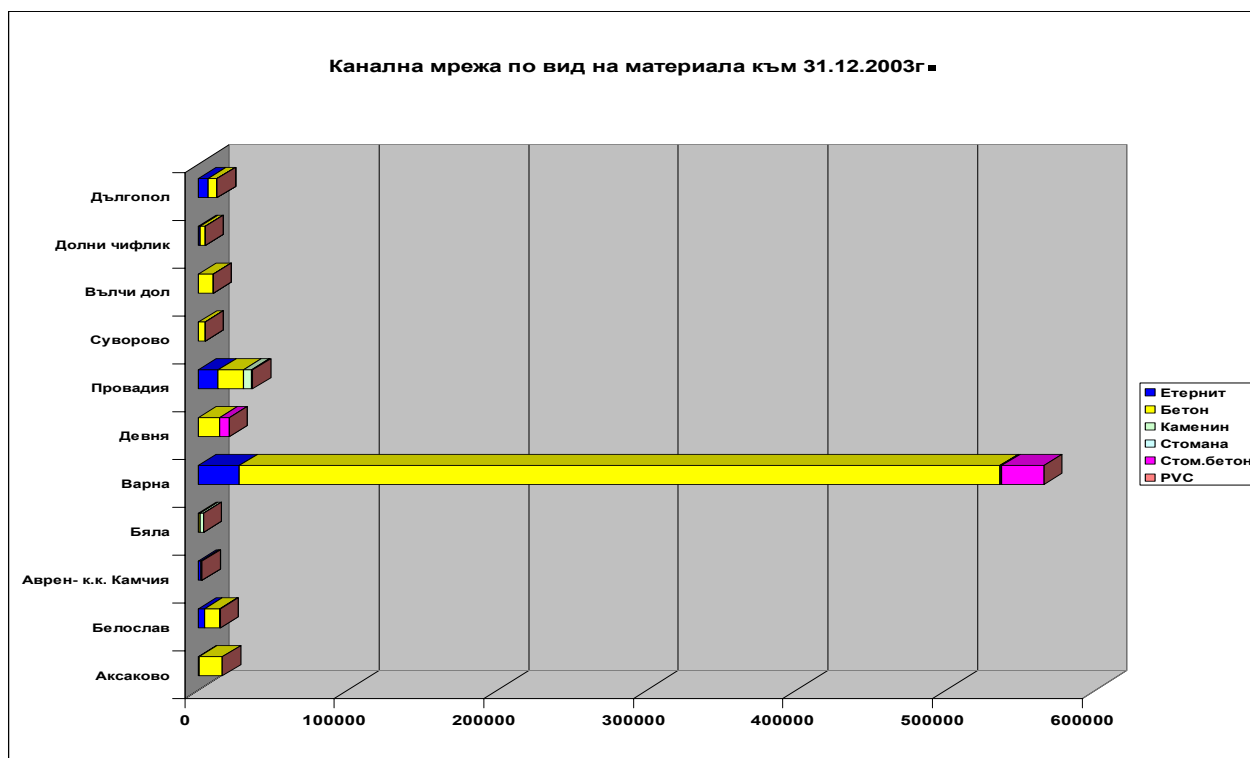

По степен на изграденост канализационната мрежа в населените места има значително изоставане спрямо развитието на водоснабдителните системи.

Изградената канална мрежа на територията на област Варна е 693 км в 9 града и 7 села.

Канализационна мрежа към 31.12.2003 год. -с натрупване						
ОБЩИНА	Канал.мрежа	Колектор	Общо	Канал.отклонение		Всичко мрежа
				бр.	м.	
Община Аксаково	8 169	8 300	16 469	104	745	17 214
Община Белослав	11 914	2 892	14 806	497	2 770	17 576
Община Варна	475 632	90 112	565 744	13 856	86 885	652 629
Община Бяла	2 248	1 298	3 546	129	948	4 494
Община Долни Чифлик	3 141	1 704	4 845	112	1 120	5 965
Община Девня	10 284	10 379	20 663	583	4 299	24 962
Община Дългопол	11 655	1 141	12 796	47	349	13 145
Община Провадия	32 662	3 947	36 609	824	5 300	41 909
Община Вълчи дол	10 261		10 261	3	24	10 285
Община Суворово	3 182	1 471	4 653	93	874	5 527
Община Аврен-к.к.Камчия	2 735		2 735			2 735
Общо ВиК	571 883	121 244	693 127	16 248	103 314	796 441

Материалите, от които са изградени канализационните системи, са тръби от бетон, стоманобетон, етернит, каменин и др.

<i>Канална мрежа по вид на материала към 31.12.2003 г.</i>							
ОБЩИНА	Етернит	Бетон	Каменин	Стомана	Стом.бетон	Pvc	Канална Мрежа
Аксаково	550	15 868				51	16469
Белослав	4 032	10 151			623		14806
Аврен-к.к.Камчия	1 720	1 015					2735
Бяла		1 446	2 100				3546
Варна	27 610	508 582	119	1 106	28 172	155	565744
Девня		14 270		110	6 283		20663
Провадия	13 443	16 729	5315	254	609	259	36609
Суворово	293	4 360					4653
Вълчи дол		10 261					10261
Долни Чифлик	1247	3598					4845
Дългопол	6519	6277					12796
ОБЩО "ВиК"ООД-Варна	55414	592557	7534	1470	35687	465	693127

Процентът на канализиране на населените места общо е 69,5 %. В схемата на канализацията има общо 19 бр. канални помпени станции, от които 10 бр. в град Варна. Изградените канализации са от смесена (част от канализационната система на гр.Варна) и разделна система.

Град Варна е канализиран около 93 %, а останалите градове между 30% и 65%.

Експлоатационното състояние на изградените канализационни системи не навсякъде е добро. В част от по-малките селища канализационните мрежи са изградени по стопански начин, без да са съобразени с нормативните изисквания. Поради моралната и физическа амортизираност най-малко 20% се нуждаят от реконструкция, а в някои случаи като в централната градска част на гр.Варна и от цялостна подмяна поради невъзможност да се провеждат отпадъчните води на всички потребители. Общата картина на канализацията на населените места носи следните по-важни характеристики:

- в град Варна поради недоизграждане на Канална Помпена Станция "Акациите" и колектор "Битоля – Пирин" през най-натоварения сезон отпадни води от централната

градска част преливат и замърсяват зоните за водоползване на акваторията на Варненския залив..

- Поради недоиграждане на канализационния колектор ” Св. Св. Константин и Елена “ – Варна, отпадните води се заустват в неефективни ПСОВ само с механично пречистване.
- Недостатъчна изграденост на канализацията в Суворово, Бяла, Долни Чифлик, Ветрино, Провадия
- Към настоящият момент са в процес на строителство канализациите кв.Виница и кв. Галата

Като особено положителен може да се отбележи фактът, че през последните 2-3 години Общинските администрации разработват доста проекти и изпълняват канализации в рамките на населените места, както със собствени средства, така също и с пари от различните фондове, финансиращи такова строителство.

Все още обаче остават нереализирани крупни обекти по канализация, които имат значение, както за опазване на водите на Черно море, така също и за намаляване свлачищните процеси. Някои от тях са:

- Изграждане канализационен колектор и КПС “ Св. Св. Константин и Елена” – Варна. По този начин отпадните води от комплекса ще се отвеждат за пречистване в ПСОВ – Варна и ще спре замърсяването в зоните за водоползване.
- Реконструкция на канализационна мрежа – аварийна КПС и тласкател в КК ”Чайка”, което ще допринесе за намаляване на свлачищните процеси, преустановяване замърсяването на плажовата ивица в района и преустановяване нанасянето на щети на частните имоти, през които минава канализационния колектор.
- КПС “Акациите” с тласкател. Изграждането ѝ ще отведе отпадните води от 19, 20, 21 подрайони на град Варна във II-ри Горнопоясен колектор (гравитачен до ПСОВ - Варна) и ще разтовари канализационната система в централната градска част. Ще се намалят преливанията в Черно море.
- Довършване КПС”Вълчи дол” с тласкател и гравитачен колектор до Суворово.По този начин отпадъчните води от гр.Вълчи дол ще бъдат отведени за пречистване в ПСОВ-Девня.

Пречиствателни станции за отпадъчни води

По степен на изграденост на Пречиствателни станции за отпадъчни води (ПСОВ) на населените места Варненска област е на първо място в страната. Изградени са, въведени в експлоатация и действащи към момента са следните ПСОВ:

Пречиствателни станции за отпадни води

ПСОВ	Въвеждане в експлоатация	Технология на пречистването	Капацитет м ³ /ден.	Обслужвани населени места
1. Варна	Поетапно 1985-1988	Биологично	158 000	Гр. Варна - северно от плавателен канал море-езеро и западно от Евсинограградско дере, с. Каменар,с.Тополи, с.Езерово, гр. Аксаково, с. Игнатиево
Златни Пясъци	1983	Биологично	15 000	КК“Златни пясъци”, Вилни зони и комплекси източно от “Журналист”
Квартал Аспарухов	1966	Механично	3 400	Квартал Аспарухово Квартал Галата-към град Варна
Слънчев ден	1964	Механично	1 500	КК “Св.Св. Константин и Елена”
Камчия	1983	Биологично	12 500	КК “Камчия”
Девня	1975	Биологично	15 500	Гр. Девня, Гр. Суворово
Белослав	1982	Биологично	3 400	Гр. Белослав, Фериботен Комплекс
Провадия	1965	Механично	3 200	Гр. Провадия
Дългопол	1982	Биологично	1 730	Гр. Дългопол
Ветрино	1994	Биологично	173	С. Ветрино

Всички съществуващи ПСОВ се нуждаят от реконструкция или от изграждане на нови станции поради:

- Определянето на Черно море и територията на Басейнова дирекция с център Варна за “чувствителна зона” поставят завишени изисквания за третирането на отпадъчните води за станциите с над 10 000 екв. жители, като изискват отстраняването на показателите “общ азот” и “общ фосфор” до определени граници. Нито една пречиствателна станция за отпадъчни води в момента не разполага с такива съоръжения и не може да отговори на новите нормативни изисквания.
- Станциите с механично пречистване са морално и физически остарели и изискват изграждането на съвсем нови станции със съвременни технологии за да отговорят на нормативните изисквания.

Постигането на всички тези изисквания значително увеличава разходите за реализацията им.

В тази връзка за решаването на тези проблеми до момента са предприети следните действия:

- В проект “Подобряване водния цикъл на Варна” по програма ИСПА, за който има подписан Меморандум през месец февруари 2004 год са включени обектите – “Реконструкция на ПСОВ-Варна” и “Подобряване третирането на отпадъчните води от кв.Аспарухово и кв.Галата чрез прехвърляне на отпадъчните води през Варненско езеро в системата на канализацията на Варна и от там в ПСОВ-Варна”. Общата стойност на двата обекта е от порядъка на 18 мил.евро, като 75% от тях са безвъзмездна помощ по програма ИСПА, а 25% трябва да се осигурят от Република България.
- ПСОВ-Провадия - има пълна проектна готовност във фаза работен проект и е необходимо да се осигурят средства, тъй като обекта фигурира в Програмата за приоритетно изграждане на ПСОВ с над 10000 екв.жители.
- ПСОВ – Белослав – в момента се изпълнява първия етап от Реконструкция и модернизация на станцията, като обекта се финансира по предложение на Община Белослав от ПУДООС.
- ПСОВ-Слънчев ден – Има изготвен проект за отвеждане на отпадъчните води от КК”Св.Св.Константин и Елена” в колектора към ПСОВ – Варна, за който е крайно наложително да се осигури финансиране, като се има предвид че с неговата реализация ще се преустанови заустването на недостатъчно пречистени води в зоните за водоползване най-малко от три източника.

Има обекти по които, въпреки неотложната необходимост от нови решения, реконструкции и модернизации, няма развитие дори на фаза проектиране:

- Като особено тревожен стои фактът със Пречиствателната станция на КК”Златни пясъци”. Към настоящия момент легловата база на отводняваната към станцията територия е увеличена с над 50 % и продължава да се увеличава. В хидравлично отношение станцията е претоварена повече от два пъти през курортния сезон, което води до влошаване показателите на пречистената вода. Заустването е в зона на водоползване и трябва да бъде изведено в пояс на санитарна охрана.
- ПСОВ-Камчия – към момента станцията е ненатоварена. С приемането на ПУП на Курортно селище “Камчия” постепенно натоварването ще се увеличи. Станцията се нуждае от реконструкция във връзка с новите нормативни изисквания за заустване в чувствителна зона.
- ПСОВ – Девня – необходимостта от реконструкция е продиктувана както от новите нормативни изисквания за заустване в чувствителна зона, така също и от разширението на канализационните мрежи и поемането на отпадъчни води от Девня, Суворово, Вълчи дол.

Във връзка с ангажиментите на България по изпълнение на директивата на ЕС за градските отпадъчни води, което означава че до 2014 год. всички селища с население над 2000 еквивалентни жители трябва да имат изградени канализационни системи, да

събират и да пречистват отпадъчните води към момента са предприети известни действия, които може да се каже че не са достатъчни:

- Продължава изграждане на канализации в гр.Аксаково, с.Игнатиево, с.Тополи,с.Каменар и с.Езерово. Отпадъчните води от тези населени места се отвеждат в ПСОВ – Варна.
- Продължава изграждане на канализации в гр.Бяла, чийто отпадъчни води се отвеждат в ПСОВ-Обзор.
- Изготвен е идеен проект за “ПСОВ Община Долни Чифлик” в която трябва да се отвеждат отпадъчните води от гр.Долни Чифлик, с.Старо Оряхово, с.Горен Чифлик и КК”Шкорпиловци”.
- Продължава изграждането на канализации в гр.Суворово и с.Чернево, чийто отпадъчни води се отвеждат в ПСОВ-Девня, но същата се нуждае от реконструкция, за да удовлетвори изискванията за “Чувствителна зона”.
- Проектират се канализации и ПСОВ за с.Цонево и с.Медовец

Силни страни: Водоснабдяване: Няма населени места с целогодишен режим на водоснабдяване, всички населени места в областта са централно водоснабдени, техническото състояние на 80% от водовземните съоръжения е добро, за аварийни ситуации е осигурена възможност за водоснабдяване от язовир ”Цонево” 1000л/сек.

Силни страни: Канализация: Град Варна е канализиран 93%, Проектите свързани с укрепване на свлачищните участъци финансирани по Проект "България - защита на речните и морските брегове от абразията и ерозията и свързаните с тях свлачищни процеси" третира възможности за развитие на канализационните системи и подобряване състоянието на магистралните водопроводи. Проект "Укрепване на път I-9 - участъци местност "Свети Никола" и спирка "Траката" включва в себе си реконструкция на потенциално опасни магистрални водопроводи “Варна-Златни пясъци”, и успоредно се третира канализационните системи. Проблемите с канализационната система около “Трифон Зарезан” са залегнали във финансовия меморандум по ИСПА за “Управление на Водния цикъл на гр.Варна” с подобект: “Изграждане на аварийна канална помпена станция “Чайка”.

Силни страни: ПСОВ: Варненска област разполага с най-много ПСОВ от всички области. Реконструкцията на ПСОВ-Варна и третирането на отпадъчните води на Аспарухово и Галата са включени във финансовия меморандум по ИСПА “Управление на водния цикъл на град Варна”.

Слаби страни: Водоснабдяване: Наличие на около 30 населени места със режимно водоподаване в летните месеци, За 5 бр. Населени места водата не отговаря на показателите за нитрити и манган, В 14 броя населени места водата има отклонения в микробиологичните показатели, Технически амортизирана водопроводна мрежа, строена в периода 1960-1980 г. в която 79% дял имат етернитовите водопроводи, висока аварийност на мрежата и загуби до 70%.

Слаби страни: Канализация: По степен на изграденост канализационната система има значително изоставане, спрямо водоснабдителната система, В централната градска част на град Варна канализацията е претоварена и през активния курортен сезон са възможни преливания дори и в сухо време, В територията на община Варна през последните години близо 30 000дка земеделска земя е включена строителни полигони, формиращи “селищни образувания”. На практика голяма част от тази урбанизирана територия е изцяло без канализационна система, а в геоложко отношение терените попадат в категорията на терени с потенциална опасност от проявления на свлачищни процеси. Липсата на канализационна мрежа, както и състоянието на водопроводната мрежа е пряка заплаха за общата устойчивост на терените и една от причините за евентуално възобновяване на катастрофалните свлачищни процеси.

Слаби страни: ПСОВ: Нито една от пречиствателните станции за отпадъчни води във Варненска област не разполага със съвременна технология, осигуряваща отстраняването на азот и фосфор, каквито са изискванията за заустване в “Чувствителна

зона”, а за такава със заповед на М-ра на МОСВ е обявено цялото Черноморие и реките вливащи се в него. Липсата на отговарящи на всички изисквания на нормативите ПСОВ се явява пряк ограничител за устойчивото развитие на курортните комплекси “Златни лясъци” и “Св.Св.Константин и Елена”. Липсата на ПСОВ в КК”Шкорпиловци” и необходимостта от реконструкция и модернизация на ПСОВ”Камчия” са препятствие за реализация на куротно-туристическия ресурс на разположените на юг от гр.Варна Черноморски общини.

Възможности: Възможности за намаляване на загубите по водопроводната мрежа чрез подмяна на изградените мрежи чрез инвестиционата програма на “ВиК”ООД-Варна и въвеждане на организационни мерки от експлоатиращото дружество. Възможности за решаване на проблемите във режимното водоснабдяване чрез инвестиционни действия - изграждане на допълнителни довеждащи водопроводи, тъй-като по принцип има капацитет на големите водоизточници. Възможности пред общините и “ВиК”ООД-Варна да кандидатстват пред финансиращи фондове и програми национални: ПУДООС, СИФ, ФАР: “Подобряване на водоснабдяването на места с туристически потенциал”, “Интегрирана схема за регионално и местно развитие на Североизточния район за планиране”, Възможности след 2007год. за използване на финансовите ресурси на Оперативната програма за околна среда и Националната оперативна програма за регионално развитие. Възможности за създаване на публично-частни партньорства във ВиК сектора.

Заплахи: Невъзможност за осигуряване на необходимото финансиране за реконструкция и ново строителство на ВиК системите. Изоставане със законовото решаване на въпроса с формите на собственост и управлението на инфраструктурата по В и К. Ненамиране на консенсусно решение за навлизане на частния сектор в управлението на В и К системите и инвестирането в тях. Развитие с изпреварващ темп на процесите на урбанизация: селищни образувания и курортни комплекси без адекватно развитие на В и К системите. Развитие на свлачищни процеси, и разрушаване на съществуващи В и К системи

1.8.7. Електроенергийната мрежа

Мрежата високо напрежение в областта е силно развита, като на територията ѝ попадат три системни електрически подстанции с обща инсталирана трансформаторна мощност 3350 мва и 377 км преносни електропроводи с напрежение 750, 400 и 220 кв. Регионалната мрежа с напрежение 110 кв е с обща дължина 385 км, а районните подстанции 110/20 кв са 11 броя с обща инсталирана трансформаторна мощност 567 мва. Така развитата мрежа високо напрежение осигурява добри възможности за електрозахранване, но голяма част от съоръженията са физически и морално остарели и с незадоволителна степен на надеждност.

Всички населени места получават захранване на средно напрежение, като на места, най-често в курортните комплекси, се явяват проблеми с възможностите за захранване на нови товари. Остарелите мрежи и ниската им надеждност в някои райони оказват негативно влияние на снабдяването на консуматори в рамките на нормативните параметри.

Незадоволителна степен на надеждност поради физическото и морално остаряване на част от съоръженията и ограничени възможности за захранване на нови товари в някои курортни зони поради изчерпвания капацитет на електроразпределителната мрежа.

1.8.8. Газопреносна и газоразпределителна мрежа

През територията на областта минава националната газопреносна мрежа и транзитните газопроводи на “Булгаргаз”ЕАД. Реализиран е първият добив на природен газ от континенталния шелф на Черно море от “Петреко България”ООД, който чрез близо 88.00км преносен газопровод включва в националната газопреносна мрежа (при

газокомпресорна станция “Кривня”-Провадия) до 1 900 000 н.куб.м./ден. Предварителните запасите на блок “Галата-III” се изчисляват на 1 700 000 000 н.куб.м.

Към преносната мрежа на “Булгаргаз” ЕАД понастоящем са присъединени и консумират газ 2 броя газоразпределителни дружества и 17 броя преки клиенти на Булгаргаз ЕАД, като през 2004 г. консумацията на природен газ за област Варна възлиза на 305.00млн.куб.м., в. т.ч., чрез газоразпределителните дружества около 8.00 млн.куб.м.

Предварителните прогнози за консумацията на газ в област Варна очертават потребление към 2015 г. в порядъка на около 400 млн.м3 годишно. Съществуващата преносна система има капацитетни възможности за пренос на количества в такива обеми. Усилията на газопреносните и газоразпределителните дружества са съсредоточени в създаване на необходимите технически възможности и извършване на съответните мероприятия за присъединяване към ползването на газ на максимален брой потребители: битови и обществени потребители и производствени предприятия.

Лицензирането на три дружества за изграждане на газоразпределителни мрежи на територията на Варненска област позволява конкурентно развитие на газоснабдителните мрежи за битово и промишлено газоснабдяване. Лицензиантите за газоразпределение на територията на област Варна са: За община Варна: “Варна газ” АД и “Примагаз” АД, за общините Аксаково, Белослав, Суворово, Провадия, Дългопол и Вълчи дол с лиценз за 35 години е “Черноморска технологична компания” АД. Засега за общините Д.чифлик, Аврен и Бяла не е определен с лиценз от ДКЕР доставчик на газоразпределителна услуга. Варна е един от градовете с изпреварващо модернизиране на енергийната инфраструктура чрез внедряване на природния газ като алтернативен енергоизточник. Чрез реализацията на проектите за газификация на общините е възможно газта като най-евтино, ефективно и екологично гориво да стане достъпна за домакинствата и обществените институти, за търговските и индустриални структури на територията на по-голяма част от областта.

Допълването на изграждащите се елементи на националната транспортна, енергийна, водоснабдителна и телекомуникационна инфраструктура в град Варна и ядрото на агломерацията с проекти от регионално и местно значение на територията на областта, ще осигурят комплексното и хармонично развитие на надеждна техническа инфраструктура, която да бъде в състояние да обслужва не само икономическия растеж в центъра на областта, но и реализирането на мащабни инвестиционни проекти в промишлеността, селското стопанство, туризма и услугите в цялата област.

1.9. Териториално-урбанистична структура

В област Варна има 158 населени места, от които 10 града (с гр.Аксаково) – центрове на общини и 148 села от различна категория и функционална принадлежност. Високата степен на урбанизация 79.4% (81% с гр.Аксаково) градско население, много по-голяма от средната за страната (69,8%) се дължи на град Варна (312 хил. души). Във всички останали градове живеят общо около 60 хил. души, а във всички села – общо около 86 хил. души.

Всички градове в областта са от категорията “много малки” (под 10 хил. души) с изключение на Провадия (14 хил. души). Селата са предимно от категориите на малки и много малки села под 200 души. Населението на селата в областта намалява, има и обезлюдени села с население под 30 души - с. Самотино в община Бяла - 3 души, с. Добри дол в община Аврен – 26 души, с.Кракра в община Вълчи дол – 27 души. Намалява и населението на градовете. В периода 1992–2001 г. се увеличава населението на градовете Аксаково, Белослав, Варна, Девня, Дългопол. В периода 2001-2003 г. се увеличава населението само на Варна и Аксаково.

Град Варна е общински и областен административен център и център на Североизточния район за планиране. Той е включен в европейската мрежа на градовете в категорията градове с национално и международно значение. Варна има многостранни социално-икономически функции и формира силно поле на

пространствено влияние, надхвърлящо общинските и областните граници. Варна формира агломерационно образувание, от една страна, в западна посока по линия на промишленото производство и транспортно-пристанищната дейност и от друга страна, в северна посока по линия на туристическата дейност. През втората половина на миналия век агломерационните процеси при Варна се развиват на основата на индустриалното производство. В края на века и понастоящем агломерационните процеси се развиват много по-силно на основата на туристическата индустрия.

Варна и ядрото на урбанизационните процеси исторически са се развили във Варненския залив и зоните на Варненското и Белославското езера. Транспортнонейната агломерация са разположени периферно на територията на областта, което предопределя дебалансираността на селищната мрежа и съответно неравномерното социално икономическо развитие. В резултат на това в територията на областта се проявява силно проблемът за център и периферия. Тази особеност на селищната мрежа в област Варна обуславя вътрешнообластните различия между отделните общини.

В общините от ядрото на агломерацията: Варна, Девня, Аксаково, Белослав се наблюдава висока степен на развитие и полифункционална икономическа структура, широко и активно притегателно поле за инвестиционна и предприемаческа дейност, с традиционно утвърдени приоритети в развитието на промишлеността, транспорта и туризма.

В “периферните общини” Суворово, Вълчи дол, Ветрино, Провадия, Дългопол, Аврен се наблюдава ниска степен на развитие и монофункционална икономическа структура – с аграрен и аграрно-промишлен характер, с ниска привлекателност за инвестиране в производствена и друга дейност и липса на икономическа среда за предприемачество и бизнес. В крайбрежните общини Долни чифлик и Бяла посочените характеристики на периферните общини се смекчават до известна степен поради туристическата им насоченост.

Състоянието на градската физическа среда е сериозен проблем за общините както в ядрото на агломерацията, така и в периферията. Мрежите на градската техническа инфраструктура обаче повсеместно не удовлетворяват адекватно градските нужди. Амортизирана е градската физическа среда и сградния фонд в големи части от територията на градовете. Сравнително по-добро е състоянието в центровете на градовете благодарение на общински и частни инициативи. Единствено град Варна предлага високо естетична и благоустроена градска среда главно в централната градска част и в някои други райони. Много сериозни усилия в тази област са от първостепенна необходимост за всички градове в областта.

В последните години се наблюдава активен процес на увеличаване на урбанизираните територии и застрояване с различно предназначение - за туризъм, за обитаване, за производство, за складове и услуги. Особено интензивен е този процес около входно-изходните пътни артерии на населените места и най-вече по морското крайбрежие на Варна. За община Варна общата площ на тези ново усвоявани територии е 1800 дка. Други 30 хил. дка са земи по параграф 4, преобразувани в селищни образувания. Този процес на урбанизиране на брега влиза вече в остър конфликт с изискването за запазване устойчивостта на крайбрежието и природните му компоненти. Отсъствието обаче на нормативна регламентация за регулиране на този процес поражда сериозни проблеми по инфраструктурното осигуряване (улична мрежа, водоснабдяване, канализация, електрификация, телефонизация и др.) и социалното обслужване.

За разлика от досегашната практика, урбанизирането на крайбрежието следва да се осъществява в много тясно взаимодействие с екологическото планиране. Трябва да се постигне баланс между урбанизираната и природната среда, като не се допусне нито непрекъсната урбанизация на морския бряг, нито антропогенно претоварване, провокиращо деградация на средата. Трябва да се запазят възможностите за естествен контакт между сушата и морето и едновременно с това да се подпомогне необходимото интегриране между курортните зони, комплекси и населени места с прилежащия им

естествен природен тил (хинтерланд). Трябва да се преодолее изоставането в обвързването на функционално-териториалното развитие със системите на инженерно-техническата инфраструктура при пълно съобразяване с трудните инженерно-геоложки условия.

Решаването на проблемите на урбанистичното развитие е непосредствено свързано с устройственото планиране на територията на областта. Плановите на населените места и техните централни градски части са остарели и неактуални след реституционните процеси. Техните частични изменения на парче са порочна практика, която създава сериозни проблеми на управлението на процесите. Създаването на нов кадастър и нови планове за регулация и застрояване е неотложна необходимост. От особено важно значение е изготвянето на нов общ устройствен план на Варна в разширен териториален обхват.

В бъдещото развитие на областта от особено важно значение ще бъде да се тушират неблагоприятните процеси на диспропорцията между центъра и периферията и да се разширява и засилва благотворното влияние на Варна върху останалите населени места в областта чрез подобряване на транспортния и комуникационен достъп до услугите и културата, които предлага големият град. Периферните общини в областта имат потенциал да се превърнат в жизнен стопански хинтерланд на ядрото на агломерацията и на активно усвояваната за туризъм крайбрежна ивица. Малките градове – центрове на общини имат своите шансове за превръщането им в опорни центрове на селищната мрежа, обслужващи селските населени места, като по този начин се подобри връзката “град-село” в унисон с европейските политики за социално и териториално сближаване.

1.10. Околна среда

Околната среда и нейното качество е от важно значение за подобряване качеството на живот на населението, повишаване на инвестиционния интерес към Варненска област и развитие на туризма.

Комплексната оценка на отделните групи фактори, влияещи върху качеството на средата, показва, че област Варна се характеризира с добро качество на околната среда.

Природните и климатичните дадености на територията са с благоприятни екологични характеристики. Черноморското крайбрежие и курортните зони са с параметри, отговарящи на изискванията за туризъм и рекреация, в т.ч. отговарят на изискванията на ЕО. Черно море в зоните на водоползване отговаря на изискванията на Директива 76/160 на ЕС и на националните изисквания в 92% от провеждания мониторинг.

1.10.1. Състояние на въздуха

1.10.1.1. Качество на въздуха, горещи точки, емисии. Оценка на съществуващото състояние и тенденции за периода 2001-2003

Оценката и управлението на качеството на атмосферния въздух (КАВ) се прави на база на националното законодателство, в което са експонирани изискванията на Рамковата директива 96/62/ЕС, “дъщерна” Директива 99/30/ЕС за нормите за съдържание на серен диоксид, азотни оксиди, ФПЧ10 и олово в атмосферния въздух и Директива 92/72/ЕС за нормите за тропосферен озон.

Мониторингът (наблюдение и контрол) по отношение състоянието на атмосферния въздух се осъществява в “гореща точка” - Варна-Девня и в градовете Провадия и Белослав, оценени предварително по нива на замърсителите.

Констатираны са превишения на ПДК в:

- пункт Белослав, по показатели ФПЧ и H_2S , като основен източник на замърсяването са ТЕЦ “Варна”; транспорта и ниската степен на благоустроеност;
- пункт Варна и Провадия, по показател ФПЧ - основен източник на замърсяването са транспорта и ниската степен на благоустроеност;

- пункт Девня (Повеляново) по показател ФПЧ и H_2S – основен източник са заводите от Девненския химически комплекс и транспорта

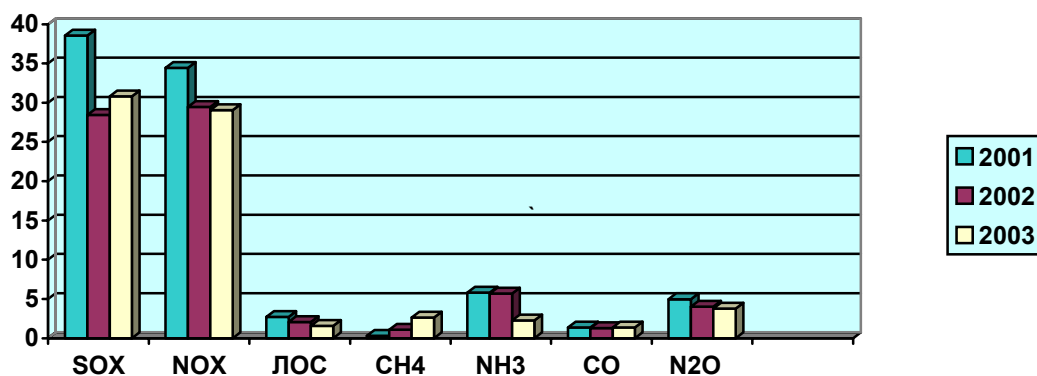
Въз основа на наличните данни по отношение на нивата на отделните замърсители и тенденциите в развитието им през разглеждания период могат да бъдат направени следните изводи:

- През периода 2000-2003 година е налице намаляване на емисиите на атмосферни замърсители, а оттам и подобряване качеството на въздуха в населените места. Състоянието на атмосферния въздух в по-голямата част от територията на Варненска област е с параметри, значително под ПДК (изключение прави районът Девня-Белослав). В агломерацията Варна – Девня - Белослав са концентрирани най-големите източници на атмосферно замърсяване, както и е съсредоточена натоварена транспортна инфраструктура.
- Значително е намаляла употребата на оловосъдържащи бензини, но голямата част от автомобилния парк продължава да бъде физически остарял, което допринася за замърсяването с азотни оксиди в големите населени места и по протежение на натоварените пътища.
- Средногодишните нива на *серен диоксид* поддържат трайна тенденция към понижаване, но с по-ниски темпове спрямо предходните години. Замърсяването в град Варна като средногодишни концентрации е в рамките на ПДК. Най-високи стойности то има през отоплителния сезон и основен дял за това има работата на локалните парокотелни инсталации и битовото отопление. С газификацията на големите градове се очаква съществен спад на нивата на този замърсител.
- Замърсяванията с азотен диоксид са сравнително постоянни и в рамките на ПДК. През 2002-2004 г. епизодични превишения на нормите са регистрирани в град Варна, като те се дължат на преобладаващия принос на транспорта.
- Емисиите на амоняк за Девня бележат траен спад в сравнение с предходните периоди и поддържат стойности около и под ПДК.
- Средните концентрации на сяроводород имат силно изразен непостоянен характер с множество пикове и спадове. Стойности над ПДК този показател отбелязва в гр. Белослав и кв. Повеляново на гр. Девня, като причината са промишлените дейности са най – вече от Девненския химически комплекс .
- Запазва се тенденцията към понижаване на годишните концентрации на оловни аерозоли на територията на големите градове. През периода 2002-2004 г. няма регистрирано превишаване на средногодишната норма на територията.
- Праховите частици (общ суспендиран прах и ФПЧ10) продължават да са най-проблемният замърсител на територията на областта, като тенденцията е към запазване на традиционно високите нива на замърсяване на територията на агломерацията Варна-Девня-Белослав и Провадия. Във всички ППМ са регистрирани превишавания на средногодишната и среднодневната норма, в т.ч. при отчитане на допустимото отклонение от последната. Причината за високите нива на прах е ниската степен на благоустроеност, както и непочистването на уличната мрежа.

За намаляване нивата на замърсяване са приети програми в общините Варна, Девня, Белослав и Провадия, които предвиждат снижаване на замърсяването до достигане на пределно-допустимата концентрация към 31.12.2008 г. Основният дял от мероприятията са на общините и включват: газификация на училища, детски градини, болници и др. обществени сгради; подмяна/рехабилитация на парка на обществения транспорт; озеленяване и благоустройство на свободни терени и др.

1.10.1.2. Емисии на вредни вещества в атмосферния въздух

Емисии на вредни вещества в атмосферния въздух от индустриалногоривни и производствени процеси във Варненска област за периода 2001-2003 г., в тонове годишно (t/y), определени по разчетен метод на базата на консумирано гориво, топлотворна способност и количество произведена продукция са дадени в таблицата:

Най-общо приносът на категориите източници към общите годишни емисии на отделните замърсители може да бъде оценен както следва:

- Енергетиката и отоплителните процеси са най-големият източник на серен диоксид с ~80% от общото емитирано количество;
- Основните източници на азотни оксиди продължават да са транспортът и горивните процеси ТЕЦ/отопление. Те емитират съответно ~ 50% и ~29% от общото количество;
- Делът на природните източници като основен източник на ЛОС е около 60% от общите емисии. Пътният транспорт емитира ~12% от общото количество;
- Битовите горивни процеси са най-големите източници на въглероден оксид, емитирайки 50% от общото количество.

1.10.1.3. Програми и стратегии

Най-важните административни инструменти, обезпечаващи добро качество на атмосферния въздух в населените места и осигуряващи ефективното прилагане на европейските изисквания са т.нар. програми за прилагане на четирите “инвестиционно-тежки” директиви в сектора. С прилагащите програми са договорени следните преходни периоди: до края на 2011 г. за ограничаване съдържанието на сярата в котелните горива до 1% (масов) съгласно Директива 99/32/ЕС; до края на 2007 г. и 2009 г. за терминалите и бензиностанциите със “среден” и “нисък” капацитет съгласно Директива 94/63/ЕС за ограничаване емисиите на ЛОС при съхранение и превоз на бензини; терминалите и бензиностанциите с “висок” капацитет ще бъдат приведени в съответствие към края на 2005 г.; поетапно, до края на 2014 г. за отделни блокове на ТЕЦ “Варна” – да се постигнат нормите за допустими емисии съгласно Директива 2001/80/ЕС; останалите действащи големи горивни инсталации, ще бъдат приведени в съответствие с изискванията към края на 2007 г.

- Директива 2001/80/ЕС за ограничаване на емисиите от големи горивни инсталации;

ТЕЦ-попадащи в обсега на директивата	Обем на изпускащите замърсители т/год	Население, засегнато от замърсяването (хил.души)	Срокове за привеждане съгласно договорения преходен период	Мероприятия за привеждане	Необходими средства млн.лв
“ТЕЦВарна” ЕАД	Серен диоксид – 7,6 Азотни оксиди – 7,1 Праха – 1,5	200	2014 г.	1. Изграждане на сярочистваща инсталация; 2. Рехабилитация на горивните уредби и електро-филтри	210
ТЕЦ “Девен” АД	Серен диоксид – 6,6 Азотни оксиди – 4,5 Праха – 5,3	50	2007 г.	1. Изграждане на сярочистваща инсталация; 2. Рехабилитация на горивните уредби и електро-филтри	50
“Топлофикация Варна” ЕАД	Серен диоксид – 0 Азотни оксиди – 0,019	150	2006 г.	1. Рехабилитация на горивните уредби	1,0

- 1999/13/ЕС за ограничаване употребата на разтворители в промишлеността;

В гр. Варна са установени 9 фирми, попадащи под обсега на Директива 1999/13/ЕС, които трябва в периода 2005-2007г да ограничат употребата на разтворители в промишлеността и респективно да намалят емисиите на отделяните в резултат от тяхната производствена дейност на летливи органични съединения (ЛОС).

1.10.1.4. Изводи

- Много добро качество на атмосферния въздух на повече от 87% от територията на Варненска област, отговарящо на нормите за курортна среда.
- Подобрение в качеството на атмосферния въздух в агломерацията Варна-Белослав-Девня по отношение концентрацията на повечето наблюдавани замърсяващи вещества. Редуциране на емисиите от основните замърсители въпреки подема в икономиката.
- За подобряване на качеството на въздуха в 4 населени места са разработени и се изпълняват общински програми.
- Съществен спад в замърсяването с оловни аерозоли в следствие намалената употреба на оловосъдържащи горива.
- Стартирала/в ход е газификацията на Варна, Аксаково, Дългопол, Белослав, Провадия, Девня.
- Големите градове Варна, Девня, Белослав, Провадия поддържат традиционно високи нива на прах в следствие на слабата степен на благоустроеност и поддържане на уличната мрежа.
- Липсват достатъчно средства в общините за изпълнение на мероприятия по екологични програми, благоустрояване и поддържане на чистотата.
- ТЕЦ"Варна" и ТЕЦ"Девен" се нуждаят от мащабни инвестиции за ограничаване на емисиите по Директива 2001/80/ЕС.

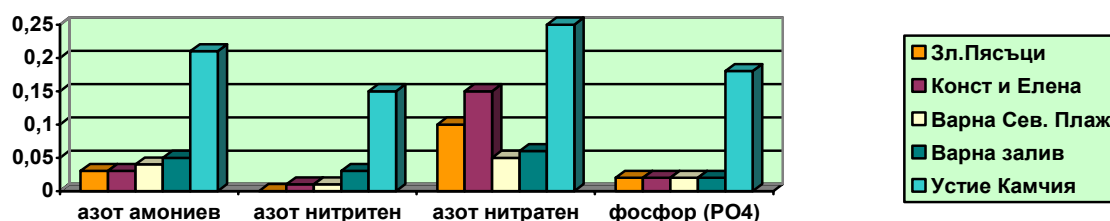
Възможности

- Три топло-енергетични централи и 9 фирми, употребяващи разтворители ще имат достъп до финансов ресурс, свързан с обезпечение изпълнението на т.н."тежки директиви"
- Газифицирането на големите обществени сгради с топлоизточници и частните жилища може да доведе до намаляване на серни, азотни, и въглеродни оксиди с още ~30-38%.
- Ползването на геотермалната енергия за отопление, навлизането на програми и финансови ресурси по енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници също ще доведат до съществено намаляване на емисиите, свързани с отоплението.
- Общините и фирмите могат да търгуват със спестените емисии, като това може да донесе допълнителен финансов ресурс в околната среда.

1.10.2. Води

1.10.2.1. Състояние на повърхностните и крайбрежните морски води

Състоянието на повърхностните и крайбрежните морски води зависи от концентрацията на урбанистични единици и промишлените дейности, както и от степента на изграденост на канализационната и пречиствателната инфраструктура. Данните от мониторинга на Черно море (в мг/л) са представени в графиката.

Нормативите съгласно Наредба №8, отнасящи се за район на водоползване и

район за санитарна охрана, са: азот амониев – 0,1мг/л; азот нитритен-0,03 мг/л; азот нитратен-1,5мг/л; общ фосфор-0,1мг/л.

Наблюдението и контролът на състоянието на морската вода показва липса на отклонения съгласно Българските и Европейски норми по показателите: хидро-физични показатели; активна реакция на морската вода; разтворен кислород; биохимична потребност на кислород O₂; Съдържание на биогенни елементи - азот и фосфор (при пик стойностите се движат ~ 40-80% от ПДК/, като на отделни места в определена хидрометеорологична ситуация са регистрирани стойности над нормите, дължащи се на залпови замърсявания (Устие Камчия, КК”Св.св.Константин и Елена”, “Слънчев ден” и Южен плаж). Микробиологичните характеристики на морската вода в 99% от случаите през активния сезон отговарят на Българските стандарти и в 100% от случаите по

Директивите на Европейската общност. Радиологичните характеристики са в границите на естествения радиационен фон - 0,06-0,12 msv/h, като не са регистрирани отклонения от тези граници.

Режимът на замърсяване с нефтопродукти на крайбрежието се характеризира с локалност и нестабилност по сезони и е под нормите за курортните зони. Наднормено е съдържанието на нефтопродукти в района на пристанищните дейности във Варненския залив и в езерата, като максимумът е през зимното полугодие.

Поречие р. Провадийска – р. Девненска. Поречието тече в югоизточна посока до вливането си в Белославското езеро. Реките се замърсяват от: производството на разсол - с хлориди и нефтопродукти; от втока на води от шламоотвал Падина и заустванията в р.Девненска. Водите на р. Провадийска, които са замърсени наднормено главно с неразтворени вещества, разтворени вещества, хлорни йони, амониев азот, нитритен азот и нитратен азот. Преди устието си река Провадийска е уширена и удълбочена, като се превръща в утайтел с полезен обем 600 000 m³. Последните 18 км от реката са превърнати в пречиствателна станция на водите от шламоотвала (отпадъчните води на Девненския промишлен комплекс/, при което активната реакция се връща в пределите на нормата за сметка на живота в този участък. Дъното и бреговете на реката са покрити с рядка бяла карбонатна утайка.

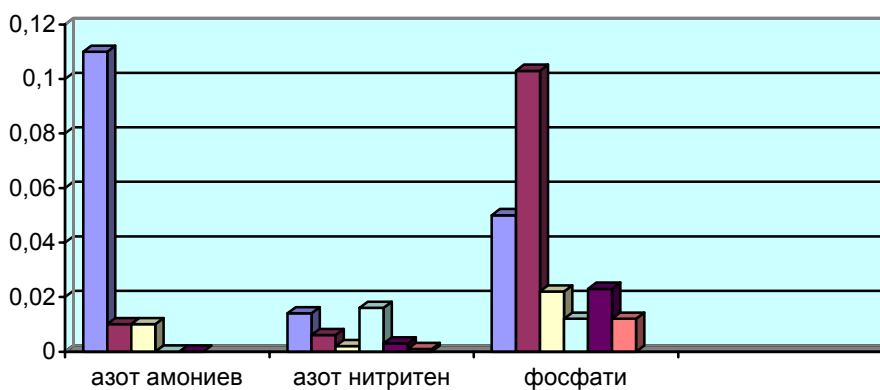
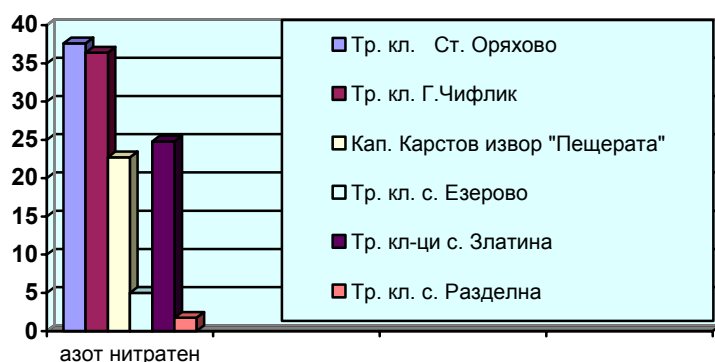
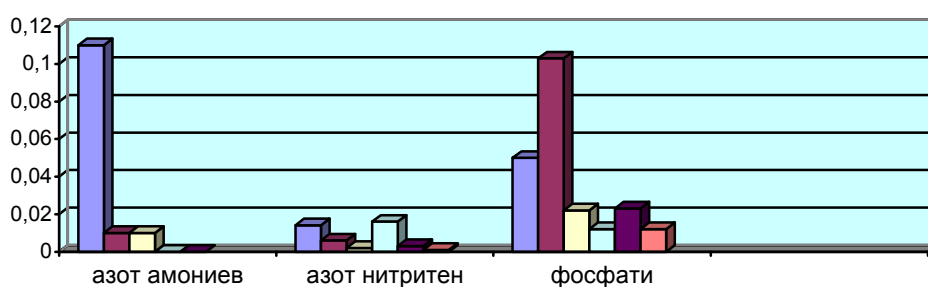
Варненско и Белославско езеро, Варненски залив. Характеризира се като конфликтна зона с променяща се роля на антропогенните фактори: Белославско езеро е с първостепенно влияние на индустриалния отток, със замърсяване със съединения с неорганичен произход (фосфати, нитрати, сулфати, калциеви и магнезиеви съединения) в разтворена и суспендирана форма предимно от Девненския комплекс, пристанище Варна – Запад (при претоварни операции с насипни товари) и р.Провадийска; в района на ТЕЦ-Варна съществува топлинно замърсяване, с което са създадени условия за “цъфтеж“ на фитопланктона и влошен кислороден режим; източната част на Варненско езеро се характеризира с висока степен на еутрофикация- локално около източниците на битовия отток от ГПСОВ-Варна и локална ПСОВ- Аспарухово. В глобален мащаб, акваторията е еутрофицирана, като в най-висока степен тя е изразена в Белославското езеро, с по-ниска във Варненското и най-ниска във Варненския залив. Индикатори за процесите са постоянните “цъфтежи” на фитопланктона и влошеният кислороден режим, които са причина за изменения във всички структури на екосистемата. Драстични изменения се регистрират с елиминацията на възрастни дънни риби и ларвалните им стадии. През последните години се наблюдава тенденция за намаляване на степента на замърсяване на езерните води, което се дължи на спада в промишленото производство. Концентрациите на повечето замърсители във Варненско езеро обикновено не нарушават нормите за II категория водоприемник през последните години. Цялата крайбрежна северозападна зона на Белославското езеро е повлияна от натрупаните и недрагирани карбонатни и пиритни угарки .

Поречието на р.Камчия е замърсено с биогенни елементи от урбанизацията и селскостопанските дейности. Основните замърсители на реката са извън областта - от градовете Шумен, В.Преслав, Търговище и Котел (чрез общ вток в поречието на БПК₃) и

неразтворени вещества. Самопречиствателните функции на реката са значително намалени с намаляване на водните количества в долното течение (изградени язовири по поречието). Характерни за поречието са завишените стойности (над ПДК) по отношение на азот нитритен, азот амониен и фосфор и неразтворени вещества през лятото. Районът около устието на реката е замърсен с БПК5 и неразтворени вещества, като замърсяването рязко спада под ПДК на север при плаж “Романтика” и на юг при Шкорпиловци.

1.10.2.2. Състояние на подземните води

Системният мониторинг (след 2001 г.) на подземните води се води от “ВиК” ООД, РИОКОЗ-Варна и БДЧР- Варна, показва сравнително недобро качество на плитките подземни води по поречието на р. Камчия и качество на подземните води от долнокредния и част от палеогенския водоносни хоризонти, удовлетворяващи изискванията за праговите концентрации. Отчитаните високи стойности на нитратите и нитритите в подземните води (предимно плитките водоносни хоризонти) се дължат на неприлагане на добри земеделски практики.

Показателите, характеризиращи възможностите за ползване на пресни питейни води за водоснабдяване на Варненска област, са:

- 100% от населението, включено към централно водоснабдяване;

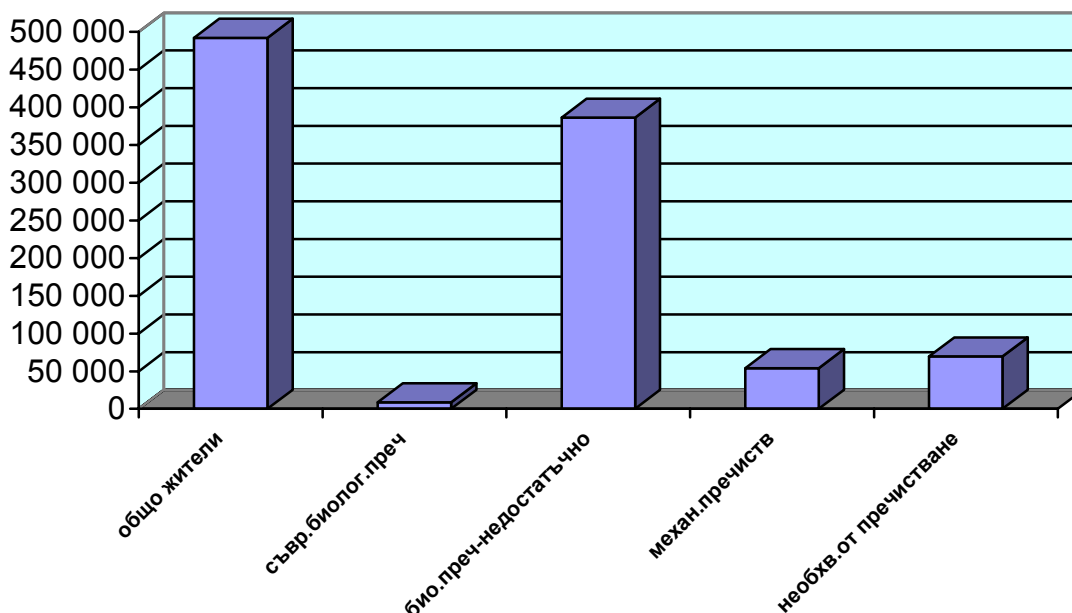
- 0,5% от населението, не ползва питейни води с добро качество (~2200ж на селата с.Бенковски, Здравец, Китка, Аврен, Круша, Садово);
- 2,4 % от населението, е подложено на сезонен режим на водоснабдяване;
- 62-70% са загубите на вода по водопроводната мрежа.

Все още в региона на Варна не се използва в достатъчна степен свободният ресурс на Малм-Валанжинския водоносен хоризонт, водата на който в голямата си част отговаря на БДС “Вода за пиене” (на места термалните води са с по-високо съдържание на сяроводород, отстраним със сравнително леки технологии).

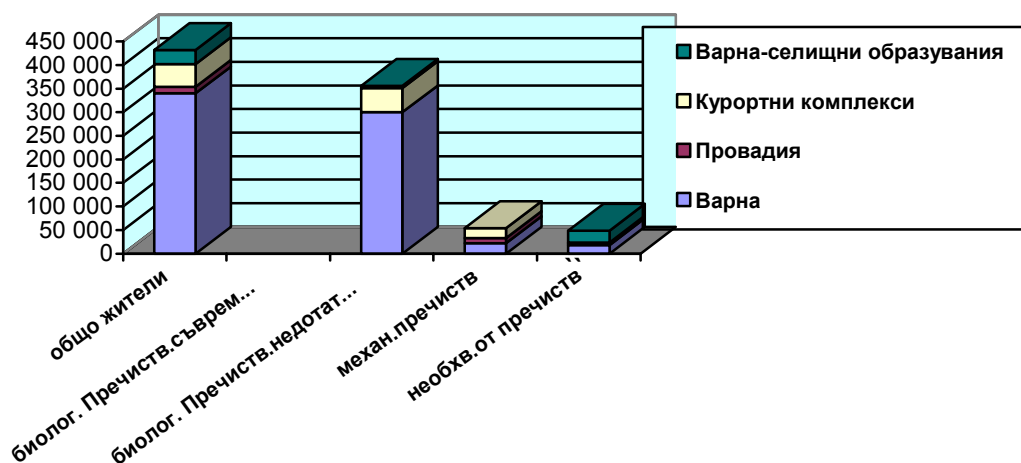
На територията на Варненска област няма изградени пречиствателни станции за питейни води. Необходимостта от такава ще възникне при постоянно ползване на язовир Цонево за водоснабдяване на гр. Варна.

1.10.2.3. Пречистване на отпадъчните води

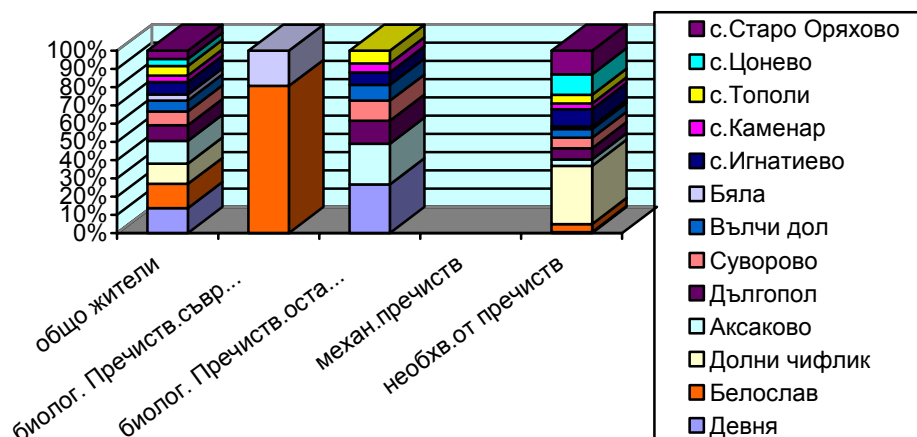
Пречистването на отпадъчните води от населените места е регламентирано с Директива 91/271/ЕЕС, поправена с Директива 98/15/ЕЕС. До 2007 година всички населени места над 10000 жители, а до 2014 година населените места над 2000 жители трябва да бъдат обхванати с канализационни мрежи и пречистване на отпадъчните води, съответстващо на нормите. Обхващането с пречистване на водите понастоящем за населени места над 2000ж е представено в графиката.

Население на населени места над 10 000 ж., обхванати от пречистване на водите

Население на населени места над 2 000 ж., обхванати от пречистване на водите

Със Заповед №РД 970/28.07.2003 г. на МОСВ са определени за “чувствителни зони” – всички езера и поречията на реки вливащи се в Черно море. Почти всички построени до този момент пречиствателни станции във Варненска област (с изключение на Белослав, Бяла, които са въведени в експлоатация през последните 2 години/, не пречистват водите до изискуемата по норматив степен и се нуждаят от рехабилитация – в т.ч. и построяване на ново стъпало за денитрификация и дефосфатизация. Това ще наложи ползването на големи финансови ресурси за реконструкция на почти цялата съществуваща пречиствателна инфраструктура

Съгласно Директива 76-464/ЕС индустриалните предприятия трябва да приведат заустванията на води във водни обекти в съответствие с националните разпоредби, като съдържащите се в тях вещества по Списък I и Списък II на Директивата не трябва да превишават нормите.

Изпълнението на мероприятията засяга предимно промишлените предприятия от Девненския химически комплекс, големите производители от Белослав и Провадия, заустващи в поречие Провадийска-Девненска и Варненско–Белославски езерен комплекс, обявени за “чувствителна зона”. Промяна в технологичните процеси и изграждането на допълнителна пречиствателна инфраструктура ще наложи ползването на значителен финансов ресурс.

1.10.2.4. Изводи и възможности

- Състоянието на морската вода в около 96% от зоните за водоползване показва липса на отклонения по показателите съгласно Българските и Европейски норми. Микробиологичните характеристики на морската вода в 98% от случаите през активния сезон отговарят на Българските стандарти и в 99% от случаите по Директивите на Европейската общност.
- Областта в по-голямата си част разполага с чисти пресни повърхностни и подземни води за водоснабдяване на ~92% от населението, с достатъчно технологични води за производствените дейности в агломерацията Варна-Белослав-Девня, както и с води за развитие на места на поливно земеделие. В туристическите комплекси има достатъчно изградени сондажи за термо-минерални води от Малм-Валанжинския водоносен хоризонт.
- Осигурени са финансови ресурси за реконструкцията на ПСОВ-Белослав и рехабилитацията на ГПСОВ-Варна. Общините ползват средства по фондове и програми за изграждане на обекти по водоснабдяването и канализацията.
- 88% от населението на населените места над 3000 жители са обезпечени с изградени съоръжения с биологично пречистване на водите.

- За изграждането на ПСОВ-Провадия има пълна проектна готовност и обектът е включен в Националната програма за обезпечаване на н.м. над 10000ж с ПСОВ.
- 100% от населението на областта е с изградено водоснабдяване
- Съдържание на биогенни елементи - азот и фосфор при устие Камчия и епизодично (в следствие на залпови замърсявания) в КК"Св.св.Константин и Елена", "Слънчев ден" и Южен плаж превишава нормите.
- Разпределението на водните ресурси в областта е неравномерно, както в сезонен, така и в годишен аспект. Не достигат чисти питейни води за водоснабдяване на ~8% от населението – Предимно община Аврен. Част от ползаните там плитки водоносни хоризонти са нитратно замърсени в следствие на недобри земеделски практики.
- Коефициентът на полезно използваната вода остава малък и прогресивно намалява през последните години в следствие на висока степен на амортизация на водопроводните мрежи и високи загуби на вода в тях.
- Недостатъчна изграденост на канализационните мрежи и в селищата, обезпечени с биологично пречистване на отпадъчните води.
- Неизградени помпени станции и тласкатели в гр.Варна водят до преливане на канализационната система на места (южен плаж, Шокърски канал) и влошаване на характеристиките на Варненски залив. Липсата на канализационна система в новите селищни образувания (ползвани за живеене) са причина за възникнали свлачища.
- Липса на регламентирана национална политика и програма по отношение на приоритетите за изграждане на канализационни системи. Недостиг на средства за строителство в общинските бюджети.
- Недостатъчна изграденост на канализационна и пречиствателна инфраструктура в курортните комплекси и зони – "Св.св.Константин и Елена", "Златни пясъци", "Чайка", "Шкорпиловци", "Прибой".
- Замърсени участъци от поречия Провадийска-Девненска и Камчия. Евтрофициран Варненско-Белославски езерен комплекс.
- За голяма част от водоизточниците и съоръженията за питейно- битово водоснабдяване липсват учредени санитарно-охранителни зони.
- Определените със Заповед №РД 970/28.07.2003 г. на МОСВ "чувствителни зони" – езерата и поречията, вливащи се в Черно море, налагат ползването на големи финансови ресурси за реконструкция на почти цялата съществуваща пречиствателна инфраструктура

Заплахи

- Бързото нарастване на легловата база в крайбрежието не съответства на изграждането на канализационна и пречиствателна инфраструктура. Това може да доведе до влошаване на показателите в зоните за водоползване на Черно море и евтрофикационни процеси по крайбрежието.
- Строителството на нови жилища – увеличаването на населението на Варна в ЦГЧ и широк център при ползване на съществуващата канализационна система (без достатъчен капацитет/, води до преливане в пик и при дъжд, като водоприемник е Варненски залив. Това може да бъде причина за влошаване на параметрите и евтрофикационни процеси. Неизграждане на адекватна канализационна система в новите селищни образувания (ползвани за живеене) могат да предизвикат нови катастрофални свлачища.
- Недостиг на финансови ресурси в предприятията от Девненския промишлен комплекс, както и в големите населени места по поречията Провадийска и Камчия може да бъде причина за запазване на статуса на повърхностните води и непостигане на договореностите с ЕС по отношение на "чувствителните зони".
- Неприлагането на добри земеделски практики, особено в райони с недостиг на пресни води и най- вече в община Аврен, може да лиши част от населението от чиста питейна вода.

- При непострояване на пречиствателна станция за питейна вода на яз.Цонево и при намаляване на водите за Варненска област от яз.Камчия може да се създаде здравен риск за над 70% от населението на Варненска област.

Възможности

- Наличен финансови ресурси по предприсъединителни и присъеднителни програми за изграждане, реконструкция на ПСОВ и колектори. Подписан е финансов меморандум по програма ИСПА за реконструкция на ГПСОВ – Варна и прехвърляне на водите от квартал Аспарухово. Възможност за подобряване характеристиките на крайбрежните морски води и поречия Провадийска и Камчия.
- Завишените изисквания в “чувствителните зони” и налаганите санкции могат да наложат влагане на инвестиции и съществено подобряване на статуса на поречие Провадийска-Девненска и Варненско-Белославски езерен комплекс.
- Чистите повърхностни води – язовирите Цонево, Елешница и др., реките Двойница и Батова, както и изворите в Камчийска планина, могат да доведат до развитие на алтернативни форми на туризъм в тези райони.
- Чистите морски води могат да бъдат среда за развъждане на черупкови и аквакултури.
- Ресурсът от термоминерални води по крайбрежието може да повиши търсенето и категорията на развивания туризъм, както и да удължи сезона.

1.10.3. Управление на отпадъците

Генерирането на отпадъци и тяхното управление все още представлява проблем във Варненска област, който на места застрашава качеството на градската околна среда и представлява риск за човешкото здраве.

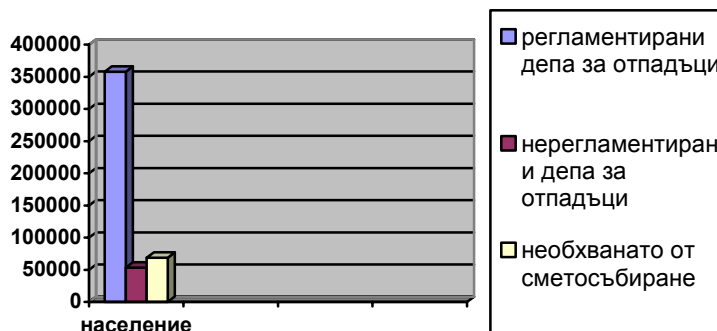
1.10.3.1. Битови отпадъци

Генерирането на битови отпадъци е в зависимост от мястото на образуване на отпадъците и стандарта на живот на населението в общините, като варира по сезони. Нормата на натрупване за община Варна варира ~ 441 - 462 кг / жител/ годишно. За по-малките общини тя е ~ 300-350 кг /жит. год., а за селата нормата на натрупване е под 200- 300 кг/ жит/год. През летните месеци нормата на натрупване е с 18-20 % по-висока.

Системите за сметосъбиране и сметоизвозване могат да бъдат оценени най-общо, както следва:

- Сравнително ефективна и с добра техника е системата в общините Варна, Девня, Аксаково, Белослав, Провадия.
- Малките общини не разполагат със съвременна сметоизвозваща техника и съдова база, което се отразява на санитарно-хигиенните условия в населените места и разходите за издръжка на сметопочистването.
- Значително неефективна е дейността на всички общини в малцинствените квартали.
- Почти не се прилагат системи за разделно събиране на отпадъците.
- Необходими са местни и национални лостове, както и инвестиции за отваряне пазара на полезни компоненти.

Обхванато население от депа за отпадъци и сметосъбиране.

Специфични цели:

- Включване на всички населени места в организираното събиране на битови и строителни отпадъци до края на 2007 г.
- Поетапно включване на населените места в системата за разделно събиране, повторна употреба и рециклиране на масово разпространени отпадъци, като до 2007г се рециклират 25% от отпадъците от опаковки, а до 2011 г.-100%;
- Въвеждане на алтернативни системи за обезвреждане на отпадъците – компостиране.

Обезвреждане на отпадъците.

Депа за битови отпадъци.

- В областта се реализира Програма за регионално управление на отпадъци в регион Провадия, финансирана по програма ИСПА, която включва изграждането на съвременно регионално депо за битови отпадъци и реализиране на схема за разделно събиране на отпадъците за общините Провадия, Аврен, Белослав, Ветрино, Вълчи дол, Долни Чифлик, Девня, Суворово и Дългопол.
- Общините трябва да закрийт за своя сметка съществуващите нерегламентирани депа и селски сметища до края на 2010г;
- Въведено в експлоатация е реконструираното депо Въглен, обслужващо общините Варна и Аксаково. Депото е със срок на експлоатация до 2007г, като при намаляване на депонираните отпадъци (в случай на разделно събиране и оползотворяване на компоненти) той може да бъде удължен. Община Варна все още не е предприела действия за изготвяне на проект за управление и обезвреждане на отпадъците, за който да търси финансиране.
- Непокрита с регионално депо остава южната част на областта – община Бяла.
- В областта липсват локални съоръжения за компостиране на органични и растителни отпадъци. Високите разходи за извозване в регионални депа, както и за издръжка на депата ще наложат изграждането на такива.

1.10.3.2. Промислени и строителни отпадъци, драгажни маси.

Приблизителните количества генерирани производствени отпадъци са: отпадъци, съдържащи естествени влакна – 327t; дървесни отпадъци- 5279t; хартиени и картонени отпадъци – 771 295t; отпадъци от черни метали – 1918 t; отпадъци от цветни метали – 61t; други производствени отпадъци – 256962t.

В региона са изградени следните депа за производствени отпадъци: депо-Езерово; сгуроотвал- Езерово; депо за фосфогипс на “Аглополихим”- Сая дере; депо за строителни отпадъци на Девненския промишлен комплекс- Падина; депо за утайки от Девненската химическа промишленост- шламоотвал Падина. За изпълнение на Директива 1999/31/ЕС е необходимо привеждане в съответствие до 31.12.2014 г. на депата за отпадъците от ТЕЦ, каквото депо е сгуроотвал Езерово.

Строителните отпадъци, генерирани в областта годишно, са ~ 317 000t, като за община Варна те са ~ 270 000t. Община Варна няма специализирано депо за строителни отпадъци. На този етап с тях се рекултивират чаши на стари кариери. В община Девня се изпълнява проект за реконструкция на депо за строителни отпадъци – Падина, ползвано от Девненския промишлен комплекс.

Драгажни маси се генерират годишно ~ 80 000 m³/у от дейностите по поддържане на плавателните пътища (каналите и акваторията на пристанищата) и от строителството на морските хидротехнически съоръжения. В момента за депониране на драгажни маси се ползва бухта “Налбанка” с изчерпан капацитет. Драгажните маси от драгажа на утайника на р.Провадийска се депонират в депа -“IVa”,“IVб” и “IVв”, разположени до “Фериботен комплекс – Варна”, които са с почти изчерпан капацитет. През последните 6 години са направени безуспешни опити за отреждане на терен за депониране на драгажни маси. Депото е необходимо главно във връзка с подобряване на габарита на Канал - 2 по приетата от МТ Програма за развитие на Пристанище – Варна.

1.10.3.3. Болнични отпадъци

Понастоящем 100% от болничните отпадъци се изгарят в съществуващи инсталации към здравните заведения. Съществуващите съоръжения не покриват изискванията на ЕО за обезвреждане. Във Варненска област няма съвременни съоръжения, отговарящи на изискванията за безопасност за третиране на болнични отпадъци. За региона с помощта на Датската агенция по околната среда ДЕРА се разработва проект за третиране на всички образувани болнични отпадъци с краен срок за реализацията 2007 г. Проектът предлага третирането на болничните отпадъци в локални съоръжения – автоклави и микровълновки.

Необходимата инфраструктура за третиране на болнични отпадъци (в т.ч. и инфекциозни) от всички здравни заведения в областта трябва да бъде изградена до 2009г.

1.10.3.4. Събиране и разкомплектоване на МПС

За прилагане на Директива 2000/53/ЕС за излезли от употреба моторни превозни средства (ИУМПС) във Варненска област започнаха да работят 2 пункта за разкомплектоване на МПС.

До 2007 г. трябва да бъде постигнато оползотворяване и повторна употреба на 27 % от отпадъците от излезли от употреба МПС спрямо общия обем натрупани отпадъци от всички излезли от употреба МПС.

1.10.3.5. Опасни отпадъци

Нефтопродукти. В региона липсва регламентирана инсталация за третиране на твърди отпадъци, замърсени с нефтопродукти. Нефтоводни смеси се третират в “Брегова ПСОВ”.

В района има две регламентирани депа за *азбест* – на територията на “Полимери” АД и в чашата на сгуроотвал Езерово.

Пестициди. През последните години се провежда целенасочена политика от страна на общините за решаване на проблема с излезлите от употреба пестициди. Към 30.12.2004 г. общо в 5 общини отпадъците са обезвредени и съхранени в 69 “ББ”-куба. Освободените складове са санирани. Остават 8 бр. складове в добро състояние, 3 от които охранявани, съхраняващи 251,6 t пестициди.

Цианосъдържащи отпадъци общо 35t се съхраняват в охранявани складове, в добро състояние, във “Вамо” АД, “Варненска корабостроителница” АД и “Елпром” АД.

Срокът за привеждането на депата/съхранението на опасни отпадъци в съответствие с изискванията е 31.12.2006 г.

1.10.3.6. Стари замърсявания

Проблемите с миналите замърсявания бяха конкретно идентифицирани и регистрирани във Варненска област. Със средства от Национална програма се работи по рекултивацията на усвоени участъци от депото за фосфогипс на Агрополихим и се изпълнява проект за отстраняване на минали щети (стари замърсявания до приватизацията на дружеството) – замърсени с нефтопродукти земи на “Провадсол”ООД. Срокът за изпълнение на програмите за минали щети е 2005 г.

1.10.3.7. Изводи и възможности

- Реконструирано и отговарящо на изискванията е депо Въглен, което обезпечава екологосъобразно третиране на отпадъците до 2007г за ~87% от населението на областта.
- Обезпечено със средства по ИСПА и в напреднал етап е подготовката за изграждане е основен инфраструктурен обект Регионално депо Провадия, в едно с център за рециклиране на отпадъците, като част от системата за интегрирано управление на отпадъците в областта, обслужваща 10 общини (без Варна и Аксаково) в дългосрочен период.
- Общините имат изготвени програми за управление на отпадъците.
- Организираното събиране на битови отпадъци покрива около 86% от населението на

областта (при средно за страната -77%). На съвременно ниво - с многофункционална съвременна техника е системата за събиране и извозване на отпадъците, обслужваща ~ 70% от населението на област Варна.

- Някои от съоръженията третиращи болнични отпадъци по настоящем, не отговарят на екологичните изисквания.
- В региона липсва регламентирана инсталация за третиране на твърди отпадъци, замърсени с нефтопродукти.
- Община Варна не е обезпечена с депо и съоръжение за обезвреждане на отпадъците след 2007г и няма изготвени проекти за такива. Не е кандидатствано по фондове, Европейски и донорски програми за финансиране
- Почти не се изпълняват програми на общинско ниво за разделно събиране и рециклиране.
- Пазарът на полезните компоненти е сведен до събирането на метали и хартия. На територията на областта липсват адекватни технологии и съоръжения за преработка на останалите полезни компоненти. Липсва достатъчен интерес и координация между общини и фирми за дейности по рециклирането.
- Съществуват множество нерегламентирани сметища и стари замърсявания. Общините нямат достатъчно средства и системи за контрол за ликвидиране на замърсяванията.
- Фирмите трупат част от опасните отпадъци в собствени терени и площадки на склад.
- Липсват терени, подходящи за депониране на драгажни маси (което ще наложи компромисни варианти, засягащи околната среда и социалната инфраструктура/
- Малките общини не разполагат със съвременна сметоизвозваща техника и съдова база, което се отразява на санитарно-хигиенните условия в населените места и разходите за издръжка на сметопочистването .
- Значително неефективна е дейността на всички общини в малцинствените квартали
- Не се прилага разделно събиране на отпадъци, в т.ч. и на опасни битови отпадъци – флуорисцентни и живачни лампи, батерии. Не е решен проблемът с крайно обезвреждане на образуваните опасни отпадъци.
- Голяма част от отпадъците в малките населени места на областта са органични. Липсва политика, инсталации и изградена система за третиране на биоразградими отпадъци.
- Таксите за битови отпадъци събирани от населението не покриват всички разходи по чистотата и издръжка на дейността.

Заплахи

- Липса на постоянна регламентирана система за строителни отпадъци може да бъде причина за нарастване на незаконните микросметища.
- При не предприемане на незабавни действия Варна може да остане без ефективна система за третиране на отпадъците след 2007 г.
- Липсата на действия за отделяне на полезните компоненти, както и по компостиране на градински и животински отпадъци, може да оскъпява ежегодно разходите за третиране на отпадъците и респективно да повишава социалната цена.

Възможности

- Интегрираният подход в управлението на отпадъците на регионално равнище (в т.ч. за отделяне на полезните компоненти и обработването им, изграждане на регионални депа) може да повиши значително ефективността и намали разходите. Въвеждане на алтернативни системи за обезвреждане на отпадъците – компостиране, като могат да намалят разходите и да удължат срока на съоръженията.
- Изграждане на депо за драгажни маси и реконструкция на депо “4 а,б,в”, обслужващо драгиране на утайник Провадийска.
- Изграждане на инсталация/съоръжения за обезвреждане на болнични отпадъци.
- Модерна система и съоръжения за третиране на строителни отпадъци.
- Почистването на стари замърсявания до 2010г

1.10.4. Шумово замърсяване в населените места

Шумът от автомобилния транспорт е основен фактор за повишени шумови нива в населените места, като представлява ~80% от общото шумово натоварване. Принос в увеличените шумови нива в централната градска част на големите градове има не само завишеният брой МПС, но и лошото състояние на автомобилния парк, уличните настилки, липсата (в повечето случаи) на екрани и зелени пояси за намаляване на шумовите нива.

От ошумяване над нормите - шум над 58 dB /A е засегнато население: ~62х.ж. на град Варна, като от тях ~37 000 са засегнати от авиационен шум; ~7000ж. от населението на гр. Провадия от преминаващите през града ж.п. линия и първокласен път; ~2500ж от населението на гр.Девня от транспортен шум на трафик, свързан с химическия комплекс; ~3000-3700жители на малки градове и села, разположени по протежение на натоварени пътища от републиканската пътна мрежа.

Специфичната цел е до 2012 г. да се достигне шумово натоварване в рамките на допустимите норми в 40% от засегнатите територии, което налага разработване на планове за действие.

1.10.5. Биологично разнообразие

Във Варненска област е развита широка мрежа от защитени територии – природни забележителности, резервати и поддържани резервати, защитени местности, имащи отношение предимно към запазване на биоразнообразието и природни феномени. Тук се намират 5 резервати/поддържани резервати, 1 природен парк, 2 влажни зони с международно значение, 14 защитени местности и 7 природни забележителности с богато биологично разнообразие, разнотипен ландшафт. Защитените територии обхващат общо 4193,43 ха, заедно с буферните им зони, което представлява 1,1% от територията на областта.

Резерват Камчия представлява заливна гора по долното течение и устието на р. Камчия. Горите на резервата са сравнително добре запазени от антропогенното въздействие, поради трудната достъпност и дългогодишния режим на защита. В резервата има два азмака с блатна растителност.

Резерватът е едно от най-големите находища на блатното кокиче (*Leucosium aestivum*), британски синчец (*Scilla bathynica*). На места са останали единични формации на водна лилия (*Nymphaea alba*). В района на природния комплекс “Камчия” са установени 234 вида, от които 58 са включени в чернената книга на България/1985г). От срещаните птици 118 са видове с Европейско природозащитно значение в това число, а 3 вида са световно застрашени. В комплекса гнездят: среден пъстър кълвач - (*Dendrocopos medius*); полубеловрата мухоловка (*Ficedula semitorquata*); малък креслив ореел (*Aquila pomarina*); полубеловрата мухоловка (*Ficedula semitorquata*); червеногърба сврачка (*Lanius collurio*) и др. Камчия се намира на миграционния път *Via pontica*. По време на миграциите могат да се видят: Черен щъркел (*Ciconia nigra*); къдроглави пеликани (*Pelecanus crispus*); розов пеликан (*Pelecanus onocrotalus*); ливаден дърдавец (*Crex crex*); малък креслив ореел (*Aquila pomarina*); представители на чаплови; представители на дъждосвирцови.

Поддържаните *резервати “Киров дол”, “Вълчи преход”, “Калфата” и “Върбов дол”* заемат обширни гори - типични коренни екосистеми на типични буково дъбови, буково-благунови, благуново-габъррови гори благуново-церово-буковите гори, от естествен произход, разпространени масово в Балконския полуостров през миналото и значително намалели през 20-ти век. Горите в резерватите са изцяло запазени от антропогенно въздействие, поради тяхната трудна достъпност. Резерватите са подходящи за пешеходен туризъм.

Природен парк “Златни пясъци” представлява ефектна природна територия разположена между скален венец и к.к.”Златни пясъци”, заета от обширни гори - типични дъбово-благунови и дъбово – габъррови, възрастни от естествен произход, с

ценни и редки екосистеми с голямо разнообразие: лонгозен и сублонгозен тип; коренни екосистеми на цера, благуна и други мезофили; субсредиземноморски храстови екосистеми; находища на редки ендемитни и реликтни видове. Парка следва лентовидно Черноморското крайбрежие от Златни пясъци до Кранево, към което се откриват живописни гледки от почти всички маршрути. В Червената книга на България има три вида обитаващи ПП “Златни пясъци”: малък орел; сокол орко; колохидски фазан. Парка е богат на защитени растения – тук се срещат 12 защитени вида от които - лимодрума е терциерен реликт; кавказката иглика, съсънката и източния лопух са много редки, включени в Червената книга на България. Паркът е важно място за почивка на кълвачи и пойни птици по време на миграция.

В границите на парка се намира “Аладжа манастир” – защитена местност и културен паметник (скален манастир) с национално значение.

В парка е изградена в значителна степен посетителската инфраструктура – има маркирани и благоустроени (с алеи и кътове за отдих) 6 маршрута от които един детски – “Пътят на сойката”, с разположени по него няколко детски площадки. В парка има оборудвана учебна стая на открито за провеждане на училищни занятия. В момента се изгражда маршрут за инвалиди. Изграден през 2003г е нов посетителски център.

Влажни зони “Казашко” и “Ятата” заемат обширни тръстикови масиви по северния и южен бряг на Варненско езеро. Естествено местообитание на редки и застрашени видове птици включени в Червената книга на България, с установени 178 вида птици от които 51 включени в Червената книга на България. Местата са важни за гнезденето на червеният ангъч, кокилобегачът, саблелкълонът. По време на миграция тук се наблюдават: малък корморан, къдроглав и розов пеликан, белооката потапница, блестящият ибис, бяла лопатарка, червоногуша гъска и др. Влажните зони са в близост до гр.Варна, достъпни и подходящи за орнитологичен туризъм.

Защитена местност “Побити камъни” е природен обект с национално значение за опазване на уникални ландшафти и уникални скални образувания. Ландшафта представлява запазени участъци от “Малката Варненска пясъчно-чакълена пустиня – уникален феномен и ендемична за Европа. Тук има много конкреционно - карстови образувания с най-различни форми - каменните колони се издигат до 5-6 м височина, а дебелината им достига от 0,5- до 2,5 м. Образоването на уникалните образувания и до днес е предмет на различни хипотези. Районът е наситен със специфични редки местообитания – степна растителност, редки грабливи птици.

Защитена местност “Водениците” представлява естествена гора разположена върху с три притока на р. Камчия, скални венци– местообитания на редки и защитени представители на флората и фауната. Тук се намират 10 карстови пещери и скални ниши, където гнездат скален орел, египетски лешояд, белоопашат мишелов, гарван, жалобен синигер. В местността има изградена туристическа инфраструктура – благоустроени алеи, възстановени чешми, места за отдих и хранене, заслони, места за приготвяне на храна, тоалетни, детски съоръжения и др.

Потенциални места за включване в Европейска Екологична Мрежа “Натура” са: Природен комплекс “Камчия”; част от Варненско-Белославски езерен комплекс; ПП “Златни пясъци”; част от Камчийска планина; част от Провадийско-Роякско плато; Район “Побити камъни”; Район “Шерба”; част от горите южно от кв. Галата.

1.10.4.2. Изводи и възможности

- Голямо разнообразие на ландшафтни категории и защитени територии.
- Близост на природните територии до развития вече туризъм по Черноморието и достъпност на част от тях. Развитие на туризъм в ПП “Златни пясъци” и ЗМ “Побити Камъни”
- Почти всички защитени територии (с изключение на резерват “Камчия”) нямат планове за управление. За ползване на за целите на екотуризма е необходима регламентация на дейностите с план за управление.

- Поддържаните резервати и част от ЗТ нямат инфраструктура за достъп.
- Нисък социален статус и липса на инфраструктура и обслужване на туризма в голяма част от населените места богати на защитени територии, отдалечени от Черноморието.

Възможности

- Развитие на екотуризм и др. алтернативни форми на туризъм, в т.ч. и осигуряване на местна заетост.
- Възможност за разширяване на мрежата от защитени територии - включване на територии в Европейската екологична мрежа - Натура 2000, за ~8% от територията на областта.
- Реализиране на програми и проекти с финансов ресурс на ЕО за екоинфраструктура и опазване на биоразнообразието.

1.11. Синтезиран анализ на състоянието, проблемите и възможностите за развитие (SWOT анализ)

Местоположение на областта

Силни страни и възможности – геостратегическо местоположение “европейска порта” - входно-изходен транспортен възел с пристанище, летище, жп възел, телекомуникационна мрежа, преминаване на транспортни коридори и инфраструктурни съоръжения с международно значение през територията на областта. **Възможности** за трансгранично сътрудничество предвид благоприятното местоположение в Черноморския басейн, за изграждане на експортно ориентирани терминали.

Слаби страни и заплахи – наличие на диспропорция и контраст в областта - “източен център” (Варна с крайбрежната зона) и “западна периферия” (селски, отдалечени райони). **Заплахи** от засилване на централизацията и недостатъчна регионална самостоятелност, задълбочаване на различията в благосъстоянието и развитието между центъра и периферията.

Природни условия и ресурси

Силни страни и възможности – умерен климат, специфични и уникални природни дадености и ресурси, голямо разнообразие на защитени територии (1 биосферен резерват, 4 поддържани резервата, 1 природен парк и 23 защитени местности), запазени природни територии за рекреация в естествена среда в още ~25% от територията. **Възможност** за обявяване на защитени зони и включване на територии в Европейската екомрежа. Реализиране на проекти с финансов ресурс на ЕС за опазване на биоразнообразието и екоинфраструктурата.

Слаби страни и заплахи – висока сеизмична активност и свлачища, незаконни сечи и браконьерство, недостатъчно контролиран риболов в морето. **Заплахи** - високата сеизмична активност и свлачищата да намалят привлекателността на региона и да затруднят икономическото му развитие, бедността на населението може да засили незаконните сечи, събирането на билки и незаконният улов, бъдеща евтрофикация по крайбрежието и намаляване на рибните запаси, съхнене и повреди в горските екосистеми, промени в статуса на влажните зони.

Демографско състояние и ресурси

Силни страни и възможности – сравнително висока численост и гъстота на населението в областта, висока степен на урбанизация на населението, сравнително високо образователно равнище и високо квалифицирани човешки ресурси, **възможности** за подобряване на демографските показатели, притегателен център за миграции.

Слаби страни и заплахи – намаляване на раждаемостта в по-голямата част от общините, намаляване на населението в подрастващата възраст и в активната трудоспособна възраст, застаряване на населението, отрицателен механичен прираст,

емиграция на младите и образовани хора, неравномерно социално развитие, маргинализация на определени социални групи (роми и др.). **Заплаха** от продължаваща миграция към по-привлекателни региони, приток на нискоквалифицирана работна сила, обезлюдяване на отделни села.

Икономическо състояние

Силни страни и възможности – висока концентрация и специализация на икономиката, значителни и разнообразни производства, нисък процент на затихващите производства, наличие на фирми с голям иновационен потенциал и силни позиции на българския и международния пазар, значителна предприемаческа активност, висок дял на частния сектор, голям брой МСП, наличие на високотехнологичен бизнес инкубатор, сериозен туристически и бизнес потенциал, развит банков сектор, развита мрежа от образователни, научни и научноизследователски центрове с национална значимост. **Възможности** за активно икономическо сътрудничество; увеличаване на преките чуждестранни инвестиции в преработвателна промишленост; транспорт и съобщения; хотели и ресторанти, строителство и др., използване на открити в морския шелф край нос Галата нефт и газ; повишаване атрактивността на региона чрез инвестиции в областта на високите технологии; привличане на стратегически чуждестранни инвеститори; повишаване конкурентоспособността на малките и средни предприятия; създаване на регионални мрежи за сътрудничество между фирми и научни институти.

Слаби страни и заплахи – остаряла производствена база; недостатъчно качество на произвежданите стоки и услуги; значителен дял на натуралното стопанство; малък брой фирми с чужд капитал; неприключили приватизационни процеси в структуроопределящи за региона и страната производствени предприятия; намаляване броя на реално функциониращите предприятия в много от общините; формиране на изостанали селски райони; незадоволително взаимодействие между академичната общност, изследователските центрове и бизнеса; недостатъчен брой малки и средни предприятия, прилагащи и/или предлагащи иновации; липса на всеобщ достъп до Интернет; повишаване конкурентоспособността на съседните региони и поставянето на Варненска област “в сянка”. **Заплаха** от инвазия на вносни стоки в силна конкуренция с националното производство.

Промисленост

Силни страни и възможности – подобряване на икономическите показатели във всички промишлени сектори, нарастване броя на заетите, ръст на инвестициите, добра натовареност и рентабилност на ДМА в МСП. **Възможности** за възстановяване функционирането на замрели производства, диверсификация на икономическите дейности, повишаване на експорта.

Слаби страни и заплахи – диспропорции в икономическото развитие на общините в областта, отрицателен финансов резултат на предприятията в голям брой общини. **Заплахи** от резки отрицателни промени в макроикономическата среда, неблагоприятни промени в гео-политическата и икономическата среда, отлив на инвестиции от областта, опасност от освобождаване на част от персонала на предприятието при навлизане на чужд инвеститор.

Селско стопанство

Силни страни и възможности – висококачествена обработваема земя, добри условия за земеделие, традиции и опит, **възможности** за реализация във връзка с туризма и експорта, изграждане на пазарна инфраструктура за пласмент на селскостопанска продукция, отговаряща на изискванията на местните и международните пазари.

Слаби страни и заплахи – раздробени земеделски площи, изоставени овощни и лозови насаждения, слаба техническа съоръженост и разрушени мелиорации, липса на

иновационни промени в селските райони, забавяне на аграрната реформа и затруднения в развитието на селското стопанство.

Горско стопанство

Силни страни и възможности – добро състояние на горите, традиции и опит в стопанисването. възможности за разширяване площите, подобряване състоянието и ползване във връзка с екотуризма.

Слаби страни и заплахи – агресивно отношение към горите, затруднена охрана, недостатъчно финансиране на дейността, недостатъчна мотивация. заплаха от прекалената туристическа урбанизация.

Туризм

Силни страни и възможности – богати природни, исторически и културни ресурси за традиционен и алтернативен туризм, активизиране на туристическата дейност, наличие на морски комплекси с добре развита материална база, наличие на организации и институции в туризма. **Възможности** за диверсификация и активно включване на природни и антропогенни ресурси от вътрешността на областната територия, изграждане на нови туристически обекти и развитие на нови форми на рекреативния, транзитния, екологичния, селския, културния и други видове туризм.

Слаби страни и заплахи – лошо състояние на общата инфраструктура и благоустройството, прекалено застрояване по крайбрежието, недостатъчна квалификация и култура на заетите в туризма, липса на адекватна реклама. **Заплаха** от нарушаване на природното равновесие, изчерпване на природния туристически потенциал, претоварване на крайбрежната ивица и отлив на туристите.

Социално развитие: доходи, жизнен стандарт и заетост

Силни страни и възможности – сравнително ниска безработица в областта, висок коефициент на икономическа активност и заетост - над средните за страната, добър жизнен стандарт в град Варна, развитие на третия сектор, активно подпомагаш групите с уязвим социален статус.

Слаби страни и заплахи – значителна безработица в по-малките населени места на областта и сред маргинализирани социални групи, нисък жизнен стандарт в селските общини, наличие на групи с ниско ниво на образование и ниска мотивация за работа, несъответствие между квалификацията на работната сила и търсенето на пазара на труда, неравностойна позиция на жените на пазара на труда.

Здравеопазване

Силни страни и възможности – добра обезпеченост на населението с лечебни заведения с добър капацитет за диагностика, лечебна и научна дейност, добра специализация, благоприятна конкурентна среда, сравнително добра материална база, наличие на Медицински университет и медицински колежи, висококвалифицирани медицински кадри. **Възможности** за превръщане на Варна във втори лечебен център за страната, за развитие на международен здравен туризм, за участие в международни проекти и здравни мрежи, изграждане на модели за интегрирано здравеопазване.

Слаби страни и заплахи – недобро състояние на майчиното и детско здравеопазване, недостатъчно добро финансово обезпечаване, слаба координация между партньорите в системата, неравномерно териториално разпределение на медицински центрове, изоставане в областта на превантивната медицина, ниска ефективност на някои публични лечебни заведения, липса на единна концепция и общоприети приоритети за развитието на здравеопазването в областта.

Образование

Силни страни и възможности – повишаване броя децата, желаещи да постъпят в детски градини, добра обезпеченост с квалифицирани детски учителки, добра обезпеченост с медицински персонал, добра задоволеност с училищни сгради, голям брой части училища. **Възможности** за пълна компютризация на училищата, за увеличаване на учителките и медицинския персонал с висше образование, създаване на възможности и навици за непрекъснато обучение през целия живот. Наличие на висши учебни заведения и колежи.

Слаби страни и заплахи – намаляване на децата и закриване на групи в малките селища, недостатъчен сграден фонд и ограничен прием в централната част на гр. Варна, липсва адаптирана архитектурна среда за децата, недостатъчна пълняемост на паралелките, отдалеченост на селата от средишните училища и лоши транспортни връзки, повишени разходи за издръжка, недостатъчна спортна база, специализирани кабинети и компютърна осигуреност в училищата, недостатъчен брой учители по чужд език и информатика. **Заплаха** от непълно обхващане на децата в основно образование, отпадане на деца от училищата и поява на неграмотност, от закриване на групи в малките селища и увеличаване броя на безработните учители.

Култура

Силни страни и възможности – широка мрежа от културни организации с обособен сграден фонд, кадри с подходящо образование и професионален опит, добри традиции и успешни практики в организирането на големи културни прояви, гарантирано частично финансиране от държавния и общинския бюджет, **възможности** за намиране на алтернативно финансиране, инвестиции в инфраструктурата и материално-техническата база, подпомагане на индивидуалното художествено творчество, развитие на предприемачеството в сферата на културата, обвързване на културните дейности с туристическата индустрия.

Слаби страни и заплахи – амортизиран сграден фонд и материално-техническа база, недостатъчна квалификация в сферата на рекламата, мениджмънта и маркетинга, липсва действителен пазар на труда в културната сфера, **заплахи** от намаляване на човешките и финансови ресурси за културни дейности поради структурни промени, недостатъчна и неефективна форма на финансиране, лишаване на все повече хора в малките населени места от право на достъп до култура.

Техническа инфраструктура

Силни страни и възможности – добре изградена инфраструктура от най-висок клас: пристанище, ферибот, международно летище - логистичен и дистрибуторен център с национално и наднационално значение – връзки с 35 страни. Достъп за 30 минути до областния център Варна, за повече от 70% от населението на областта. Много добре развита електропроводна мрежа, една от най-добре развитите телекомуникационни мрежи в страната. **Възможности** за доизграждане, усъвършенстване и технологично обновление на инфраструктурата чрез включване чрез проекти в национални и европейски програми, възможности за повишаване ролята на Варна като европейски транспортен, логистичен и дистрибуторски център - “европейска порта”.

Слаби страни и заплахи – недоизграденост на автомагистрала “Черно море”, слабо развита регионална пътна мрежа (II и III клас/, лошо състояние на общинската пътна мрежа, остаряване на съоръженията на енергийната система, енергоемка структура на електропотреблението, неизползвани възможности за газопотребление, териториални диспропорции в телефонната мрежа, около 30 населени места със режимно водоподаване в летните месеци, технически амортизирана водопроводна мрежа, липсата на ПСОВ, отговарящи на всички изисквания, недоизграденост на техническата инфраструктура в курортните комплекси. **Заплахи** от продължаване на концентрирането на сериозни

инфраструктурни съоръжения в града и по крайбрежието и задълбочаване на устройствените и екологичните проблеми, съсредоточаване на внимание и инвестиции само в областния град и пренебрегване нуждите на малките общини.

Околна среда

Силни страни и възможности – добро качество на атмосферния въздух на повече от 87% от територията на областта, отговарящо на нормите за курортна среда, подобро качество на атмосферния въздух в агломерацията Варна-Белослав-Девня и редуциране на емисиите от основните замърсители въпреки подема в икономиката. **Възможности** за газифицирането и намаляване на серни, азотни, и въглеродни оксиди с още ~30-38%, ползване на геотермалната енергия за отопление, навлизане на програми и финансови ресурси по енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници.

Достатъчно количество чисти *води* за водоснабдяване на населението и обезпечаване на производствените дейности в агломерацията, добро състояние на морската вода, наличие на термоминерални води по крайбрежието за развитие на туризъм, осигурено водоснабдяване за цялото население, населените места над 3000 жители са с изградени съоръжения с биологично пречистване на водите. **Възможности** за реконструкция на ПСОВ и изграждане на колектори, подобряване на статуса на поречие Провадийска-Девненска реки и Варненско-Белославски езерен комплекс, за подобряване характеристиките на крайбрежните морски води.

Организираното събиране на *битови отпадъци* покрива около 86% от населението на областта, **Възможности** – прилагане на интегриран подход в управлението на отпадъците на регионално равнище, изграждане на Регионално депо Провадия, обслужващо 10 общини, с център за рециклиране на отпадъците, изграждане на депо за драгажни маси.

Слаби страни и заплахи – високи нива на прах вследствие на слабата степен на благоустроеност и поддържане на уличната мрежа, ТЕЦ "Варна" и "Девня" продължават да изпускат вредни емисии, липсват средства в общините за изпълнение на мероприятия по екологични програми, благоустрояване и поддържане на чистотата. **Заплахи** от нереализиране на мерките за намаляване емисиите от ТЕЦ поради липса на средства.

Неравномерно разпределение на *водните ресурси* в областта, недостатъчна изграденост на канализационните мрежи в селищата, недостиг на питейни води в община Аврен, недоизградена канализационна мрежа в курортите, замърсени участъци от поречието Провадийска-Девненска и Камчия, еутрофициран Варненско-Белославски езерен комплекс. **Заплахи** от влошаване на показателите в зоните за водоползване на Черно море и еутрофикационни процеси по крайбрежието, поява на нови свлачища поради неизграденост на канализациите.

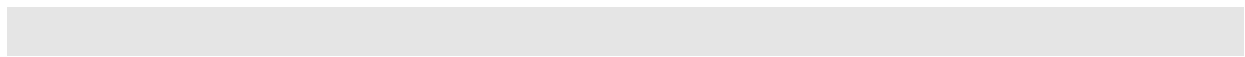
Не се прилага разделно събиране на отпадъци, в т.ч. и на опасни битови отпадъци, не се изпълняват програми на общинско ниво за разделно събиране и рециклиране, множество нерегламентирани сметища и стари замърсявания, липсват терени, подходящи за депониране на драгажни маси. Заплахи от нарастване на незаконните микросметища, Варна може да остане без ефективна система за третиране на отпадъците след 2007 г.

Териториална структура и урбанизация

Силни страни и възможности – областен център Варна – град от европейската мрежа на градовете, с широк функционален обхват и обширно поле на влияние, надхвърлящо областните граници, формирани агломерационни образувания – в посока запад към Девня (промишлена) и в посока север – по крайбрежната ивица (туристическа). **Възможности** за превръщане на периферните общини в активен хинтерланд на Варна и крайбрежието, превръщане на малките градове в опорни центрове на селищната мрежа, обслужващи селската местност и подобряване връзката

“град-село”, достъп до европейска програма URBAN за подобряване на благоустрояването и градската екология.

Слаби страни и заплахи – ярко изразена диспропорция между центъра Варна и периферните общини, наличие на обезлюдени населени места, недостатъчно изградена и поддържана техническа инфраструктура, прекалено урбанизиране на крайбрежната ивица, нарушен баланс между природната и антропогенната среда. **Заплахи** от задълбочаване на периферния характер на хинтерланда, от неразумно и слабо контролирано инвестиционно поведение и превръщане на крайбрежието в непрекъсната урбанизирана ивица, от активизиране на абразивни, свлачищни, срутищни процеси.

2. Стратегия за развитие на област Варна

Стратегията за развитие на област Варна определя общата рамка и насоките за регионално развитие на областта в средносрочен и дългосрочен план, съответстващи на националните и регионалните цели и приоритети и целящи постигането на устойчивост в развитието на областната териториална и социална общност. Стратегията се явява отправна точка и ориентир за общинските планове за развитие, като източник на идеи и аргументи за разработване на общински проекти. Тя е и градивна основа с редица конкретни адреси към формулирането на плана за развитие на Североизточния район, на който Варна е естественият център.

Основните **предизвикателства** пред Стратегията за развитие на област Варна и реализиращите я политики през плановия период са:

- Съгласуване с целите на политиката за социално-икономическо сближаване на Европейския съюз и предвиждане на мерки, които съответстват на политиките на Съюза и регламентите на Структурните фондове. Това ще създаде възможност за максимална финансова осигуреност на предвидените приоритети и мерки по линия на европейските фондове. Значително увеличаване на равнището на социално-икономическо развитие на областта и доближаване до средните социално-икономическите параметри на европейските райони. Област Варна има необходимия ресурс и предпоставки да реализира ускорено развитие, което да доведе до намаляване на значителните различия със средните параметри на европейските райони. Прилагане на интегриран подход на развитие на територията, чрез постигане на синергия от прилаганите интегрирани интервенции върху отделните проблеми и сектори на развитието. Това означава подходящо комбиниране и допълване на отделните мерки с оглед постигане на интегрирани пакети, въздействащи върху инфраструктурния, човешкия, иновационния и природо-културния потенциал на областта.
- Отчитане целите и приоритетите на основните планови и стратегически документи на страната за периода до 2007 г.

Политиката за регионално планиране на развитието цели постигането на динамично, устойчиво и балансирано развитие на отделните райони и намаляване на регионалните и вътрешнорегионалните различия. Тя съдейства за осигуряване на равни възможности за развитие, достъп до икономически ресурси, по-висок жизнен стандарт и благоприятни условия на живот и доближаване до стандартите на развитие на регионите на ЕС. Дългосрочното комплексно планиране на развитието търси баланса между различните аспекти на развитието (икономически, социален, екологичен и териториален) и между различните териториални общности, институции и социални групи като по този начин допринася за устойчивото развитие на областта.

Основен определящ фактор за развитието на Варненска област в следващите години ще бъде максималното и умело използване на процесите на интеграция в Европейския съюз, с цел изпълнението на програмата на Лисабонската стратегия и развитието на икономика на знанието в региона, въвеждането на професионални системи за управление на всички сфери (социална, икономическа, културна, образователна и т.н.) на обществения живот, както и формирането на активно, предприемчиво и добре образовано гражданско общество, имащо ясна визия и осъзнаващо своята мисия за развитието на региона. В този контекст визията за област Варна като представа за бъдещото устойчиво и хармонично развитие на общността е формулирана по следния начин:

ВИЗИЯ

ВАРНЕНСКА ОБЛАСТ – БЛАГОДЕНСТВАЩО И АТРАКТИВНО МЯСТО ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ, ПРИТЕГАТЕЛНА ЗА ИНВЕСТИЦИИ, ТРУД И НАУКА, С ДИНАМИЧНО РАЗВИВАЩА СЕ ИКОНОМИКА И УСТОЙЧИВОСТ НА МЕСТНИТЕ РЕСУРСИ И ОКОЛНАТА СРЕДА, ОСИГУРЯВАЩА ДОБРО КАЧЕСТВО НА ЖИВОТ НА ХОРАТА.

При формулирането на визията на Областната стратегия за развитие са отчетени изводите от анализа на състоянието и развитието на основните социално-икономически, демографски, устройствени, инфраструктурни процеси и структури. Тя съдържа представата за бъдещото динамично, устойчиво, балансирано и хармонично развитие на областта.

ГЛАВНА ЦЕЛ

Постигане на устойчиво и интегрирано развитие, мобилизиране на вътрешния потенциал чрез модернизация и диверсификация на областните икономически структури, за създаване на повече и по-добри работни места и по-добро качество на живот.

ДОПУСКАНИЯ:

- В периода 2005-2015 г. ще бъде запазена посоката на икономическото развитие, като ще бъдат разкрити нови възможности за стопанско развитие и нарастване на благосъстоянието на населението.
- Политическата и макроикономическата стабилност в Р България ще бъдат запазени.
- Р България ще бъде член на Европейския съюз.
- Отсъствие на икономически сътресения, влияещи негативно на цялостната бизнес среда и имидж на Р България.

Очаквани резултати от изпълнението на стратегията

Основни количествено измерими резултати са както следва:

- Нарастване на брутния вътрешен продукт като абсолютен обем и в процентно отношение спрямо всяка предходна година, като в края на периода се достигне до ниво над 50% от средния за ЕС (БВП за България към настоящия момент е 29% от средния за ЕС)
- Увеличаване на обема на местни и чуждестранни инвестиции в абсолютни стойности, като дял от БВП, на глава от населението, като областта да заеме трайно втора позиция в РБългария.
- Намаляване на безработицата, разкриване на работни места вследствие на инвестиции на “зелено” и в разширяване на съществуващи производства и услуги, достигане на заетост към края на програмния период : мъже 60%, жени 55%
- Постигане на по-добър индекс на човешкото развитие – второ място за страната
- Осигуряване непрекъснато водоснабдяване с вода с добри питейни качества за 100% от населението
- Осигуряване на 100% от населените места с над 2000 жители с канализационни мрежи и пречистване на отпадъчните води
- Постигане на пълна рехабилитация на републиканската пътна мрежа, класифицирана към настоящия момент като лошо състояние-250.00км и на 50% от дължината на общинската пътна мрежа – 315.00км.
- Постигане на пълна цифровизация на далекосъобщителната услуга.

Индикаторите за мониторинг на изпълнението на Стратегията са дадени в Приложенията.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

1. Създаване на условия за устойчив икономически растеж и стабилност, основани на жизнен конкурентноспособен пазар и иновации чрез привличане на инвестиции и креативни инициативи при удовлетворяване на изискванията на ЕС за околна среда.

2. Мобилизиране и повишаване качеството на човешкия потенциал и достигане на равнища на заетост, доходи и социална интеграция, осигуряващи добро качество на живот и жизнена среда

3. Териториално сътрудничество, включително сътрудничество между морските региони, за постигане на интегрирано развитие в рамките на ЕС.

ПРИОРИТЕТИ

Приоритет 1: Повишаване на конкурентноспособността на основата на икономика на знанието

При ориентацията към икономика, базирана на знанието, развитието на изследователската дейност, технологичното развитие и иновациите са ключът към постигане на регионална конкурентноспособност. Този приоритет ще се реализира по-бързо и ефективно в региони, разполагащи с необходимия потенциал, какъвто е област Варна. Политиката за регионално развитие следва да подкрепи механизмите, структурите и институциите, благоприятстващи създаването и усвояването на иновациите и широкото въвеждане на информационните и комуникационни технологии, както в производствения, така и в публичния сектор.

Специфична цел 1: Развитие на изследванията, технологиите, иновациите и предприемачеството

Мерки:

- Разработване на регионални иновационни стратегии.
- Изграждане на регионални центрове за изследвания, технологии и иновации.
- Подобряване на връзките между бизнеса и университетите, изследователските и технологичните центрове на територията на Варненска област с цел достигане на висока добавена стойност на продукта.
- Стимулиране на пазарно ориентирани технологични проекти, разработени съвместно от научни институти и фирми от Варненска област.
- Насърчаване на публично-частното партньорство при развитието и трансфера на новите технологии.
- Насърчаване на технологичния трансфер в подкрепа на междуфирмено сътрудничество.
- Иновации и технологии за стартиращи фирми и МСП.
- иновации, свързани с морските дейности и опазване на Черно море от замърсяване.
- Иновации в енергийната ефективност и възобновяемите енергийни източници и опазване на околната среда.

Специфична цел 2: Изграждане на бизнес мрежи и регионални клъстери

Мерки:

- Създаване и развитие на бизнес мрежи, осигуряващи мобилността на хора, стоки, услуги и изследвания.
- Подкрепа на партньорството между браншови организации, бизнеса, местните институции и власти за преодоляване на административни и бюрократични бариери пред капитала и предприемаческата инициатива.

- Инициране на програми за създаване и развитие на кълстери. Подкрепа и насърчаване за създаване на кълстери: морска индустрия; туризъм; химическа промишленост; биологично земеделие; рибарство и аквакултури и други.
- Насърчаване развитието на специализирана инфраструктура, обслужваща кълстерите – иновационна, технологична, информационна, финансова, образователна.

Специфична цел 3: Стимулиране развитието на информационно общество

Мерки:

- Изграждане на инфраструктура на информационното общество.
- Изграждане на широколентови комуникационни мрежи.
- Подобряване достъпа до и развитието на он-лайн публични и бизнес услуги.
- Разработване на съдържание на услугите и техните приложения на местно ниво, в т.ч. и за отдалечените от центъра населени места.
- Подпомагане на бизнеса, в т.ч. МСП за възприемане и ефективно използване на информационните и комуникационни технологии.
- Развиване на умения в населението, свързани с информационните и комуникационни технологии.
- Въвеждане на информационни и комуникационни технологии във всички нива на образованието.

Приоритет 2: изграждане на нова и модернизация на съществуващата инфраструктурата, осигуряваща условия за устойчив растеж и заетост

Потенциалът за развитие на Варненска област е съществено ограничен от съществуващите инфраструктурни дефицити. Преодоляването им е решаващо за нарастването на инвестиционната привлекателност и конкурентноспособност на областта, стимулирането на развитието на бизнеса и икономическото приобщаване на цялата територия и развитие на нейния потенциал. Дейностите по изграждането на инфраструктурата са източник за създаване на нови работни места в процеса на нейното изграждане и функциониране. Дейностите по подобряване на инфраструктурата трябва да постигнат:

- Прилагане на интегриран подход и хармонично изграждане на елементите на инфраструктурата в отделните общини, съобразно техния специфичен потенциал и инфраструктурни дефицити.
- Подобряване на качеството на инфраструктурните услуги, в съответствие със стандартите на европейските изисквания.
- Развитие на инфраструктурата, допринасяща за постигането на стратегическата цел за устойчив икономически растеж, заетост и балансираното развитие на Варненска област.

Специфична цел 1: Развитие и модернизация на транспортната инфраструктура

Мерки:

- Реализация на приоритетни проекти от европейски интерес, идентифицирани в Решение № 1692/96/ЕС за трансевропейски мрежи за качествено обслужване на пътници и товари; инфраструктура, обезпечаваша коридори № 7 и № 8: автомагистрала “Черно море”; разширение на съществуващите пристанища и изграждане на нови терминали и кейови места по бреговете на Варненското и Белославското езера - нов контейнерен терминал, нов зърнен терминал, нов терминал в транзитна търговска зона, нов терминал за опасни товари на пристанище Варна – Запад; модернизация и разширение на Летище Варна; обслужване на международен автотранспорт.
- Рехабилитация на национална пътна мрежа – транзитни пътища – Е-87, магистрала “Хемус” и пътища първи и втори клас, в т.ч. съоръжения.

- Реконструкция и модернизация на железопътната инфраструктура – нова модерна Товарна гара, база и съоръжения; модернизация на пътническа ж.п. и Морска гара; удвояване на ж.п. линията Карнобат-Синдел.
- Системи за модално разпределение (modal split) на транспортните потоци.
- Мрежи за чист градски транспорт и управление на движението.
- Модални системи за намаляване на въздействието върху околната среда.
- Инвестиции, обезпечаващи достъпа до територии с потенциал за развитие и природен потенциал – пътища III кл.
- Развитие и рехабилитация на общинска пътна мрежа, в т.ч. съоръжения.
- Строителство на нова и рехабилитация на локална пътна мрежа, свързана с подобряване достъпа до пристанищата.

Специфична цел 2: Изграждане и подобряване на екологичната инфраструктура

Мерки:

- Събиране и обезвреждане на отпадъчните води от населените места и зоните за производство, бизнес и туризъм - изграждане на колектори, изграждане и реконструкция на ПСОВ (с денитрофикация и дефосфатизация за заустващи в чувствителни зони-Черно море, Варненско и Белославско езера).
- Прилагане на европейски системи за управление и обезвреждане на отпадъците – регионални депа за отпадъци; инсталации за обезвреждане на твърди битови, строителни, болнични и опасни отпадъци; центрове за рециклиране; депа за драгажни маси; локални съоръжения за оползотворяване на органични отпадъци.
- Постигане на целите на чл.174 от Договора за създаване на ЕО, които попадат в приоритетите на политиката и програмата за действие на Общността в областта на околната среда .
- Осигуряване на достатъчно количество вода с добро качество чрез прилагане на модерни системи за водоснабдяване, управление и мониторинг на водите – изграждане на нови и реконструкция на съществуващите водоснабдителни системи.
- Въвеждане на системи за икономия, двустепенно и обратно ползване на водата.
- Въвеждане на системи за управление на качеството на въздуха.
- Интегриран мониторинг и интегрирано управление на околната среда за предотвратяване на замърсяванията.
- Ликвидиране на стари замърсявания и рехабилитация на природни обекти.
- Подкрепа за опазване на биоразнообразието и защита на природната среда, в т.ч. за развитие на инфраструктура, свързана с опазването и валоризирането на биоразнообразието и ландшафтните феномени, допринасяща за устойчиво икономическо развитие и диверсификация на изоставащите райони.
- Въвеждане на нови технологии и производства, предпазващи от замърсяване.

Специфична цел 3: Предотвратяване на рискове

Мерки:

- Разработване и прилагане на планове за управление на риска – природни и технологични.
- Разработване на изследователски проекти за оценка на риска в бреговите зони, акваториите и в районите с активна свлачищна дейност.
- Реализация на програми за превенция и укрепване на свлачища по Черноморското крайбрежие и в районите с активни геодинамични процеси.
- Корекции на реки, изграждане на нови и рехабилитация на съществуващи брегови съоръжения за предпазване от вредното въздействие на водите и морските щормове, включително създаване на нови пясъчни ивици.

Специфична цел 4: Енергийни мрежи, подобряване на енергийната ефективност и развитие на възобновяеми енергийни източници

Мерки:

- Обеспечаване на областта с мрежи и съоръжения за пренос и разпределение на ел.енергия, газ и горива от трансевропейски, национални и регионални мрежи. Изграждане на нови мрежи и съоръжения и рехабилитация на съществуващите.
- Изграждане и рехабилитация на енергийни мрежи, осигуряващи икономическото развитие на зоните за бизнес и новите урбанизирани територии – нови мрежи и ел.подстанции, реконструкция и рехабилитация на съществуващите мрежи ниско напрежение.
- Създаване и прилагане на стратегии и програми за енергийна ефективност за намаляване разходите в публичния сектор.
- Разработване и прилагане на системи за намаляване на разхода на енергия; когенерация на енергия, енергийноефективно управление.
- Насърчаване на изграждането на съоръжения за използването на възобновяеми енергийни източници: геотермалната енергия; енергията от биомасата; енергията от вятър, слънцето и водата.
- Насърчаване действията по създаване, регистрация и трансфериране на Ноу-хау на енергоспестяващи технологии.
- Повишаване на управленчески капацитет на заинтересованите страни и информираността на населението по прилагането на програми за енергийна ефективност.
- Изпълнение на проекти за ограничаване на емисиите от големи горивни инсталации съгласно Директива 2001/80/ЕС – ТЕЦ Варна и Отоплителна централа Варна.

Специфична цел 5: Развитие на регионална и местна бизнес инфраструктура

Мерки:

- Създаване на бизнесинкубатори, бизнесцентрове, бизнеспаркове, изграждане на офиси за обслужване на инвеститори, изложбени зали и експозиционни съоръжения.
- Развитие на индустриални и технологични паркове.
- Създаване на нови производствени и предприемачески зони.
- Консултантска и методическа подкрепа за създаване и развитие на нови МСП.

Приоритет 3: за по-привлекателна среда и по-добро качество на живот

Подобряването на привлекателността на областта за населението и за инвеститорите се основава на развитието на социалната сфера и жизнената среда и възможностите за трудова реализация. Достъпът до качествено образование и обучение, съобразено с нуждите на икономиката и възможностите за реализация на трудовия пазар, до навременни и качествени здравни услуги, по-добре функционираща защитна мрежа за групите в неравностойно положение, както и опазването на природното и културно наследство, допринасят за повишаване на привлекателността и качеството на живот.

Специфична цел 1: Повишаване на потенциала за развитие и растеж на Варненска област чрез инвестиции в подобряване условията и ефективността на образователната система

Мерки:

- Реформи в системите на образованието и обучението за нуждите на обществото, основано на знания. Привеждане на образователна система към европейските стандарти.
- Подобряване релевантността на образованието и обучението с цел задоволяване нуждите на пазара на труда.
- Оптимизация на мрежата от училища и детски градини.

- Разработване на отворени системи за обучение, регулиращи професионалната подготовка според нуждите на регионалния пазар на труда съвместно със социално-икономическите партньори.
- Повишаване квалификацията на педагогическите и управленски кадри в системата на образование във Варненска област чрез въвеждане на съвременни педагогически технологии и практики.
- Създаване на мрежи между университети, изследователски центрове и производствените предприятия във Варненска област (в т.ч. МСП) за обмен на знания, умения и иновации с цел развитие на човешкия потенциал.
- Партньорски програми за обмен на преподаватели, студенти, стажанти, инициативи и др. с европейски университети.
- Предотвратяване на спада в преждевременното напускане на училище и повишаване достъпа до начално, целево и третично образование с подчертан акцент към групите в неравностойно положение.
- Подобряване на материално-техническата база на образователната система чрез основни ремонти, реконструкция и модернизация на основния фонд.
- Приоритетна компютризация на образователните институции, въвеждане на информационни и комуникационни технологии в обучението, обучение в компютърни умения и ползване на съвременни информационни продукти.

Специфична цел 2: Постигане на гъвкав пазар на труда и социална интеграция

Мерки:

- Провеждане на политика за квалификация и професионално обучение през целия живот, за повишаване способността за адаптация, стимулиране на производителността на труда, в т.ч. политика по отношение към застаряването на работната сила.
- Подкрепа за професионално обучение на предприемачи и самонаети.
- Адаптиране на съществуващата и създаване на нова образователно-квалификационна инфраструктура с многоцелево предназначение.
- Подкрепа за създаване на работни места в секторите, генериращи висока добавена стойност.
- Премахване на препятствията пред трудовата мобилност.
- Даване на шанс за младите хора.
- Действия за увеличаване устойчивото участие на жените в пазара на труда, като се създадат условия за съчетаване на труда с частния живот за намаляване сегрегацията.
- Действия за засилване на социалната интеграция на хората в неравностойно положение, в т.ч. хората, изложени на социално изключване, малцинствата и хората с увреждания. Действия за подобряване на социалната подкрепа и социалните услуги.
- Програми за подобряване връзките между публичните и частни институции и лица, работещи по проблемите на заетостта.
- Модернизиране мрежите на пазара на труда. Модернизация на системите за социална защита за стимулиране на заетостта.

Специфична цел 3: Подобряване на здравеопазването

Мерки:

- Инвестиции за развитие и подобряване на предоставянето на здравните услуги.
- Стратегия за развитие на спешната, диагностична и терапевтична помощ.
- Преструктуриране на неефективните лечебни заведения.
- Саниране и реновиране на болничния сграден фонд, обновяване на материално-техническата база и медицинското оборудване.
- Реконструкция, модернизация и съоръженост на специализираната здравна инфраструктура, в т.ч. модерна апаратура и оборудване.

- Мобилност на здравните услуги за намаляване на дефицита им в отдалечени населени места.
- Внедряване на системи за профилактика и здравословен живот.
- Подкрепа за професионално обучение, обмен и достъп до информация в медицината. Партньорски програми за обмен на медицински кадри и ноу-хау.
- Стимулиране на иновациите в здравеопазването.
- Въвеждане на единна информационна система за здравеопазването в региона.

Специфична цел 4: Опазване и валоризиране на природното и културното наследство и обвързването му с развитието на туризма – традиционен морски и алтернативен.

Мерки:

- Опазване, консервация, експониране и маркетизиране на природното и културно наследство в подкрепа на икономическото развитие.
- Прилагане на нови модели за развитие на устойчив туризъм, включващи опазване и експониране на природното и културното наследство – селски, екотуризм, етно и културен туризъм, и други форми в подкрепа на отдалечени райони с богат потенциал.
- Реконструкция, реставрация и консервация на движими и недвижими паметници на културно-историческото наследство с оглед развитието на културния туризъм.
- Промотиране и маркетизиране на туристическия културно-историческия и природен потенциал на Варненска област на международния пазар.
- Развитие и промоция на качеството на туристическата услуга в големите туристически комплекси на територията на Варненска област.
- Инвестиционен маркетинг за създаване на нови високотегловити туристически комплекси и ваканционни селища и обслужваща инфраструктура.
- Създаване на нови плажни ивици и условия за яхтен туризъм.
- Удължаване на туристическия сезон чрез развитие на нови форми – водолечебен (spa) туризъм, конгресен туризъм, фестивален туризъм, опознавателен туризъм и др.
- Подобряване качеството на туристическия продукт - създаване на нови услуги с висока добавена стойност.
- Създаване на информационни мрежи и центрове, обслужващи туризма и туристическия клъстер.
- Повишаване на квалификацията и нивото на кадрите, заети в туризма и в местните общности (общините) с туристически потенциал.

Специфична цел 5: Развитие на културата и културните институции

Мерки:

- Подкрепа на местните професионални културни институти за съхраняване на културната идентичност и утвърждаване на местните традиционни предимства на Варненска област.
- Превръщане на общините в активни субекти със собствена културна политика.
- Осъществяване на проекти за културно сътрудничество, обмен и разпространение на художествени продукти на професионалната култура и любителското творчество на регионално и национално ниво с активната подкрепа на общините, гарантиращи правата на населението за достъп до художествената култура.
- Мобилизиране на бюджетните и алтернативни източници на финансиране с цел тяхното ефективно изразходване с възможно най-голям ефект за местната общност.
- Приемане на нормативна база за спонсорство, която да стимулира подпомагането на художествената култура и гарантира защита на взаимните интереси.

- Създаване на солиден административен капацитет и информационна среда за постигане на успешно участие с проекти в различни донорски програми от национален и международен мащаб.
- Опазване на културно-историческото наследство, съхраняване на българския фолклор и популяризирането им в страната и чужбина чрез специално насочени програми и рекламни стратегии.
- Приобщаване на децата и младежите към общозначимите ценности и активното им участие в културните процеси.
- Съхраняване културната идентичност на областта в цялото многообразие на малцинствените общности.
- Превръщане на читалищата в съвременни духовни средища за разпространение на информация, знания, култура и др.
- Превръщане на библиотеките в модерни информационни центрове с осигурен широк достъп до тях на различни социални слоеве.
- Подпомагане на индивидуалното художествено творчество чрез механизми за развитие пазара на художествени произведения и популяризиране на постиженията в регионален, национален и международен мащаб.
- Създаване на условия за стимулиране на културния и фестивален туризъм и насърчаване на предприемачеството в сферата на културата.
- Инициране на нови и ефективни форми на взаимодействие с медиите, като партньор в процеса на развитие и популяризиране на културните дейности сред масовата публика.

Приоритет 4: интегрирано градско развитие, подобряване на градската среда и стимулиране на малките градове в селските райони

Важно е да се намерят решения за преодоляване на някои натрупани негативни ефекти в развитието на градовете и за обновяване и рехабилитация на физическата им среда. Това ще бъдат дейности главно за реструктуриране и обновяване на стари производствени зони и на някои жилищни квартали с проблеми, в т.ч. квартали с маргинално население. За поддържането на привлекателността и устойчивостта на градската среда е от значение опазването и валоризирането на архитектурно-историческото наследство, естетизирането на обществените пространства и оптимизирането на средата за отдих.

Много съществено е да се намерят подходи за разпространение на позитивното влияние на ядрото на голямата градска агломерация Варна-Девня (района за растеж) към съседни и периферни територии на областта (изостанали райони), за да се постигне своеобразна дифузия на растежа и подобряване на обслужването. Следва да се търсят възможности за превръщане на периферните общини в активен хинтерланд на Варна и крайбрежието, за стимулиране на малките градове като опорни центрове на селищната мрежа, обслужващи селската местност и за подобряване връзката “град-село”.

Специфична цел 1: Прилагане на стратегии за интегрирано градско развитие, с гражданско участие за справяне с икономическите, екологичните и социални проблеми в градската агломерация

Мерки:

- Изработване (актуализация) на Общия устройствен план на град Варна и агломерацията Варна-Девня с промишлените и туристическите комплекси.
- Изработване (актуализация) на специализирани устройствени планове за райони с богат потенциал : запазени природни територии и територии за включване в НАТУРА 2000, акваториално-устройствени планове, планове за замърсени и нарушени територии.
- Изработване на подробни устройствени планове на територии за развитие на бизнеса и инвестиции на “зелена поляна”.

- Изработване на Цифров кадастър и географски информационни системи.
- Изработване на планове и системи за интегрирано управление и развитие на бреговите зони.

Специфична цел 2: Възстановяване и обновяване на градски райони

Мерки:

- Рехабилитация, обновяване и създаване на нова физическа среда в индустриалните зони.
- Рехабилитация, физическо обновяване и благоустрояване на жилищни квартали с проблеми, в т.ч. квартали с маргинализирано население.
- Валоризиране на архитектурно-историческото наследство в градската среда (естетизиране и реставрация).
- Естетизиране на общественото пространство и оптимизиране на средата за отдих в т.ч. създаване на велоалеи, зони без автомобили, пешеходни зони, променадни крайбрежни зони.
- Подкрепа за развитие на спортните дейности и общности, детски центрове, площадки и съоръжения.
- Опазване, възстановяване и обогатяване на зелената система на Варна - паркове и лесопаркове.

Специфична цел 3: Решаване на транспортните проблеми и насърчаване развитието на екологично чист градски обществен транспорт

Мерки:

- Прилагане на нови транспортно-комуникационни решения, увеличаващи пропускателната способност, в т.ч. нови градски магистрали, пътни възли, скоростни железници и пътища от висок клас.
- Изграждане на обходни пътища за изнасяне на транзитните потоци извън населените места; изграждане на шумозащитни екрани и растителни пояси; тунели и автоподлези.
- Обезпечаване на общественото паркиране в централната градска част на Варна и курортните комплекси.
- Модернизация на обществения градски автопарк и насърчаване използване на екологични горива.
- Прилагане на модерни системи за управление на пропускателната способност на градските комуникации.
- Развитие на алтернативен градски транспорт и въвеждане на екологосъобразни системи и технологии за управление.

Специфична цел 4: Социално-икономическа интеграция на отдалечените райони към оста на развитие Варна – Девня

Мерки:

- Насърчаване на предприемачеството и мобилността на работната сила чрез подобряване на комуникациите, транспортните връзки и услугите.
- Рехабилитация на физическата среда в периферните населени места за постигане на ендегенно развитие на цялата територия на Варненска област.
- Подобряване на транспортния достъп до малките градове в областта. НЕ!
- Разработване и прилагане на общински програми за инвестиционен маркетинг за привличане на инвестиции в малките градове в областта.
- Създаване на нови връзки град-село, достъп до нови пакети услуги за селскостопанския хинтерланд;
- Създаване на местна заетост и общностно развитие за промяна на демографските дисбаланси и миграционните процеси.

Приоритет 5: Селско развитие, гори, рибарство и аквакултури

Подобряване на качеството на живот в селските райони и насърчаване на разнообразието на икономическите дейности ще се постигат чрез мерки, насочени към селскостопанския сектор, както и към други селски дейности, развитие на неселскостопанските отрасли, насърчаване на заетостта, подобряване на основните услуги и реализиране на инвестиции, които правят селските райони по-атрактивни с оглед на противопоставяне на тенденциите на икономически и социален спад и обезлюдяване.

Специфична цел 1: Подобряване на конкурентоспособността на селското и горско стопанство в общините от Варненска област

Мерки:

- Подпомагане на полу-пазарни стопанства в процес на реструктуриране.
- Подпомагане създаването на групи производители, рибарски общности.
- Изграждане на агро-бизнес центрове, мрежи и др. за обмен на информация, ноу-хау и иновационни нововъведения в селскостопанския сектор.
- Квалификация и преквалификация на заетите в сектора.

Специфична цел 2: Мениджмънт на земите и горите на територията на Варненска област

Мерки:

А/ Земи

- Помощ на фермерите от райони с природни ограничения – планински и полупланински, с бедни и изчерпани природни ресурси
- Помощ по НАТУРА 2000
- Помощ по агро-екологични схеми и схеми за хуманно отношение към животните
- Помощ за непроизводствени инвестиции

Б/ Гори

- Залесяване на неплодородни земеделски земи
- Създаване на агро-горски системи върху земеделски гори
- Залесяване на неземеделска (горска) земя
- Помощ по НАТУРА 2000
- Помощ за горско-екологични дейности
- Възстановяване на горски продуктивен потенциал и въвеждане на превантивни мерки
- Помощ за непроизводствени инвестиции
- Създаване на нова горска инфраструктура: горски пътища и съоръжения за предотвратяване на ерозията.

Специфична цел 3: Диверсификация на селската икономика и качеството на живот в селските райони

Мерки:

А/ Диверсификация на селската икономика

- Развитие на неземеделски дейности – териториално насочване на дейностите от развитите клъстери към селата
- Създаване и развитие на микро-предприятия с оглед насърчаване предприемчивостта и развитие на икономическата база
- Насърчаване на туристическите дейности
- Опазване и маркетинг на природното и културно богатство като основа за икономическо развитие

Б/ Качество на живот

- Осигуряване на основни услуги за селското население и икономика

- Обновяване и развитие на селата и съхраняване на селското наследство
В/ Съпътстващи дейности
- Професионално обучение за икономическите субекти на село
- Придобиване на професионални умения за стратегическо планиране и прилагането му за местното развитие

Специфична цел 4: Рибарство, аквакултури и интегрирано управление на крайбрежните риболовни зони

Мерки:

- Инвестиции за създаване на мрежа от ферми за аквакултури
- Дейности по преработка и маркетинг на риболова и рибните продукти
- Подпомагане създаването на групи риболовци и рибарски общности за осъществяване на дейности от колективен интерес
- Инвестиции в рибарски пристанища, лодкостоянки и рибарски селища
- Устойчиво развитие на крайбрежните риболовни зони и зони за отглеждане на аквакултури и развъждане на черупкови видове – планиране и инфраструктура за повишаване конкурентноспособността на рибния сектор
- Установяване на устойчивия баланс между рибните ресурси и капацитета за улов
- Партньорство на местно, регионално и транснационално ниво за устойчива експлоатация на рибните запаси.

Специфична цел 5: Подходът “Лидер” за местно развитие в селските райони

Мерки:

- Изпълнение на местни стратегии и местни проекти за сътрудничество при подход “отдолу нагоре”.
- Изпълнение на местни стратегии и местни проекти за създаване на местни инициативни групи; сътрудничество; мрежи за реализиране на партньорства.
- Изпълнение на местни стратегии и местни проекти за много-секторен интегриран подход.
- Изпълнение на местни стратегии и местни проекти за иновации.

Приоритет 6: Варненска област - външна морска граница на ЕС, транснационално сътрудничество с морските региони за интегрирано териториално развитие

Геостратегическото местоположение на Варненска област я превръща във външна морска граница на ЕС и своеобразна “европейска порта”. Това създава предпоставки за активни международни контакти на областта, която е входно-изходен транспортен възел с пристанище, летище, жп възел, телекомуникационна мрежа, преминаване на транспортни коридори и инфраструктурни съоръжения с международно значение.

Специфична цел 1: Мениджмънт на водите на Черно море

Мерки:

- Опазване и мениджмънт на ресурсите в черноморския басейн.
- Интегрирано управление на крайбрежните зони, водните ресурси и влажните зони.
- Интегрирани мрежи за изпълнение на задълженията на Черноморските страни по Конвенцията за опазване Черно море от замърсяване и международните договори за предотвратяване на замърсяване от съдове – MARPOL.

Специфична цел 2: Транснационално сътрудничество

Мерки:

- Развитие на Пристанище Варна като трансгранична секция на трансевропейски коридор № 8 и TRASECA.

- Насърчаване създаването на транснационални консорциуми за споделяне на ресурсите за изследване и технологично развитие, и осъществяване на технологичен трансфер.
- Развитие на съвместни транснационални финансови и инженерингови инструменти за подкрепа на изследванията и технологичното развитие на МСП.
- Насърчаване на транснационални комуникационни и информационни мрежи за технологии, услуги и иновации.
- Създаване на мрежи между университети и връзки за улесняване достъпа до научни знания и технологичен трансфер.

Специфична цел 3: Предпазване от рискове

Мерки:

- Системи и съоръжения за интегрирано управление на рисковете от замърсяване на Черно море, в т.ч. транснационални системи при отчитане на замърсяването от река Дунав.
- Оборудване и развитие на инфраструктура, проектиране и прилагане на транснационални планове за борба с нефтени и други аварийни замърсявания в Черно море.
- Картографски системи за общи рискове и развитие на общи инструменти за изучаване, предпазване и мониторинг на природните и технологични рискове на държавите, граничещи с Черно море.
- Транснационални системи за предотвратяване на риска в корабоплаването на Черно море.
- Транснационални системи за граничен контрол в Черно море.
- Транснационални програми за изграждане на физическа защита от ерозия и абразия, земетресения, щормове и шквалове.

Приоритет 7: Укрепване на институционалния капацитет на областно и местно ниво за подобряване процеса на управление

Развитието на институционалния и административния капацитет спомага за по-доброто възприемане на осъществяваните реформи в регионалното развитие на областта и страната при повеждането на политиката за социално-икономическо развитие и сближаване, за по-ефективно усвояване на средства от европейските фондове, за прилагане на нови съвременни методи на управление, информационни и комуникационни технологии.

Укрепването на капацитета на областната и общинските администрации следва да се обвързва с повишаването на конкурентоспособността на областта в национален и европейски контекст, както и с ускореното придобиване на умения за прилагане принципите и механизмите на стратегическото планиране и програмиране, възможността на администрациите да управляват програми и проекти, да осъществяват мониторинг и оценка на реализацията им.

Специфична цел 1: Укрепване на капацитета и подобряване на координацията за управление на средствата от Структурните фондове на ЕС на регионално, областно и местно ниво

Мерки:

- Подобряване на координацията и взаимодействието за прилагане на регионалната политика и прилагането на програмите за регионално развитие.
- Техническа помощ за подготовка на проекти.
- Обучение и развитие на уменията за управление на проекти, оперативен мониторинг.
- Информационно осигуряване на процеса на управление.
- Системи за мониторинг.

Специфична цел 2: Подпомагане изграждането на регионални и местни партньорства за развитие

Мерки:

- Обучение на регионалните, областните и местните партньори за разработване, финансиране и управление на съвместни проекти и прилагане на интегрирани програми за развитие.
- Работа в мрежа.
- Разработване на механизми за наблюдение и оценка на въздействието.
- Информация и публичност на плановите и програмните документи на регионално и местно ниво.
- Организиране на дискуссионни форуми.

Специфична цел 3: Подобряване на предоставяните услуги от регионалната и местната администрация

Мерки:

- Въвеждане на информационни продукти за обслужване на населението и бизнеса.
- Въвеждане на обслужване на едно гише

Специфична цел 4: Развитие на нови подходи за насърчаване и насочване на регионалното и местното развитие

Мерки:

- Прилагане на специфични финансови инструменти за насърчаване на инвестициите.
- Привличане на нови “знакови инвеститори”
- Привличане и развитие на производства генериращи висока добавена стойност
- Насърчаване на големи и приоритетни инвестиционни проекти
- Насърчаване на инвестициите в икономически изостаналите общини
- Разработване и прилагане на общински програми за инвестиционен маркетинг

3. Организация и координация на дейностите за реализация на Областната стратегия

3.1. Организация и координация на дейностите за разработване и изпълнение на Областната стратегия

Стратегията за развитие на област Варна обхваща периода 2005 - 2015 г. Тя се разработва в съответствие с целите и приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие и очертава областната рамка, целите и приоритетите за развитие на областта.

Областната стратегия за развитие има интегрален характер, тъй като определя необходимостта от промени в различни направления. Планираните мерки трябва да се конкретизират в общинските планове за развитие, като се посочат и конкретните проекти, които ще ги реализират през плановия период.

Областната администрация, като представител на централната власт, работи за реализирането на държавната политика за регионално развитие на областно ниво, търси и прилага начини за усъвършенстване на управлението, укрепва потенциала на администрацията и местната общност, включва местните партньори при вземане на важни решения, съдейства за изпълнението на приоритетите и проектите, включени в общинските планове за развитие, Регионалния план за развитие на Североизточен район за планиране и Националната оперативна програма за регионално развитие.

Цялостната организация и координация на дейностите по прилагане на областната стратегия ще се осъществява съобразно основните принципи, определящи областната политика: **устойчивост, партньорство, приемственост и солидарност.**

Успехът от изпълнението на областната стратегия зависи от точното регламентиране на правомощията и отговорностите между всички участници в този многостранен процес, но най-вече от партньорството между областта, общините, държавата, НПО, бизнеса и гражданите.

В процеса на изготвяне на стратегическия документ са ангажирани както областният управител и областната администрация, Областният съвет за развитие, така и всички заинтересовани страни: местните власти, децентрализирани органи на централната власт, регионални и местни организации на бизнеса, образователни, здравни, социални и културни организации; инфраструктурни предприятия, неправителственият сектор и други.

Областният управител отговаря пряко за разработването и изпълнението на стратегията. По-специално, областният управител организира разработването, осъществяването на обсъждане и актуализирането на Стратегията, осигурява публичност и прозрачност на планирането и програмирането на регионалното развитие, следи за реализацията на Областната стратегия, подпомага разработването на общинските планове за развитие. Той внася проекта на Областната стратегия за обсъждане и съгласуване в Регионалния съвет за развитие на Североизточния район за планиране и за приемане в Областния съвет за развитие.

Областният съвет за развитие, в който участват всички кметове, представители на общинските съвети в областта, представител на регионалната асоциация на общините, делегиран представител на национално представените организации на работодателите и на работниците и служителите, приема Стратегията след съгласуване с Регионалния съвет за развитие.

По-конкретно, Областният съвет за развитие:

- Определя концепцията, структурата и съдържанието на Областната стратегия за развитие;
- Формира работните групи за разработване и наблюдение на изпълнението на стратегията;
- Приема стратегията, актуализациите, мониторинговите отчети за изпълнение и оценките;
- Организира изпълнението на Стратегията, като за целта координира действията на местните власти, регионалните подразделения на централната власт, регионалните структури на бизнеса, НПО и други органи и организации;
- Любима пред централни органи и институции за изпълнението на дейностите.

Регионалният съвет на Североизточен район за планиране обсъжда и съгласува всички проекти на областните стратегии за развитие от съответния район за планиране, в т.ч. на област Варна, с цел взаимното им обвързване и координация. В състава на съвета се включват представители на централните власти, областните управители на съответните области от района за планиране и по един представител на общините от областите в района.

Участието на местните власти, в лицето на кметовете на общините и общинските съвети, в изпълнението на Областната стратегия се осъществява чрез тяхното включване в областния и регионалния съвети за развитие, а така също с подготовката и изпълнението на общинските планове за развитие, които се разработват в съответствие с предвижданията на Стратегията.

Всички останали заинтересовани страни подпомагат дейностите по реализация на Областната стратегия чрез активно участие в процеса на вземане на решения по стратегическото планиране, разработването на проекти за регионално и местно развитие, включването като партньор при изпълнението на тези проекти.

Подготовката, актуализацията и допълването на Областната стратегия за развитие се организира в оперативен план от специално създадена **Областна група за стратегическо планиране (ОГСП)**, включваща компетентни експерти от различни сектори на областната администрация, бизнеса и неправителствения сектор.

Дейности на Областната група за стратегическо планиране:

- Координира работата на различни институции, участващи в разработването на стратегията;
- Набира и съдейства при проучване на информация, свързана с подготовката на стратегията;
- Участва в обработката на данните и анализа им;
- Участва в разработването на SWOT анализа и определянето на визията за развитие;
- Предлага за разглеждане стратегически цели, приоритети и мерки за стратегията;
- Участва при разработването на схемата за устройство на областта, като част от настоящата стратегия;
- Допълва и актуализира Стратегията в съответствие с решенията на Областния съвет за развитие;
- Участва при предлагането на конкретни проекти за реализация на Стратегията, а така също в самия процес на разработване и управление на проектите.

3.2. Финансиране на Областната стратегия

Основен фактор, който влияе на успеха на ОСР, е идентифицирането на финансовите източници, тяхната достъпност и ефективното им използване. Без реални възможности за финансиране на планираните мерки не може да се говори за устойчивост на регионалното развитие. Това налага добра координация, субсидираност и контрол на плановия процес на всички нива и особено на процеса на разработване и управление на проектите.

Източниците за финансиране на Стратегията са вътрешни и външни, национални и локални, публични и частни, безвъзмездни и възмездни (възвращаеми), привлечени, централизирани и децентрализирани. Всички тези източници следва по подходящ начин да бъдат идентифицирани и използвани при финансиране на проекти за областно развитие.

В периода на действие на Областната стратегия за развитие основни източници за финансиране на проекти за регионално и местно равнище са фондовете на ЕС - Предприсъединителните (до 2007 г.) и Структурните фондове и фонд "Кохезия" (след 2007 г.). Приносът на Фондовете ще зависи от размера на мобилизиране на частното финансиране, особено при публично-частното партньорство.

С оглед усвояване на средствата от европейските фондове е необходимо:

- Развитие на административния капацитет на регионалните и местните структури, на звената в областните и общински администрации, които ще поемат функции във връзка с усвояването на ресурси от предприсъединителните и структурните фондове на ЕС и фонд "Кохезия";
- Развитие и усъвършенстване на механизмите за местно партньорство, т.е. партньорството между публичния и частния сектор за изпълнението на проекти или предоставянето на услуги от публичния сектор и/или от обществен интерес, при разпределяне на разходите, ползите и рисковете на сътрудничеството във взаимна изгода за двете страни. Усвояването на значителните по размер средства по Структурните фондове и Фонд "Кохезия" не би било възможно, без да се мобилизират усилията на широк кръг от местни и регионални партньори, т.е. на цялата общност за развитие, за разработване и предлагане на голям брой висококачествени проекти.

3.3. Наблюдение на изпълнението, оценка и актуализация на Областната стратегия

Последната и една от най-важните фази на процеса на стратегическо планиране е наблюдението/мониторингът, оценката и контролът на стратегическия документ. Наблюдението и контролът осигуряват база за сравнение, обобщение и ефективност на стратегическото планиране. Добрите резултати от реализацията на стратегическия

процес засилват значението и авторитета на Областния съвет за развитие, Областния управител и местните партньори по отношение на координацията между различните институции в областта на регионалното развитие.

Наблюдението/мониторингът е систематично събиране, анализ и използване на информация, необходима за управлението и вземането на решения в процеса на работата по изпълнение на стратегията. Неговата основна функция е обратна връзка по отношение на процеса на реализация и предотвратяване на рисковете пред изпълнението на предвидените дейности и в резултат на това, на стратегическите цели и приоритети.

За наблюдение (мониторинг) и оценка на реализацията на Областната стратегия се създава **Мониторингова група**, в която се включват основните участници от ОГСП, а така също и заместник-областен управител, двама кмета/заместник кмета (представители на градска и селска община от областта). Съставът на групата се предлага от Областния управител и се одобрява от Областния съвет за развитие.

Дейности на Мониторинговата група:

- Разработва система от индикатори за наблюдение на изпълнението на Стратегията и поддържа база данни за тях;
- Наблюдава процеса на изпълнение на стратегията;
- Изготвя ежегоден/двугодишен доклад до Областния съвет за изпълнение на Стратегията, в който се отразява напредъкът по изпълнението, констатираните неизпълнения и причините за тях. Докладът се внася за обсъждане в Областния съвет за развитие.

Индикаторите за мониторинг на резултатите от изпълнението на стратегията включват:

- обща информация за промените в социално-икономическото състояние на областта,
- информация за промените в развитието на областта по основни приоритети и мерки, в т.ч. за реализираните проекти.

Основните показатели за мониторинг на областната стратегия за развитие са представени в т. 3.4. по-долу.

Ефектите на въздействие от изпълнението на Стратегията се оценяват чрез провеждането на **два вида оценки**:

- **Междинна**, която отчита първоначалните резултати и ефекти от изпълнението и степента на постигане на целите и използването на финансовите ресурси. Целесъобразно е тази оценка да се извърши към 2009-2010 г., с оглед да обхване първия период от изпълнението на Областната стратегия, съвпадащ с периода на действие на Предприсъединителните фондове.
- **Последваща**, която включва оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси, оценка на общото въздействие, анализ на положителните и отрицателните фактори при изпълнението на Стратегията, изводи и препоръки, относно прилагането на политиката за регионално развитие. Тази оценка следва да се извърши поне една година след приключване на периода на действие на Стратегията.

Областните стратегии за развитие се **актуализират**:

- в резултат на промени в Националната стратегия;
- при съществени промени на макроикономическите и международните условия или на свързаното законодателство.

Целите и приоритетите на областните стратегии за развитие не подлежат на актуализация за периода на тяхното действие.

Областните стратегии за развитие се актуализират при условията и по реда на тяхното разработване и приемане.

3.4. Основни показатели за мониторинг на Областната стратегия

Общи показатели, измерващи тенденциите в социално-икономическото развитие на областта:

- БВП на човек от населението

- Темп на нарастване на БВП и БВП на човек от населението (2004 г. = 100%)
- Равнище на заетост: общо, мъже, мъже (2004 г. = 100%)
- Равнище на безработица: общо, мъже, жени, младежи (2004 г. = 100%)
- Равнище на доходи и работна заплата, темп на нарастване (2004 г. = 100%)
- Сравнителен анализ в равнището на БВП на човек от населението, спрямо средното за областта, района за планиране и страната.
- Сравнителен анализ в равнището на заетост, спрямо средното за областта, района за планиране и страната.
- Сравнителен анализ в равнището на безработица, спрямо средното за областта, района за планиране и страната.
- Сравнителен анализ в равнището на доходите, спрямо средното за областта, района за планиране и страната.

ПРИОРИТЕТ 1: ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТНОСПОСОБНОСТТА НА ОСНОВАТА НА ИКОНОМИКА НА ЗНАНИЕТО

Специфична цел 1: Развитие на изследванията, технологиите, иновациите и предприемачеството

- Наличие на регионална иновационна стратегия
- Брой на изградени технопаркове и техноинкубатори, получили подкрепа
- Брой на фирмите, разположени в технопарковете и техноинкубаторите
- Общ размер на инвестициите, привлечени в технопарковете
- Брой на новосъздадените центрове за изследвания, технологии и иновации
- Брой на пазарно ориентирани изследователски проекти, получили помощ
- Брой на иновациите
- Брой на получени патенти

Специфична цел 2: Изграждане на бизнес мрежи и регионални клъстери

- Брой на създадените регионални клъстери и мрежи
- Брой на фирмите, участващи в регионални клъстери и мрежи

Специфична цел 3: Стимулиране развитието на информационно общество

- % на увеличаване на цифровите телефонни линии
- Дължина на инсталираната широколентова мрежа (в км)
- Брой на създадените "онлайн" услуги, предназначени за МСП (електронна търговия и транзакции, образование и обучение, създаване на различни видове мрежи)
- Брой на създадените "онлайн" услуги и възможности, предназначени за училища, публични институции и граждани
- Брой на абонатите на Интернет на 1000 жители
- Брой на създадените интерактивни услуги по информационни и комуникационни технологии

ПРИОРИТЕТ 2: УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ И МОДЕРНИЗАЦИЯ НА ИНФРАСТРУКТУРАТА, ОСИГУРЯВАЩА УСЛОВИЯ ЗА УСТОЙЧИВ РАСТЕЖ И ЗАЕТОСТ

Специфична цел 1: Развитие и модернизация на транспортната инфраструктура

- Брой проекти, свързани с развитие на пътната инфраструктура от най-висок клас – подобрение на основните параметри на обслужване
- Брой и капацитет на изградените нови терминали и кейови места по бреговете на Варненското и Белославското езеро
- Увеличаване броя на дестинациите с редовни полети
- Средно увеличение на броя на пътниците за година
- Дължина на изградени автомагистрала – в км.

- Дължина на рехабилитирани автомагистрала – в км.
- Дължина (в километри) на изградени или рехабилитирани пътища – I,II, III и общински пътища
- Дължина на локални пътища, свързани с подобряване достъпа до пристанищата в км
- Дължина на подобрена железопътната инфраструктура – удвоен и електрифициран релсов път
- Брой изградени и модернизирани ж.п. гари

Специфична цел 2: Изграждане и подобряване на екологичната инфраструктура

- Брой на изградени или рехабилитирани ПСОВ в населените места и зоните за бизнес и туризъм
- % отпадни пречистени води, подложени на първично пречистване
- % отпадни води, подложени на вторично пречистване
- % на домакинствата (стопанските предприятия, обслужвани от новите / подобрени системи за водоснабдяване
- Реконструирани и рехабилитирани водоснабдителни системи –км.
- Депа и мощности за събиране на отпадъци по видове и/или рециклиране - % увеличение (т)
- Брой внедрени системи за управление качеството на въздуха
- Рехабилитирана площ – дка и % от подлежащата на рехабилитация
- Укрепени свлачища – брой, площ и %
- Предпазен бряг от абразия – площ и %
- Брой нови технологии и производства, предпазващи от замърсяване
- % на инвестиции в нови технологии и производства, предпазващи от замърсяване

Специфична цел 3: Предотвратяване на рискове

- Брой на разработените и приложени планове за управление на риска – природни и технологични
- Брой изследователски проекти за оценка на риска в бреговите зони, акваториите и в местата с активна свлачищна дейност
- Брой на разработените и реализирани програми за превенция и справяне със свлачища по Черноморското крайбрежие и в районите с активни геодинамични процеси
- Дължина на коригираните реки, брегови съоръжения за предпазване на вредното въздействие на водите и морските щормове.

Специфична цел 4: Енергийни мрежи, подобряване на енергийната ефективност и развитие на възобновяеми енергийни източници

- Дължина на трансевропейски, национални и регионални мрежи за електропренос, пренос на газ и горива при съобразяване с околната среда
- Дължина на реконструирани и рехабилитирани съществуващи мрежи НП
- Брой и типове реализирани проекти по енергийна ефективност
- Брой на изградени нови алтернативни източници на енергия, които са получили подпомагане
- % на намаление на емисиите от големи горивни инсталации – ТЕЦ Варна и ОЦ Варна

Специфична цел 5: Регионална и местна бизнес инфраструктура

- Брой изградени обекти на местната и регионална бизнес инфраструктура, които са получили подкрепа, в т.ч. регионални бизнес офиси, изложбени зали, бизнес инкубатори, бизнес центрове
- Брой индустриални и технологични паркове, производствени зони и др..

- Брой на малките и средни предприятия (собственици – мъже/жени), които получават бизнес услуги
- Брой на МСП, получили подкрепа, превърнали се за първи път в износители
- Брой на новосъздадените (разработени стопански дейности (мъже/жени)

ПРИОРИТЕТ 3: ЗА ПО-ПРИВЛЕКАТЕЛНА СРЕДА И ПО-ДОБРО КАЧЕСТВО НА ЖИВОТ

Специфична цел 1: Повишаване на потенциала за развитие и растеж на Варненска област чрез инвестиции в подобряване условията и ефективността на образователната система

- Брой нови учебни програми, ориентирани към регионални и местни пазари на труда
- Брой и % на педагогическите и управленски кадри в системата на образование във Варненска област, преминали обучение за въвеждане на съвременни педагогически технологии и практики
- Брой на въведени съвременни педагогически технологии и практики
- Брой изградени мрежи между университети, изследователски центрове и производствените предприятия във Варненска област, в т.ч. МСП, за обмен на знания, умения и иновации
- Брой партньорски програми за обмен на преподаватели, студенти, стажанти, инициативи и др. с европейски университети
- Брой и % на преждевременното напусналите училище по степени на образование, в т.ч. за групите в неравностойно положение
- % на реконструираната/модернизирана материално техническата база на образователната система
- Брой ученици на 1 компютър
- Брой на Интернет места на 100 ученика в училищата
- Брой на компютрите на 100 студента във висшите училища
- Брой на Интернет места на 100 студенти във висшите училища

Специфична цел 2: Постигане на гъвкав пазар на труда и социална интеграция

- Брой на населението, участващо в програмите за обучение (тип, продължителност), в т.ч. на населението 50-64 възраст
- Брой на МСП, получаващи финансова помощ за обучение
- Брой съвместни проекти между работодатели и студенти
- Брой регионални информационни системи и мрежи за професионално насочване и информация
- Дял на студентите, включени в стажове, практики и други форми за придобиване на практически опит
- Разкрити нови работни места, в т.ч. мъже, жени, възрастова група 50-64, в т.ч. групи в неравностойно положение, младежи
- Равнище на заетост, в т.ч. мъже, жени, възрастова група 50-64, групи в неравностойно положение, младежи
- Брой програми за подкрепа на диалога между публичните и частни органи, свързани със заетостта

Специфична цел 3: Подобряване на здравеопазването

- Размер на инвестициите за развитие и подобряване на предоставянето на здравните услуги
- Брой изпълнени мерки, реализиращи Стратегията за развитие на спешната, диагностична и терапевтична помощ
- % на санирания и реновиран здравен сграден фонд от общия фонд
- % на обновяване на материално-техническата база и медицинското оборудване

- Брой партньорски програми за обмен на медицински кадри и ноу-хау
- Брой въведени иновации в здравеопазването
- Обхват на Единната информационна система за здравеопазването в региона

Специфична цел 4: Опазване и валоризиране на природното и културното наследство и обвързването му с развитието на туризма – традиционен морски и алтернативен

- Брой природни и културни обекти, получили подкрепа за опазване и експониране
- Брой легла, брой туристи, в т.ч. чуждестранни, среден дневен престой на туристите, в т.ч. чуждестранни, приходи от туризъм, в големите туристически комплекси на територията на Варненска област
- Продължителност на туристическия сезон
- Брой създадени нови туристически услуги с по-висока добавена стойност
- Брой създадени информационни мрежи и центрове, обслужващи туризма и туристическите клъстери
- Създадени нови местни туристически продукти за алтернативен туризъм
- Брой на нови маркетингови инициативи / схеми за промоциране на туристическия бизнес
- Дължина на изградена нова/подобнена техническа инфраструктура в подкрепа на местни туристически продукти
- Брой и % на целевата група заети с туризъм, преминали обучение и повишили квалификацията си, общо и в местните общности (общините) с туристически потенциал

Специфична цел 5: Развитие на културата и културните институции

- Брой обновени местни културни институти
- Брой проекти за приобщаване на децата и младежите към общозначимите ценности и активното им участие в културните процеси и обхват на целевата група
- Брой и % на подпомогнатите проекти на индивидуалното художествено творчество и популяризиране на постиженията му в регионален, национален и международен мащаб.
- Брой фестивали, културни прояви, спектакли и съответен брой посещения.
- Брой библиотеки, музеи и галерии, библиотечен фонд, брой експонати, брой зает библиотечен фонд, брой посетители, брой читатели.
- Брой читалища, брой библиотеки, брой художествени състави и кръжоци в тях

ПРИОРИТЕТ 4: ИНТЕГРИРАНО ГРАДСКО РАЗВИТИЕ И ПОДОБРЯВАНЕ НА ГРАДСКАТА СРЕДА

Специфична цел 1: Прилагане на стратегии за интегрирано градско развитие (с осигурено гражданско участие) за справяне с икономически, екологични и социални проблеми в градската агломерация.

- % на новите и актуализирани устройствени планове от общо необходимите
- брой на ГИС и % на обхваната от ГИС територия от областта
- брой и обхват на планове и системи за интегрирано управление и развитие бреговите зони
- Площ на рехабилитираната, обновена и нова физическа среда в стари индустриални зони
- Брой рехабилитирани, физическо обновени и благоустроени жилищни квартали с проблеми, в т.ч. квартали с маргинално население
- Брой на обектите с валоризирано архитектурно-историческото наследство в градската среда (естетизирани и реставрирани)

- Брой и площ на създадени велоалеи, зони без автомобили, пешеходни зони, променадни крайбрежни зони
- Брой създадени детски центрове, площадки и съоръжения
- Площ на възстановената и обогатена зелената система на Варна - паркове и лесопаркове

Специфична цел 2: Решаване на транспортните проблеми и насърчаване на екологично чист градски обществен транспорт

- Брой на реализираните нови транспортно-комуникационни решения, увеличаващи пропускателната способност, в т.ч. нови градски магистрали, пътни възли, скоростни железници и пътища от висок клас
- Брой и дължина на изградени обходни пътища
- Брой и дължина на изградени шумозащитни екрани и растителни пояси; тунели и автоподлези
- Брой и площ паркоместа за общественото паркиране в централна градска част-Варна и курортните комплекси
- % на модернизирания обществен градски автопарк

Специфична цел 3: Социално-икономическа интеграция на отдалечените райони към оста на развитие Варна – Девня

- Брой реализирани проекти в областта на предприемачеството в малките градове
- Брой разкрити нови работни места в малките общини и селските части на областта
- Брой проекти за обновяване на деградирани градски райони, площ, бенефициенти

ПРИОРИТЕТ 5: СЕЛСКОТО РАЗВИТИЕ, ГОРИ, РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИТЕ ВЪВ ВАРНЕНСКА ОБЛАСТ

Специфична цел 1: Подобряване на конкурентоспособността на селското и горско стопанство в общините от Варненска област

- Брой на подпомогнати полупазарни стопанства в процес на реструктуриране
- Брой агробизнесцентрове, мрежи и др. за обмен на информация, ноу-хау и иновационни нововъведения в земеделския сектор
- Брой селскостопански производители, получили консултации и обучение
- Брой на преминалите обучение за квалификация и преквалификация в аграрния сектор

Специфична цел 2: Мениджмънт на земите и горите на територията на Варненска област

- Брой на фермерите, получили помощ от райони с природни ограничения – планински и полупланински, с бедни и изчерпани природни ресурси
- Брой получили помощ по НАТУРА 2000
- Брой подпомогнати агроекологични схеми и схеми за хуманно отношение към животните
- Площ на залесените неплодородни земеделски земи
- Брой създадени агро-горски системи върху земеделски гори
- Площ на залесени неземеделски (горски) земи
- Получена помощ за горско-екологични дейности
- Площ на възстановен горски продуктивен потенциал
- Получена помощ за непроизводствени инвестиции
- Дължина на нови горски пътища
- Брой нови съоръжения за предотвратяване на ерозията

Специфична цел 3: Диверсификация на селската икономика и качеството на живот в селските райони

- Брой дейности от развитите клъстери в областта, насочени към селата
- Брой нови микропредприятия в селата
- Брой нови туристически дейности в селата
- Брой валоризирани обекти на природното и културно богатство в селата
- Брой проекти за обновяване и развитие на селата и съхраняване на селското наследство
- Брой на икономическите субекти в селата, преминали професионално обучение
- Брой на лицата, преминали обучение за придобиване на професионални умения

Специфична цел 4: Рибарство, аквакултури и интегрирано управление на крайбрежните риболовни зони

- Брой на фермите за аквакултури и размер на инвестициите за създаване на мрежа от ферми за аквакултури
- Брой подпомагнати групи риболовци и рибарски общности за осъществяване на дейности от колективен интерес
- Размер на инвестициите в рибарски пристанища, лодкостоянки и рибарски селища
- Брой проекти за устойчиво развитие на крайбрежните риболовни зони и зони за отглеждане на аквакултури и развъждане на черупкови видове

Специфична цел 5: Подходът “Лидер” за местно развитие в селските райони

- Брой разработени и изпълнени местни стратегии и местни проекти за сътрудничество при подход “отдолу нагоре”
- Брой разработени и изпълнени местни стратегии и местни проекти за създаване на местни инициативни групи; мрежи за реализиране на партньорства
- Брой разработени и изпълнени местни стратегии и местни проекти за много-секторен интегриран подход
- Брой разработени и изпълнени местни стратегии и местни проекти за иновации

ПРИОРИТЕТ 6: ВАРНЕНСКА ОБЛАСТ ВЪНШНА МОРСКА ГРАНИЦА НА Е С, ТРАНСНАЦИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО С МОРСКИТЕ РЕГИОНИ ЗА ИНТЕГРИРАНО ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ

Специфична цел 1: Мениджмънт на водите на Черно море

- Брой, структура и обхват на реализираните проекти по мениджмънт на водите на Черно море

Специфична цел 2: Транснационално сътрудничество

- Брой на реализираните проекти за транснационално сътрудничество
- Структура и обхват на проектите за транснационално сътрудничество
- Брой общини, включени в проекти за ТНС
- Общ брой на българските партньори

Специфична цел 3: Предпазване от рискове

- Брой, структура и обхват на транснационални проекти за предпазване на рискове от замърсяване на Черно море

ПРИОРИТЕТ 7: УКРЕПВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯ КАПАЦИТЕТ НА ОБЛАСТНО И МЕСТНО НИВО ЗА ПОДОБРЯВАНЕ ПРОЦЕСА НА УПРАВЛЕНИЕ

Специфична цел 1: Укрепване на капацитета и подобряване на координацията за управление на средствата от Структурните фондове на ЕС на регионално, областно и местно ниво

- Брой преминали обучение за развитие на уменията за разработване и управление на проекти
- Брой разработени съвместни проекти между регионалната администрация, общинската администрация, частния сектор и неправителствения сектор
- Брой финансирани съвместни проекти между регионалната администрация, общинската администрация, частния сектор и неправителствения сектор
- Брой на преминалите обучение по разработване, финансиране и управление на съвместни проекти и прилагане на интегрирани програми
- Брой системи за мониторинг

Специфична цел 2: Подпомагане изграждането на регионални и местни партньорства за развитие

- Брой преминали обучение от регионалните, областните и местните партньори за разработване, финансиране и управление на съвместни проекти и прилагане на интегрирани програми за развитие
- Брой проведени дискуссионни форуми
- Брой на местните и регионални партньори, участващи в изградените мрежи за партньорство по проекти

Специфична цел 3: Подобряване на предоставяните услуги от регионалната и местната администрация

- Брой разработени регионални информационни системи за осигуряване на процеса на управление
- Брой на преминалите обучение по мениджмънт от областната и местните администрации
- Брой ключови услуги, предоставяни на регионално и местно ниво, получили специфична подкрепа
- % от областните и общинските администрации, предоставящи административни услуги чрез едно място на достъп (едно гише)
- Брой на проектите за работа в мрежа и обмен на опит между регионалните и местните власти

Специфична цел 4: Развитие на нови подходи за насърчаване и насочване на регионалното и местното развитие

- Брой внедрени добри практики на управленски подходи за регионално и местно развитие
- Брой на преминалите обучение за подкрепа на нови подходи за управление на регионално и местно развитие, в т.ч. за иновации, регионални клъстери, трансгранично и транснационално сътрудничество
- Брой на местните и регионалните партньори, участващи в изградените мрежи и обмен на опит

ПРИЛОЖЕНИЯ

Таблица 1.1.2. Валежи за характерна обезпеченост в периода м. Юни - м. Август

Район	Юни			Юли			Август		
	Обезпеченост								
	50%	75%	90%	50%	75%	90%	50%	75%	90%
	m m								
Източна Дунавска равнина	76	50	38	52	33	25	37	8	4
Северно Черноморие	50	27	10	31	17	8	22	11	1

Таблица 1.1.5. Полезни изкопаеми

Вид полезно изкопаемо	Брой находища	Приблизителен обем на запасите	Отдаден и на концеси, бр.	Забележка
Каменна сол	1	Над 25 млн. м ³	1	Находището в експлоатация отдадено на концесия
Варовици за химическа промишленост	1	Над 159 млн. м ³	1	
Пясъци за химическа промишленост	2	Над 6 млн. т	1	Част от находищата са отдадени на концесия за целите на циментово производство. Пясъкът може да се използва и в стъкларската и леярската промишленост
Глина	8	Над 13 млн. м ³	1	Използва се за производство на тухли и др. строителни изделия
Кизелгур	1	Над 2 млн. т.	-	Използва се за керамична промишленост
Мергели за химическа промишленост	2	Над 150 млн. т	2	
Варовици и доломити	10	Над 35 млн. т	8	Използват се за строителство и приготвяне на разтвори.
Пясъци и чакъли	9	Над 30 млн. т	8	Използват се за строителство и приготвяне на разтвори.
Манган	3	Над 7 млн т	-	В страната няма приложение; добивът може да бъде с цел износ

Таблица 1.1.1.1. Морфометрични и динамични характеристики на плажовите ивици.

№ по ред	Плаж	Морфометрични характеристики					Динамични характеристики						Изградени хидро-технически съоръжения.
		Дължина (m)	Ширина (m)		Площ (km ²)		Сумарни изменения		Размах на измененията		Изменения на бреговата линия		
			Средна	Максимална	Плажова	Дюна	Обхват от дължината на плажа (m)	За периода (m ²)	За периода (m ²)	Средно годишно (m ² /y)	За периода (m)	Средно годишно (m/y)	
1.	Панорама	570	47.9	66.7	0.0273	-	560	24386	24386	-	42.8	1.38	Дамба; яхтено пристанище
2.	Златни пясъци	2576	89.0	112.5	0.2293	-	3052 ☐ 2576	-702 -13316	- 42038	- 274	-4.6 -5.2	-0.23 -0.16	Яхтено пристанище-север Т-буна-юг
3.	Ривиера	1799	34.7	62.5	0.0625	-	1800	-6024	24572	702	-3.3	-0.10	Т-буна-север
4.	Кабакум	1310	54.4	65.0	0.0712		1310 1270 *	-2939 -7620	12329 20580	374 686	-2.2 -6.0	-0.07 -0.2	Г-буна-юг
5.	Слънчев ден	1327	40.5	60.0	0.0538	-	1327	10787	14981	428	8.1	0.23	Яхтено пристанище-север
6.	Черноморец	251	24.9	40.0	0.00625	-	251	440	2396	68	1.8	0.05	Буна-юг
7.	Албатрос	122	30.7	35.0	0.00375	-	122	-1989	1989	57	-16.3	-0.47	Яхтено пристанище-юг
8.	Св.Константин	246	35.6	40.0	0.00875	-	250	571	2309	66	2.7	0.08	Яхтено пристанище-север, буни-юг
9.	Евксиноград	661	46.0	64.0	0.0304	-	661	6522	17176	573	9.9	0.33	Пристанище-изток

10.	Варна-буните	1470	57.8	90.0	0.085	-	1470	58773	58773	1896	40.0	1.29	Т-буни
11.	Варна-централен	1203	56.2	105.0	0.0671	-	1400 * 1203 1233 +	812 14460 -7260	- 15114 -	- 504 -	11.6 12.0 -5.89	0.58 0.40 -0.59	Т-буна-север вълнолом-юг
12.	Аспарухово	1050	87.5	10.0	0.0919	-	1721 1050	-413 13894	- 18474	- 616	-4.80 -4.81	-0.24 -0.24	Оградно съоръжение-север
13.	Галата-запад	220	12.0	17.0	0.00264	-	-	-	-	-	-	-	-
14.	Галата-изток	581	26.2	30.0	0.0183	-	581	-729	1919	64	-1.3	-0.04	-
15.	Фичоза	1066	35.5	45.0	0.0378	-	1050	-2036	5636	188	-1.9	-0.06	-
16.	Х-жа Черноморец	1073	43.7	65.0	0.0469	-	1061	-3005	4487	140	-2.8	-0.09	-
17.	Паша дере	1349	57.9	75.0	0.0781	-	1349	28373	28439	889	21.0	0.66	-
18.	Родни балкани	2382	48.6	62.5	0.1094	-	-	-	-	-	-	-	-
19.	Камчия Шкорпиловци Камчия-Шкорпиловци	- - 12708	- - 153.0	- - 485.0	- - 1.943	- - 1.280	3250 4480 12708	9490 -941 161392	- - 256311	- - 7767	584 -4.2 12.7	292 -0.21 0.38	-
20.	Карадере	2993	56.7	75.0	0.1698	-	2993	-144	2992	88	0.0	0.0	-
21.	Бяла	2251	31.2	32.5	0.0703	-	2235	-9834	14682	432	-4.4	-0.13	-
22.	К-г Луна	1000	69.8	125.0	0.0698	-	1000	-	-	-	-	-	Дамба пристанище-север
	Общо	38208	85.9		3.2833	1.280	35557 (93%)	-	-	-	-	-	-

Забележка: за периода 1956-1993 год.

* преди построяване на хидротехническото съоръжение; + след построяване на хидротехническото съоръжение; □ за периода 1957 до 1973 год.

Таблица 1.1.1.2. Количествени пясъчни запаси от перспективни участъци в бреговата зона.

№ по ред	Брегови участък	№ на карьерния участък	Площ (km ²)	Обем (m ³ .10 ³)	Дълбочина (m)	Качество на пясъчния материал
1.	н.Екрине-н.Св.Георги	1.	0.48	480	12-15	Добро-среднозърнест пясък
		2.	0.48	480	12-15	Добро-среднозърнест пясък
		3.	0.54	540	13-18	Средно-средно-до едрозърнест пясък с мидени черупки
		4.	0.32	320	13-18	Средно-средно-до едрозърнест пясък с мидени черупки
		5	0.90	900	13-18	Средно-средно-до едрозърнест пясък с мидени черупки
		Всичко	2.72	2720	13-18	Средно-средно-до едрозърнест пясък с мидени черупки
2.	н.Св.Георги-н.Галата	6	0.64	640	15-20	Добро-среднозърнест пясък
		7	0.29	290	10-12	Добро-среднозърнест пясък
		8	0.8	800	12-15	Добро-среднозърнест пясък
		Всичко	1.73	1730	12-20	Добро-среднозърнест пясък
3.	н.Галата-н.Палеца	9	1.6	1600	15-25	Средно-дребно-до едрозърнест с мидени черупки
		10	0.8	800	15-25	Средно-дребно-до едрозърнест с мидени черупки
		11	2.24	2240	15-25	Средно-дребно-до едрозърнест с мидени черупки
		Всичко	4.64	4640	15-25	Средно-дребно-до едрозърнест с мидени черупки
4	н.Палеца-Черни нос	12	1.12	1120	12-15	Средно-дребно-до едрозърнест
		13	0.96	960	10-18	Добро-дребно-до среднозърнест
		14	3.84	3840	15-25	Средно-средно-до едрозърнест
		Всичко	5.92	5920	12-20	Средно-средно-до едрозърнест
5.	Черни нос-р.Перпери дере(к-гЛуна)	15	2.88	2880	12-23	Средно-средно-до едрозърнест с мидени черупки
		16	1.28	1280	12-23	Средно-средно-до едрозърнест с мидени черупки
		17	1.60	1600	12-23	Средно-средно-до едрозърнест с мидени черупки
		Всичко	5.76	5760	12-23	Средно-средно-до едрозърнест с мидени черупки
	Общо		20.77	20770	13-23	Средно-дребно-до едрозърнест с мидени черупки

Таблица 1.1.1.3. Разпространение и състояние на свлачищата, регистрирани към 31.12.2003 г.

РЕГИОН, ОБЩИНА, СЕЛИЩЕ	ОБЩО СВЛАЧИЩА		Условно стабилизи-рани свлачища		Активни свлачища		Нововъз- никнали свлачища, 2003 г.		Абразио- нен бряг, км	ВИДОВЕ ДЕЙНОСТИ ИЗВЪРШВАНИ В БРОЙ СВЛАЧИЩА					
	Бр .	Площ, дка	Бр.	Площ, дка	Бр .	Площ , дка	Бр .	Площ , дка		Хидрогеол о-жки наблю- дения	Геоде- зични наблю- дения	Инкли- номет- рични наблю- дения	ИГП	ПРО- ЕКТИ	УКРЕПИ- ТЕЛНИ МЕРОП- РЯТИЯ
ОБЛАСТ	83	36821.05	56	36263.65	25	551.9	2		39.8	28	25	6	31	26	22
АКСАКОВО	11	3006	7	2878	4	128			3	7	7	2	6	6	6
ВАРНА	59	32801.65	41	32393.65	16	402.5	2		24	13	12	4	21	16	11
ДОЛНИ ЧИФЛИК	3	480	2	465	1	15				1			1	1	1
БЯЛА	5	386.4	1	380	4					4	4		1	1	2
ПРОВАДИЯ	3	62	3	62						3	2		2	2	2
СУВОРОВО	2	85	2	85											

Приложение 1.1.5. Защитени растения на територията на Варненска област

Тетрагонолобус (*Tetragonolobus maritimus* L.)
Черноморско великденче (*Veronica euxina* Turrit)

Застрашени от изчезване видове и подвидове:

Сирения (*Sirenia cana*)
Седефче (*Ruta graveolus* L.)
Ракитник, облепиха (*Hippophae rhamnoides*)
Възлоцветна целина (*Apium nodiflorum* L.)
Широколистна гърлица (*Limonium latifolium* Sn)
Тойна (*Trachomitum venetum* L.)
Кадифено великденче (*Veronica spicata* L.)
Незабележима мехурка (*Utricularia neglecta* Lehm)
Спирелолистен оман (*Inula spiraeifolia* L.)
Азиатска мишовка (*Minuartia mesogitana*)
Кавказки пелин (*Artemisia pedemontana* Balbis)
Редки видове и подвидове
Българско диплахне (*Diplachne bulgarica* Borum)
Влагалищна власатка (*Fesluca vaginata* Stoj.)
Варненски пирей (*Agropyron varnense* (Vel.) Hayek)
Дива ръж, горска ръж (*Secale silvestris* Host.)
Безкоренчеста волфия (*Wolffia arrhiza* L.)
Твърдолистна песъчарка (*Arenaria rigida* Bieb.)
Тройновилужна мишорка (*Gipsophila trichotoma* Wend)
Кладованов карамфил, унгарски карамфил (*Dianthus kladovanus* Degen)
Картьовиден карамфил (*Dianthus nardiformis* Janka)
Веленовскиев горски вечерник (*Hesperis sylvestris* Crantz subsp. *velenovskiyi* Fritsch)
Лепидотрихум (*Lepidotrichum uechtritizianum*)
Татарско зеле (*Crambe tararia* Sebok)
Хьофтианово часовниче (*Erodium hoeffianum* C.A.Mey)
Морски ветрогон (*Eryngium maritimum* L.)
Морски копър (*Crithmum maritimum* L.)
Гмелинова гърлица (*Limonium gmelini*)
Солданелово чадърче (*Calystegia soldanella* L.)
Българско еньовче (*Galium bulgaricum* Vel.)
Дренче, жабетина (*Callitriche stagnalis* Scop.)
Морски ранилист (*Stachys maritima* Gouan.)
Рогат живовляк (*Plantago cornuti* Gouan)
Дориев спореж (*Senecio doria* L.)
Извит магарешки бодил (*Carduus rmcinatus* Bied)
Пустинна паламида (*Cirsium alatum* (S.Cp.Gmelin) Bobrov)
Сърпец (*Serratula bulgarica* Acht.et Stoj.)
Българско подрумче (*Anthemis virescens* Vel.)
Пясъчно подрумче (*Anthemis regis-borisii* Stoj. et Acht.)
Блатен кострец (*Sonchus palustris* L.)
Камчийска метличина (*Centaurea kamciensis* Kocev et Gancev)
Лудо биле (*Atropa belladonna* L.)
Румелийско подрумче (*Anthemis rumelica* Vel.)
Сизон (*Sison amomum* L.)
Тракийски клин (*Astragalus thracicus* Griseb.)
Френска дрипавка (*Crepis nicaensis* Balbis)
Черна елша (*Alnus glutinosa* L.)

Таблица 1.1.1.4. Баланс на земята, почвено плодородие.

Община	Обща площ (ха)	Земеделски земи/ха/	% от общата площ	Баланс по категории/ха/						Горски фонд (ха)
				Плодородни (ха)	% от земеделската земя	Среднобогати на хумос (ха)	% от земеделската земя	Бедни/ха /	% от земеделската земя	
Аврен	35378	21355	60%	9012	42%	10060	47%	2283	11%	11810
Аксаково	44848	30863	68%	13757	44%	6915	23%	10191	33%	12286
Белослав	5993	3256,5	54%	1464,68	45%	959	29%	832,82	13%	1128,1
Бяла	14876	5969	40%	2462	41%	3507	58%			8944,9
Вълчи дол	47251	38233	80%	33957	88%	1865	5%	2411	7%	6034
Ветрино	29310,7	25260,1	86%	21112	83%	2572	10%	1576,1	7%	2418
Варна	23814	7521,3	31%	3400	45%	3621	48%	500,3	7%	5493,1
Девня	12104,78	7578,2	62%	2689,5	35%	2778,3	36%	2110,4	27%	3212,9
Долни чифлик	48719	17715,7	36%	8935	50%	4187	23%	4593,7	26%	25958,2
Дългопол	44099	18825	42%	5649		8615		4561		21532
Провадия	51646	37875	73%	24441	64%	8512	22%	4922	13%	9979
Суворово	21588	16794,5	77%	12093	72%	2569	15%	2132,5	13%	3350,8
ОБЩО ЗА ОБЛАСТТА	379627,5	231246,3		138972,2		56160,3		36113,82		112147

Таблица 1.1.1.6.1. По-големи язовири

Обща характеристика						воден ресурс			проектна категория
Язовир	Поречие	дълбочина при язовирната стена в м1	Максимален обем в млн.м3	Полезен обем в млн.м3	Огледална площ в км2	брой водоползвания	разрешено водно количество м3/год.	действително водно количество м3/год.	
Цонево	Камчия	39	329	308	17,6	3	78 100 000	46 100 000	II
Елешница	Камчия	25	10,466	8,472	1,184	3	5 600 000	131 560	II
Аврен 1 / Паничката	Провадийска	12	0,205	0,195	0,081662				II
Здравец 1 / Над язовира	Камчия	12	0,4	0,38	0,079				II
Картала / Мумлеза	Провадийска	н.д.	0,25	0,2	0,017112				II
Тръстиково	Провадийска	34,73	23,312	22,843	2,25	2	6 000 000	888 000	II
Ботево 1	Суха река	8,5	0,8	0,8	0,035				II
Засмяно / Радево	Суха река	5,2	0,423	0,42	0,246				II
Любен Каравелово	Суха река	8,6	0,354	0,314	0,104				II
Господиново	Двойница	н.д.	0,632	0,533	0,192				II
Габърница	Провадийска	7	0,597	0,554	0,05693				II
Доброплодно	Суха река	7,8	1,8	1,7	0,4576				II
Млада Гвардия 3	Провадийска	10,2	0,394	0,35	0,066				II
Брестак 1	Суха река	7	0,8	0,79	0,210791				II
Генерал Киселово	Суха река	10,3	3,1	3,05	0,985	1	868 000	4 970	II
Генерал Колево	Хърсовска	7,8	0,25	0,22	0,092789				II
Изворник 2	Суха река	7	0,566	0,566	0,211577				II
Карамани 1	Суха река	12,3	1,674	1,632	0,4				II
Страхил / Звънец	Суха река	11,3	0,566	0,55	0,09924				II
Горен Чифлик	Камчия	17,3	1,6	1,58	0,32				II
Долни Чифлик 2	Камчия	17,2	2,52	2,45	0,528				II
Пчелник	Камчия	17,7	1,162	1,1	0,22				II
Юнец	Фандъклийска	12,8	0,443	0,432	0,1				II

Блъсково 1	Провадийска	14,2	1,234	1,221	0,18288				II
Бозвелийско 2	Провадийска	5,2	0,664	0,643	0,221027				II
Комарево-Храброво	Провадийска	4,5	0,404	0,38	0,154	1	295 000	11 469	II
Манастир	Провадийска	18,5	1,8	1,766	0,311				II
Снежина	Провадийска	23	2,34	2,19	0,268	1	1 880 000	53 300	II
Тутраканци 3	Провадийска	14,4	0,141	0,135	0,038516				II
Храбрево	Провадийска	10,9	0,305	0,27	0,035				II
Черковна	Провадийска	20	1,105	1	0,066914				II
Левски 2	Суха река	11	0,61	0,55	0,110216				II
Николаевка 1	Суха река	6,8	0,17	0,155	0,06978	1	179 440	н.д.	II
Николаевка 2	Суха река	16	2	1,9	0,33678				II
Чернево	Девня	9	0,306	0,25	0,062133				II

Таблица 1.1.1.6.2.Минерални води

Находище на минерални води	водовземно съоръжение	местоположение	ползвател	състояние на водовземното съоръжение			състояние на водоносния хоризонт	
				в експлоатация	кансервиран, за консервация, за водоползване	х-ка	тип колектор	хидравлически тип
Еоценски водоносен хоризонт	С-3	КК "Златни пясъци"	-	не	за консервиране	лошо	поров	напорен
Еоценски водоносен хоризонт	С-13	Аквариума	-	не	за консервиране	добро	поров	напорен
Еоценски водоносен хоризонт	С-11	ТЕЦ "Я.Костов"	-	не	за консервиране	лошо	поров	напорен
Еоценски водоносен хоризонт	С-1	Гребна база-поделение "Чайка"	-	не	общ. Чешма	задоволително	поров	напорен
Еоценски водоносен хоризонт	С-7	Максуда	-	не	за консервиране	лошо	поров	напорен
Еоценски водоносен хоризонт	С-10	Джанавара	-	не	за консервиране	лошо	поров	напорен
Еоценски водоносен хоризонт	С-5х	Ф "Хр. Ботев	-	не	за консервиране	лошо	поров	напорен
Еоценски водоносен хоризонт	С-6х	Домостроителен к-с Топола	-	не	за консервиране	задоволително	поров	напорен
Еоценски водоносен хоризонт	Вн-48	КК "Св.св. Константин и Елена"	-	не	за водоползване	добро	поров	напорен
Еоценски водоносен хоризонт	С-5	кв. Аспарухово	"Багра" ЕООД Варна	да	за водоползване	лошо	поров	напорен
Малм-валанджиянски водоносен хоризонт	Р-126х	Аксаково	-	не	за консервиране	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанджиянски водоносен хоризонт	Р-135х	Игнатиево	-	не	за консервиране	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанджиянски водоносен хоризонт	Р-60х	Орешак	.	не	консервиран	-	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанджиянски водоносен хоризонт	Р-82х	Константиново	-	не	за водоползване	задоволително	пукнатинно - карстов	напорен

Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-107x	Промишлена зона Варна	"Булярд корабостроителна индустрия" АД	да	за водоползване	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-106x	кв. Младост Варна	Общ. Варна, Феста Холдинг" АД	да	за водоползване	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-65x	Налбанка	-	не	консервиран	-	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-64x	ТЕЦ Варна	-	не	консервиран	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-5x	Евсиноград	-	да	-	-	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-165x	КК "Св.св. Константин и Елена"	-	не	за консервиране	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-134x	КК "Св.св. Константин и Елена"	БНБ; "Зевс Травел Инвестмънт"; Й. Нестерова; ПТ- Инвест ООД; Васко Василев; "Булфлекс" ЕООД; КК "Талия" София; В. Славкова	да	-	задоволително	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-83x	КК "Св.св. Константин и Елена"	ДП "Ръководство за въздушно движение"; "Янтар" ЕООД Варна	да	-	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-66x	КК "Св.св. Константин и Елена"	-	не	за консервиране	задоволително	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-9x	КК "Св.св. Константин и Елена"	"Слънчев ден " АД	да	-		пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-146x	Пивоворен завод	-	не	за консервиране	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-119x	Терапевтичен блок	Община Варна; Многопрофил.болница за активно лечение Св. Марина ЕАД гр. Варна.	да	-	задоволително	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-67x	Кабакум КК "Зл. Пясъци"	-	не	за консервиране	задоволително	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-68x	Журналист КК "Зл. Пясъци"	"Августен Пейчинов" ЕООД; Специализирана болница за рехабилитация" Варна	да	-	лошо	пукнатинно - карстов	напорен

Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-70x	КК Зл. Пясъци"	"Златни пясъци "АД Варна	да	-	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-2x	КК "Св.св. Константин и Елена"	"Грант хотел Варна" АД; "Морски рай" ООД София;	да	-	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-6x	КК "Св.св. Константин и Елена"	"Брезите" ООД; ДП "Строителство и възстановяване" София; "Теди 82" ЕООД	да	-	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-1	кв. Аспарухово	"Варна меритайм" ООД Варна; "Багра" ЕООД Варна	да	-	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-1x	Аквариум Варна	Общ.Варна	да	-	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-7x	сп. Варна -ЖП	-	не	за консервиране	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-37x	Офицерски плаж	Общ. Варна,	да	-	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-39x	КРЗ	-	не	за консервиране	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-96x	ЖП гара	Териториална организация на НТС	да	за консервиране	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-3x	Интернационал КК "Зл. Пясъци"	"Златни пясъци" АД	да	-	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-4x	"Първи май"(Галатекс)	-	не	за водоползване	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-161x	Пристанище	Община Варна ; Пристанище Варна	да	за водоползване	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-63x	Белопал Страшимирово	-	не	консервиран	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-6	Царевци	-	не	за водоползване	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-110x	Чайка КК "Зл. Пясъци"	на концесия	да	-	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Малм-валанжинския водоносен хоризонт	P-11x	"Ривиера" КК Зл.пясъци	на концесия	да	-	добро	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	P-68	Шкорпиловци	-	не	консервиран	лошо	пукнатинно - карстов	напорен

Д. Камчия-йодобромни води	Е-9	Шкорпиловци	-	не	консервиран	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Е-8	Шкорпиловци	-	не	консервиран	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Е-6	Шкорпиловци	-	не	консервиран	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Е-7	Шкорпиловци	-	не	консервиран	лошо	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Р-58	Шкорпиловци	на концесия	да	н.д.	н.д.	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Р-62	Шкорпиловци	на концесия	да	н.д.	н.д.	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Р-79	Шкорпиловци	на концесия	да	н.д.	н.д.	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Р-55	Шкорпиловци	на концесия	да	н.д.	н.д.	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Р-56	Шкорпиловци	на концесия	да	н.д.	н.д.	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Р-57	Шкорпиловци	на концесия	да	н.д.	н.д.	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Р-59	Шкорпиловци	на концесия	да	н.д.	н.д.	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Р-60х	Шкорпиловци	на концесия	да	н.д.	н.д.	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Р-61	Шкорпиловци	на концесия	да	н.д.	н.д.	пукнатинно - карстов	напорен
Д. Камчия-йодобромни води	Р-66	Шкорпиловци	на концесия	да	н.д.	н.д.	пукнатинно - карстов	напорен
Провадия	С-43	Провадия	-	не	н.д.	н.д.	пукнатинно - карстов	напорен

Таблица 1.1.6.3. Плитки подземни води

Плитки подземни води-водоносни хоризонти							
Водоносни хоризонти	Геоложк и индекс	Водно тяло	Местоположение	Състояние по съдържание на NO3 и Mn	Степен на уязвимост и замърсяване	Възможности за ползване за питейно-битови нужди	Ползване за производствени нужди
1. Кватернерен водоносен хоризонт							
- в алувиалните отложения на р.Провадийска	Q al	BG2Q3	ШК1-Провадийско	замърсени	уязв.	да, след хлориране	да
- в алувиалните отложения на р. Камчия	Q al	BG2Q5	ТК1-Д. Чифлик	замърсени	уязв.	да, след хлориране	да
- в алувиалните отложения на р. Суха	Q al	BG2Q1	Изв.-Къшлата	замърсени	уязв.	да, след хлориране	да
- в алувиалните отложения на р. Батова	Q al	BG2Q2	н.д.	н.д.	уязв.	да, след хлориране	
2.Неогенски водоносен хоризонт	N1-сармат	BG2N14	Изгрев-Ботево	замърсени	уязв.	да, след хлориране	да
	N1-сармат	BG2N16	Осеново	замърсени	уязв.	да, след хлориране	да
	N1-миоцен	BG2N5	Галата-Д. чифлик	замърсени	уязв.	да, след хлориране	да
3. Палеогенски водоносен хоризонт	Pg.-еоцен	BG2Pg1	общ. Аврен	н.д.	уязв.	да, след хлориране	да
	Pg.-еоцен, олигоцен	BG2Pg2	Провадия-Дългопол	замърсени	уязв.	да, след хлориране	да
	Pg.-еоцен	BG2Pg3	Д. Чифлик	чисти води	уязв.	да, след хлориране	да

Таблица 1.10.1.1. Емисии на вредни вещества в атмосферния въздух, в тонове годишно за Варненска област.

КАТЕГОРИИ ИЗТОЧНИЦИ И/ ГОДИНИ	SO _x	NO _x	ЛОС	CH ₄	NH ₃	CO	CO ₂	N ₂ O
2001	38568	34429	2720	295	5803	1373	5107903	4972
2002	28434	29477	2061	1079	5678	1298	4580287	4032
2003	30816	29037	1558	2629	2269	1364	4697496	3758

Таблица 1.10.2.1 Подадена и доставена вода

Година	подадена вода в х.м. куб			доставената вода за абонатите				загуби
	от подземни водонточни ици	от язовири	общо	население	промишлен ост	други	общо	
1998	33263	53835	87098	15852	14014	3540	33406	0.62
1999	35155	53039	88194	16444	11930	3085	31459	0.64
2000	35692	51064	86576	16419	9017	2805	28242	0.67
2001	53116	31198	84314	15792	8061	2263	26116	0.69
2002	50171	31991	82162	15189	7725	2153	25067	0.69
2003	37020	45463	82483	15495	7367	2163	25025	0.70

Таблица 1.10.2.2 Качествени характеристики на акваторията на Черно море

пункт за мониторинг	средно годишна концентрация на биогенни в-ва и нефтопродукти											Състояние		
	азот амониев			азот нитритен		азот нитратен			фосфор (PO4)					
	2001	2002	2003	2001	2002	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Зл.Пясъци	0,05	0,02	0,03	0	0	0,1	0	н.д.	0,01	0,03	0,02	добро	добро	добро
Конст и Елена	0,04	0,02	0,03	0	0,01	0,15	0	Н.д	0,02	0,02	0,02	добро	добро	добро
Варна Сев. Плаж	0,05	0,03	0,04	0	0,01	0,05	н.д	Н.д	0,01	0,02	0,02	добро	добро	добро
Варна залив	0,08	0,04	0,05	0,01	0,03	0,6	н.д	Н.д	0,03	0,04	0,02	добро	добро	добро
Устие Камчия	0,04	0,42	0,21	0,02	0,15	0,25	н.д	Н.д	0,08	0,35	0,18	лошо	лошо	лошо

Таблица № 1.10.2.3 Качествени характеристики на подземните води

подземни води/водо- носен хоризонт	пункт за монито- ринг	средногодишна концентрация на биогенни в-ва												Състояние		
		азот амониев			азот нитритен			азот нитратен			Фосфати					
		2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Кватерне- рен водоносен хоризонт- поречие р. Камчия	Тр. кл. Ст. Оряхово	0,03	0,119	0,11	0,004	0,012	0,014	36	15,6	37,6	0,05	0,05	0,05	лошо	добро	лошо
	Тр. кл. г.Чифлик	0,03	0,003	0,01	0,016	0,008	0,006	63,9	64,1	36,4	0,027	0,07	0,103	лошо	лошо	лошо
Палеоген- ски водоносен хоризонт	Кап. Карстов извор "Пещерат а"	0,55	0,004	0,01	0	0,02	0,002	194	78,5	22,7	0,008	0,029	0,022	лошо	лошо	лошо
	Тр. кл. с. Езерово	0	0	0	0	0,005	0,016	15,4	35,5	5,03	0,004	0,014	0,012	отлич но	отлич но	добро
Долнокре- ден водоносен хоризонт	Тр. кл-ци с. Златина	0	0	0	0,0005	0,0025	0,003	2,62	1,83	24,8	0,008	0,013	0,023	добро	добро	добро
	Тр. кл. с. Разделна	0	0	0	0	0,002	0,001	7,53	2,7	1,76	0,005	0,011	0,012	отлич но	отлич но	отлич но

Забележка:

Оценката на състоянието на подземните води е определено по най-неблагоприятните показатели на основание чл. 86 ал 1 от Наредба №1 от 07.2000 г. за проучване, ползване и опазване на подземните води и Приложение №3 към нея.

Таблица 1.10.2.5. Пречистване на отпадъчните води от населени места над 2000 жители във Варненска област

Населено място/селищно образувание	Население	ПСОВ	Степен на пречистване	Введена в експлоатация	Съответствие на пречистването с нормативните изисквания	Финансиране-I проектна готовност
гр.Варна/без Аспарухово и селищни образувания/	300 000	ГПСОВ Варна	биологично	85-88	Не от 2002 г. Варненско езеро е чувствит.зона	Да, по ИСПА
гр.Белослав	11200	ПСОВБелослав	биологично	82	В процес на реконстр. - да	Да по ПУДООС
гр.Девня	8700	ПСОВ Девня	биологично	75	Не Белославско езеро е чувств.зона/Станцията се нуждае от реконструкция	НЕ
с.Суворово	4800	ПСОВ Девня	биологично	75	Не Белославско езеро е чувств.зона	НЕ
гр.Вълчи дол	3600	ПСОВ Девня	биологично	75	Не Белославско езеро е чувств.зона	НЕ
гр.Провадия	14300	ПСОВ Провадия	Механично	65	Не/ необходимо е строит.на нова станция	Само проект
гр.Долни чифлик	6900	Не				
гр.Дългопол	5400	ПСОВ Дългопол	Биологично	82	Не	
гр.Аксаково	7300	ГПСОВ Варна	биологично	85-88	Не от2002г Варненско езеро е чувствит.зона	Да, по ИСПА
гр.Бяла	2700	ПСОВ Бяла-Обзор	биологично	2002-2003	Да	
с.Игнатиево	4000	ГПСОВ Варна	биологично	85-88	Не от2002г Варненско езеро е чувствит.зона	Да, по ИСПА
с.Каменар	2100	ГПСОВ Варна	биологично	85-88	Не от2002г Варненско езеро е чувствит.зона	Да, по ИСПА
с.Тополи	3100	ГПСОВ Варна	биологично	85-88	Не от2002г Варненско езеро е чувствит.зона	Да, по ИСПА
с.Цонево	2500	Не				
с.Медовец	1950	Не				
с.Гроздево	2500	Не				
с.Ст.Оряхово	2700	Не				
Зл.пясъци	~16000легла	ПСОВ Зл.пясъци	биологично	84	Не/недостатъчен е и капацитетът	не
Св.св.Константин и Елена, Слънчев ден	~12000легла	Локални ПСОВ	Механично	64	Не	Само проект
Чайка	~4500легла	~25% ПСОВ Зл.пясъци				
К.к. Камчия	~5000легла	Локална ПСОВ	биологично	83	Не/станцията е натоварена <50%	
Варна –селищни образувания		<20%				
Варна – Асарухово, Галата	~22000	Локална ПСОВ	механично		Не	Вкл.поИСПА

Таблица 1.10.3.1.Обезпеченост с регламентирани депа за твърди битови отпадъци във Варненска област

Общини	Население с организирано сметосъбиране%	Население	Депа, отговарящи на нормите	Срок на използване	Нерегл. сметища, площ за почистване до 2010г (дка)	Забележка
Аврен	0	8700	-	От 2006	17,2	Вкл.в проект, финанс.по ИСПА
Аксаково*	15300	19200	1	до2007*	2,5	Няма
Белослав	7840	11200	1	От 2006	15,5	Вкл.в проект, финанс.по ИСПА
Бяла	2500	3400	Не	От 2006	4,3	Вкл.в проект, финанс.по ИСПА
Ветрино	2600	6900	Не	От 2006	7,4	Вкл.в проект, финанс.по ИСПА
Варна*	335000	340 000	1	От 2006	16,8	
Вълчи дол	3700	12800	Не	От 2006	38,2	Вкл.в проект, финанс.по ИСПА
Девня	9600	9600	Не	От 2006	40	Вкл.в проект, финанс.по ИСПА
Долни Чифлик	9600	20100	Не	От 2006	29	Вкл.в проект, финанс.по ИСПА
Дългопол	5400	15700	Не	От 2006	10	Вкл.в проект, финанс.по ИСПА
Провадия	14200	25500	Не	От 2006	15	Вкл.в проект, финанс.по ИСПА
Суворово	6100	7550	Не	От 2006	4	Вкл.в проект, финанс.по ИСПА
За областта	41184 – 86%	480650	2		199,9	

* посочен е проектният срок на реконструираното депо Вьглен. Същият може да бъде удължен, с 1-3 години при предприемане на мероприятия.

Таблица 1.10.3.2. Съхранение на опасни отпадъци – пестициди.

№	Община	Кметство	Вид собственост на склада	Твърди кг	Течни л	Смесени, кг	Състояние на склада	Охрана
1	Аксаково	с.Крумово	общинска	18 000	6 000		Добро	Няма
2	Аврен	с.Аврен	общинска	24 000	3 000		Добро	Няма
3	Аврен	с Синдел	частна	30 000	15 000		Съхранение в контейнер	Има
4	Белослав	с.Езерово	кооперативна	2 000	1 600		Добро	Има
5	Бяла	гр.Бяла	общинска	10 000	4 000		Добро	няма
6	Варна	с.Константиново	общинска			5 бр.Б-Б куба		няма
7	Ветрино	с.Неофитрилски	общинска	24 000	2 000		Добро	няма
8	Вълчи Дол	с.Михалич	общинска	20 000	4 000		Добро	няма
9	Девня	гр.Девня	общинска			3 бр.Б-Б куба		няма
10	Долни Чифлик	с.Пчелник	общинска			28 бр.Б-Б куба		няма
11	Дългопол	гр.Дългопол	общинска			13 бр. Б-Б куба		няма
12	Дългопол	с.Партизани	общинска	15 000	3 000			Има
13	Провадия	с.Житница	общинска	56 000	14 000		Добро	Има
14	Суворово	гр.Суворово	общинска			20 бр.Б-Б куба		няма
ОБЩО ЗА ОБЛАСТ ВАРНА				199 000	52600	69 бр.Б-Б куба		

Таблица 1.10.5.1. СПИСЪК на защитените природни обекти на територията на Варненска област.

Защитена територия	Община	Заповед за обявяване	Площ /ха/	Местообитание, цел на обявяване:
I. Резервати (Р), поддържани резервати (ПР) и природни паркове (ПП).				
1. Камчия /Р/	Д. Чифлик	Зап. № 105/ 14.02.1980 г. Зап. № 391/ 25.04.1983 г. буферна зона (БЗ)	842,10 230,00	Запазване на редки и характерни растителни и животински видове и стабилизиране екосистемата на заливната гора Лонгоза. 70 ха горски фонд, 160 ха поземлен фонд
2. Вълчи преход /ПР/	Д. Чифлик	Зап. № 371/ 15.10.1999 г. Зап. № 761/ 12.08.1986 г. (БЗ)	43,90 86,90	типичните смесени буково-дъбови, буково-благунови и благуново-габъррови насаждения. горски фонд
3. Киров дол /ПР/	Д. Чифлик	Зап. № 386/ 15.10.1999 г. Зап. № 761/ 12.08.1986 г. (БЗ)	51,50 26,60	типичната благуново-церово-букова гора. горски фонд
4. Върбов дол /ПР/	Дългопол	Зап. № 385/ 15.10.1999 г. Зап. № 761/ 12.08.1986 г. (БЗ)	70,60 60,50	типичните смесени благуново-дъбови насаждения горски фонд
5. Калфата /ПР/	Дългопол	Зап. № 387/ 15.10.1999 г. Зап. № 423/ 18.05.1987 г. (БЗ)	46,90 59,50	типичните смесени дъбово-благунови и букови насаждения горски фонд.
6. Златни пясъци /ПП/	Варна, Аксаково, Балчик	Зап. № РД-570/ 14.08.2001 г.	1320,70	растителни и животински съобщества и характерни земни образувания и пейзажи, имащи научна, културна стойност и значение.
II. Защитени местности (ЗМ).				
1. Ракитник /прек/	Варна	Зап. № РД-818/ 23.08.2002 г.	2,20	местообитанията на много рядък и защитен вид.
2. Петрича /прек/	Белослав	Зап. № РД-809/ 23.08.2002 г.	126,90	местообитанията на редки грабливи птици.
3. Славейкова гора /прек/	Провадия	Зап. № РД-810/ 23.08.2002 г.	73,50	местообитанията на редки грабливи птици.
4. Ятата /прек/	Белослав	Зап. № РД-811/ 23.08.2002 г.	154,00	местообитанията на редки и застрашени видове птици.
5. Тулумова пещера /прек/	Дългопол	Зап. № РД-812/ 23.08.2002 г.	3,00	местообитанията на защитени видове на живата природа-прилепи.

6.Аладжа манастир /прек/	Варна	Зап.№РД-813/ 23.08.2002 г	17,00	редки и характерни растителни и животински видове.
7.Снежанска кория /прек/	Провадия	Зап.№РД-814/ 23.08.2002 г	81,00	вековна дъбова гора – възраст 150 год.
8.Водениците /прек/	Дългопол	Зап.№РД-815/ 23.08.2002 г	45,00	местообитанията на редки и защитени видове птици.
9.Орлов камък /прек/	Д. Чифлик	Зап.№РД-816/ 23.08.2002 г	0,40	характерен обект (водопад/, важен за науката и културата.
10.Побити камъни /прек/	Белослав	Зап.№РД-817/ 23.08.2002 г	253,30	специфичният ландшафт, местообитанията на редки растителни и животински видове.
11.Лиман /прек/	Аврен	Зап.№РД-821/ 23.08.2002 г	5,20	лимана, водоема и неговата флора и фауна.
12. Преграда /прек/	Дългопол	Зап.№РД-823/ 23.08.2002 г	3,50	насажденията от зимен дъб и благун на възраст 120-140 г.
13. Казашко	Варна	Зап. № 49/ 15.02.1995 г.	125,23	естествените местообитания на застрашени видове птици и растения включени в ЧК на РБ.
14.Голямата канара	Провадия	Зап. № 213/ 05.04.1979 г.	33,00	карстов каньон, местообитанията на белоопашат мишелов и египетски лешояд
15. Камчийски пясъци	Д. Чифлик	Зап. № 107/ 14 02.1980 г.	372,60	редки и характерни растителни и животински видове и във връзка със запазването на резерват “Камчия”.
16. “Екопарк - Университетска ботаническа градина - Варна”	Варна	Зап. № РД-198/05.03.2004 г.	16,2	характерен ландшафт, резултат от хармоничното съжителство на човека и природата; опазване местообитанията на защитени, редки и уязвими растителни и животински организми; предоставяне на възможност за научни изследвания, образователна дейност и екологичен мониторинг.
III. Природни забележителности (ПЗ).				
1.Горна и долна капладжа	Белослав	№ 37/11.01.1968г	8,00	характерен обект (пещера/, важен за науката и културата.
2.Находище на бял оман	Д. Чифлик	№ 853/10.08.1983г	2,00	местообитанията на рядко срещаното в североизточна България лечебно растение, записано в ЧК на РБ.
3.Находище на урумово лале	Суворово	№ 689/22.07.1987г	0,50	местообитанията на много рядък и защитен вид
4.Куза скока	Дългопол	№ 1801/26.07.1961г	1,00	характерен обект (водопад/, важен за науката и културата.
5.Сини вир	Дългопол	№ 37/11.01.1968г	4,00	характерен обект (водопад/, важен за науката и културата.
6.Чудните скали	Дългопол	№ 1869/17.02.1949г	12,5	специфичният ландшафт, местообитанията на редки растителни и животински видове.
7.Белите скали	Бяла	№РД-486/17.04.2003г	14,2	специфичният ландшафт, вкаменелости от праисторическа епоха